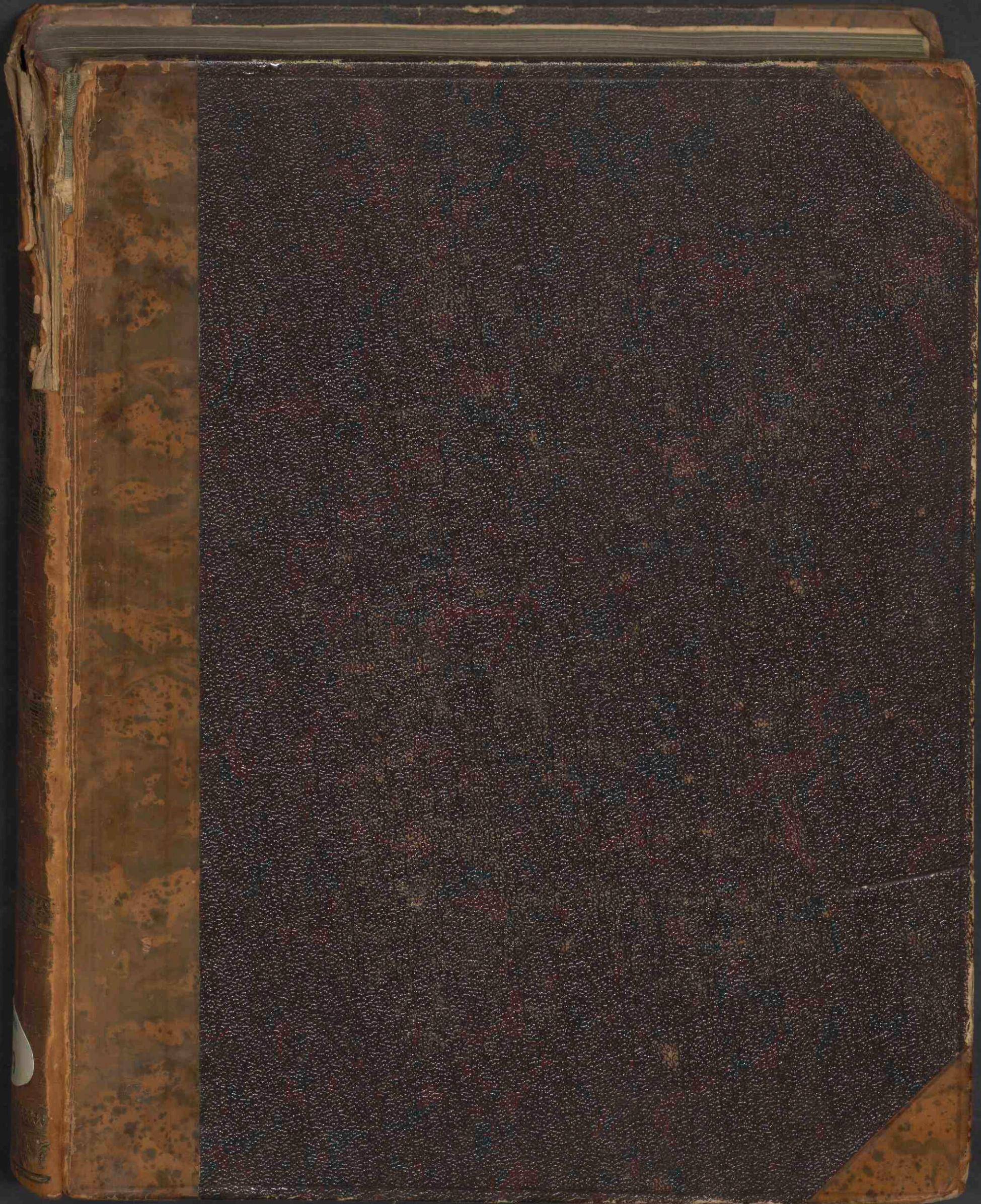

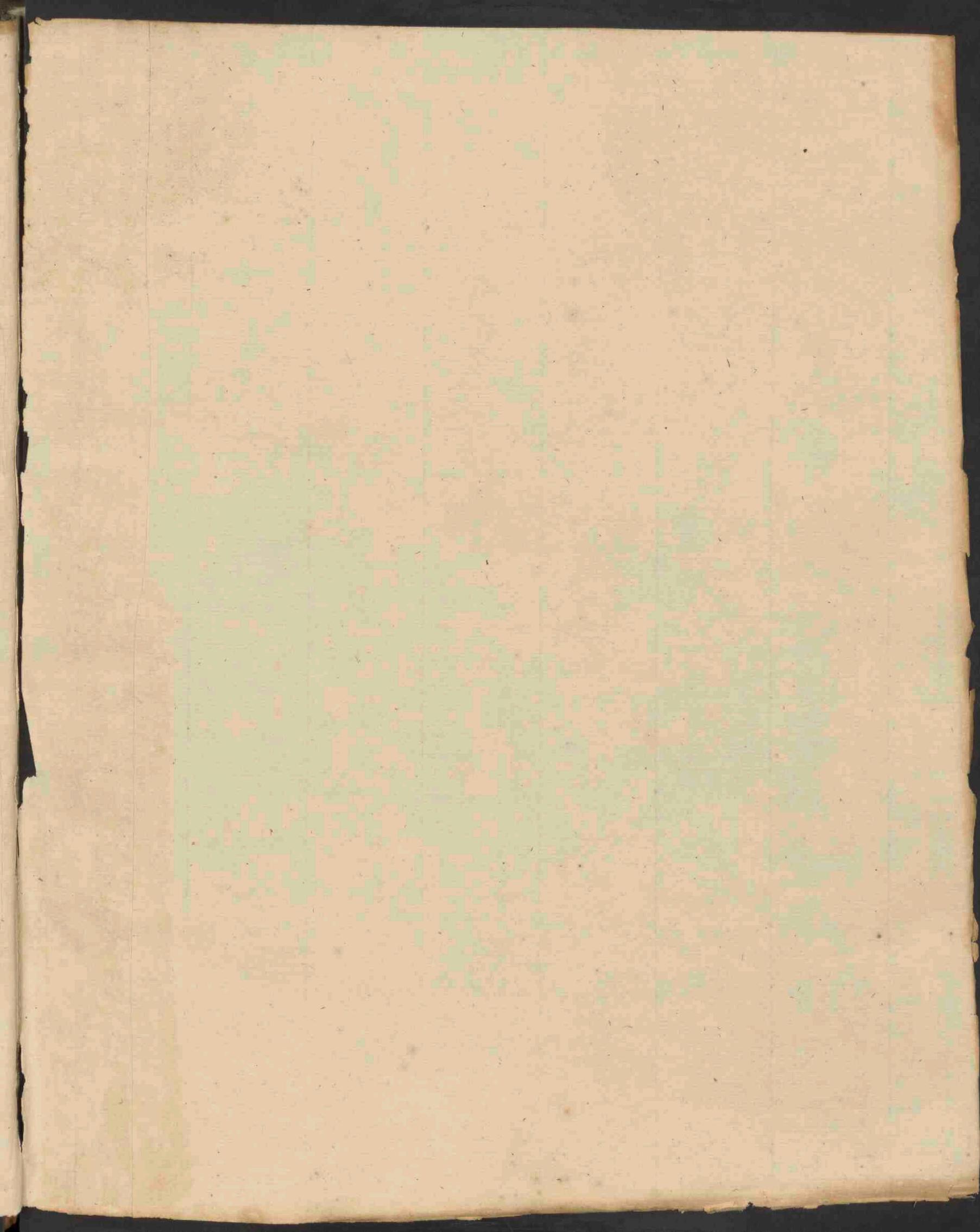
Flora Batava

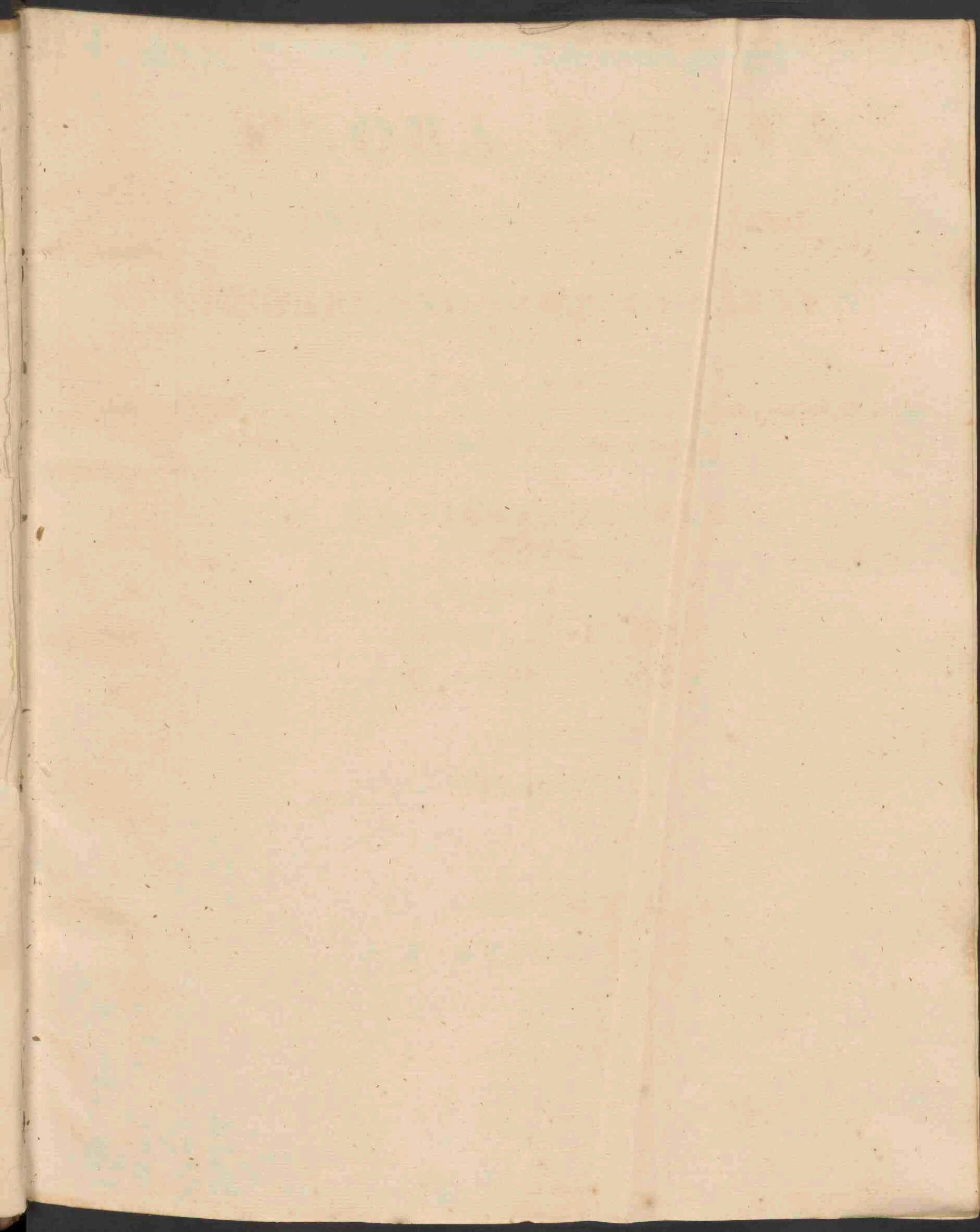
<https://hdl.handle.net/1874/426330>

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE NOTES

BY

PROFESSOR

OF PHYSICS

CHICAGO

1950

PHYSICS 309

LECTURE NOTES

BY

PROFESSOR

*Rariora quæ *V* 89*

FLORA BATAVA
OF
AFBEELDING EN BESCHRIJVING
VAN
NEDERLANDSCHE GEWASSEN,
DOOR

JAN KOPS,

*Hoogleeraar te Utrecht, Lid van het Koninkl. Nederl. Instituut van Wet. van de Hollandsche
en andere Nederlandsche Maatschappijen.*

EN

J. E. VANDER TRAPPEN.

Med. Doct.

AFGEBEELD ONDER OPZIGT VAN

J. C. SEPP EN ZOON.

IX. DEEL.

te AMSTERDAM, bij
J. C. SEPP EN ZOON.

1846.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE NOTES

BY

JOHN H. COOPER

1963

1964

1965

1966

1967

VOORBERIGT.

Naardien er sedert de uitgave van het 1ste Deel van dit werk reeds zulk een geruime tijd verloop is, zoo is het niet vreemd te noemen dat men nu, bij beoordeeling van hetzelfde, wel eens uit het oog verliest, dat het niet uitsluitend voor geleerden in het vak der Kruidkunde, maar voor een gemengd Publiek uitgegeven wordt. — Van hier dat zoo wel deszelfs eerste bearbeider, de thans hoogbejaarde Hoogl. J. KORS, als vervolgens met dezen de Hoogl. VAN HALL, en daarna ook de Heer MIQUEL, zich steeds beijverd hebben, om het volstrekt wetenschappelijke zoo veel mogelijk met het zoogenaamde Populaire te vereenigen. Op deze zelfde wijze hopen wij met de bewerking voort te gaan, en vermeenen wij dat die — alhoewel altijd voor verbetering vatbaar — geschikt is om de kennis van de Vaderlandsche Voortbrengselen des Plantenrijks eenigermate te bevorderen, en tevens den lust tot verder eigen-onderzoek omtrent dezelve aan te wakkeren, zoo wenschen wij hierbij ons allezins daarvan doordrongen te gevoelen, dat, zoo als door wijlen den Eerw. PEIFFERS (*) gezegd is geworden: »Natuurkennis, zelfs de diepste, voor onvernustig te houden is, als men Gods volmaaktheden daarin niet vernuftig opmerkt.» — En tot zulk eene opmerkzaamheid, tot zulk gadeslaan van de voorwerpen in de Natuur, verleene de Alformeerder zijn' zegen; zonder welken alles, ook deze Flora Batava, zoowel voor de bewerkers er van als voor een ieder die zich dezelve aangeschaft heeft, en, naar wij hopen, zal blijven aanschaffen, niets dan ijdelheid is!

(*) PEIFFERS, *Geloofsvastigheid*, enz. Bl. I, pag. 176.

AVANT-PROPOS.

En considérant que depuis l'apparition du 1er Volume de cet ouvrage, plusieurs années sont écoulées, il n'est pas tout-à fait étranger d'apercevoir, que d'après l'opinion de quelques-uns, on ne semble plus y avoir attention, que cette Flore n'est point exclusivement pour des savants dans la Botanique, mais pour un Public mêlé. Et voici la cause pourquoi Mr. le Professeur J. KORS, ensuite avec lui Mr. le Profess. VAN HALL, ainsi qu'encore plus tard Mr. le Doct. MIQUEL, ont toujours aspiré à combiner, tant que possible, l'exposition purement scientifique avec la diction populaire. Maintenant nous tâcherons de continuer de la sorte, et en est-il que nous sommes d'avis que principalement cette manière — quoi qu'elle soit bien susceptible d'amélioration — peut contribuer à augmenter la connaissance des produits du Règne végétal dans notre patrie, et à stimuler le goût pour de propres recherches, alors en même temps nous souhaitons de nous sentir pénétrés de la vérité, qui est dans ces paroles de feu le Pasteur PEIFFERS, »La Science Naturelle, même la plus approfondie, est à estimer d'être sans intelligence, quand on ne tâche pas avec toute industrie d'y reconnaître les perfections de Dieu.» — Donc nous souhaitons que le Tout-Puissant accorde à chacun une telle attention, une telle manière de contempler les objets de la Nature; car sans cela tout, et aussi notre Flora Batava, n'est que Vanité: Vanité tant pour ceux qui en sont les exécuteurs, que pour chacun qui en a fait l'emplète, et, à ce que nous espérons, le fera davantage!

Pour la description des Plantes contenues dans ce Volume, nous nous sommes servi de l'exposition de

Wij hebben ons bij de zamenstelling van dit Deel, wat de beschrijving der Planten betreft, naar de opgaven van meer dan eenen schrijver gerigt, doch voor derzelver systematische benaming de tweede uitgaaf van het *Compendium Florae Germanicae* van BLUFF en FINGERHUTH gekozen; ten minste zijn wij hierin meestal dit werk gevolgd, en in het vervolg willen wij ons daarbij volstrekt bepalen.

Ten opzigté van de Hollandsche benamingen der *Fungi*, verwijs ik op de aanmerking welke ik hieromtrent bij de beschrijving van Plaat 720 gemaakt heb. In den *Index* zal men echter zien welke namen ik voor dezelve in onze moedertaal voorgesteld heb, en die met het teeken ? aangeduid vinden.

Overigens betuigen wij hier openlijk onzen dank aan de Heeren N. en T. H. A. J. ABELEVEN, Apothekers te Nijmegen, voor de vriendelijke bezorging van Planten uit die omstreken, — hetzelfde doen wij aan den Heer R. BONDAM, te Kampen, en voorts aan een iegelijk die er zich zelve van bewust is, ons op eenigerlei wijze tot dit werk van dienst geweest te zijn. En hunne welwillendheid bij voortdoring ons beloovende, sluiten wij deze korte Voorrede met de verzekering, dat elke mede-deeling, welke tot het doel van dit werk belangrijk geacht worden kan, ons aangenaam wezen zal.

v. d. TR.

Naaldwijk, Februarij 1846.

plus d'un seul auteur, mais pour leur denomination systematique nous avons fait choix, de la deuxième edition du Compendium Florae Germanicae, par BLUFF et FINGERHUTH; du moins le plus souvent nous nous sommes réglés d'après cet ouvrage, et dorénavant nous voulons nous en tenir absolument.

Quant aux noms Hollandais des Fungi, voyez ce que je viens de remarquer à ce sujet, en donnant la description du Lycoperdon Bovista L., Planche 720me. Cependant on en trouvera dans l'Index sur ce Tome, mais ils sont marqués du signe ? : vù, que je ne fais que de les proposer.

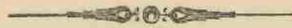
Du reste nous faisons nos remerciemens aux Mess. N. et T. H. A. J. ABELEVEN, Pharmaciens à Nimègue, pour la complaisance qu'ils ont, de nous envoyer des Plantes de ces contrées; et de même nous faisons à Mr. R. BONDAM, à Kampen, et à tous ceux, qui ont en soi la propre conviction de nous avoir été utile en quelque chose pour ce travail. Et en nous promettant leur bienveillance ultérieure, nous finissons avec l'assertion, que toute communication, en quelque sorte d'importance pour le but de cet ouvrage, nous sera fort agréable.

v. d. TR.

Naaldwijk, Février 1846.

LIJST DER PLANTEN,

Afgebeeld en beschreven in Deel IX der *Flora Batava*; op elkander
volgende naar derzelve uitgaven.

HONDERD ZES EN TWINTIGSTE AFLEVERING.

N ^o .		<i>Klasse.</i>
641.	<i>Paris quadrifolia.</i>	<i>Vierbladig Pariskruid</i> VIII.
642.	<i>Sherardia arvensis.</i>	<i>Akker Sherardie</i> IV.
643.	<i>Arenaria tenuifolia.</i>	<i>Dunbladig Zandkruid</i> X.
644.	<i>Leucoium aestivum.</i>	<i>Zomer Witbloem</i> VI.
645.	<i>Pulmonaria officinalis.</i>	<i>Gewoon Longenkruid.</i> V.

HONDERD ZEVEN EN TWINTIGSTE AFLEVERING.

646.	<i>Veronica montana.</i>	<i>Berg Eerenprijs</i> II.
647.	<i>Achusa officinalis.</i>	<i>Gewone Ossentong</i> V.
648.	<i>Pyrola minor.</i>	<i>Kortstijlig Wintergroen</i> X.
649.	<i>Geum rivale.</i>	<i>Knikkend Nagelkruid.</i> XII.
650.	<i>Carex ovalis</i> GOODEN.	<i>Ovaal Rietgras</i> XX.

HONDERD ACHT EN TWINTIGSTE AFLEVERING.

651.	<i>Schoenus compressus.</i>	<i>Zamengedrukte Knopbies</i> III.
652.	<i>Scutellaria minor.</i>	<i>Klein Gidkruid.</i> XIV.
653.	<i>Serratula tinctoria.</i>	<i>Verw Zaagblad.</i> XVIII.
654.	<i>Malaxis paludosa.</i>	<i>Moeras Weekkruid</i> XIX.
655.	<i>Lichen parietinus.</i>	<i>Geel Schildmos</i> XXII.

HONDERD NEGEN EN TWINTIGSTE AFLEVERING.

656.	<i>Plantago Coronopus.</i>	<i>Hertshoorn Weegbree.</i> IV.
657.	<i>Marrubium vulgare.</i>	<i>Witte Malroze</i> XIV.
658.	<i>Cotula coronopifolia.</i>	<i>Vindeelige Cotula</i> XVIII.
659.	<i>Ramalina calicaris</i> FRIES.	<i>Gewoon Takmos</i> XXII.
660.	<i>Cantharellus cibarius</i> FRIES.	<i>Gewone Canterelle. (?)</i> XXII.

N ^o .	HONDERD DERTIGSTE AFLEVERING.	Klasse.
661.	<i>Scirpus lacustris.</i>	Matte-Bies. III.
662.	<i>Potamogeton praelongum</i> WULFFEN.	Uitgerekt Fonteinkruid. IV.
663.	<i>Herniaria glabra.</i>	Onbehaard Duizendkoorn. V.
664.	<i>Vicia villosa</i> ROTH.	Vlokkige Wikke XVII.
665.	<i>Equisetum hyemale.</i>	Winter Paardenstaart. XXII.

HONDERD EEN EN DERTIGSTE AFLEVERING.

666.	<i>Viola stagnina</i> KIT.	Dras-Viooltje V.
667.	<i>Fritillaria Meleagris.</i>	Gewone Kivitsbloem VI.
668.	<i>Lathyrus sylvestris.</i>	Bosch Latyrus. XVII.
669.	<i>Polytrichum aloïdes</i> DILL.	Alöebladig Vrouwenhaar. XXII.
670.	<i>Morchella esculenta</i> PERS.	Gewone Morilje. XXII.

HONDERD TWEE EN DERTIGSTE AFLEVERING.

671.	<i>Galium boreale.</i>	Noordelijk Walstroo IV.
672.	<i>Geranium lucidum.</i>	Glinsterende Ojevaarsbek. XVI.
673.	<i>Achillea nobilis.</i>	Edel Duizendblad. XVIII.
674.	<i>Grimmia pulvinata</i> SM.	Kussenvormende Grimmia. XXII.
675.	» <i>apocarpa</i> HEDW.	Weggedoken » XXII.

HONDERD DRIE EN DERTIGSTE AFLEVERING.

676.	<i>Schoenus Mariscus.</i>	Moeras Galigaan III.
677.	<i>Delphinium Consolida.</i>	Veld Riddersporen XIII.
678.	<i>Carex teretiuscula</i> GOODEN.	Rolrondachtig Rietgras. XX.
679.	<i>Climacium dendroides</i> WEB. et MOHR.	Boomvormig Laddermos XXII.
680.	{ 1 <i>Polytrichum uruigerum.</i>	{ 1 Urnedragend Vrouwenhaar XXII.
	{ 2 <i>Fontinalis antipyretica.</i>	{ 2 Groot Bronmos XXII.

HONDERD VIER EN DERTIGSTE AFLEVERING.

681.	<i>Lithospermum arvense.</i>	Ruwozadig Parelkruid V.
682.	<i>Phyteuma spicatum.</i>	Aarbloemige Raponsje V.
683.	<i>Lepidium campestre</i> R. BR.	Zachtharige Kers. XV.
684.	{ 1 <i>Fissidens adiantoides</i> HEDW.	{ 1 Fijngezaagd Vedermos. XXII.
	{ 2 » <i>taxifolius</i> »	{ 2 <i>Taxus</i> bladig » XXII.
	{ 3 » <i>bryoïdes</i> »	{ 3 Klein » XXII.
685.	<i>Cystoseira siliquosa</i> AG.	Haaudragende Rozenkrans. XXII.

HONDERD VIJF EN DERTIGSTE AFLEVERING.

Deze bestaat in het *Algemeen Register*, benevens de *Aanmerkingen*, welke wij op de acht eerste Deelen van dit werk uitgegeven hebben. (*)

(*) La *Table générale* des plantes dans les huit premiers Volumes de cet ouvrage, et les Remarques que nous avons publiées, constituent la 135me Livraison.

REGISTER.

HONDERD ZES EN DERTIGSTE AFLEVERING.

N ^o .		Klasse.
686.	<i>Exacum filiforme</i> SM.	IV.
687.	<i>Mentha Pulegium</i> .	XIV.
688.	<i>Carex arenaria</i> .	XX.
689.	<i>Parietaria officinalis</i> WILLD.	XX.
690.	{ 1 <i>Cetraria aculeata</i> FRIES.	XXII.
	{ 2 <i>Parmelia Acetabulum</i> FRIES.	XXII.

HONDERD ZEVEN EN DERTIGSTE AFLEVERING.

691.	<i>Gagea arvensis</i> SALISB.	VI.
692.	» <i>lutea</i> »	VI.
693.	<i>Hieracium paludosum</i> .	XVIII.
694.	<i>Carex vesicaria</i> .	XX.
695.	<i>Neckera heteromalla</i> HEDW.	XXII.

HONDERD ACHT EN DERTIGSTE AFLEVERING.

696.	<i>Galium uliginosum</i> .	IV.
697.	<i>Juncus tenuis</i> WILLD.	VI.
698.	<i>Thymus Acinos</i> .	XIV.
699.	<i>Lamium maculatum</i> .	XIV.
700.	<i>Polytrichum nanum</i> SCHREB.	XXII.

HONDERD NEGEN EN DERTIGSTE AFLEVERING.

701.	<i>Rumex glomeratus</i> SCHREB.	VI.
702.	<i>Euphorbia Cyparissias</i> .	XX.
703.	» <i>Esula</i> .	XX.
704.	» <i>Gerardiana</i> JACQ.	XX.
705.	{ 1 <i>Bryum hornum</i> SCHREB.	XXII.
	{ 1 » <i>ligulatum</i> »	XXII.
	{ 2 » <i>cuspidatum</i> »	XXII.

HONDERD VEERTIGSTE AFLEVERING.

706.	<i>Selinum Carvifolia</i> .	V.
707.	<i>Reseda lutea</i> .	XI.
708.	<i>Medicago minima</i> LAM.	XVII.
709.	<i>Empetrum nigrum</i> .	XXI.
710.	<i>Parmelia ciliaris</i> ACH.	XXII.

HONDERD EEN EN VEERTIGSTE AFLEVERING.

N ^o .		<i>Klasse.</i>
711.	<i>Eranthis hyemalis</i> SALISB.	<i>Gele Winterbloem</i> XIII.
712.	<i>Linaria Elatine</i> MILLER.	<i>Piekbladige Leeuwenbek</i> XIV.
713.	» <i>spuria</i> »	<i>Eirondbladige</i> » XIV.
714.	<i>Turritis glabra</i> .	<i>Stengomrattende Scheefkelk</i> XV.
715.	{ 1 <i>Lycoperdon caelatum</i> BULL.	{ 1 <i>Kleine Stuiſzwam</i> . (?) XXII.
	{ 2 » <i>gemmatum</i> BATSCH.	{ 2 <i>Gewone</i> » (?) (*) XXII.

HONDERD TWEE EN VEERTIGSTE AFLEVERING.

716.	<i>Allium oleraceum</i> :	<i>Moos-Loek</i> VI.
717.	<i>Sedum sexangulare</i> :	<i>Zesrijge Huislook</i> X.
718.	<i>Stenactis annua</i> N. ab. E. (†)	<i>Eénjarige Aster</i> XVIII.
719.	<i>Amaranthus Blitum</i> .	<i>Uitgespreide Amarant</i> XX.
720.	{ 1 <i>Scleroderma vulgare</i> FRIES.	{ 1 <i>Gewone Lederbovist</i> . (?) XXII.
	{ 2 <i>Lycoperdon Bovista</i> L.	{ 2 <i>Groote Stuiſzwam</i> . (?) XXII.

(†) *Aster annuus* L.(*) *Lycoperd. gemmatum* α , *excipuliforme*. — Kroesvormig Stuiſzwam, (?)

LIJST DER PLANTEN,

In dit Deel voorkomende, gerangschikt volgens het stelsel van *Linnaeus*.

	<i>Nommers der Planten; volgens derzelver uitgaven.</i>
II. <i>Classis. Diandria.</i>	
Tweehelmigen.	
Veronica montana.	Berg Eerenprijs 646.
III. <i>Classis. Triandria.</i>	
Driehelmigen.	
Schoenus compressus.	Zamengedrukte Knobbies 651.
» Mariscus.	Moeras Galigaan 676.
IV. <i>Classis. Tetrandria.</i>	
Vierhelmigen.	
Plantago Coronopus.	Hersthoorn Weegbree 656.
Exacum filiforme SM.	Draadvormige Gentianelle 686.
Sierardia arvensis.	Akker Sierardie 642.
Galium boreale.	Noordelijk Walstroo 671.
» uliginosum.	Ruwachtig » 676.
Potamogeton praelongum WULFFEN.	Uitgerekt Fonteinkruid 662.
V. <i>Classis. Pentandria.</i>	
Vijfhelmigen.	
Phyteuma spicatum.	Aarbloemige Rapsje 682.
Lithospermum arvense.	Ruwzadig Paarlkruid 681.
Anchusa officinalis.	Gewone Ossentong 647.
Pulmonaria officinalis.	Gewoon Longenkruid 645.
Viola stagnina KITAIBEL.	Dras-Viooltje 666.
Herniaria glabra.	Onbehaard Duizendkoorn 663.
Selinum Carvifolia.	Karweibladige Angelika 706.
VI. <i>Classis. Hexandria.</i>	
Zeshelmigen.	
Juncus tenuis WILLD.	Tengere Bloembies 697.
Leucoium aestivum.	Zomer Witbloem 644.
Gagea arvensis SALISE.	Kleine Vogelmelk 691.
» lutea »	Gele » 692.
Fritillaria Meleagris.	Gewone Kievitsbloem 667.
Allium oleraceum.	Moes-Look 716.
Rumex glomeratus SCHREB.	Getropte Zuring 701.

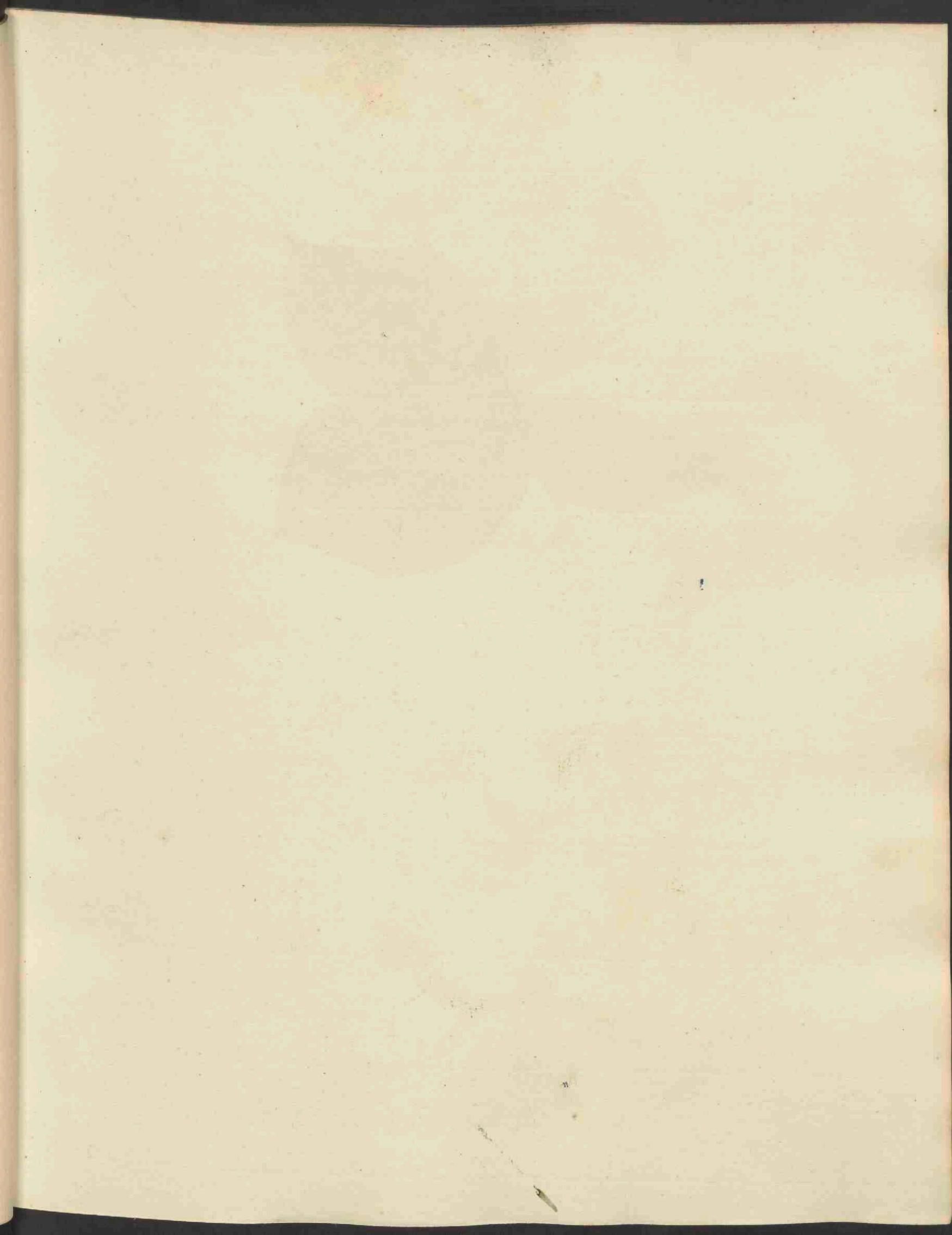
	<i>Nommers der Planten, volgens derzelver uitgaven.</i>
VIII. <i>Classis. Octandria.</i>	
Paris quadrifolia.	Achthelmigen. <i>Vierbladig Pariskruid.</i> 641.
X. <i>Classis. Decandria.</i>	
Pyrola minor.	Tienhelmigen. <i>Kortstijlig Wintergroen.</i> 648.
Arenaria tenuifolia.	<i>Dunbladig Zandkruid.</i> 643.
Sedum sexangulare.	<i>Zesrijige Huislook</i> 717.
XI. <i>Classis. Dodecandria.</i>	
Reseda lutea.	Twaalfhelmigen. <i>Gele Wouw</i> 707.
XII. <i>Classis. Icosandria.</i>	
Geum rivale.	Twintighelmigen. <i>Knikkend Nagelkruid.</i> 649.
XIII. <i>Classis. Polyandria.</i>	
Delphinium consolida.	Veelhelmigen. <i>Veld Riddersporen.</i> 677.
Eranthis hyemalis SALISB.	<i>Gele Winterbloem.</i> 711.
XIV. <i>Classis. Didynamia.</i>	
Mentha pulegium.	Tweemagtigen. <i>Poley Munt</i> 687.
Thymus acinos.	<i>Tandbladige Thym</i> 698.
Scutellaria minor.	<i>Klein Glidkruid</i> 652.
Lamium maculatum.	<i>Gevekte Doovenetel.</i> 699.
Marrubium vulgare.	<i>Witte Malrove.</i> 657.
Linaria elatine MILLER.	<i>Piekbladige Leeuwenbek.</i> 712.
» spuria »	<i>Eirondbladige »</i> 713.
XV. <i>Classis. Tetradynamia.</i>	
Lepidium campestre R. BROWN.	Viermagtigen. <i>Zachtharige Kers</i> 683.
Turritis glabra.	<i>Stengomattende Scheefkelk.</i> 714.
XVI. <i>Classis. Monadelphia.</i>	
Geranium lucidum.	Eenbroederigen. <i>Glinsterende Ojevaarstek</i> 672.
XVII. <i>Classis. Diadelphia.</i>	
Medicago minima LAM.	Tweebroederigen. <i>Kleinste Rupsklaver.</i> 708.
Vicia villosa NOTT.	<i>Vlokkige Wikke.</i> 664.
Lathyrus sylvestris.	<i>Bosch Latyrus.</i> 668.

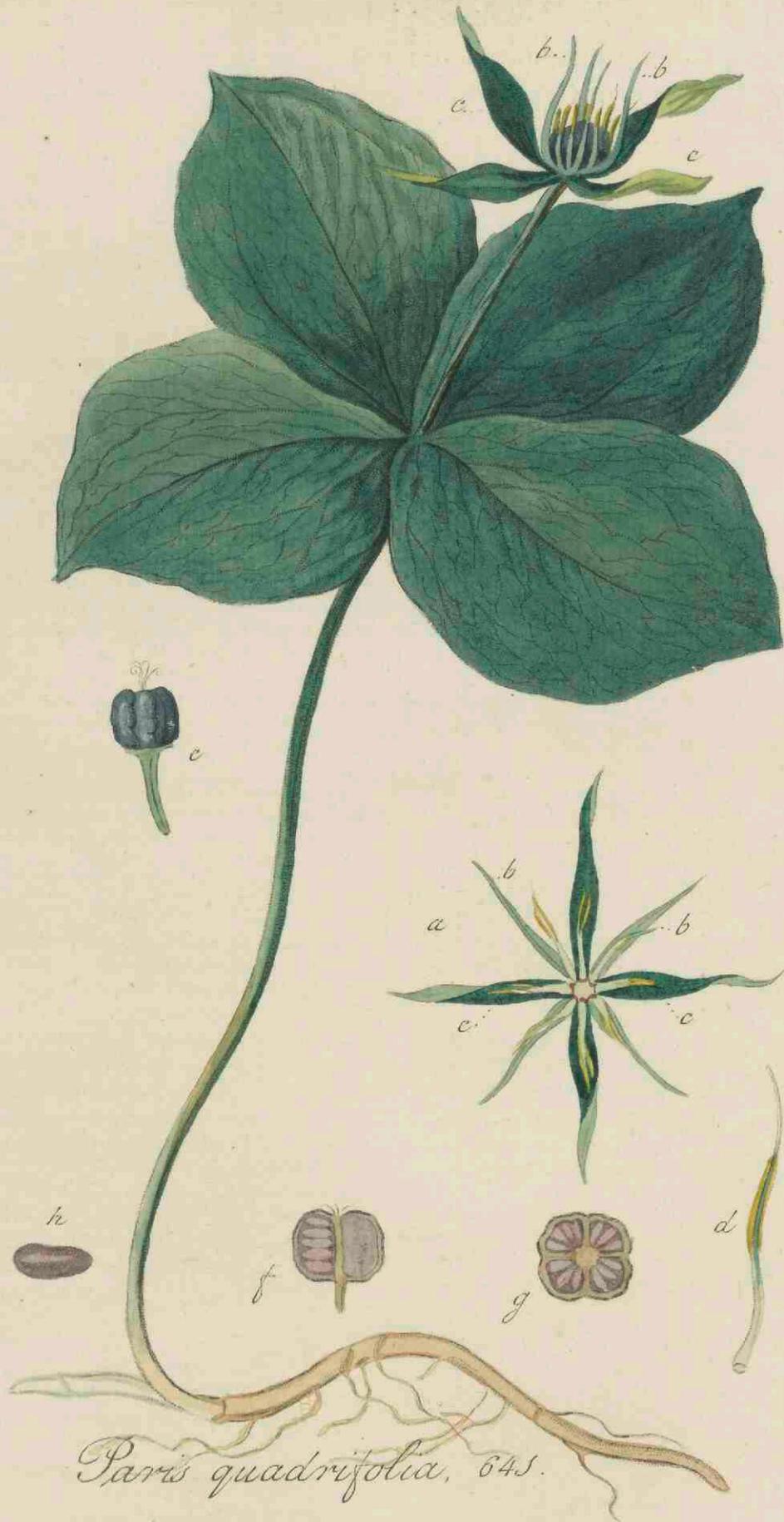
Nommers der Planten,
volgens derzelver uitgaven.

XVIII. <i>Classis. Syngenesia.</i>		Zaãnhelmigen.
Stenaetis annua NEES VON ESENB.	Eenjarige Aster	718.
Achillea nobilis.	Edel Duizendblad	673.
Cotula coronopifolia.	Vindeelige Cotula	658.
Serratula tinctoria.	Verw Zaagblad	653.
Hieracium paludosum.	Moerassig Havikskruid	693.
XIX. <i>Classis. Gynandria.</i>		Manwijnigen.
Malaxis paludosa.	Moeras Weekkruid	654.
XX. <i>Classis. Monoecia.</i>		Eenhuizigen.
Euphorbia Cyparissias.	Cypresbladige Wolfsmelk	702.
» Esula.	Stompbladige »	703.
» Gerardiana JACQ.	Spitsbladige »	704.
Carex ovalis GOODEN.	Ovaal Rietgras	650.
» teretiuscula »	Rolrondachtig Rietgras	678.
» arenaria.	Zand- »	688.
» vesicaria.	Blaasvormend »	694.
Parietaria officinalis WILLD.	Gewoon Glaskruid	689.
Amaranthus Blitum.	Uitgespreide Amarant	719.
XXI. <i>Classis. Dioccia.</i>		Tweehuizigen.
Empetrum nigrum.	Zwarte Besheide	709.
XXII. <i>Classis. Cryptogamia.</i>		Bedektbloeienden.
Equisetum hyemale.	Winter Paardestaart	665.
Grimmia pulvinata SM.	Kussenvormende Grimmia	674.
» apocarpa HEDW.	Weggedoken »	675.
Fissidens adiantoides »	Fijngezaagd Vedermos	684, 1.
» taxifolius »	Taxusbladig »	684, 2.
» bryoides »	Klein »	684, 3.
Polytrichum aloides DILL.	Aloëbladig Vrouwenhaar	669.
» urnigerum.	Urnedragend »	680, 1.
» nanum SCHREB.	Dwergachtig »	700.
Fontinalis antipyretica.	Groot Bronmos	680, 2.
Neckera heteromalla HEDW.	Ongelijkzijdige Neckera	695.
Climacium dendroides WEB. et MOHR.	Boomvormig Laddermos	679.

	<i>Nommers der Planten, volgens derzelver uitgaven.</i>
<i>Bryum</i> <i>hornum</i> SCHREB.	<i>Bogtig-gesteelde Knikvrucht</i> 705, 1.
» <i>ligulatum</i> »	<i>Lintbladige</i> » 705, 2.
» <i>cuspidatum</i> »	<i>Puntbladige</i> » 705, 3.
<i>Ramalina</i> <i>calicaris</i> FRIES.	<i>Gewoon Takmos</i> 659.
<i>Parmelia</i> <i>parietina</i> WALLR. (*)	<i>Geel Schildmos</i> 655.
» <i>Acetabulum</i> »	<i>Grootvruchtig Schildmos</i> 690, 2.
» <i>ciliaris</i> ACH.	<i>Gewimperd</i> » 710.
<i>Cetraria</i> <i>aculeata</i> FRIES.	<i>Stekelig Kraakloof</i> 690, 1.
<i>Cystoseira</i> <i>siliquosa</i> AG.	<i>Haauwdrogende Rozenkrans</i> 685.
<i>Lycoperdon</i> <i>caelatum</i> BULL.	<i>Kleine Stuiſzwam. (?)</i> 715, 1.
» <i>gemmatum</i> BATSCH.	<i>Gewone</i> » » 715, 2.
» <i>Bovista</i> L.	<i>Groote</i> » » 720, 2.
<i>Scleroderma</i> <i>vulgare</i> FRIES.	<i>Gewone Lederbovist.</i> » 720, 1.
<i>Morchella</i> <i>esculenta</i> PERS.	<i>Gewone Morilje</i> 670.
<i>Cantharellus</i> <i>cibarius</i> FRIES.	<i>Gewone Cantarelle. (?)</i> 660.

(*) *Lichen parietinus* L.

Paris quadrifolia, 645.

PARIS QUADRIFOLIA.

Vierbladig Pariskruid.

Bijnamen Wolfsbezie. Wolfswortel. Dolwortel. Spinnekop.
Hoogduitsch. Vierblättrige Einbeere. Wolfsbeere. Dollwurz. Sauauge.
Engelsch. Common Herb Paris. Oneberry.

Bloeit in Mei en Junij 2.

OCTANDRIA. TETRAGYNIA. Achthelmigen. Vierstijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XI. *Sarmentaceae.* Rankachtigen. *Asparageae.* DC. *Asparagi*
JUSS. *Smilacae* R. BROWN. *Pandaeae* LINK.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx tetraphyllus. De Kelk 4-bladig. Petala 4, angustiora. Vier smallere blaadjes zoo veel als de bloemkroon. Antherae lineares filamentis medio adnexae. De lijnvormige helmknopjes op het midden der helmraden vastgegroeid. Bacca 4-ocularis. De bes 4-hokkig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis quaternis. Met viertallige bladen.

Het Pariskruid behoort, ook om deszelfs bijzonderen vorm van bloem, zeker tot de zeldzaamste planten van onze flora. Uithoofde van de onderlinge verhouding en schikking der blaadjes om de bes, en wegens de plaatsing van de meeldraadjes, zoo als bij a aangetoond is, heeft men en eenen kelk en eene bloemkroon aan te nemen, maar volgens de bepaling, dat ware bloembladen nooit groen van kleur zijn, is het alsof eene eigenlijk gezegde bloemkroon hier niet aanwezig is. Zóó duidelijk zichtbaar blijft aan deze plant de overgang van het gewone blad tot kelk en ook tot bloemkroon, dat men bij eene oppervlakkige beschouwing meent eenen dubbelen kelk, doch geene bloembladen te zien. — Even duidelijk is hier te bespeuren, hoe ook de meeldraadjes inderdaad niets anders zijn dan veranderde bloembladen: zoo dat wij van dezelve afdalende eerst op de 4 smallere en opgerigte blaadjes, b, dan op de 4 bredere en meer openstaande, c, en vervolgens op de gewone, eironde, gaafrandige, 4 of 5 (*) bladen komen, die, op eenigen afstand van de bes, de zeer eenvoudige en voorts bladerlooze steng kransvormig omgeven. — Ongewoon is ook de aanhechting van de melknopjes aan de helmdraadjes, zoo als afzonderlijk en bij vergrooting door d aangegeven wordt.

De bijkans rijpe, flauw-4-kantige, vleezige, 4-hokkige, veelzadige bes, nog met de 4 stijltjes er boven, ziet men bij e; de geheel rijpe, een weinig vergroot, in overlangsche doorsnede bij f, en in eene vlakke bij g, terwijl h, mede bij eenige vergrooting, eene der volkomene zaadkorrels voorstelt.

GROEIPLAATSEN. In grootere en kleinere bosschen. Eenige jaren geleden is de heer KUYPER VAN WÄSCHPENNING de eerste geweest die de tegenwoordigheid van deze plant in ons vaderland bekend gemaakt heeft: Zijn Ed. vond dezelve in het *Ulvenhoutsche* bosch bij *Breda*, en bragt mij aldáár, korteling geleden (Junij 1842), allerbereidwilligst op hare, in die streken nog slechts eenig ontdekte groeiplaats. Later werd zij door den heer J. WITTEWAAL in het *Beekbergerwoud* bij *Apeldoorn*, en door den heer A. J. DE BRUIJN in den omtrek van *Oirschot* gevonden.

GENESKRACHT. Was certijds onder den naam van *Herba Paridis* in gebruik bij stuipen. GESNERTS heeft er eene gunstige uitwerking van gezien in de kinkhoest. Anderen hebben haar aangewend bij krankzinnigen. Nogthans is hare vergiftige aard genoegzaam bevestigd.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. De plant heeft eenen bedwelmenden reuk. De bladen geven in de verwerijen eene paarsche kleur, maar moeten hiertoe eer de plant bloeit ingezameld worden LINDER. Schapen en Geiten eten dezelve, maar het overige vee weigert haar. LINN. *Pan Succ.*

(*) Meestal zijn er 4, somwijlen 5, maar volgens BAUHINUS ook wel eens 3, of 6.

PARIS QUADRIFOLIA.

Parisette à quatre feuilles.

Surnom. Raisin de Renard.
Nom Allemand. Vierblättrige Einbeere. Wolfsbeere. Dollwurz. Sauauge.
— Anglais. Common Herb Paris. Oneberrij.

Elle fleurit en Mai et Juin ♀.

OCTANDRIE. TETRAGYNIE.

Ord. Natur. de LINN. XI. Sarmenaceae. Asparageae DG. Asparagi Juss. Smilaceae
R. BROWN. Pandaeae LINK.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Le calice à quatre feuilles. Quatre feuilles plus étroites constituent la corolle. Les anthères linéaires sont placées dans la partie moyenne du filet. La baie est à quatre loges.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Des feuilles quaternaires.

Aussi à cause de la construction singulière de la fleur la Parisette doit être comptée parmi les plantes les plus rares de notre flore. — Pour le rapport et la position qu'ont réciproquement entre-elles les feuilletes qui entourent la baie, et pour l'arrangement des étamines, comme on voit vers a, nous avons à reconnaître aussi-bien un calice qu'une corolle, mais d'après la définition: que de vrais pétales ne sont jamais de couleur verte, il paraît qu'ici une corolle proprement dite n'existe point. — Tant sur cette plante les indices de la métamorphose de la feuille ordinaire en calice et en corolle demeurent, que l'on croiroit voir qu'un double calice, mais point de corolle. Pareillement ici on s'en aperçoit qu'aussi les étamines ne sont que des feuilles métamorphosées: ainsi qu'en descendant d'elles nous venons aux 4 feuilles plus étroites et élevées, b, puis aux 4 suivantes plus larges et planes, et ensuite aux 4—5 () feuilles ordinaires; qui sont ovales et entières, et, à quelque distance de la baie, disposées autour de la tige très-simple et du reste sans feuilles. — Aussi l'insertion des anthères dans la partie moyenne des étamines est extraordinaire; on la voit à part, et sous agrandissement, vers d.*

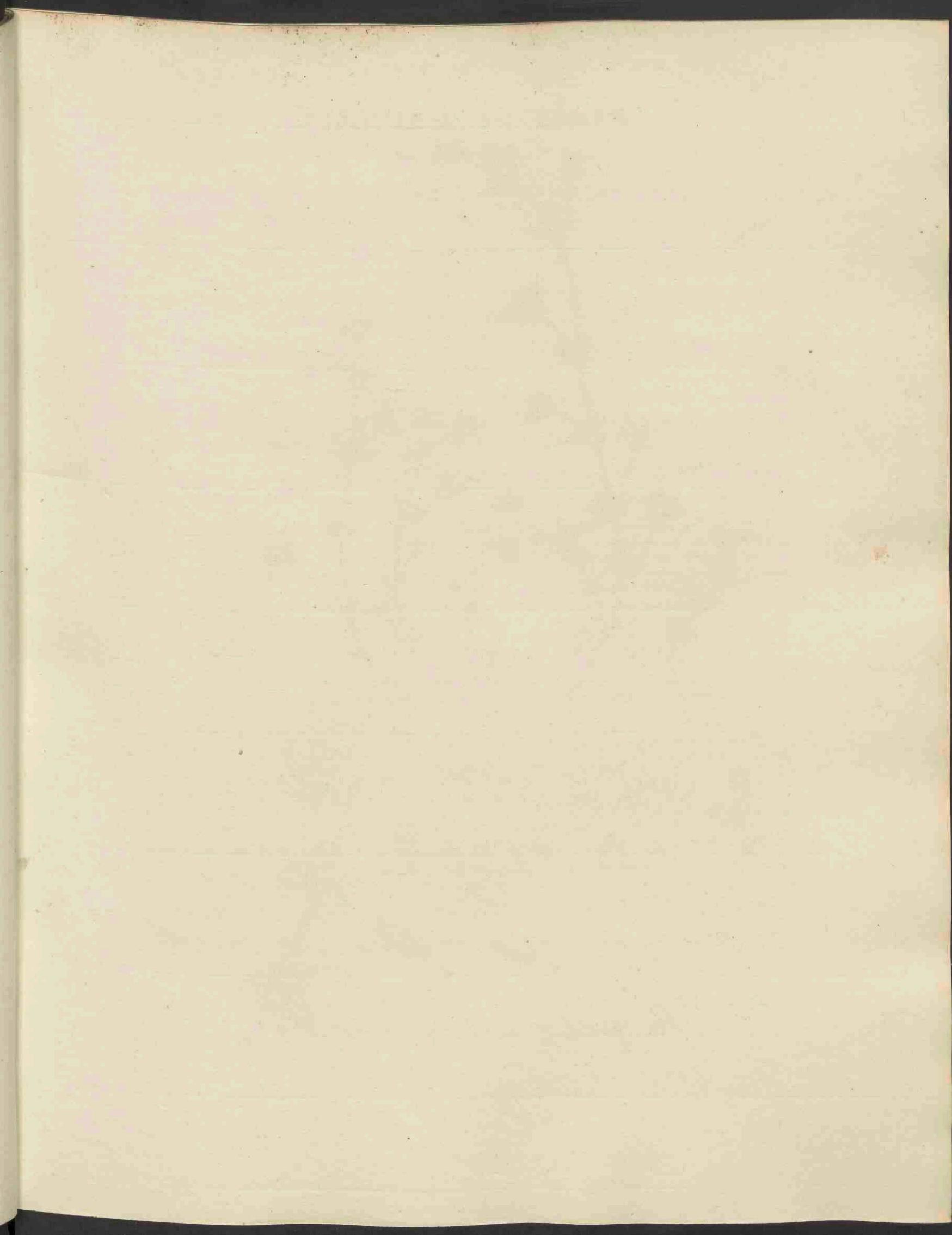
Vers e est indiquée la baie, légèrement quadrangulaire, 4-loculaire et polysperme, à peu près mûre, et encore munie des 4 styles; — vers f, un peu agrandie, elle est représentée dans sa maturité en coupe verticale, et vers g coupée horizontalement, tandis que h, de même sous forme un peu agrandie, montre une des graines en perfection.

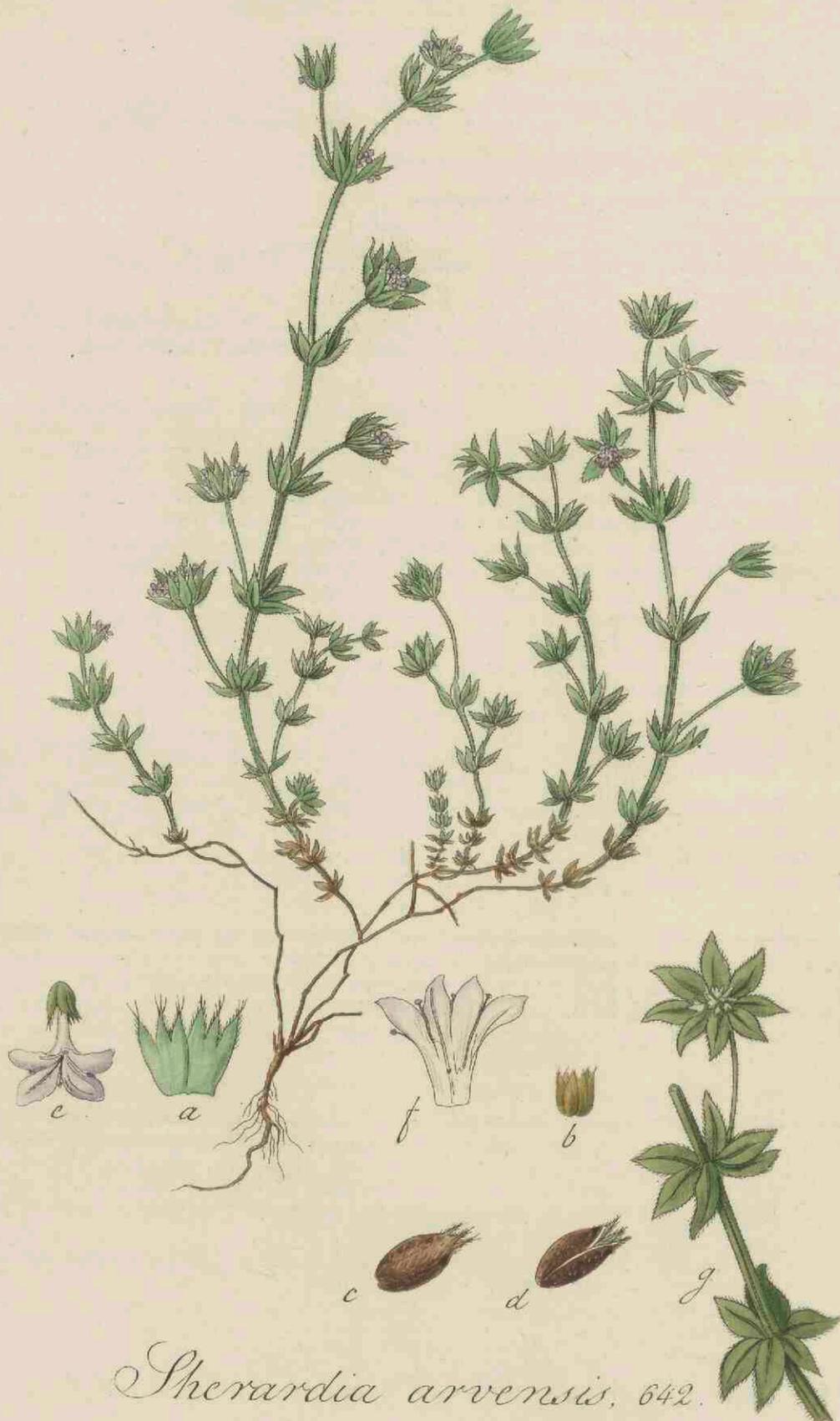
LIEU NATAL. Dans les bois et dans des bosquets humides. — Il y a quelques années que Mr. KUYPER VAN WÄSCHPENNING a fait le premier la découverte de cette plante dans notre patrie: il la trouva dans le bois d'Ulvenhout près de Breda, et il n'y a pas long-temps (Juin 1842) que de bonne volonté ce Monsieur me conduisit au seul endroit, où jusqu'ici on la vue dans ces contrées. Depuis elle est trouvée par Mr. J. WITTEWAAL dans le bois de Beekbergen près d'Apeldoorn, et par Mr. A. J. DE BRUYN aux environs d'Oirschot.

PROPR. ET USAGE MÉD. Sous le nom de *Herba Paridis* autrefois elle étoit en usage dans des convulsions: ainsi GESNERUS la vue d'efficacité dans le toux convulsif. D'autres l'ont employée dans la Manie. Néanmoins sa vertu vénéneuse est suffisamment constatée.

USAGE ÉCONOMIQUE. La plante jouit d'une odeur assoupissante. Les feuilles, cueillies avant le temps de la fleuraison, peuvent servir aux teinturiers, pour colorer en violet. LINDER. Les moutons et les chèvres la mangent, mais elle est absolument refusée par l'autre bétail. LINN. *Pan Suec.*

(*) Ordinairement il y en a 4, souvent 5, et, d'après BAUBIS, quelquefois 3 ou 6.

Sherardia arvensis, 642.

SHERARDIA ARVENSIS.

Akker Sherardie.

Hoogduitsch. Akker Sherardie. Ackersternkraut. Kleine Ackerröthe. Sherardskraut.

Engelsch. Blue Sherardia. Little Field-madder.

Bloeit van Junij tot September ☉.

TETRANDRIA. MONOGYNIA. Vierhelmigen. Eénstijligen.

Natuurl. Rang volg. LINN. XLVII. *Stellatae.* Stervormigen. *Rubiaceae* JUSS.

DC. *Galieae* TURP.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx adhaerens; margo 6-dentatus. De kelk aanwassende; een 6-tandige rand. Corolla infundibuliformis. De bloemkroon trechtervormig. Semina duo 3-dentata, calyce persistente coronata. Twee 3-tandige zaden, gekroond door den blijvenden kelk.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis omnibus verticillatis, floribus terminalibus. Met de bladen alle gekranst, en eindelingsche bloemen.

De geslachtsnaam welke deze plant thans draagt is haar door DILLENIUS (JOH. JAC. DILLEN) gegeven, ter vereerende gedachtenis aan WILH. SHERARD: zijnen bijzonderen begunstiger. — Vóór diens tijd, namelijk, onder de benaming van Rubeola arvensis bekend, was zij van sommige soorten van Asperula en Galium, waaraan zij naauw verwant is, naar hare beschrijving zoo goed als niet onderscheiden. Van beide die geslachten verschilt zij voornamelijk door haren bij a geopend en vergroot voorgestelden kelk, waaraan de 6 tandjes niet verdwijnen, maar aan de rijpende vrucht, bij b, en nog aan den top van het rijpe, door aangedrukte witte haartjes dicht bedekte, zaad zigthaar zijn; dat, mede veel vergroot, bij c op deszelfs buitenzijde en bij d op de vlakke gezien wordt, waarmede het tegen c aansluit. — Voorts heeft de 4-spletige bloemkroon, bij e in haar geheel, duidelijk eene huis; welke het draadvormige, van boven gespleten, stijltje bevat, en waarop de 4 meeldraadjes ingeplant zijn, zoo als men bij f ziet.

Bijna de geheele plant is met korte haakvormige haartjes bekleed, en daardoor ruw op het gevoel; de eirond-lancetvormige, meestal 6-voudige blaadjes vormen kranstjes, om de 4-hoekige, eerst liggende daarna opgerigte, stengen, en onder ieder der in schermpjes vereenigde bloemen een 8-voudig omwindsel; welk alles bij g aangeduid is.

GROEIPLAATSEN. Op bebouwde en braakliggende kleigronden. — Om *Nijmegen*, ook zeldzaam bij *'s Hage*. DG. Elders in *Gelderland*. R. Bij *Franeker*, BERGSM.A. In korenlanden bij *'s Gravesande*, Z. Hier en daar op *Zuid-Beveland*, VAN DEN BOSCH. Omtrent *Wassenaar*, *Noordwijk*, *Soeterwoude*, en korter bij *Leyden* op ééne plaats. Nergens welligt zoo menigvuldig als in het land van *Axel*, waar ik haar bijna op alle *Meekrap*-velden gezien heb. Ook heb ik haar vroeger, op bouwland tusschen *Neérlangbroek* en *Doorn*, in het *Sticht* en tusschen *Utrecht* en *Houten* op ééne plaats gevonden.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Door paarden gegeten en somtijds door geiten, LINN. *Pan Succ.*

SHERARDIA ARVENSIS.

Shérarde des champs.

Surnom: La Shérard.
Nom Allemand. Acker Sherardie, Acker Sternkraut, Sherardskraut, Kleine Ackerröthe.
— *Anglais.* Blue Sherardia, Little Field-madder.

Elle fleurit en Juin—Septembre ☉.

TETRANDRIE. MONOGYNIE.

Ord. Natur de LINN. XLVII. Stellatae. Rubiaceae Juss. DG. Galieae Turp.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Le calice adhérent, à six dents. La corolle en entonnoir. Deux graines, chacune à trois dents et couronnée par les dents du calice qui persiste.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Toutes les feuilles verticillées; les fleurs terminales.

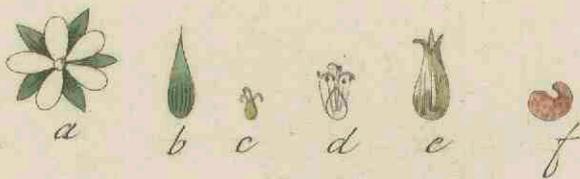
Le nom générique que porte actuellement cette plante lui est donné par JOH. JAQ. DILLEN (DILLENIUS); à l'honneur de GUILL. SHERARD, son protecteur. Avant ce temps là, connue sous le nom de Rubeola arvensis, d'après les descriptions qu'y en existoient elle ne fût presque pas distinguée de quelques espèces d'Asperula et de Galium, avec lesquelles elle a beaucoup de rapport. Mais de ces genres tous les deux elle diffère premièrement par son calice, ouvert et agrandi vers a, dont les six dents ne tombent pas, mais sont encore visibles sur le fruit mûrissant; b, et même au sommet de la graine dans sa maturité; qui couverte par des poils blancs, courts et comme agglutinés à sa superficie, à l'oeil nu a l'aspect d'être marbrée de blanc; fort agrandie vers c on la voit en dos, vers d sur sa face inférieure, par laquelle les deux graines s'unissent. — De plus, la corolle quadrifide, vers e dans son entier, a un tube, qui renferme le style divisé à son sommet, et dans lequel les quatre étamines sont insérées de la manière représentée vers f.

A peu près toute la plante est revêtue de poils courts et crochus, ce qui lui rend rude au contact. Les feuilles sont ovato-lanceolées, presque toujours au nombre de six dans chaque verticille, autour des tiges quadrangulaires, en partie couchées sur la terre mais puis érigées, et chaque réunion des fleurs en ombellules est soutenue par un involucre octophylle; lequel on voit tout vers g.

LIEU NATAL. Dans des champs argileux cultivés, et en jachère. — Aux environs de *Nimègue*, et, mais rarement, près de *la Haye*. DG. En d'autres lieux dans la *Gueldre*. R. Auprès de *Franeker*, BERGSMAN. Dans des champs à blé proche de *'s Gravesande*, Z. Ici et là dans l'île de *Zuid-Beveland*, VAN DEN BOSCH. Près de *Wassenaar*, *Noordwijk*, *Soeterwoude*, et plus proche de *Leyde*, en un seul endroit. Nulle part peut-être si commune que dans le *Pays d'Azél*, où je l'ai vue dans presque toutes les terres à *Garance*. Auparavant je l'avois trouvée dans quelques champs cultivés entre *Neêrlangbroek* et *Doorn*, dans la province d'*Utrecht*, et encore là, mais à une seule place, entre la capitale et le village *Houten*.

USAGE ÉCONOMIQUE. Sert de nourriture aux chevaux, et quelquefois aussi aux chèvres. LINN. *Pan Seue*.

Arenaria tenuifolia, 643.

ARENARIA TENUIFOLIA.

Dunbladig Zandkruid.

Hoogduitsch. Feinblättriges Sandkraut.

Engelsch. Fine-leaved Sandwort.

Bloeit in Mei en Junij ☉.

DECANDRIA. TRIGYNIA. Tienhelmigen. Driestijligen.

Natuurl. Rang volg. LINN. XXII. *Caryophylleae*, Anjelierbloemigen; *Caryophylleae* Juss.
en DECANDOLLE; *Alsineae* DC. (*Fl. Trans.*)

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-partitus. De Kelk vijfdeelig. Petala 5, integra. Vijf gave bloembladen. Capsula 1-locularis, polysperma, 6-valvis. De zaaddoos éénhokkig, veelzadig, zeskleppig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis oppositis subulatis solitariis cauleque ramosissimo dichotomo glabris. Tegenovergestelde elsvormige alleenstaande, even als de sterkgetakte en gegasselde steng, onbehaarde bladen. Calycibus subulatis striatis, corolla longioribus. De elsvormige, gestreepte, kelk langer dan de bloemkroon.

Van de overige soorten van Arenaria verschilt deze zoo aanmerkelijk, dat verscheiden kruidkundigen, na LINNAEUS, gemeend hebben haar onder een ander geslacht te moeten rangschikken: eenigen verkiezen haar, even als WAHLENBERG, — die er den naam aan terug gegeven heeft welken zij (bij JOH. BAUHINUS) voor twee eeuwen reeds droeg, — Alsine tenuifolia te noemen; anderen haar, in navolging van REICHENBACH, Sabulina tenuifolia te heeten.

Tot nog toe is, mijns wetens, de klierachtige verscheidenheid, (var. β. L. — Alsine viscosa SCHREB. — Arenaria viscosa FRIES. — Aren. viscidula THUILL.), niet ontdekt geworden; in andere landen daarentegen groeit deze overvloedig, maar komt de gewone vorm zeldzamer voor. — Deze namelijk brengt uit eenen vezeligen wortel eene meer of minder sterk-getakte, gegasselde, regtopstaande, dunne, dikwijls een weinig purperkleurige, steng, met smalle, elsvormige, tegenovergestelde, ongesteelde en beneden zamengegroeide blaadjes voort: welke evenmin eenige behaardheid vertoonen als de kelk. — De bloemkroon bestaat uit vijf omgekeerd-eironde, gave blaadjes, welke, zoo als bij a te zien is, korter zijn dan de lang gespitse, aan derzelve randen eenigzins vliezige, twee of drie-nervige slippen van den kelk, b. Het vruchtbeginsel, met drie stijltjes, c, is niet altijd van tien, maar ook wel eens slechts van vijf of zeven meeldraadjes omgeven, d, en groeit tot eene regtstandige, steeds driekleppige zaaddoos, e, met vele niervormige zaadjes; bij f vergroot.

GROEIPLAATSEN. Meest op zandige bouwlanden, maar toch ook op kleigronden. — Het eerst is dezelve door den Heer DE BEIJER ontdekt, in den omtrek van Zutphen; vervolgens heeft de Heer L. MARCHAND haar bij Utrecht aangetroffen: welligt bij Bunnik, alwaar zij, even als onder Werkhoven, en Odijk, op sommige bouwlanden in menigte voorkomt. Hare tegenwoordigheid in Zuid-Beveland, is door den Heer F. DOZY het eerst bekend gemaakt.

Huishoudelijk gebruik is hiervan nog niet bekend.

ARENARIA TENUIFOLIA.

Sabuline à Feuilles menues.

Nom Allemand. Feinblättriges Sandkraut.

— Anglais. Fine-leaved Sandwort.

Fleurit en Mai et Juin. ☉.

DECANDRIE. TRIGYNIE.

Ord. Natur. de LINN. XXII. Caryophylleae; Caryophylleae Juss. DC.

Alsineae. DC. Fl. Trans.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Le calice à cinq parties. La corolle à cinq pétales entiers. La capsule est à une loge, polysperme et s'ouvre en six valves.

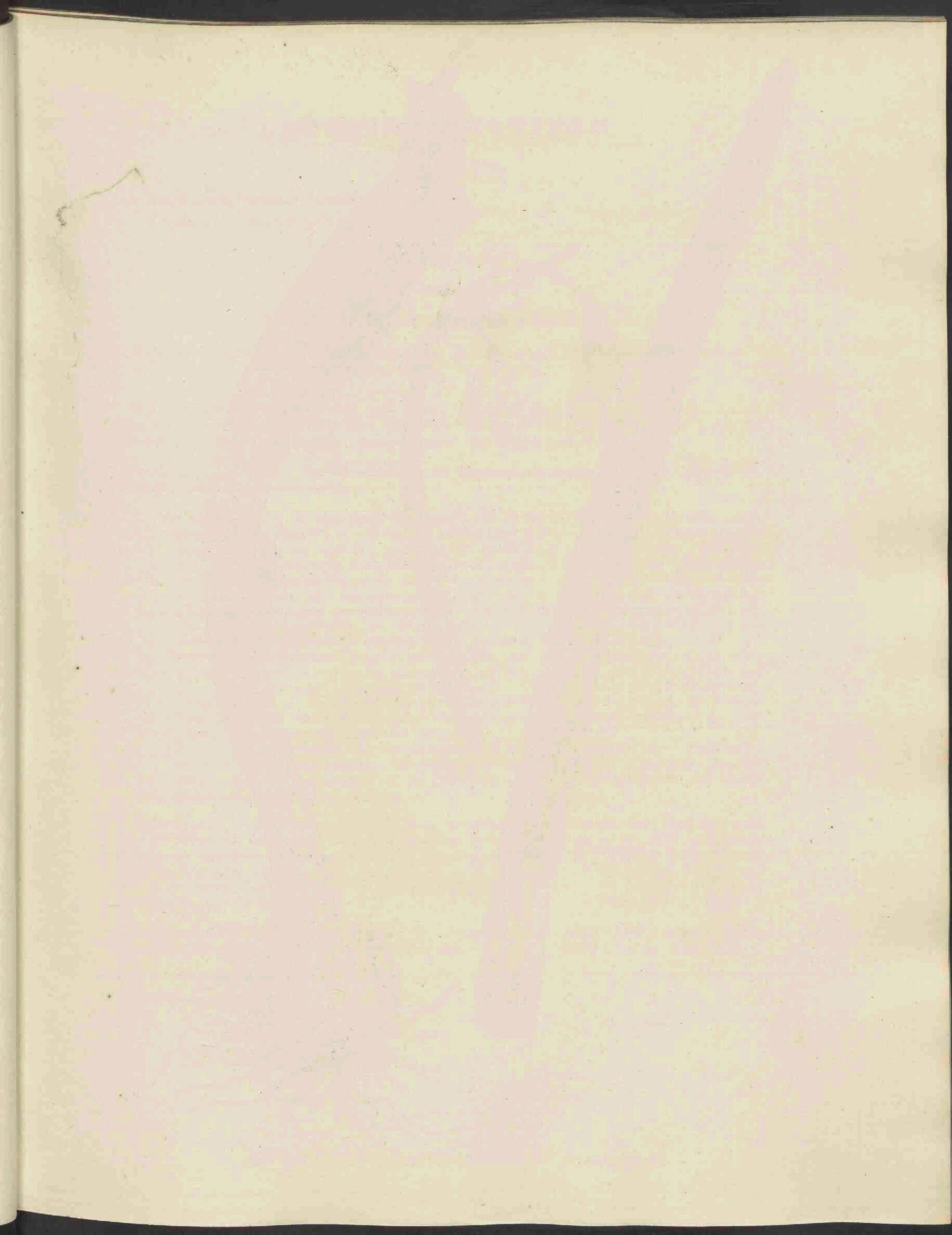
CARACT. SPÉCIFIQUES. Les feuilles opposées solitaires en forme d'alènes, et la tige très-rameuse, dichotome, sont glabres. Les calices à sépales fort-aigus, striés et plus longs que les feuilles de la corolle.

Parmi les espèces d'Arenaria, celle-ci diffère tant des autres, qu'après LINNÉ plusieurs Botanistes ont cru devoir la placer dans un autre genre. Quelques-uns, d'accord avec WAHLENBERG, qui lui a rendu le nom qu'elle portait déjà deux siècles auparavant (chez. JOH. BAUHIN), aiment la nommer Alsine tenuifolia; d'autres, d'après REICHENBACH, lui donnent le nom de Sabulina tenuifolia.

A ce que je sais la Variété glanduleuse (var. β. L. — Alsine viscosa SCHREB. — Arenaria viscosa FRIES. — Aren. viscidula THUILL.), n'est pas encore trouvée dans notre pays, tandis qu'ailleurs elle est très-commune, mais que l'on ne la rencontre presque point sous la forme vulgaire. A laquelle on distingue une racine fibreuse, une tige droite et mince, plus ou moins rameuse, dichotome, tirant un peu sur le pourpre; et de petites feuilles très-étroites, fort-aiguës, opposées, sessiles et réunies par leur base; toutes glabres, comme l'est aussi le calice. — La corolle est à cinq pétales entiers et en forme d'un oeuf renversé; ainsi que l'on voit vers a ils sont plus courts que les sépales très-pointus, à deux ou trois nerfs et plus ou moins membranoux sur le bord, b. — L'ovaire, avec ses trois styles, c, n'est pas toujours environné de dix étamines, mais souvent seulement de cinq ou de sept, d; — il se transforme en une capsule érigée, à trois valvules, e, et renfermant plusieurs graines réniformes, dont une agrandie vers f.

LIEU NATAL. Vulgairement sur des champs sablonneux, quoi qu'aussi dans des terrains argileux. Mr. DE BEYER l'a trouvée le premier aux environs de Zutphen, puis Mr. L. MARCHAND l'a vue croître près d'Utrecht: peut-être près de Bunnik, où, comme à l'entour de Werkhoven et d'Odijk, elle est très-commune dans quelques champs cultivés. Sa présence dans l'île de Zuid-Beveland est indiquée le premier par Mr. DOZY.

USAGE ÉCONOMIQUE on n'en connaît point.

Leucoium aestivum, 644.

LEUCOIMUM AESTIVUM.

Zomer Witbloem.

Hoogduitsch. Sommer Knotenblume.

Engelsch. Sommer Snowflake.

Bloeit in April en Mei 2.

HEXANDRIA. MONOGYNIA. Zeshelmigen. Eenstijligen.

Natuurlijk Rang volg. LINN. IX. *Spathaceae*. Bloemscheedigen. *Narcissi* JUSS. *Amaryllideae* R. BROWN. *Liliaceae* DC.

GESLACHTS-KENMERKEN. Perigonium tubo brevi, limbo campanulato 6-partito aequali, laciniis apice crassiusculis. Het bloemdek heeft eene korte buis, eenen 6-deeligen gelijken boord, met aan den top een weinig dikkore slippen. Stigma simplex. De Stempel onverdeeld.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Spatha multiflora. De Bloemscheede veelbloemig. Stylo apice clavato. Het stijlje aan den top knodsvormig.

In hare houding is deze plant zeer gelijk aan de Sneeuwbloem (DL. I. pl. 14), maar daarvan toch dadelijk te onderscheiden door meer forskheid, 6 aan elkander gelijke bloemblaadjes, en doordien zij, uit de langwerpige, zamengedrukte, verwelkte scheede, a, gewoonlijk 2—4 bloemen voortbrengt, terwijl *Galanthus nivalis* zelden meer dan 1 bloem heeft, en op het eerste gezicht maar 3 bloembladen toont: de andere 3, namelijk, zijn bij haar veel kleiner, en door sommigen voor het Honigbakje (Nectarium) gehouden geworden. — Hier schijnen de geelachtig groene vlekjes aan den top der bloembladen, b, Honigmerken (Nectarilymata), en een gedeelte van het draadvormig-knodsvormige stampertje, c, een waar Honigbakje te zijn.

De 6 binnen het bloemdek besloten meeldraadjes, met hunne langwerpige helmknopjes, d, ontspringen, benevens het stampertje, uit eene, door het benedenste gedeelte der bloembladen gevormde, vleezige verhevenheid, e, welke het stomp-driehoekig-ronde vruchtbeginsel, f, bedekt; dat bij g, veel vergroot en vlak doorgesneden, de toekomstige 3-hokkige, en bij hare rijpheid met 3 klepjes openberstende zaaddoos, h, laat zien, terwijl i een rijp zaad voorstelt.

Uit den vliezig-gerokten bol ontwikkelen zich eerst eenige bladerlooze scheeden, k, welke allengskens in overlans evenwijdig-gestreepte, eenigzins hol-gebogen, vliezige bladen overgaan; waartusschen de van boven een weinig platgedrukte, van binnen pijpvormige bloemsteng, l, uitgroeit.

GROEIPLAATSEN. Op de plaats waar de Heer H. SCHUURMANS STEKHOVEN deze plant vóór meer dan 25 jaren het eerst vond, omtrent *Valkenburg* bij *Leijden*, wordt zij nog altijd aangetroffen. Behalve op nog twee plaatsen nabij *Leijden* is dezelve ook op eene bij *Rotterdam* gevonden: hier door den Heer C. H. VAN DER LOOIJ, dáár door de H. H. DOZY en J. F. HOFFMANN, en door mij zelve is zij verleden jaar (1841), op eene drassige plaats aan den krommen *Amstel*, tusschen *Nieuwersluis* en *Loendersloot* ontdekt.

GENEESKRACHT EN HUISHOUDELIJK GEBRUIK. De bloemen in wijn gekookt zouden volgens Gmelin, bij GATTENHOFF aangehaald, in de pleuris dienstig zijn. — Komt als tuinplant zeer in aanmerking.

LEUCOIMUM AESTIVUM.

Nivéole d'Été.

Nom Allemand. Sommer Knotenblume.

— Anglais. Sommer Snowflake.

Elle Fleurit en Avril et Mai 2.

HEXANDRIE. MONOGYNIE.

Ord. Natur. de LINN. IX. Spathaceae. Narcissi Juss. Liliaceae DC.

Amaryllideae R. BROWN.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Le périgone a un tube très-court, un limbe en cloche, à 6 divisions égales entre-elles, et épaissies à leur sommet. Le stigmate est simple.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Une spathe multiflore. Le style à son sommet en forme de massue.

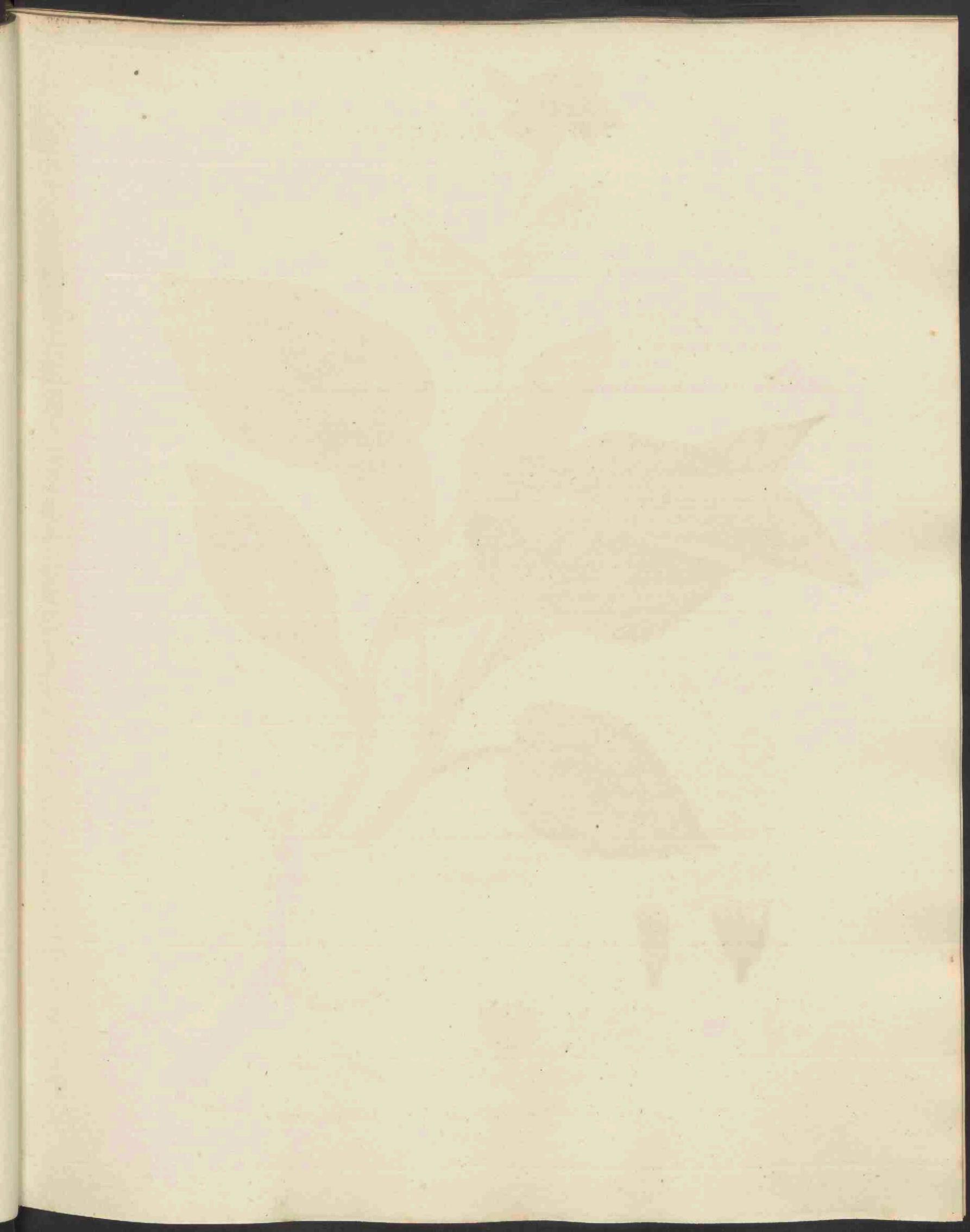
Dans son port cette plante ressemble beaucoup à la Perce Neige (T. I. pl. 14), mais sur-le-champ elle en diffère par plus de vigueur, par le nombre des pétales, qui est de 6, en ce que ceux-ci sont égaux entre-eux, et en ce que d'ordinaire ici sortent 2-4 fleurs de la spathe, oblongue, comprimée et étiolée, a, tandis que la Perce Neige ne montre vulgairement qu'une fleur seule, et ne fait voir d'abord que 3 pétales ordinaires: savoir, celle-là a les 3 autres, qui par quelques-uns sont nommés un Nectaire (Nectarium), beaucoup plus petits. — Dans la Nivéole les petites taches vertes ou jaunâtres et calleuses, au sommet des pétales, b, semblent être des Nectarilymes (Nectarilymata), et une partie du style, filaire et en massue, c, constitue un vrai Nectaire.

Les 6 étamines, cachées au dedans du Périgone, portent des anthères oblongues, d, et sont, de même que le style, supportées par une espèce de bourrelet charnu, qui est formé par la partie inférieure des pétales, e, et couvre l'ovaire obtus, arrondi, mais un peu de forme triangulaire, f. — Beaucoup agrandi vers g, et coupé horizontalement, l'ovaire indique la forme de la capsule 3-loculaire, s'ouvrant dans sa maturité en 3 valvules, h, et laissant alors tomber ses graines, dont on en voit une vers i.

De la bulbe, à tuniques membraneuses, se développent des gaines, qui, en bas sans production foliiforme, k, à quelque hauteur du scape un peu aplati, et fistuleux, l, commencent à former de vraies feuilles: qui, charnues, longues et lisses, sont un peu convexes en dessous.

LIEU NATAL. Aujourd'hui encore on la trouve à l'endroit où, passés plus de 25 ans, pour la première fois elle est vue par Mr. H. SCHUURMANS STEKHOVEN: proche de Valkenburg près de Leyde. Depuis on l'a trouvée en deux autres endroits auprès de Leyde, et dans un près de Rotterdam: ici ce fût Mr. C. M. VAN DER LOOY, la M. M. DOZY et J. F. HOFFMANN l'ont rencontrée. — Moi-même j'ai fait sa découverte l'année passée (1841), dans un lieu bourbeux le long du Krommen-Amstel, entre Nieuwerstuis et Loendersloot.

USAGE ÉCONOMIQUE. D'après Gmelin, cité par Gattenhoff, les fleurs cuites avec du vin seroient utiles dans la pleuresie. Pour la beauté la plante mérite certainement l'attention des jardiniers.

Pulmonaria officinalis, 645.

PULMONARIA OFFICINALIS.

Gewoon Longenkruid.

Bijnamen. Wrangekruid. Wolven-Laa.
Hoogduitsch. Gemeines Lungenkraut. Gemeine Lungenblume.
Engelsch. Common Lungwort.

Bloeit in Mei Ψ .

PENTANDRIA. MONOGYNIA. Vijfhelmigen. Eenstijligen.

Natuurl. Rang volg. LINN. XLI. *Asperifoliae.* Scherpbladigen. *Boragineae* Juss. DC.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx prismatico-pentagonus, 5-dentatus. De kelk kantzuilvormig-vijfhoekig en 5-tandig. Corolla infundibuliformis, tubo cylindrico calyce longiore, fauce pervia, limbi lobis 5 obtusis. De bloemkroon trechtervormig, met eene rol-ronde buis, die langer is dan de kelk; de keel naakt; de boord met 5 stompe lobben. Stigma obtusum, emarginatum. De stempel stomp en uitgerand. Semina 4 obtusa, subrotundata. Vier stompe, eenigzins rondachtige zaden.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis radicalibus ovato-cordatis scabris. Eirond-hartvormige, ruwe, wortelbladen.

Uit den tamelijk dikken, vezeligen, wortel groeit eerst de, zwakker of sterker gebogen, min of meer hoekige, even als de overige groene deelen der plant, met priemvormige haartjes bedekte, bloemdragende steng: met hare ongesteelde, eirond-lanceetvormige, gaafrandige, puntige, bijna half-steng-omvattende, en eenigzins daar langs neêrloopende bladen. Naderhand, na den bloeitijd, komen eenige bladen onmiddellijk uit den wortel te voorschijn.

Gewoontlijk zijn al de bladen sierlijk wit gevlekt, en de bloemen eerst roodachtig doch vervolgens violet-blaauw van kleur; somtijds echter zijn deze wit, of wordt de plant ook wel met ongevekte bladen aangetroffen (P. officinalis β en γ L.)

Bij vergrooting worden op den van buiten sterk behaarden kelk, a, verscheiden zwarte stipjes gezien, b; — opent men denzelven, gelijk bij c aangetoond is, dan vindt men er het vruchtbeginsel, met het eenvoudige en overblijvende stijltje, en den uitgeranden stempel, d, in: even als men in de geopende bloemkroon, e, de inplanting van de vijf meeldraadjes ziet; welke zich in de zelfstandigheid van de buis verliezen, en waaraan zich eironde gesleufde helmknopjes, f, bevinden.

Dat de keel van de bloemkroon, — bij g van buiten op dezelve aangeduid, — van binnen zacht behaard is, wordt door h aangetoond; fig. i. stelt de 4 vrije zaden voor, vóór dat die nog rijp zijn, en k. een enkel geheel rijp zaad. Meestal echter komen slechts 2 of 3 van de zaden tot hunne volkomenheid.

GROEIPLAATSEN. Volgens DE GORTER (*Flora Belg.* p. 48.) zou men veronderstellen dat deze plant vrij algemeen voorkomt, doch dezelve groeit slechts hier en daar in de bosschen; maar dan ook in sommige zeer overvloedig: zoo als omtrent *Weidum*, *Dronrijp* en *Kornjum* in *Vriesland*; in de omstreken van *Haarlem*; bij *Thiel* en *Buren*; omstreeks *Baarn*; op *Doornenburg* en onder de boomen in de *Timmermans-Laan* bij *Maarssen*; op *Hulkestein* bij *Arnhem*; ook bij *Leijden*, alsmede op het eiland *Walcheren*, doch aldaar slechts zeldzaam.

GENEESKRACHT. Thans niet in gebruik; maar wegens hare zamentrekkende en wondheelende kracht gebruikte men dezelve welcer in bloedspuwing.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. De bladen worden in Engeland en eenige streken van Duitschland als salade gebruikt. **MATTUSCHKA.** Gmelin heeft in Rusland bevonden, dat de plant $\frac{1}{7}$ gedeelte van haar gewigt aan asch oplevert. **HOUTTUYN.** De bladen worden door schapen en geiten, ook somwijlen door runderen gegeten; maar ook somwijlen geweigerd. **LINN.** *Pan Succ.*

PULMONARIA OFFICINALIS.

Pulmonaire officinale.

Nom Allemand. Gemeines Lungenkraut. Gemeine Lungenblume.
— Anglais. Common Lungwort.

Elle Fleurit en Mai ℥.

PENTANDRIE. MONOGYNIE.

Ord. Nat. de LINN. XLI. *Asperifoliae. Boragineae* Juss. DC.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Calice en forme de prisme pentagone et à 5 dents, ou lobes. Corolle en entonnoir, avec son tube cylindrique un peu plus long que le calice; le gosier nu et le limbe à 5 lobes peu étalés et obtus. Le stigmate émoussé et échancré. Quatre graines presque - arrondies, obtuses.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Des feuilles radicales ovales et cordiformes, velues.

D'abord la racine fibreuse et d'épaisseur médiocre pousse la tige florifère, avec des feuilles sessiles, ovato-lancéolées, entières, pointues, presque semi-amplexicaules et un peu décurrenles. Celle-ci, ainsi que les autres parties vertes, est toute velue, par des poils courts et en poinçon. Ensuite, après que la plante ait fleuri, paraissent les feuilles radicales pétiolées, cordiformes et couchées sur la terre. Ordinairement la superficie de toutes les feuilles est parsemée de taches blanches, et le plus souvent les fleurs, disposées en bouquet terminal, rougeâtres dans la jeunesse, sont de couleur bleue-violette; mais quelquefois les corolles sont teintes de blanc, et les feuilles sans taches (P. officinalis β et γ L.)

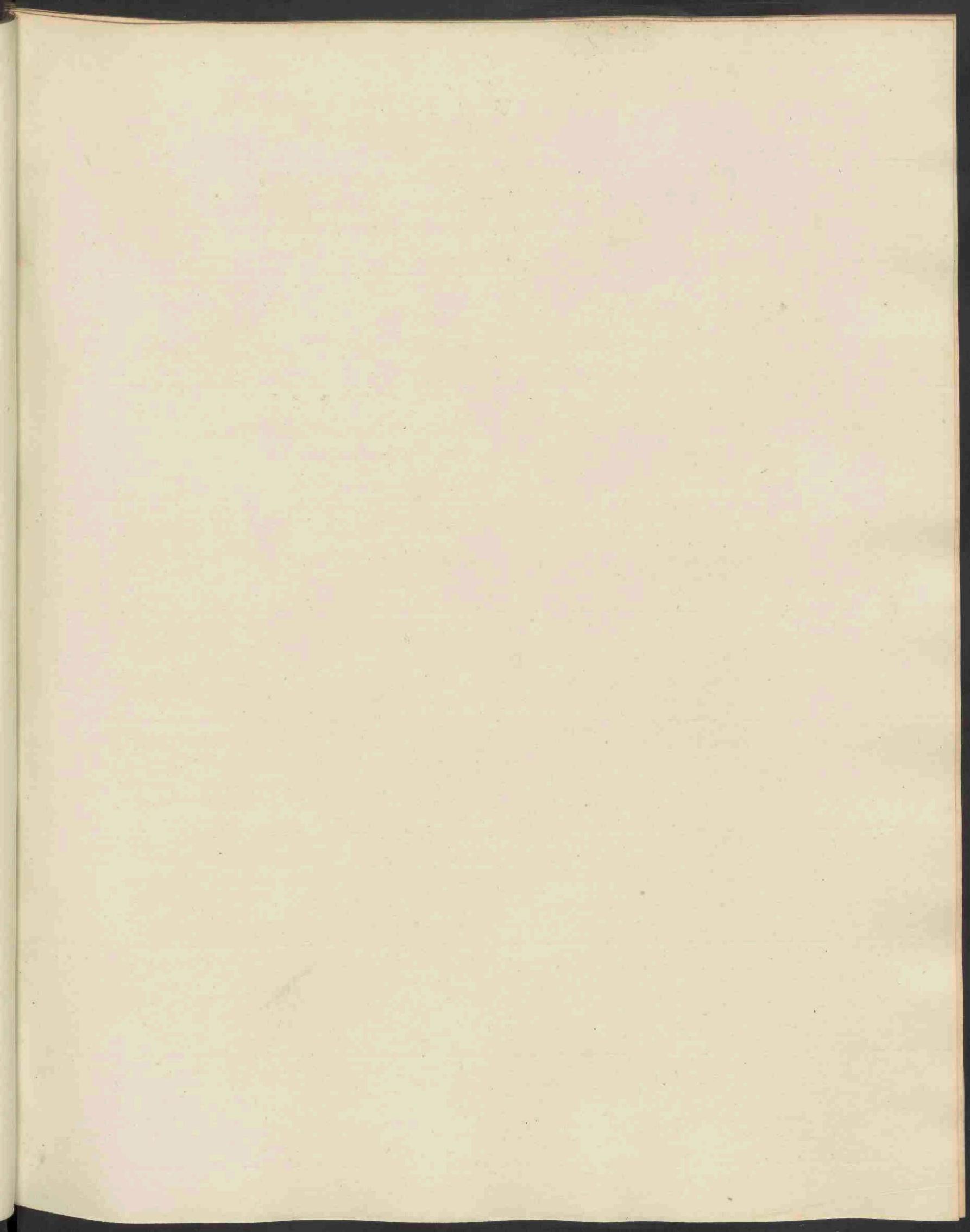
En dehors du calice fort velu, agrandi vers a, on aperçoit de petits points noirs, b; ouvert, comme vers c, il fait voir l'ovaire, muni du style simple et persistant, et le stigmate échancré, d. Ainsi dans la corolle ouverte, e, on voit l'insertion des 5 étamines, dont les filets disparaissent dans la substance du tube, et portent des anthères ovales et sillonnées, f.

Le gosier de la corolle, que l'on voit extérieurement vers g, est poilue en dedans, h; la fig. i montre les 4 graines libres, avant leur pleine maturité, et k une d'elles toute mûre. Cependant communément 1 ou 2 avortent.

LIU NATAL. D'après DE GORTER (*Fl. Belg.* p. 48) on croiroit que cette plante fût très-commune; néanmoins elle ne se trouve que cà et là dans les bois, mais alors souvent en grande quantité: p. e. près de *Weidum*, *Dronryp* et *Kornjum* dans la Frise; auprès de *Buren* et de *Thiel*; à l'entour de *Baarn*; dans le bois de la maison de campagne *Doornenburg*, et sous les arbres dans l'allée dite *Timmermans-laan* à *Maarssen*; à *Hulkestein* près d'*Arnheim*; près de *Leijde* et rarement aussi dans l'île de *Walcheren*.

PROPR. ET USAG. MÉD. Aujourd'hui hors d'usage, mais, de vertu adstringente et vulnèraire, jadis on l'employoit dans l'hémoptysie.

USAGE ÉCONOMIQUE. En Angleterre, et de même dans quelques contrées de l'Allemagne on se sert de ses feuilles en salade. MATTUSCHKA. Lesquelles aussi sont mangées par les moutons et les chèvres, et quelquefois par le gros bétail, mais ceux-ci en d'autre temps les refusent. LINN. *Pan Succ.* Dans la Russie GMELIN a trouvé que la plante brûlée livre pour $\frac{1}{7}$ de son poids de cendres. HOUTTUYN.

Veronica montana, 646.

VERONICA MONTANA.

Berg Eerenprijs.

Hoogduitsch. Berg Ehrenpreis. Berg Veronike. Berg Pfunde.
Engelsch. Mountain Germander Speedwell. Mountain Madwort.

Bloeit in Mei en Junij 4.

DIANDRIA. MONOGYNIA. Tweehelmigen. Eenstijligen.

*Natuurl. Ord. volg. LINN. XL. Personatae. Grijzendbloemigen. Personatae DC.
Scrophulariae JUSS. Scrophularineae R. BROWN. Veroniceae DUYAU.*

GESLACHTS-KENMERKEN. Corolla limbo 4-partito. De bloemkroon met eenen 4-deeligen boord. Lacinia superiore latiore. Het bovenste bloemblad breeder. Capsula 2-ocularis. De zaaddoos 2-hokkig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caulibus procumbentibus. Neêrliggende steng. Foliis petiolatis cordato-ovatis, grosse-serratis. Gesteelde, hartvormig-eironde, wijd-zaagtandige bladen. Racemis laxis. Losse bloemtrossen.

Van Veronica Chamaedrijs (D. I. pl. 1) onderscheidt zich de Berg Eerenprijs vooreerst door dien zij kruipende langs den grond groeit, zoo dat hare steng hier en daar ook eenige wortelvezels afgeeft, a. Voorts is de steng rondom, en niet slechts langs twee kanten, behaard, — zijn de, zoo als bij b te zien is, veeltijds op derzelve benedenzijde roodachtige bladen alle gesteeld, — de bloemen kleiner en bleeker van kleur, bestaan de bloemtrossen zelden uit meer dan 4-5 bloemen, en valt inzonderheid ook de bijkans schijfronde gedaante der plat-zamengedrukte, uitgerande, aan de kanten gewimperde, en in de uitsnijding, c, van het overblijvend stijltje voorziene zaaddoozen, d, in het oog; waarvan eene bij e geopend, een der nog daarin vastzittende zaden laat zien. Bij f ziet men eene vergrootte bloem in haar geheel, welke bij g, vlak uitgelegd, de plaatsing der meeldraadjes vertoont, en waarvan de 4-deelige kelk, met het vruchtbeginsel en het stijltje er in, bij h aangeduid staat, terwijl i, insgelijks bij vergrooting, eene geheel rijpe zaadkorrel afzonderlijk voorstelt.

GROEIPLAATSEN. In beschaduwde bosschen. — Met zekerheid zijn mij van deze plant geene andere groeiplaatsen bekend, dan die van waar ik haar, op aanwijzing van den Heer C. M. VAN DER SANDE LACOSTE, zelf ben wezen halen, namelijk, in het bosch van het voormalig Slot te Oosterhout, in Noord-Brabant.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Is hiervan niet bekend.

VERONICA MONTANA.

Veronique de Montagne.

Nom Allemand. Berg-Ehrenpreis. Berg Veronike. Berg Pfunde.
— *Anglais* Mountain Germander Speedwell. Mountain Madwort.

Elle fleurit en Mai et Juin 2.

DIANDRIE. MONOGIINIE.

Ord. Natur. de LINN. XL. *Personatae.* *Personatae* et *Rhinanthaceae* DC. *Scrophulariae* JESS. *Scrophularineae* R. BROWN. *Veroniceae* DUBAU.

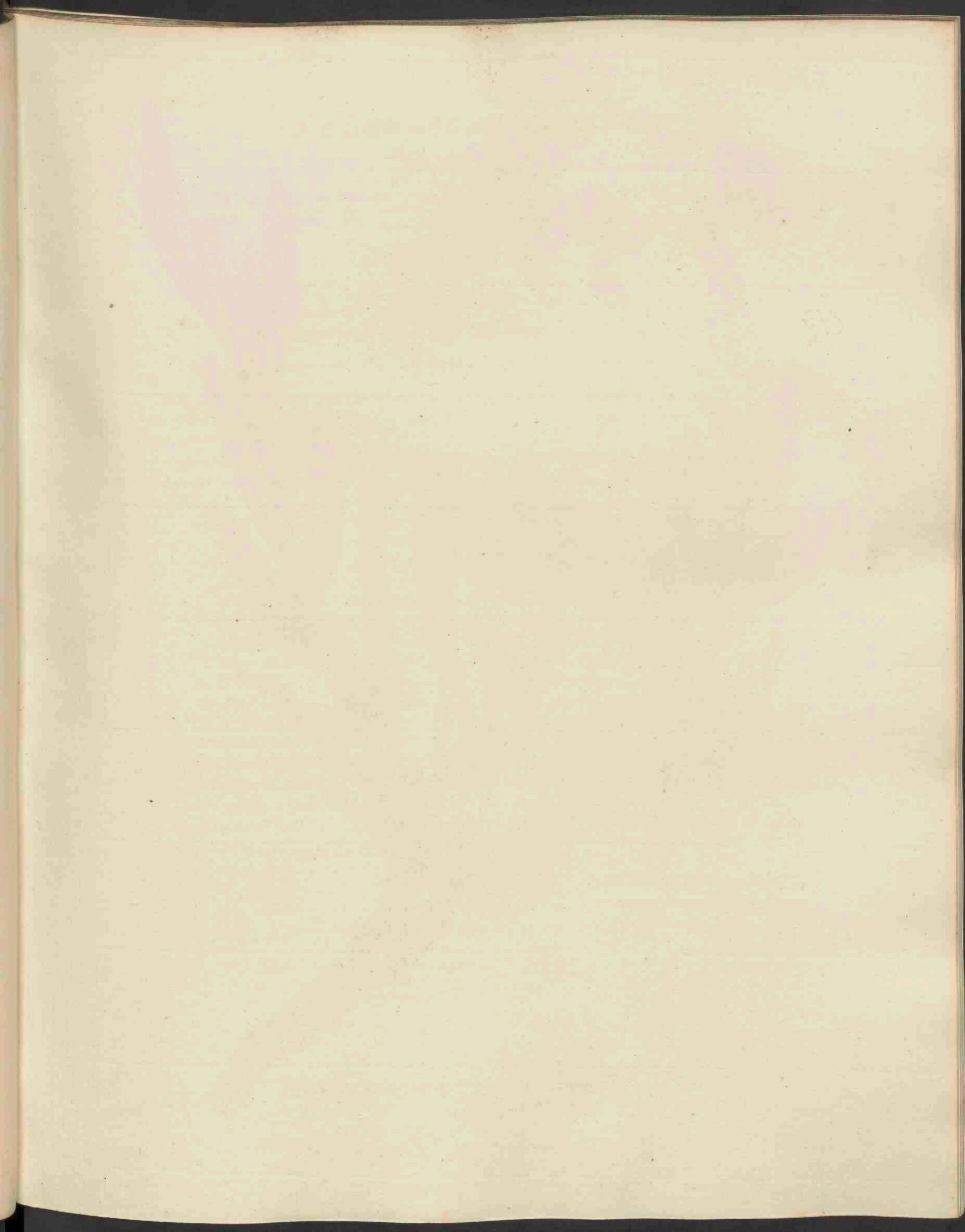
CARACT. GÉNÉRIQUES. La corolle à 4 divisions, dont une, la supérieure, est plus large que les autres. La capsule bivalve.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Tige couchée. Les feuilles pétiolées, cordato-ovales, grossièrement dentées en scie. Les grappes peu fournies.

Tout d'abord la Véronique de montagne se distingue de la Véronique petit Chêne (*Veronica Chamaedrys*, T. I. pl. 1) en ce que sa tige est couchée et presque rampante, ainsi qu'ici et là elle pousse quelques radicules, a. Puis des poils couvrent la tige de tous côtés, tandis qu'auprès la *Ver. Chamaedrys* ils sont constamment rangés des deux côtés. — Toutes les feuilles, — à leur surface inférieure souvent de couleur brunâtre, b, — sont pétiolées, les fleurs plus petites et plus pâles, et les grappes peu fournies, n'ayant communément plus que de 4—5 fleurs. Mais surtout elle diffère aussi par ses capsules presque en rouelle, comprimées, échancrées, à bords ciliés et dans l'échancrure, c, munies du style persistant, d; on en voit une, ouverte et avec une des graines y attachée dedans, vers e. La figure f fait voir une fleur dans son entier, laquelle, dessinée en figure plane vers g, démontre l'insertion des étamines. — Le calice à quatre divisions, avec l'ovaire et le style y contenus, est indiqué par h, et une parfaitement mûre, et de même agrandie, l'est par i.

LIEU NATAL. Dans des bois ombragés. — L'endroit où, d'après l'indication que m'en avoit faite Mr. C. M. VAN DER SANDE LACOSTE, moi-même je suis allé la prendre, savoir, dans le bois du ci-devant château d'Oosterhout, dans la Nord-Brabande, est le seul qui m'est suffisamment connu.

USAGE ÉCONOMIQUE. On n'en connoit point.

Anchusa officinalis. 647.

ANCHUSA OFFICINALIS.

Gewone Ossentong.

Hoogduitsch. Gemeine Ochsenzunge.

Engelsch. Common Alkanet.

Bloeit in Junij en Julij Ʒ.

PENTANDRIA. MONOGYNIA. Vijfhelmigen. Eenstijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XLI. Asperifoliae. Scherpbladigen. Boragineae. Juss. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Corolla infundibuliformis, fauce clausa fornicibus. De bloemkroon trechtervormig, de keel met honigklepjes gesloten. Semina basi insculpta. De zaden aan den voet uitgegroeft.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis lanceolatis strigosis. Lancetvormige haarschubbige bladen. Spicis imbricatis secundis, Eenzijdige over elkander liggende bloemaren. Calycibus 5-partitis. De kelk vijf-deelig.

Allengs gaan de, ongesteelde, bladen van het lancetvormige tot eene meer eironde gedaante over, welke insgelijks die der schutblaadjes is, zoo als bij a aan den voet van eene afzonderlijk voorgestelde bloem gezien wordt. De vijf-deelige kelk, met paarse slippen en eenige zoodanig gekleurde stippels, b, is nagenoeg even lang als de buis van de, eerst roodachtige, bloemkroon, c, en bevat, benevens de 4 vruchtbeginsels, het eenvoudige stijltje met een twee-knoppig stempeltje, zoo als bij d aangetoond is. Een en ander, als ook de inplanting der helmdraadjes, ziet men echter niet, ten zij de bloem geopend worde, e, doordien, namelijk, de ingang van de buis door 5 honigklepjes gesloten is, f.

Meestal blijft een, of ook wel een paar, der aan den voet uitgegroeft zaden, g, onontwikkeld, zoo als bij h; waar men in plaats van het vierde zaadje slechts een, nu eens meer dan eens minder, vormloos lichaampje bemerkt.

GROEIPLAATSEN. Vrij overvloedig in de duinen, en in de omstreken daarvan; alsmede op sommige zandige plaatsen in Gelderland; onder anderen in het Spoel bij Kuilenburg, enz. Met witte bloemen trof ik dezelve in de binnenduinen tusschen Bennebroek en Hillegom aan.

GENEESKRACHT. Eertijds plagt deze plant in de geneeskunst gebruikt te worden, en was zij in de Apotheken onder den naam van *Herba Buglossi* voorhanden. Nog door BOERHAAVE werd zij in de Miltzucht en tegen het Zijdewee geprezen.

Huishoudelijk Gebruik. Het jonge kruid wordt in Zweden, in de Lente, met andere moeskruiden gekookt, tot spijsze voor den mensch. Door hare wortels maakt zij het omploegen der akkers bezwaarlijk. LINN. *Flora Suec.* Van de bloemen maakt men Conserf en eene Siroop.

ANCHUSA OFFICINALIS.

Buglosse Officinale.

Nom Allemand. Gemeine Ochsenzunge.
— Anglais. Common Alkanet.

Elle fleurit en Juin et Juillet 2.

PENTANDRIE. MONOGYNIE.

Ord. Nat. de LINN. XLI. *Asperifoliae. Boragineae. Juss. BROWN.*

CARACT. GÉNÉRIQUES. La corolle en entonnoir, et la gorge fermée par des écailles. Les fruits insculpés à leur base.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Les feuilles lancéolées, strigieuses. Les grappes unilatérales imbriquées. Les calices à 5 divisions.

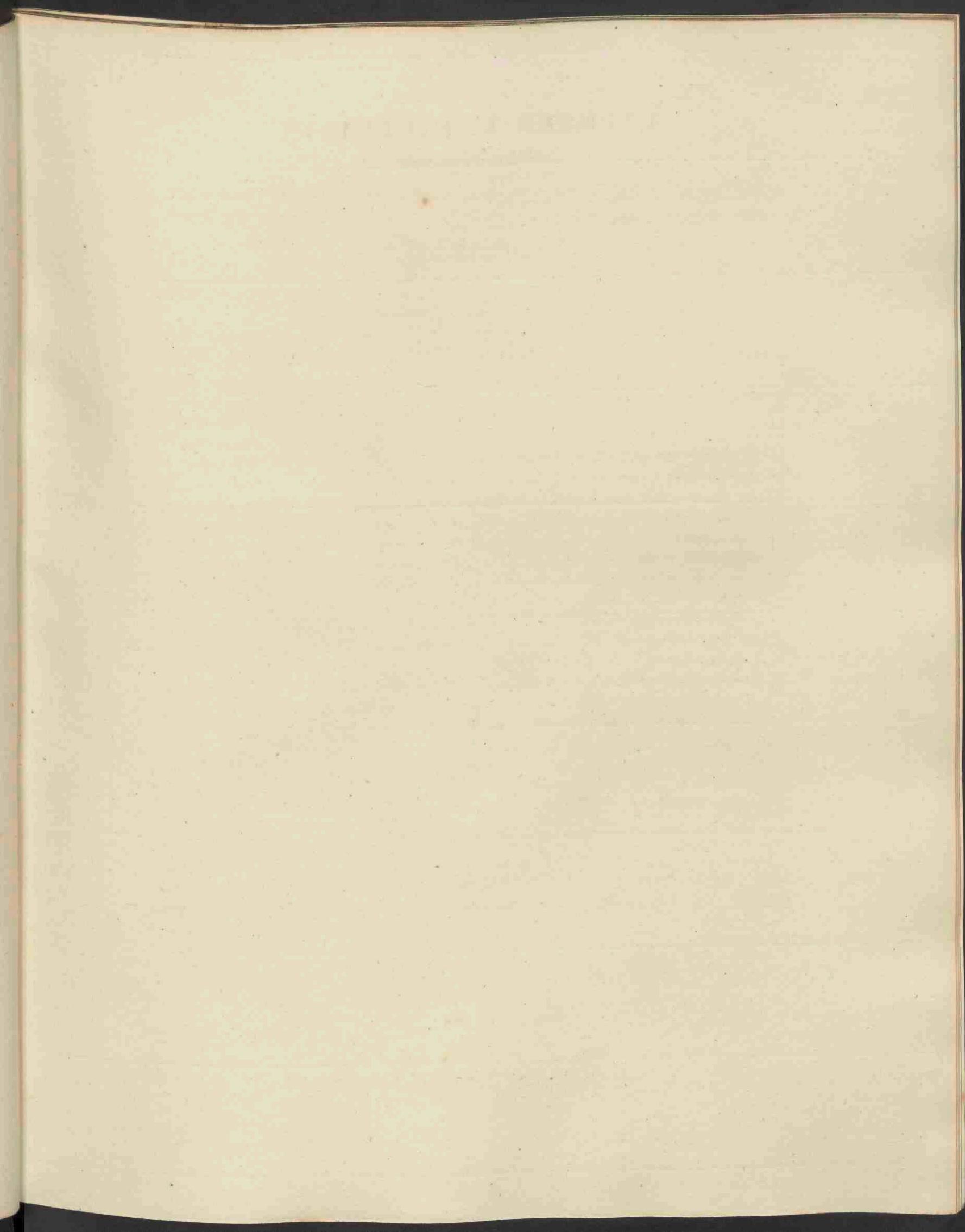
De bas en haut peu à peu la forme des feuilles, lancéolées et sans pétiole, devient ovale, comme l'est aussi celle des bractéoles; on le voit vers a à la base d'une des fleurs, dessinée à part. Le calice à cinq divisions, et avec ses segments et quelques petits points violets, b, est à peu près aussi long que le tube, c, de la corolle, qui est rouge dans sa jeunesse, — et renferme les quatre ovaires et le style terminé par un stigmate à deux lobes; comme on le voit vers d. Cependant on ne voit ni l'un ni l'autre, ni l'insertion des étamines, à moins que la fleur soit mise à ouvert, e, car la gorge du tube corollaire est fermée par cinq écailles très-rapprochées l'une de l'autre, f.

Communément une, ou souvent une paire, des graines, tronquées et insculpées à leur base, g, avorte; comme le démontre la figure h, dans la quelle se fait voir un corpuscule de forme indéterminée, qui tient la place de la quatrième graine.

LIEU NATAL. Assez commune dans les avant-dunes, et dans leur voisinage; aussi çà et là dans les terres sablonneuses de la Gueldre, p. e. au *Spoel* près de *Culembourg*, etc. Je l'ai trouvée à fleurs blanches dans les dunes qui sont entre les villages *Bennebroek* et *Hillegom*.

USAGE MÉD. Autrefois cette plante étoit d'usage dans la médecine, et gardée dans les pharmacies sous le nom de *Herba Buglossi*. BOERHAAVE l'estimoit encore dans le mal de rate et dans la pleurésie.

USAGE ÉCONOMIQUE. Au printemps dans la Suède la jeune plante, assaisonnée comme d'autres herbes potagères, sert de nourriture aux hommes. Sa racine peut occasionner beaucoup de retard dans le labourage des terres. LINN. *Flora Suec.* De ses fleurs on fait une Conserve et un Sirop.

Pyrola minor, 648.

PYROLA MINOR.

Kortstijlig Wintergroen.

Hoogduitsch Kleines Wintergrün. Kleines Birnkraut.
Engelsch. Lesser Winter-green.

Bloeit in Junij en Julij 4.

DECANDRIA. MONOGYNIA. Tienhelmigen. Eenstijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XVIII. *Bicornes.* Tweehoornigen. *Pyrolaceae.* LINDL. *Monotropeae.* NUTT.

GESLACHTS KENMERKEN. Calyx 5-partitus. De kelk vijf-deelig. Petala 5. Vijf bloembladen. Capsula 5-locularis, apice dehiscens. De zaaddoos 5-hokkig, aan den top openherstende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Floribus racemosis dispersis. Verspreide trosvormende bloemen. Staminibus pistillisque rectis. De meeldraadjes en stampertjes regt.

Met vroeger afgebeeld en beschreven rondbladig Wintergroen (D. III. pl. 188) zal men deze soort niet ligt verwarren, doch onder den vorm waaronder zij tot nog toe in ons vaderland steeds aangetroffen is geworden verschilt dezelve, naar het gevoelen van sommige Kruidkundigen, zooveel van de ware Pyrola minor van LINNAEUS, dat er altijd nog twijfel overblijft of zij daarvan soortelijk te onderscheiden is of niet. Zoo vindt men haar bij BLUFF en FINGERHUTH (Compend. Florae Germ.), nog Pyrola rosea SM. genoemd, niettegenstaande dat SMITH zelf (The Engl. Flora, vol. II. p. 257) haar, na herhaald onderzoek, met P. minor L. voor eene en dezelfde plant gehouden heeft.

Van het rondbladig Wintergroen (Pyrola rotundifolia L.) verschilt zij, meer dan het op even daarvan aangehaalde plaat te zien is, door meer elliptische, gekartelde, minder lederachtige, niet zóó glanzige, en naar verhouding tot de gansche plant grootere bladen; door eene vierkantige, somtijds een weinig gedraaide steng, zoo als bij a gezien wordt; waar zich tevens een verdord schubje vertoont, hoedanige meer onder aan de steng zijn, b. Voorts heeft zij kleinere, meer of minder rozenroode bloemen, in eenen kelk met korte, puntige slippen, c, rondom het vruchtbeginsel naar elkan- der toegebogen meeldraadjes, d, en een kort en regt stijltje, met stervormig-vijf- straligen stempel, e. De naar hoven breeder wordende, en eindelijk hoog-oranje- kleurige meelknopjes, hebben 2 groote openingen, f. De 5-hokkige zaaddoos, aan den top, g, openberstende, bevat vele zaadjes, waarvan één, vergroot, bij h te zien is.

GROEIPLAATSEN. Op vele plaatsen in de bosschen bij *Velp* en *Rheede*; ook aan de *Bild*, bij *Utrecht* VH.: omstreeks laatstgenoemde plaats achter *Houtringen*, op *Beerschoten* en op *Jagt- luster-Eng.*

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Zij schijnt even als de *Pyrola rotundifolia* tot leerlooijen te kunnen dienen, en door de schapen niet te worden aangeroerd.

PYROLA MINOR.

Pyrole mineure.

Nom Allemand. Kleines Wintergrün. Kleines Birnkraut.

— Anglais. Lesser Winter-green.

Elle fleurit en Juin et Juillet ♀.

DECANDRIE. MONOGYNIE.

Ord. Nat. de LINN. XVIII. Bicornes. Pyrolaceae. LINDL. Monotropeae. NUTT.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Le calice à 5 divisions. Cinq pétales. Capsule quinqueloculaire, à déhiscence terminale.

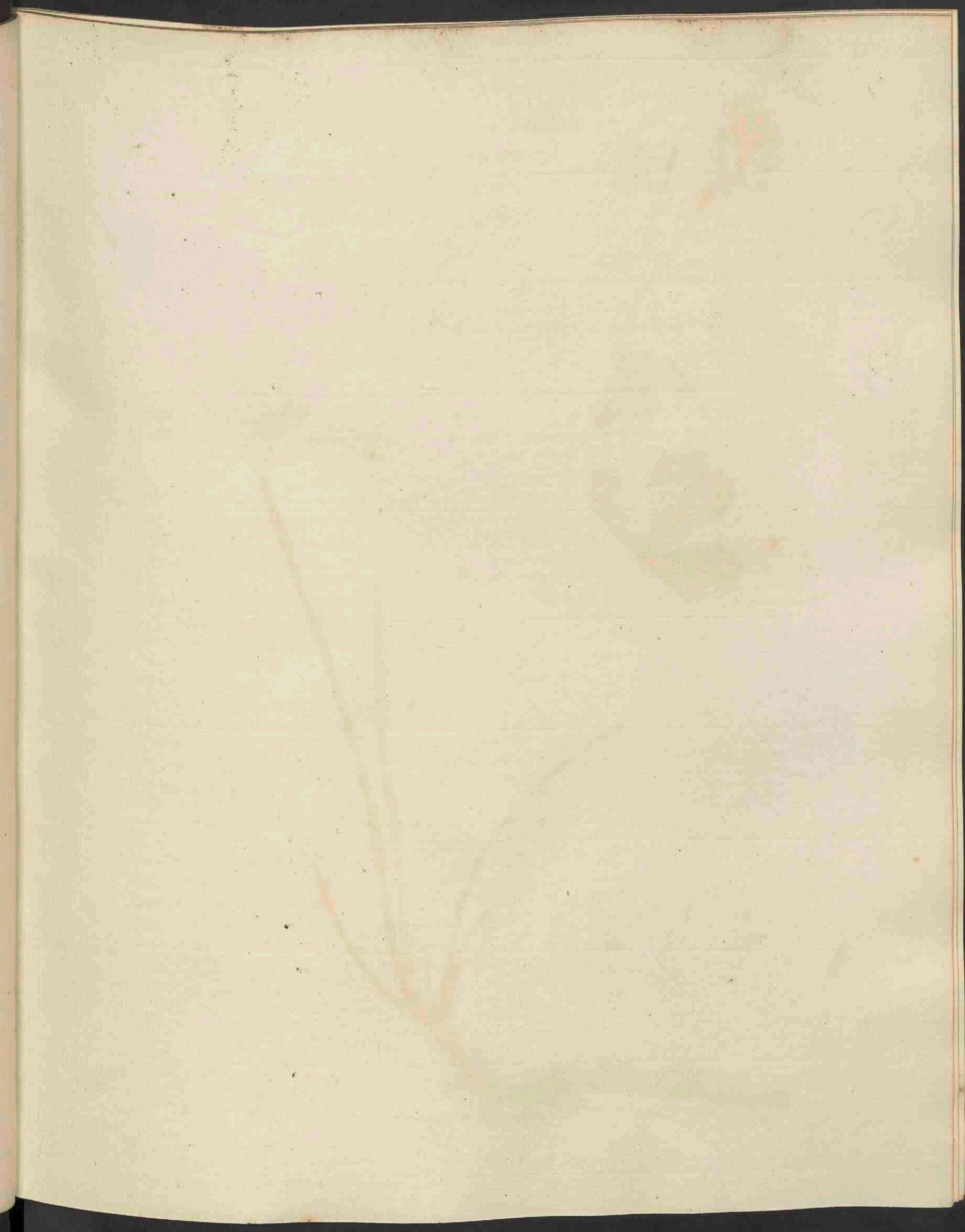
CARACT. SPÉCIFIQUES. Les fleurs en grappe, dispersées, les étamines et les pistils droits.

Facilement on peut distinguer cette espèce de la *Pyrole* à feuilles rondes (T. III. pl. 188) oui, tant que guères on s'y méprendra; mais quant à la forme sous laquelle jusqu'à présent on l'a vue chez nous, selon quelques Botanistes elle diffère trop de la vraie *Pyrole* mineure de LINNÉ, pour contester avec toute certitude qu'elle ne constitue pas une espèce propre et bien distincte à-soi. Ainsi par BLUFF et FINGERHUTH (Compend. Florae Germ.) elle est nommée *Pyrola rosea* SM., nonobstant qu'après des recherches répétées SMITH lui-même (The Engl. Flora, vol. II. p. 257) l'aît déclarée toute indentique avec le *Pyrola minor* L.

Plus qu'on peut s'en convaincre dans la planche mentionnée du *Pyrola rotundifolia* L., celle-ci a les feuilles plus ovales, crénelées, moins coriaces et moins luisantes, et à proportion de la plante entière plus grandes. Quelquefois la tige quadrangulaire est un peu tortillée, comme on voit vers a, où en même-temps on aperçoit une petite écaille fanée, semblable à plusieurs autres de la sorte, qui en occupent la partie inférieure, b. Au reste les fleurs, plus ou moins impregnées d'une teinte rose, sont plus petites, et entourées d'un calice à segments courts et pointus, c, ont les étamines courbées autour de l'ovaire, d, et le style presque tout droit et terminé par un stigmate à 5 lobes divergents, e. Vers leur haut les anthères prennent de l'élargissement, s'y colorent d'orangé très-foncé, et sont munies de 2 pores assez considérables, f. La capsule quinqueloculaire s'ouvre comme vers g, et contient plusieurs graines, dont on en voit une vers h, médiocrement agrandie.

LIEU NATAL. Dans plusieurs endroits dans les bois auprès de *Velp* et de *Rheede*; aussi auprès du *Bild*, près d'*Utrecht*, VII. Quant au dernier lieu: dernière *Houdringen*, à *Beerschoten* et au *Jagtluster-Eng*.

USAGE ÉCONOMIQUE. Il est vraisemblable que l'on pourroit s'en servir dans la tannerie, aussi-bien que de la *Pyrole* à feuilles rondes, et comme il paraît, les brebis ne la broutent pas.

Geum rivale, 649.

GEUM RIVALE.

Knikkend Nagelkruid.

Hoogduitsch. Wasser Geum. Wasser Benediktenwurz. Bach Nelkenwurz.

Engelsch. Water Avens. Childing Avens.

Bloeit in Mei en Junij ♀.

ICOSANDRIA. POLYGYNIA. Twintighelmigen. Veelstijligen.

Natuurk. Ord. volg. LINN. XXXV. *Senticosae. Potentilleae. Juss. Fragariaceae. RICH.*

Dryadeae. VENT. Rosaceae. DC.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 10-fidus. De kelk 10-deelig. Petala 5. Vijf bloembladen. Semina plumosa. Gevederde zaden.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Floribus nutantibus. Neêrgebogen bloemen. Petalis fere longitudine calycis. De bloembladen bijna zoo lang als de kelkslippen. Aristis plumosis medio tortis. De naalden der zaden gevederd en in het midden gedraaid.

Zoo als men uit vergelijking van D. I. pl. 46 zien kan, blijkt aanstonds dat deze plant slechts zoodanige kenteekenen draagt, als haar, volgens onze kunstbepalingen, van het gewoon Nagelkruid niet meer dan soortelijk onderscheiden doen zijn. Even eens zijn de bloemen van eenen 10-deeligen kelk omgeven: met 5 grootere en 5 kleinere blaadjes, a; even eens heeft men hier een, niet juist bepaald, aantal van op de kelkslippen ingeplante meeldraadjes, welke bij b, in den van de bloembladen ontdanen kelk, gezamenlijk, bij c slechts voor een gedeelte binnen den halven kelk voorgesteld zijn; even zoo zijn hier verscheiden stampertjes, d. Maar deze, en aldus ook naderhand de vruchtjes of zaden, waarvan een, rijp, bij e afgebeeld is, bevinden zich hier op een zuilvormig ligchaam geplaatst, waaraan men den naam van Vruchtdrager geven kan, f. De neêrhangende bloemen, met grootere, omgekeerd eironde en duidelijk van een nageltje (Unguis), g, voorziene blaadjes, rigten zich, nadat de bevruchting geschied is, op. De wortelbladen zijn minder regelmatig liervormig-gevind, die aan de steng meer of minder gesteeld en meer drie-deelig dan drievoudig. De wortel strekt zich waterpas uit.

GROEIPLAATSEN. In Vriesland, MEERSE, maar ook volgens opgave van den Heer BRUINSMA, namelijk, op het kerkhof te *Wijkkel*, aan den weg bij *Slooten*, bij *Langweer* en nabij *Friens*. Achter *Warmond*, MULDER, en bij *Dordrecht*, P. S. SCHULL. Voorts overvloedig op *Oostbosch*, bij *Voorshoten*, in het *Beekbergerwoud* bij *Apeldoorn*, en in het *Ulvenhoutsche Bosch* bij *Breda*: P. M. E. GEVERS DEYNoot, J. WTEWAAL, KUYPER VAN WÄSCHPENNING en zelf (1842). Naar aantekening van den Heer VAN DEN BOSCH is zij, door den Heer VAN DER GRYP, ook op het eiland *Schouwen* gevonden.

GENEESKRACHT. Door sommigen, onder anderen door BERGIUS, is aan den wortel, ofschoon in eenen minderen graad van werkzaamheid, eenerlei vermogen toegeschreven geworden als aan dien van het gewoon Nagelkruid.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. GLEDITSCH noemt haar onder de planten tot looijen geschikt. Zij wijst een onvruchtbaren grond aan; zoowel tot bebouwen als beweiden ongeschikt. Het zaad rijp zijnde, wijst den tijd aan, dat het gras zou moeten gesneden worden, om te hooijen. LINN. *Fl. Succ.*

GEUM RIVALE.

Benoite des ruisseaux.

Nom Allemand. Wasser Geum. Wasser Benediktenwurz. Bach Nelkenwurz.

— Anglais. Water Avens. Childing Avens.

Elle fleurit en Mai et Juin ☿.

ICOSANDRIE. POLYGINIE.

Ord. Natur. de LINN. XXXV. *Senticosae. Potentilleae. Juss. Fragariaceae. RICH.*

Dryadeae. VENT. Rosaceae. DC.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Le calice à 10 divisions, cinq pétales, et les semences plumbeuses.

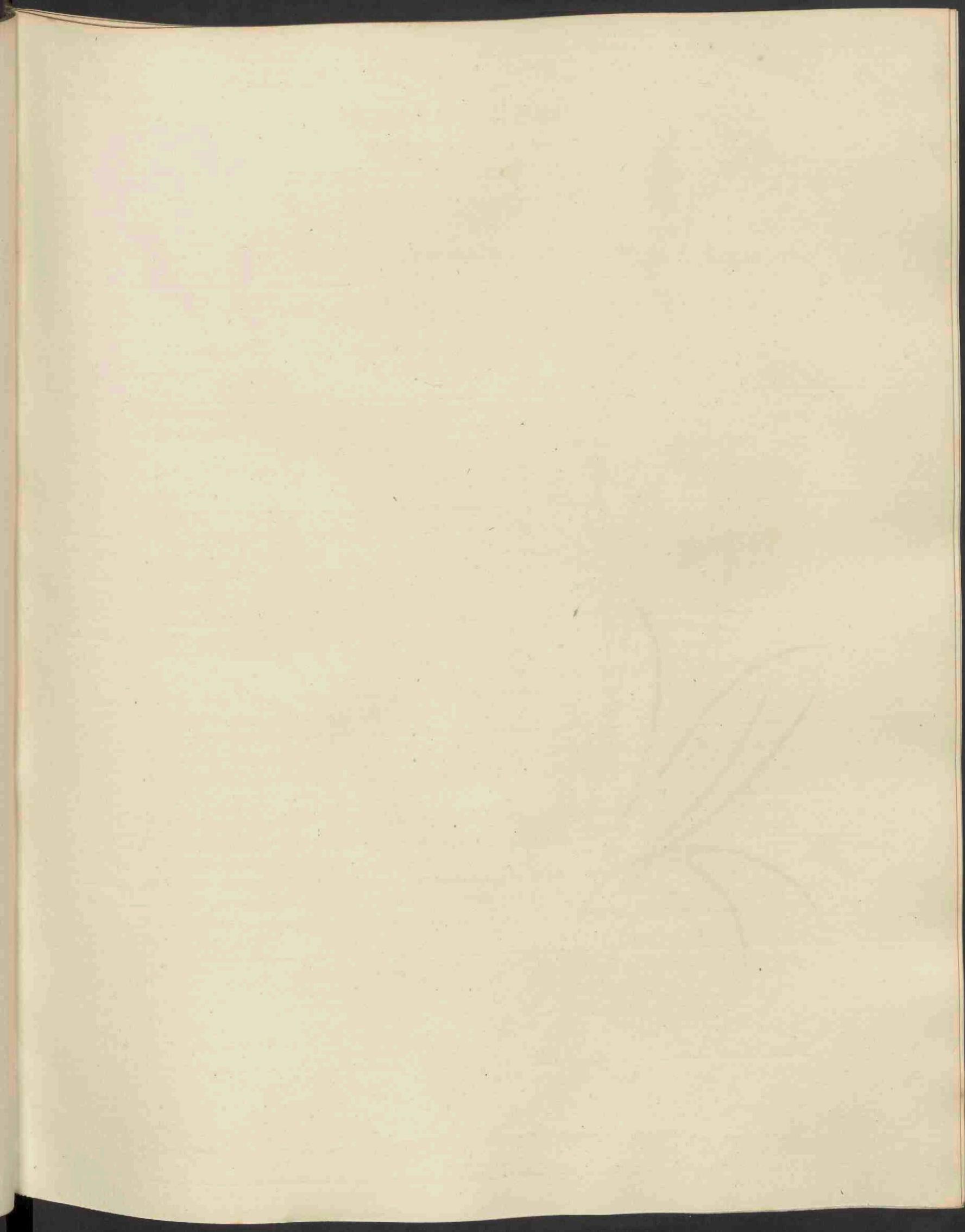
CARACT. SPÉCIFIQUES. Les fleurs penchantes, les pétales (à peu-près) aussi longs que le calice, les arêtes plumbeuses et tortillées au milieu.

En examinant la planche 46me du premier tome incontinent il en résulte que cette plante n'offre d'autres caractères que ceux qui, d'après les décisions botaniques, ne la séparent de la Benoite commune pas plus que comme une espèce. De même les fleurs ont un calice à 10 divisions, dont 5 sont plus grandes, 5 plus petites, a, — de même il est ici une certaine quantité d'étamines, insérées sur la base des folioles calicinales : on les voit vers b dans le calice dépourvu des feuilles de la corolle, et en partie, vers c, dans le calice mi-coupé. — De même encore il est ici plusieurs pistils, d, mais, ainsi comme ensuite les fruits ou les semences, dont une est représentée vers e, ils sont soutenus par un certain corps cylindrique, qui porte le nom de Gynophore, f. — Les fleurs sont penchantes, plus grandes, à pétales obovales, échancrés et pourvus d'un Onglet (Unguis), g, et commencent à s'ériger dès que la fécondation est accomplie. — Les feuilles ne sont autant exactement lyrato-pinnées; celles de la tige plus ou moins pétiolées, et plutôt trifides que ternées. La racine est horizontale.

LIEU NATAL. Dans la Frise, MEESE, mais aussi d'après les notices de Mr. BRUINSMA, savoir, sur le cimetière à *Wijkel*, au chemin près de *Slooten*, auprès de *Langweer* et de *Friens*. — Derrière *Warmond*, MULDER, et près de *Dordrecht*, P. S. SCHULL. Mais en abondance à *Oostbosch*, près de *Voorschoten*, dans le bois de *Beekbergen* près d'*Apeldoorn*, et dans celui d'*Ulven* près de *Breda*: P. M. E. GEVERS DEYNOOT, J. WITTEWAAL, KUYPER VAN WÄSCHPENNING et moi-même (1842). — A ce que Mr. VAN DEN BOSCH nous a communiqué, Mr. VAN DER GRIJP l'a trouvée dans l'île de *Schouwen*.

PROPR. ET USAGE MÉD. Quelquesuns, parmi lesquels BERGIUS, lui ont attribué les mêmes propriétés que possède la racine de la *Benoite commune*; mais dans l'espèce que voici elles sont moins efficaces.

USAGE ÉCONOMIQUE. GLEDITSCH en a fait mention parmi les plantes utiles aux tanneurs. — Elle indique un sol aride, inutile tant pour la culture que pour le pâturage. — Lorsque ses fruits sont mûrs, il serait temps pour les faneurs de faucher l'herbe. LINN., *Fl. Suec.*

Carex ovalis, 650.

CAREX OVALIS Gooden. (*)

Ovaal Rietgras.

Bijnamen. Kleine wilde Water-Galigaan.
Hoogduitsch. Eiförmige Segge. Hasen-Segge.
Engelsch. Oval spiked Carex.

Bloeit in Junij ♀.

MONOECIA. TRIANDRIA. Eenhuizigen, Driehelmigen.

Natuurl. Ord volg. LINN. III. *Calamariae.* Biesachtigen. *Cyperoïdeae*
JUSS. *Cyperaceae* R. BROWN. *Caricinae* KUNTH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Flores monoeci aut rarius dioeci. Éénhuizige of somwijlen tweehuizige bloemen. Spiculis nunc androgynis nunc unisexualibus. Of helmstijlige bloempakjes, of éénslachtige: namelijk nu eens met enkel mannelijke, dan eens met enkel vrouwelijke bloempjes. Stigmata 2—3. Twee of drie stempeltjes. Urceolus perforatus, capsulaeformis. Een blijvend, het vruchtbeginsel, en naderhand het zaad, omgevend, aan den top doorboord, zaaddoosvormig vruchtzakje.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Spiculis subsenis, subrotundo-ellipticis, alternis, approximatis. Nagenoeg zes, bijkans ovale, overhoeksche en kort bij elkander geplaatste bloempakjes. Fructibus ovatis marginatis bidentatis ciliato-serratis. Eironde, gerande, tweetandige, gewimperd-gezaagde vruchtjes. Glumis oblongis acutis. Langwerpige puntige kafblaadjes.

Onder der menigvuldige soorten van Rietgras is deze eene welke zich niet moeilijk laat onderscheiden: vooral door hare eironde, kort bij elkander geplaatste bloemaartjes; waarvan het aantal, op eene en dezelfde plant, afwisselt van 2, 3 tot 6. Met elkander vormen deze eene zamengestelde aar, waarin de afzonderlijke aartjes van boven vrouwelijke, beneden mannelijke bloemjes dragen, terwijl enkele van de laatste dikwijls onvruchtbaar zijn. Het kafblaadje van de mannelijke bloem, a, verschilt weinig van dat der vrouwelijke, b, alléén is dit minder sterk gekleurd, meer doorzichtig, en bedekt het, bij c veel vergroot voorgestelde, vruchtbeginsel met deszelfs tweestempelig stijltje, terwijl het mannelijke 3 meeldraadjes omsluit. — Een nagenoeg rond zaadje, bij d nog van het verwelkte stijltje voorzien, is in een zakvormig onkleedsel besloten, en stelt daarmede een langwerpig-eivond, gestreept, van boven gewimperd-zaagtandig en 2-spletig vruchtje daar, e.

De halmen zijn eenigzins kantig, gestreept, van boven een weinig ruw, en hebben daar meestal een bladvormig omwindsel, dat bijna zoo lang is als de gansche bloemaar; men ziet het bij f; overigens zijn zij glad, zoo als ook de bladen, welke slechts aan hunne kanten eene nauwelijks bemerkbare ruwheid hebben.

GROEIPLAATSEN. Voornamelijk op eenigzins vochtige zandgronden. — Dezelve is vrij algemeen: in menigte komt zij in Vriesland bij Oosterwolde en Appelscha voor, VH., en zoo insgelijk in de polders omtrent Lisse en Sassenheym bij Leyden, in de landerijen tusschen Noordwijk-binnen en Noordwijkerhout, op verscheiden plaatsen om Utrecht, enz.

HUISHOUELIJK GEDRUIK. Dit Rietgras in vochtige weiden groeiende, zal wel gelijk de andere soorten van dit geslacht in gelijk geval, van geen nut voor het vee.

(*) *Carex leporina* L., volgens HOPPE (*Caricologia Germ.* p. 25), maar volgens SMITH (*The Engl. Flora*, IV. 83) niet de ware *C. leporina* van LINNAEUS, maar *C. leporina* HUDSON.

CAREX OVALIS Gooden. (*)

Carex ovale.

Nom Allemand. Eiförmige Segge. Hasen-Segge.
— Anglais. Oval spiked Carex.

Elle fleurit en Mai ☿.

MONOECIE TRIANDRIE.

Ord. Natur. de LINN. III. Calamariae. Cyperoideae Juss. Cyperaceae
DC. R. BROWN. Caricinae KUNTH.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Fleurs monoïques, plus rarement dioïques. Les épillets tantôt androgyns, tantôt unisexuels. Deux ou trois stigmates. Un urcéole persistant, perforé à son sommet, capsuliforme, renferme l'ovaire, puis la graine.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Presque 6 épillets, ovales, alternes, plus ou moins, rapprochés. Les fruits ovales, marginés, bidentés, ciliés, et les écailles oblongues et acutées.

Il n'y a pas grande difficulté à reconnaître la présente espèce du nombreux genre *Carex*. Surtout elle se distingue par ses épillets ovales et rapprochés, dont le nombre varie de 2, 3 à 6 sur le même individu. — Ensemble ces épillets constituent un épi composé; ils sont femelles dans le haut, mâles dans le bas, où souvent quelques fleurs restent stériles.

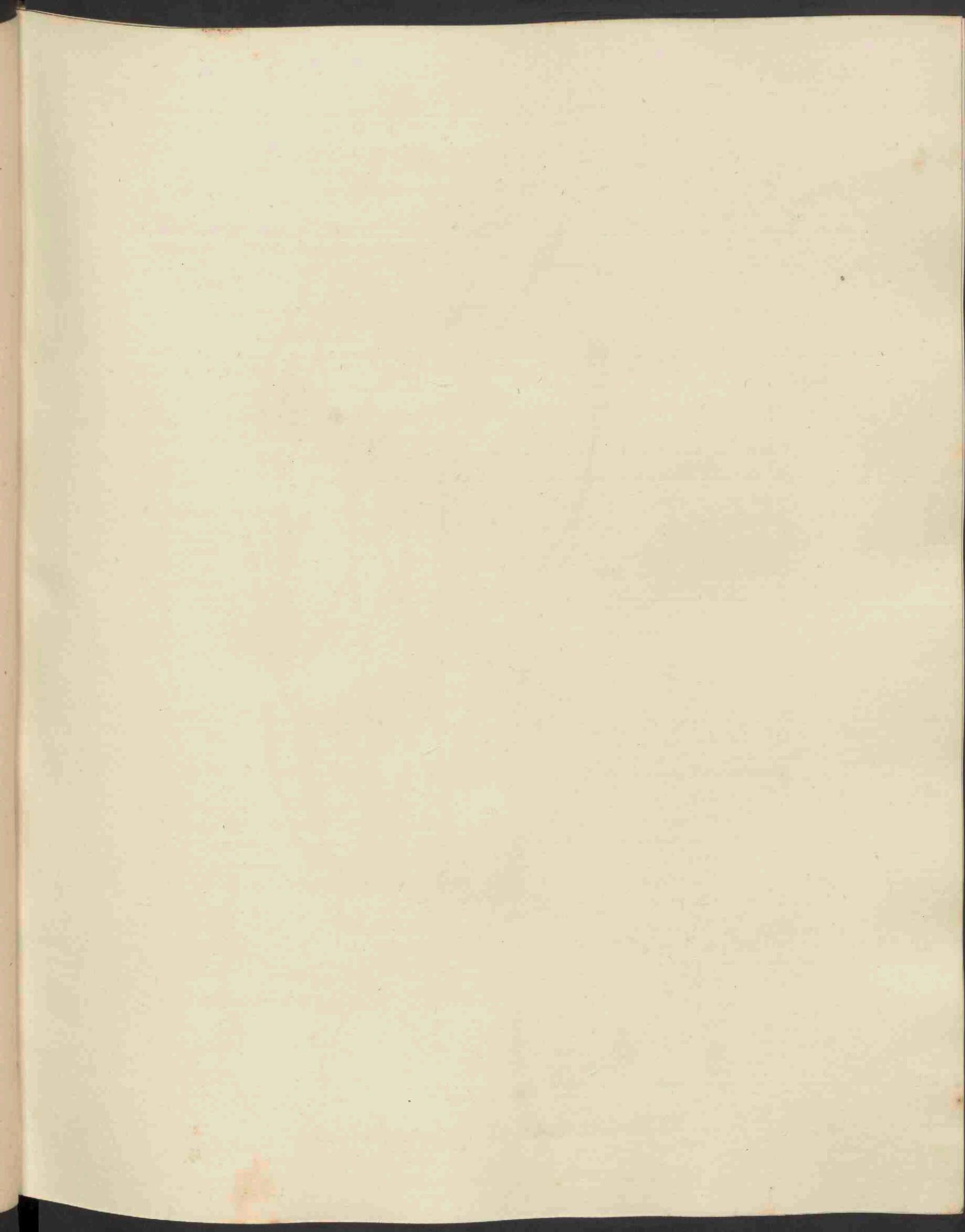
La glume d'une fleur masculine, a, ne diffère que peu de celle d'une fleur féminine, b; seulement celle-ci est moins vivement colorée, mais plus diaphane, et couvre, à ce qu'on voit vers c, l'ovaire avec le style à 2 stigmates, tandis que la glume masculine cache 3 étamines. — La graine presque arrondie, et, comme on voit vers d, surmontée du style flétri, se trouve dans une enveloppe en forme de sac, avec laquelle elle constitue un fruit oblong-ovale, strié, cilié et denté en scie, et à sommet bifide, e. —

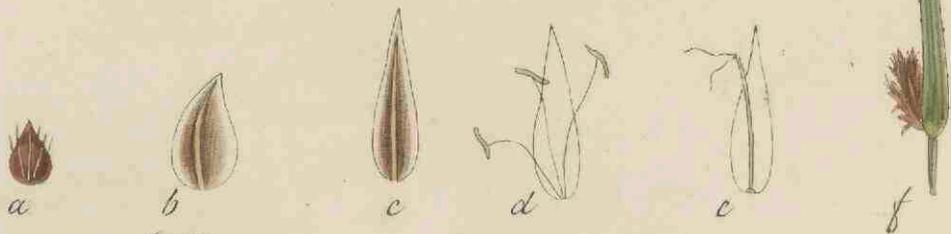
Les hampes sont striées, tant soit peu triquêtes et plus ou moins scabres à leur partie supérieure, mais du reste nues, comme le sont aussi les feuilles; hormis leurs bords qui sont un peu scabriuscules. — A la base de chaque épi se trouve un involucre foliiforme ou une bractée foliacée, f, qui à peu près en atteint le sommet.

LIEU NATAL. Principalement dans des terres sablonneuses et un peu humides. — Elle est assez commune: dans la Frise on la trouve en multitude près d'Oosterwolde et d'Appelscha, VH.; aussi dans les poldres aux environs de Lisse et de Sassenheym près de Leide; dans des landes humides entre les villages Noordwijk-binnen et Noorwijkerhout; dans plusieurs lieux autour d'Utrecht, etc.

USAGE ÉCONOMIQUE. Parceque ce *Carex* vient dans des prés humides, il est probable qu'il soit inutile aux bestiaux; comme, en pareille circonstance, les sont les autres espèces de ce genre.

(*) *Carex leporina* L. selon HOFFM (Caricologia Germ. p. 25), mais d'après SMITH (The Engl. Flora, vol. IV. p. 83) c'est le *Carex leporina* HBK., et non pas le vrai *Carex leporinade* LINNÉ.

Schoenus compressus, 651.

SCHOENUS COMPRESSUS.

Zamengedrukte Knopbies.

Hoogduitsch. Zusammengedrucktes Knopfgras. Rietgrasartige Binse. Seggenartige Binse.
Engelsch. Compressed Club-rush.

Bloeit in Julij 24.

TRIANDRIA. MONOGYNIA. Driehelmigen Eenstijligen.

Natuurl. Ord. Volg. LINN. III. Calamariae. Biesachtigen. Cyperoïdeae
JUSS. Cyperaceae R. BROWN. Scirpeae KUNTH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Glumae in spicam fasciculatae paleaceae. De Kafblaadjes in eene aar vereenigd, stoppelvormig. Corolla nulla. Geene bloemkroon. Stylus deciduus. Het stijltje wegvallende. Semen ut plurimum nudum, aut pilis brevibus cinctum. Het zaad meestal naakt, of van korte haartjes omgeven.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Culmo subtriquetro nudo. De halm eenigzins driekantig, naakt. Spica disticha compressa involucri monophyllo. Eene zamengedrukte tweerijige aar, met éénbladig omwindsel.

Op het eerste gezicht heeft deze plant zoo zeer het aanzien van een Rietgras (Carex) dat, gelijk WAHLENBERG verzekert, ook LINNAEUS er zich eerst door heeft laten misleiden. WILLDENOW, die dezelve niet onder het geslacht Knopbies telt, maar onder de eenvoudig zoogenaamde Biezen rangschikt, heeft haar, om gezegde gelijkvormigheid in hare benaming aan te duiden, Scirpus Caricis genoemd. Een zeer duidelijk, en wel het voornaamste kenteeken waardoor dezelve zich van de Carices onderscheidt, levert de vrucht op; zijnde hier een vrij, niet in een zakvormig omkleedsel bestoten, zaad, dat van 6 borstelvormige haartjes omgeven is, zoo als onder vergrooting bij a gezien wordt. Minder is het verschil uit de overige deelen op te maken: de insgelijks éénkleppige kafblaadjes, waarvan een der buitenste en van de onderste bij b, en een binnenste uit de hooger zittende bloempakjes bij c voorgesteld is, — de helmdraadjes en het tweestempelig stijltje, afzonderlijk afgebeeld bij d en e, geven geene voldoende kenmerken aan de hand. Een onderst bloempakje, met het éénbladige, aan de kanten fijn-zaagtandige omwindsel, ziet men bij f.

GROEIPLAATSEN. Op veenachtige gronden. — Veel komt dezelve in ons land niet voor. In een weiland onder *Hillegom* vond *RAINVILLE* haar, als ook in *Zeeland* groeiende staat zij door *DUMORTIER* opgegeven, en omtrent *Overveen*, bij *Haarlem*, zag de heer *VAN DEN ENDE* haar. Maar meer bepaaldelijk aangewezen groeiplaatsen hebben de heeren *MOLKENBOER* en *KERBERT* er van bekend gemaakt, namelijk, aan het dusgenaamde *Mullegat* bij *Katwijk-binnen*, in de *Breesaap* bij *Velzen*, en nabij *Katwijk aan Zee*. Door mij zelve is zij in een weiland aan den *Krommen-Rijn* bij *Utrecht* gevonden, waar ik haar sinds 1839 iederen zomer in zulk eene menigte gezien heb, dat er hier en daar eene bruine tint van over het land lag.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Onbekend.

SCHOENUS COMPRESSUS.

Scirpe Carex.

Nom Allemand. Zusammgedrucktes Knopfgras. Rietgrasartige Binse. Seggenartige Binse.
— Anglais. Compressed Club-rush.

Elle fleurit en Juillet 2.

TRIANDRIE MONOGLINIE.

Ord. Natur. de LINN. III. Calamariae. Cyperoïdeae JUSS. Cyperaceae R. BROWN. Scirpeae KUNTH.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Les glumes fasciculées, paleaces, en épi terminal. Point de corolle. Le stylet décliné. La graine dépourvue ou environnée de soies à la base.

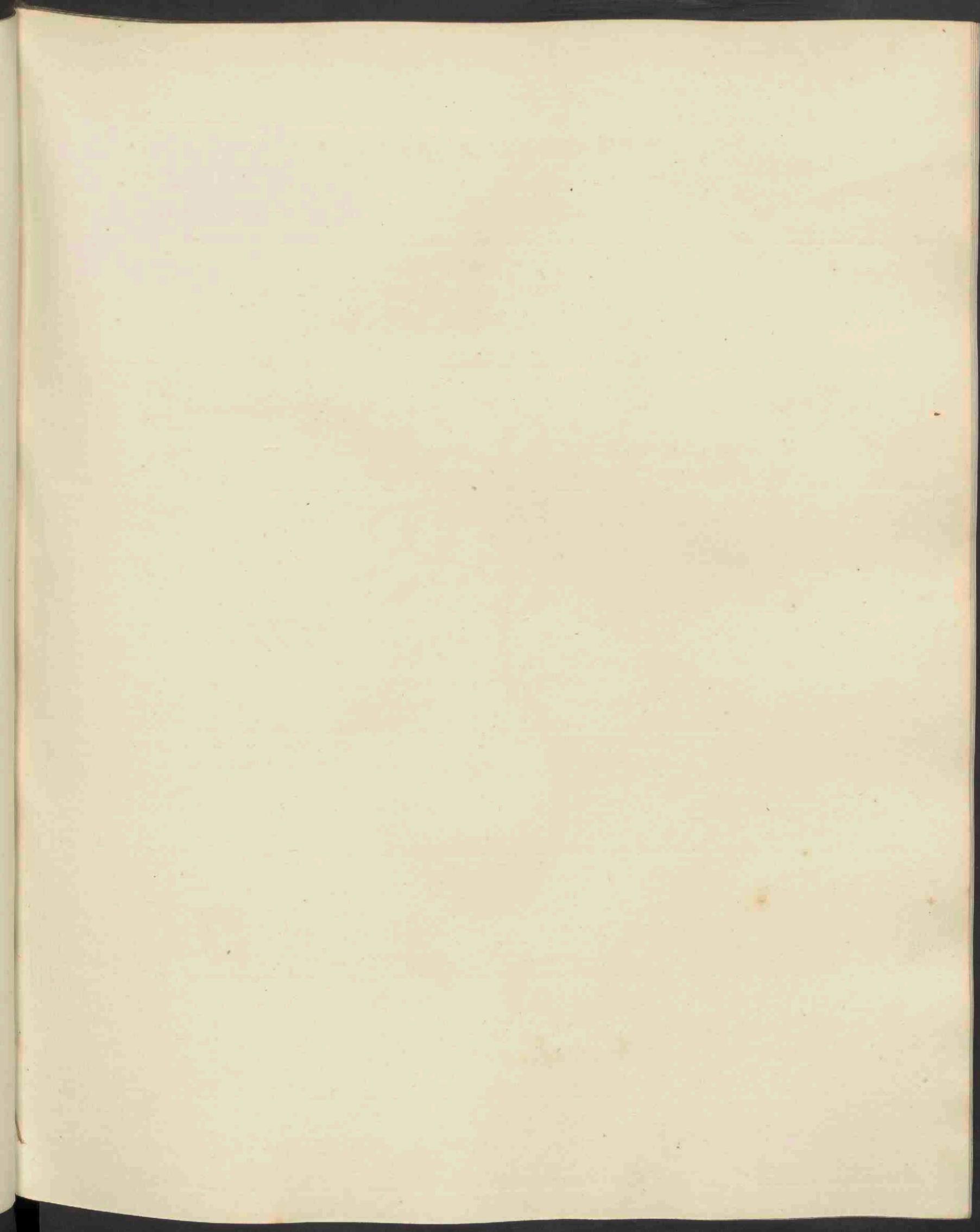
CARACT. SPÉCIFIQUES. La tige nue, un peu triquètre, glabre. L'épi distique et comprimé, avec un involucre monophylle.

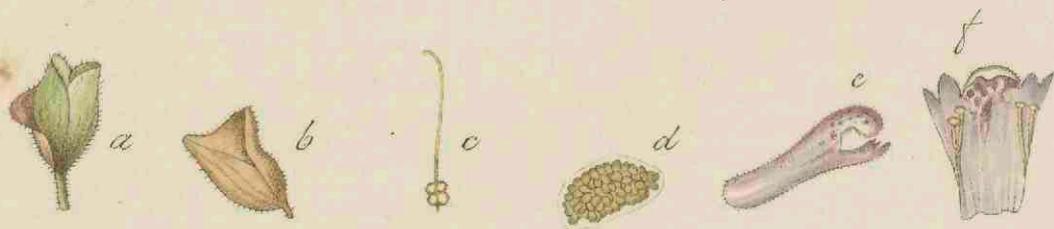
Au premier aspect cette plante montre tant d'analogie avec un Carex, que d'après WAHLENBERG aussi LINNÉ lui-même a pu s'y méprendre. Pour faire allusion à cette ressemblance WILLDENOW, qui, au lieu de la compter entre les espèces de Schoenus, préfère la placer sous le genre Scirpe, lui donne le nom de Scirpus Caricis. — Mais parmi les caractères par lesquels on la distingue des Carex c'est principalement son fruit, qui ne laisse aucun doute: il constitue une graine nue, point enveloppée d'une espèce de sac membraneux, et environnée de 6 soies, comme le représente la figure a. — Moins facilement elle est à distinguer par les autres parties: ni les glumes, de-même univalves et dont on en voit vers b une des épillets d'en bas et d'en dehors, et vers c une des intérieurs et d'en haut de l'épi, ni les étamines, avec le stylet à deux stigmates et dessinés séparément vers d et e, tout de suite nous mènent à la décision.

On voit vers f un des épillets inférieurs, et l'involucre monophylle, avec les bords un peu denticulés.

LIEU NATAL. Dans des terres tourbeuses. — Elle n'est pas fréquente dans notre pays. RAINVILLE l'a trouvée dans une prairie près de *Hillegom*, DUMORTIER a dit qu'elle se trouve aussi dans la Seelande, et aux environs d'*Overveen*, près d'*Haarlem*, elle est vue par Mr. VAN DEN ENDE. Mais avec plus d'exactitude M. M. MOLKENBOER et KERBERT l'indiquent: dans une place nommée *Mallegat* auprès de *Katwijk-binnen*, dans le *Breesaap* près de *Velzen*, et près de *Wijk aan Zee*. Et par moi-même elle est cueillie dans un pré situé au *Krommen-Rijn* près d'*Utrecht*; où depuis 1839 j'ai vue chaque été dans une multitude, telle que ça et là le terrain en fut comme coloré de brun,

USAGE ÉCONOMIQUE. Inconnu.

Scutellaria minor, 652.

SCUTELLARIA MINOR.

Klein Glidkruid.

Hoogduitsch. Kleines Helmkraut. Kleines Schildkraut.

Engelsch. Lesser Skull-cap. Small Hood-Mint.

Bloeit in Julij en Augustus. ♀.

DIDYNAMIA. GYMNOSPERMIA. Twcemagtigen Bedektzadigen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XLII. Verticillatae. Kransbloemigen. Labiatae JUSS.
Scutellarineae BENTHAM.

GESLAGTS-KENMERKEN. Corolla bilabiata, labium superius concavum, trifidum, inferius integrum. De bloemkroon tweelippig, de bovenlip uitgehold en drietandig, de onderlip gaaf. Calyx bilabiatus, labiis integris, fructifer clausus. De kelk tweelippig, de lippen gaaf; de vruchtdragende kelk gesloten.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis inferioribus cordatis, superioribus ovato-lanceolatis integris. De onderste bladen hartvormig, de bovenste eirond-lancetvormig en gaafrandig. Floribus axillaribus geminis. Okselstandige gepaarde bloemen.

Zoo wel in grootte van haar geheel als van elk harer deelen, maar ook door de roodachtige kleur van de bloemen, verschilt deze soort reeds veel van (D. II. Pl. 136.) het gemeen Glidkruid. Bij deze kenmerken mag, meen ik, gevoegd worden, dat de randen der bovenste bladen dikwijls naar buiten omgeslagen zijn: op de wijze waarop men dit h. v. ook bij de Andromeda (Andromeda polifolia, D. V. Pl. 378.) vindt, — en dat men hier in de oksels der bladen meermalen slechts een enkel bloempje, dan twee bloempjes bij elkander aantreft. Voorts is de kelk, a, welke naderhand geheel gesloten, b, het zaad bevat, zacht behaard. Meestal komen van de 4 zaadkorreltjes, bij c, met het stijltje er tusschen en nog in derzelve ontwikkeling, slechts 2 of 3 tot volkomen rijpheid, d.

Steng en bladen met korte gekromde haartjes bedekt, hebben daardoor eene zekere ruwheid. De meeste bloempjes zijn naar eene zijde geplaatst; een in deszelfs natuurlijke houding ziet men bij e, een ander zoodanig geopend dat de helmdraadjes zichtbaar zijn, is bij f voorgesteld.

GROEIPLAATSEN. Toen de Hoogl. VAN HALL de *Flora Belg. Sept.* in het licht gaf was de eenige bekende groeiplaats te *Etten*, in *Noord-Brabant*, waar Prof. REINWARDT haar gevonden had; daarna is zij door Prof. VAN HALL zelve te *Valkenswaard* bij *Eindhoven*, en op eene plaats tusschen *Zwolle* en *Deventer* ontdekt geworden. Bij *Nijmegen* is zij door de Heeren ABELEVEN en PAS, alsmede door wijlen Prof. HOFFMAN gevonden, in een Veen bij *Malden* en ook omtrent het *Ginneken* bij *Breda* trof de Heer VAN DER SANDE haar aan, en zelf voorzag ik er mij van in de nabijheid van den *Ketsheuvel*, onder *Loon op Zand*.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Dezelve zal om hare bitterheid, even als *Scutellaria galericulata*, door het vee meer geweigerd dan gegeten worden. LINNAEUS, MATUSSCHKA.

SCUTELLARIA MINOR.

Scutellaire mineure.

Nom Allemand. Kleines Helmkraut. Kleines Schildkraut.

— Anglais. Lesser Skul-cap. Small Hood-Mint.

Elle fleurit en Juillet et Août. 2.

—
DIDYNAMIE. GYMNOSPERME.

Ord. Natur. de LINN. XLII. *Verticillatae. Labiatae* JUSS. *Scutellarineae* BENTHAM.

CARACT. GÉNÉRIQUES. La corolle bilabée, la lèvre supérieure concave trifide, l'inférieure entière. Le calice bilabié, à lèvres entières; fermé après la floraison.

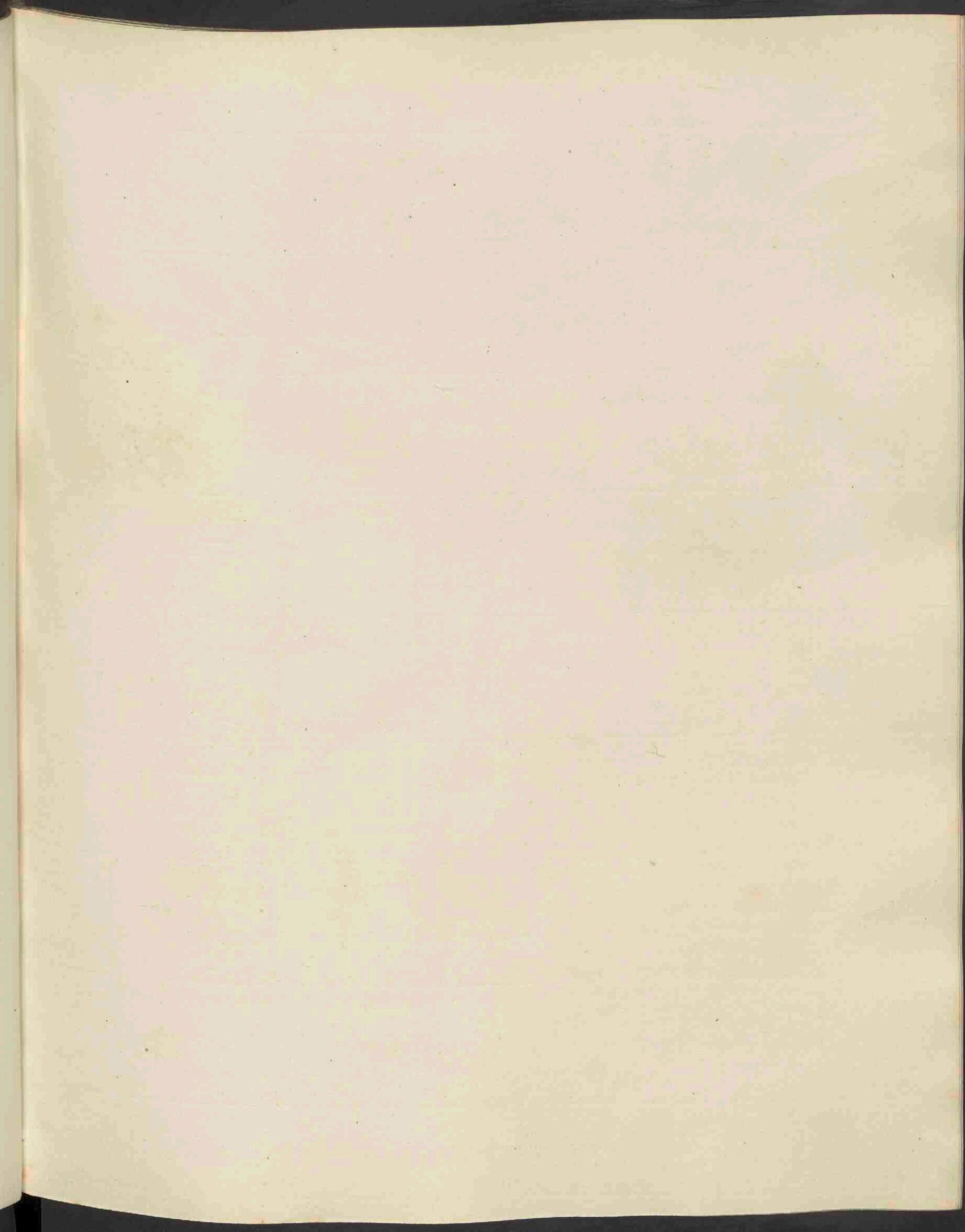
CARACT. SPÉCIFIQUES. Les feuilles inférieures cordiforme-ovales, les supérieures ovato-lancéolées, entières. Les fleurs axillaires, géminées.

Du Scutellaire Toque (T. II. pl. 136.) déjà cette espèce diffère par moins de force et par la forme moins grande de toutes les parties, et par ses fleurs rougeâtres. A quoi il me semble que l'on peut ajouter, que souvent les bords des feuilles supérieures sont roulés en dehors: de la manière que ceci se fait p. e. dans l'*Andromeda polifolia* (T. V. pl. 378.), — et d'ailleurs qu'ici dans les aisselles des feuilles on rencontre plus souvent une fleur seule, que deux en paire. — De plus le calice, a, lequel ensuite tout clos, b, renferme les graines, est couvert de quelque pubescence. Les 4 graines futures, dont ordinairement une ou deux avortent, sont représentées vers c, avec le stylet entre elles, tandis que vers d on en voit une en maturité.

La tige ainsi que les feuilles portent de petits poils courbés, d'où résulte quelque aspérité dans ces parties. La plupart des fleurs vient d'un côté; une d'elles dans son port naturel, seulement un peu agrandie, se montre vers e, et une ouverte de la manière que l'on peut y voir les étamines, vers f.

LIEU NATAL. Au temps que Mr. le Prof. VAN HALL mit au jour le *Flora Belg. Sept.* la seule place connue fut à *Etten*, en Brabant septentrional, où le Prof. REINWARDT l'avoit trouvée; puis Mr. VAN HALL lui-même l'a vue à *Valkenswaard*, près *D'Eindhoven*, et dans une place entre *Zwolle* et *Deventer*. Près de *Nimegue* elle est rencontrée par M. M. ABELEVEN et PAS, et par feu le Prof. HOFFMAN. Dans un lieu tourbeux près de *Malden* et auprès du *Ginneken* Mr. VAN DER SANDE en a fait l'acquisition, et moi je la cueillis proche du *Ketsheuvel*, aux environs de *Loon op Zand*.

USAGE ÉCONOMIQUE. Ainsi que du *Scutellaria galericulata* il est à présumer, qu'à cause de son amertume, le bétail ne la mange guères.

Serratula tinctoria, 653.

SERRATULA TINCTORIA.

Verw Zaagblad.

Bijnaam. Gemeen Schaarkruid.
Hoogduitsch. Färber Scharte. Scharte. Färberdistel.
Engelsch. Common Saw-wort.

Bloeit in Augustus en September 2.

SYNGENESIA AEQUALIS. Gelijk-Zaamhelmigen.

*Natuurl. Ord. volg. LINN. XLIX. Compositae. Zamengestelden. Synanthereae RICH.
Cynarocephalae Juss.*

GESLACHTS-KENMERKEN. Involucrum imbricatum, squamis incrimibus. Een overliggend omwindsel, met ongewapende schubben, *a.* Receptaculum paleaceum. De vruchtbodem stoppelig, *b.* Pappus pilosus rigidus persistens. Het Zaadpluis harig stijf en overblijvende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis argute serratis glabris, basi subpinnatifidis. De bladen scherpgezaagd, onbehaard, aan den voet meer of min vindeelig. Corymbo fastigiato. Een overal even hooge bloemtuil.

De hier afgebeelde plant behoort tot de allereeldzaamste welke onze Vaderlandsche grond oplevert. In de groote planten-famielje der Zamengestelden (Compositae), is haar onder zoodanige gewassen eene plaats aangewezen geworden, welke geene andere dan buisvormige bloempjes hebben. Zoo een, in deszelfs geheel voorgesteld, ziet men er uit deze plant bij c; zijnde een zeker aantal van dezelve bij elkander geplaatst in ieder der bloemhoofdjes, maar met dit onderscheid dat hier dikwijls sommige der bloempjes alleen slechts de mannelijke, andere alleen de vrouwelijke bevruchtingsdeelen volkomen ontwikkeld hebben: zoo als voor het eerste bij c en d, voor het laatste bij e gezien wordt; weér andere zijn tweeslachtig, f. Elk dezer buisbloempjes is boven op het toekomstige zaad ingeplant, en aldaar van eenige borstelvormige haartjes, g, omgeven, welke, bij h op het rijpe zaad voorgesteld, het boven reeds genoemde Zaadpluis zijn.

GROEIPLAATSEN. Vóór dat de heer A. VOS HOUWINK dezelve op den *Havelterberg* bij *Steenwijk*, en nabij *Meppel*, gevonden had, was er van dezelve nog geene andere groeiplaats opgegeven, dan die waar zij het eerst door den Heer DE BEIJER aangetroffen is geworden, namelijk, tusschen *Nijmegen* en *Malden*. In den zomer van 1841 vond ik haar hier en daar op met kreupelhout bewassen hei tusschen *Malden* en *de Meerwijk*, bij het dorp *Beek*, alsmede in het zoogenaamde *Hengstdal* achter *Ubbergen*, en in dien van 1842, in gezelschap van den Hr. P. J. KRAAMWINKEL, op eerstgemelde plaats in grootere menigte.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Zij kan, volgens LINNAEUS en anderen (*Schwed. Abhandl. Bd. XXIX. p. 145*), tot het geel verwen van wollen stoffen dienen. Later heeft men wel aangemerkt, dat er zoo vele andere grondstoffen zijn om deze kleur te verkrijgen, dat men deze plant daartoe wel onthoren kan, doch dit neemt het eerste niet weg, en zelfs zijn er die beweren dat dezelve als veyplant verbouwd wordt. REUM, *Oek. Botan.*, p. 210. — Hare jonge bladen worden door de Schapen gegeten.

SERRATULA TINCTORIA.

Sarrête des teinturiers.

Nom Allemand. Färber Scharte. Scharte. Färberdistel.

— Anglais. Common Saw-wort.

Elle fleurit en Août et Septembre ♀.

SYNGÉNÉSIE ÉGALE.

Ord. Nat. de LINN. XLIX Compositæ. Synanthereae RICH. Cynarocephalæ JUSS.

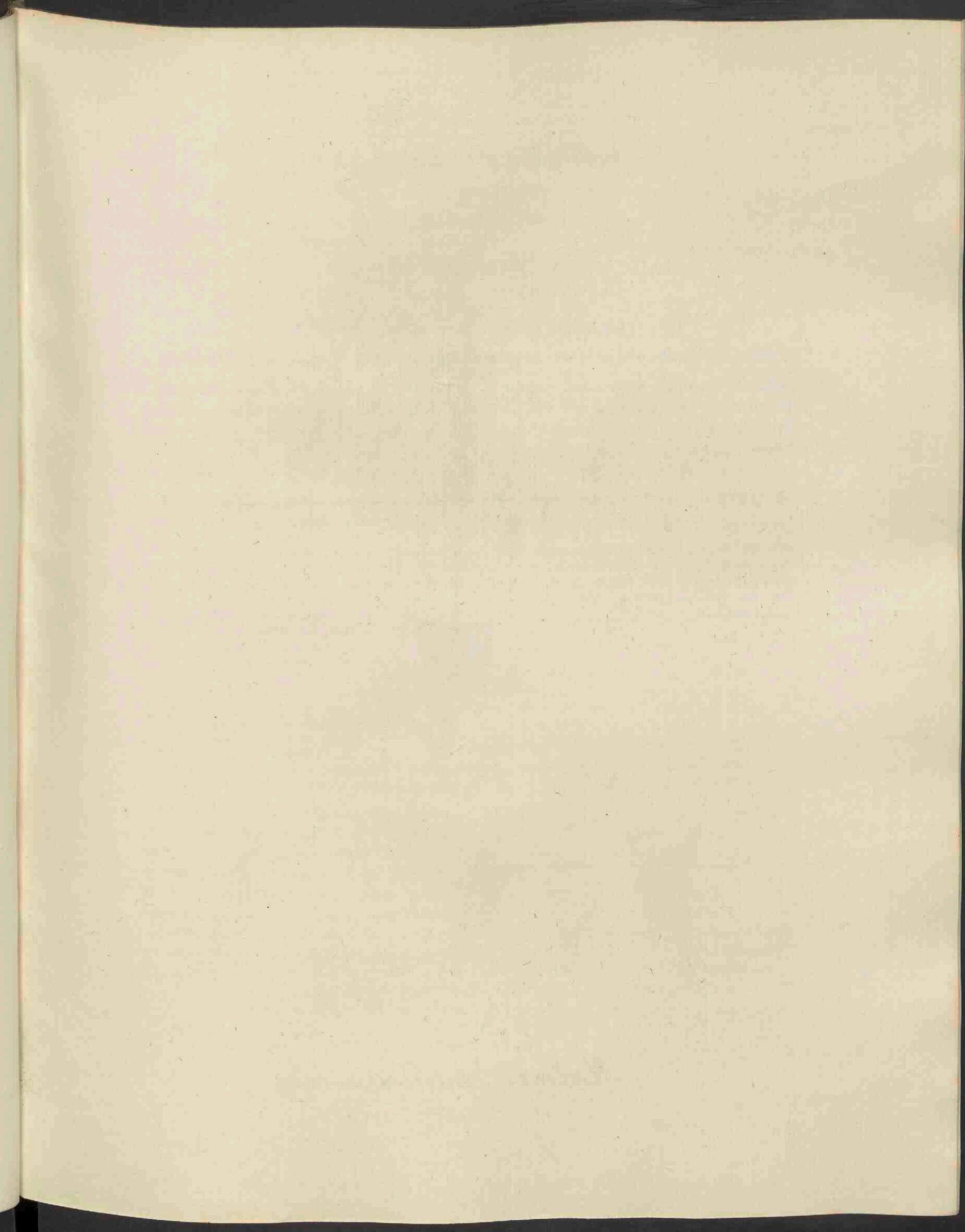
CARACT. GÉNÉRIQUES. L'involucre imbriqué, à folioles non épineuses, a. Le réceptacle à paillettes, b. Le Pappus poilu, roide et persistant.

CARACTÈRES SPECIFIQUES. Les feuilles à dents aiguës, glabres, un peu pinnatifides à leur base. Les fleurs en corymbe terminal.

La plante dont voici nous donnons le dessin, est des plus rares qui naissent dans notre patrie. Dans la vaste famille des Composées elle occupe une place parmi les végétaux à point d'autres fleurs, que celles dites fleurs tubuleuses. Une telle, séparée du nombre qu'en contient ici chaque tête florale, est représentée dans son entier vers c; mais il est à observer que des parties fécondantes souvent quelquesunes n'ont bien développées que les masculines, tandis que d'autres ne produisent que les organes femelles, — comme pour le premier vers c et d, et pour le second vers c, — et qu'encore des autres les ayant des deux sexes, f. Chacune de ces fleurs tubuleuses tient à la graine future, et est à ce point environnée de quelques poils en soie, g, lesquels, vers h sur une graine mûre, constituent le Pappus.

LIEU NATAL. Avant que Mr. A. VOS HOUWINK l'avoit trouvée sur le *Havelterberg* près de *Steenwijk*, et auprès de *Meppel*, point d'autre en fut connu que celui où le premier Mr. DE BEIJER l'a vue: entre *Nimègue* et *Malden*. Dans l'été de 1841 je suis venu de la rencontrer moi-même dans quelques bosquets sur la bruyère entre *Malden* et le *Meerwijk*, près de *Beek*, et aussi dans un vallon nommé le *Hengstdal*, derrière le village d'*Ubbergen*. Puis, dans l'avant dernier endroit, Mr. KRAAMWINKEL et moi nous l'avons trouvée dans une abondance assez considérable.

USAGE ÉCONOMIQUE. Selon *Linné* et d'autres (*Schwed. Abhandl.*, Bd. XXIX. p. 145) elle peut servir à teindre en jaune des étoffes de laine. Il en est bien d'autres qui disent, qu'il y a tant de moyens pour avoir une telle couleur, que facilement pour cela l'on se passe de cette plante, mais ce n'est point que ceci fasse cesser ce qu'ont dit les premiers; du tout, car même quelquesuns assurent qu'à cette fin on la cultive. REUM, *Oek. Botan.*, p. 210. — Ses jeunes feuilles sont mangées par les brebis.

Malaxis paludosa, 654.

MALAXIS PALUDOSA.

Moeras Weekkruid.

Hoogduitsch. Sumpf-Weichkraut. Sumpf-Weichblume.
Engelsch. Least Bog-orchis.

Bloeit in Junij en Julij. 24.

GYNANDRIA. DIANDRIA. Stijlhelmigen. Tweehelmigen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. VII. Orchideae. Standelkruiden. Orchides JUSS. Malaxideae LINDL.

GESLACHTS-KENMERKEN. Perigonium 6-partitum, renversum. Een 6-deelig omgekeerd bloemdek. Labellum superum, concavum, stylum basi amplexans. Het lipje boven geplaatst, uitgehold, het stijltje met den voet omvattende. Stylus gibbosus, antice excavatus. Het stijltje bultig, van voren uitgehold. Stigma concavum labellum spectans. De stempel hol en naar het lipje gerigt. Anthera opercularis. Het helmknopje dekselsgewijze.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis ternis quaternis. Met 3 of 4 bladen. Scapo pentagono. De bloemsteel 5-kantig. Labello concavo acuminato. Het lipje uitgehold en toegespitst.

Ook dit plantje komt maar zeldzaam voor, doch waarschijnlijk toch wel meer dan tot nu toe bekend is. Deszelfs kleinheid, de kleur der bloempjes en de plaatsen waar het groeit brengen ligt te weeg dat men het over het hoofd ziet. Van het Loesels Weekkruid (Malaxis Loeselii) (D. IV. Pl. 245) verschilt het vooreerst doordien het veel kleiner en slanker, en in alle deelen veel tederder is. Voorts is de bloemsteng, gelijk onder vergrooting bij a te zien is, slaauw-vijfkantig, meestal eenigzins gedraaid, b, en aan haren voet van 3 of 4 bladen voorzien. Vruchteloos hebben wij, de Heer VAN DER SANDE en ik, aan de onderzijde van de bladen naar eenige kliertjes gezocht, welke volgens den Heer DE BEYER daar aanwezig moeten zijn; maar dikwijls hebben wij aan den boven-binnenrand derzelve eenige klierachtige ligchaampjes gevonden, zoo als bij c nog groen gezien worden, maar welke vervolgens meer of min eene gele kleur aannemen.

Aan den voet van elk der insgelijks eenigzins gedraaide bloemsteeltjes bevindt zich, zoo als d aantoont, een lancetvormig steunblaadje. Bij e is het vruchtbeginsel met het stampertje voorgesteld; f duidt de rijpe, in drieën openberstende zaaddoos aan, met de overblijfselen van een bloempje er op, en g een vergroot zaadkorreltje.

GROEIPLAATSEN. In veenachtige moerasgronden; onder het mos verscholen. Dat dit plantje op meer plaatsen voorkomt dan alleen in de Wijchensche veenen bij *Nijmegen*, waar de Heer DE BEYER hetzelfde het eerst opgemerkt heeft, hiervan zijn wij de kennis aan de onvermoeide nasporingen van de Heeren VAN DER SANDE en GEVERS DEYNOOT verschuldigd. Eerstgenoemde vond het bij *Etten*, op de *Oosterhoutsche Heide*, nabij *Breda*, en omtrent *Malden* bij *Nijmegen*, en naderhand ook in de zoogenoemde *grootte Pan* op de heide tusschen de *Bild* en *Amersfoort*. Door den Heer P. M. E. GEVERS DEYNOOT werd het ons, in dezen zomer (1842), ook in de Veenen onder *Achttienhoven*, bij *Utrecht*, aangewezen; waar het zoo door mij als andere plantenlezers tot op dien tijd onopgemerkt gebleven was.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Is er niet van bekend.

MALAXIS PALUDOSA. (*)

Nom Allemand. Sumpf Weichkraut. Sumpf Weichblume.
— Anglais. Least Bog-orchis.

Elle fleurit en Juin et Juillet. 2.

GYNANDRIE. DIGYNIE.

Ord. Nat. de LINN. VII. Orchideae. Orchides JUSS. Malaxideae LINDE.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Le Péricône à 6 divisions renversé. Le Labellum supérieur concave et embrassant le style par la base. Le style gibbeux, creuse en avant. Le stigmaté concave, regardant le labellum. L'anthère operculaire.

CARACT. SPÉCIFIQUES. A feuilles ternes ou quaternes. La tige pentagone. Le Labellum concave et acuminé.

Quoiqu' aussi cette plante soit rare dans notre pays, il est pourtant vraisemblable qu'elle s'y trouve plus que l'on le sait jusqu'à présent. Sa petitesse, la couleur de ses fleurs, et les lieux où elle naît, font que facilement on ne la voit pas.

Elle diffère du Malaxis de Loesel (T. IV. Pl. 245.) premièrement en ce qu'elle est beaucoup plus petite, plus grêle, et plus tendre dans toutes ses parties. Ensuite, comme on le voit vers a, sa tige est légèrement pentagone, souvent un peu tortillée, b, et à la base pourvue de 3-4 feuilles.

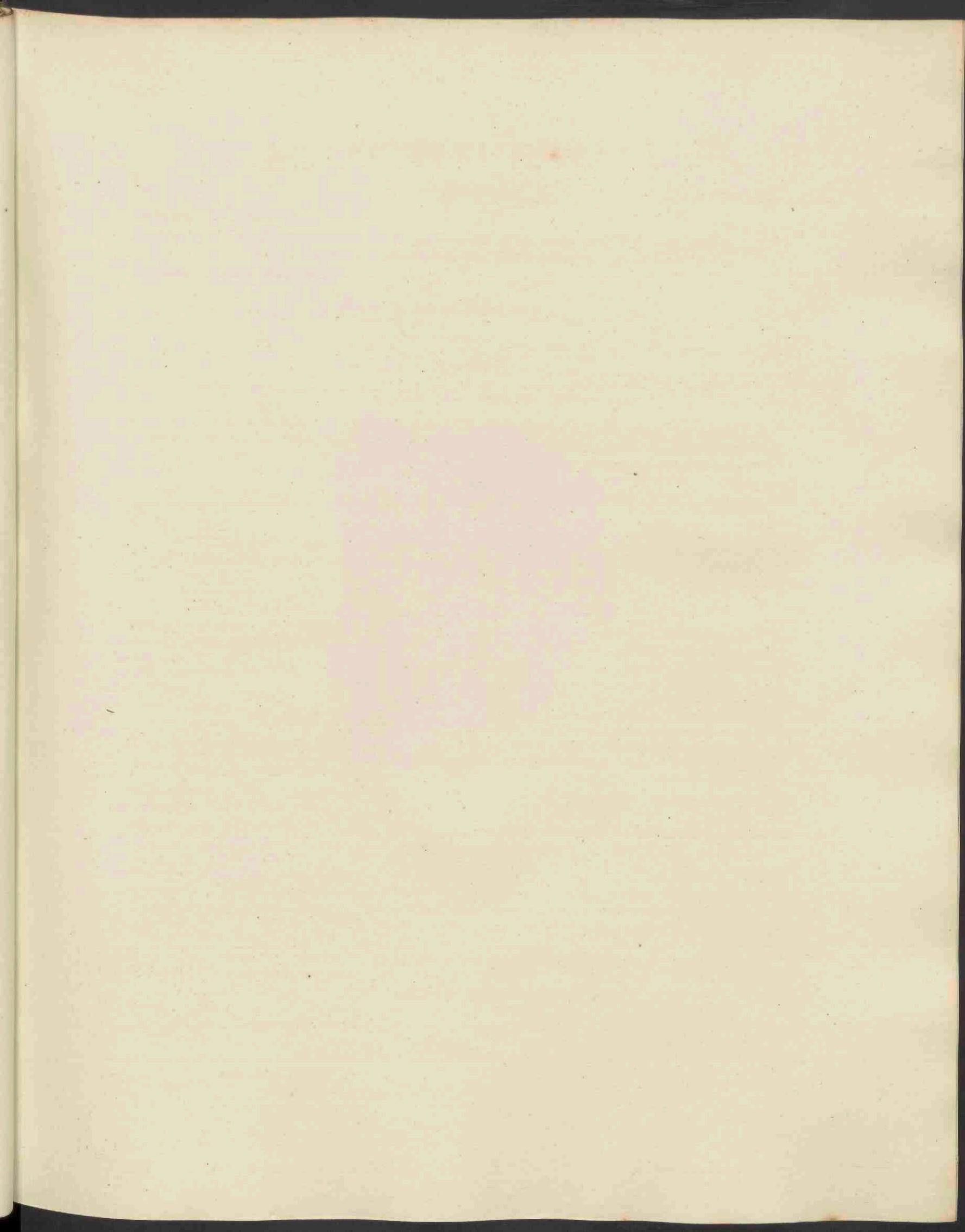
En vain Mr. VAN DER SANDE et moi nous avons cherché à découvrir les petites glandes, que Mr. DE BEYER veut avoir vues sur la face inférieure des feuilles; mais souvent nous trouvâmes quelques petits corps glanduleux en haut de leur surface antérieure, lesquels, vers c encore de couleur verte, finissent par jaunir.

Les pédoncules, de même un peu tortillés, sont soutenues par une stipule de forme lanceolée, d. Vers e on voit le germe avec le pistil; f démontre le fruit en maturité et s'ouvrant par 2 fentes, par lesquelles sortent les graines, dont une agrandie vers g.

LIEU NATAL. Dans des terres tourbeuses et marécageuses; presque toute cachée sous les Mousses. C'est aux recherches infatigables de Mr. VAN DER SANDE et de Mr. P. M. E. GEVERS DEYNOUT, que nous devons la connaissance de ce que le *Malaxis paludosa* vient ailleurs que dans les tourberies de *Wycken*, près de *Nymegue*, où Mr. DE BEYER l'a découverte. Mr. VAN DER SANDE l'a vue à *Etten*, sur la bruyère d' *Oosterhout* et auprès de *Malden*, et puis dans un lieu sur la bruyère entre la ville d' *Amersfoort* et le *Bild*, qu'on nomme le *grootte Pan*. Mais aussi Mr. GEVERS l'a trouvée dans les tourberies d' *Achttienhoven*, près d' *Utrecht*; où jusqu' alors avec moi plusieurs herboristes ne l'avoient pas observée.

USAGE ÉCONOMIQUE. N'en est pas connu.

(*) Comme cette espèce semble ne pas venir dans la France, nous en omettons le nom français.

Lichen parietinus. 655.

LICHEN PARIETINUS.

Geel Schildmos.

Bijnaam. Muur-Schurfmoss.

Hoogduitsch. Wand-Lappenflechte. Gelbe Steinflechte. Golde Schuppenflechte. Goldgelbe Blätterflechte. Gemeine gelbe Baumkrätze. Plankenflechte. Wand-Schildflechte.

Engelsch. Yellow Wall-Lichen.

Bloeit Winter en Zomer door.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. Ord. volg. LINN. LIX. Lichenes. Korstmossen.

LINNAEUS, die het zeer groot aantal der *Bedektbloeiende* gewassen in veel minder afdeelingen en onderafdeelingen gesplitst heeft, dan na hem geschied is, telde onder den geslachtelijken naam van *Lichen* eene menigte van planten, welke thans geheel andere namen dragen, en zoo heeft de hier afgebeelde dien van *Parmelia parietina* ontvangen, en vindt men haar nu beschreven als volgt:

GESLACHTS-KENMERKEN. Apothecia scutelliformia, orbicularia, thallidino horizontaliter adnata, margine thallo concolore.

De schildjes, a, schijfvormig, cirkelrond, met de schijf horizontaal aan het loof, b, vastgehecht, met loofachtigen gelijkkleurigen rand. Discus primo conniventia-clausus. De schijf eerst toebugend-gesloten, c. Thallus c centro horizontaliter expansus, foliaceus aut crustaceus ambitu squamuloso effiguratus. Het loof uit het midden horizontaal uitgroeiende, bladachtig of ook korstachtig en aan den omtrek als met schubjes uitgewerkt.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Thallo foliaceo squamulose imbricato membranaceo sublobato luteo, subtus pallidior obsolete fibrilloso. Het loof bladachtig of schubachtig overeenliggend, vliezig, een weinig gelobd, geel van kleur, aan de onderzijde bleeker, flauw-vezelig. Apothecii elevato-marginatis integerrimis, disco luteo. De schildjes met verheven gaven rand, *d*. en gele schijf *e*.

Dit Mos verschilt zoo in vorm als ten opzichte van deszelfs kleur zeer aanmerkelijk, naarmate van de plaatsen waar het groeit, van luchtgesteldheid en van andere invloeden. Het loof is hier, zoo als bij b te zien is, bladachtig en een weinig gelobd. Het plant zich op tweederlei wijze voort: door Zaadkiempjes (Sporulae), welke binnen in de zelfstandigheid der schildjes besloten liggen, en door vermeerdering der cellen van het loof.

GROEIPLAATSEN. Op de schors van bijna alle oude boomen, aan oude schuttingen en muren, en op pannendaken.

GENEESK. GEBRUIK. Onder de Artsen van vroegere tijden hebben sommige zich van enkele andere *Korstmos* bediend, maar of zij ook reeds van deze soort gebruik gemaakt hebben ligt in het onzekere. De ontdekking dat deze, in den herfst ingezameld, goed gezuiverd en tot poeder gemaakt, in alle gevallen aangewend kan worden waarin de *Kinabast* van dienst is, heeft men aan G. C. M. SANDER, Med. Doct. te *Nordhausen*, in het Saxische, te danken. Niet alleen echter lezen wij in de Verhandeling van SANDER (*), dat het voornamelijk ter genezing van anderendaagsche koortsen zeer dikwijls met het beste gevolg gebezigd geworden is, maar onder anderen vinden wij dit ook bij RICHTER, in zijne *Spec. Therapie*, Bd. X. p. 321.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Dezelve kan in de verwereijen eene fraaije gele kleur verschaffen, en wordt door de geiten begeerig aangenomen.

(*) *Die Wandflechte ein Arzneimittell, Sondershausen 1815.*

LICHEN PARIETINUS.

Lichen des murs.

<i>Surnoms.</i>	Perelle des murs. Herpette des murs.
<i>Nom Allemand.</i>	Wand-Lappenflechte. Gelbe Steinflechte. Golde Schuppenflechte. Goldgelbe Blätterflechte. Gemeine gelbe Baumkrätze. Plankenflechte.
— <i>Anglais.</i>	Yellow Wall-Lichen.

Elle fleurit en tout temps.

CRYPTOGAMIE

Ord. Nat. de LINN. LIX. Lichenes.

LINNÉ, qui dans la grande classe des *Cryptogames* n'admit tant de divisions et de subdivisions que ce fait aujourd'hui, a rapporté au genre *Lichen* plusieurs plantes qui actuellement portent un tout autre nom, et ainsi celle qu'ici nous publions a reçu celui de *Parmelia parietina*, et à-présent est décrite de la manière qui suit.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Les apothèques, *a*, scutelliformes, orbiculaires, tenant horizontalement au thal-
lide, *b*, et à bords de la couleur du Thalle. Le disque premierement connivent et fermé, *c*. Le
Thalle en se divergant d'un centre s'étend horizontalement, et est foliacé ou crustacé et à cir-
conférence squamuleuse.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Le Thalle foliacé ou squamuleux, imbriqué, membraneux, plus ou moins
lobé, de couleur jaune, mais en dessous plus pâle et légèrement fibrilleux. Les apothèques élevés et
à bords entiers, *d*. Les disques jaunes, *e*.

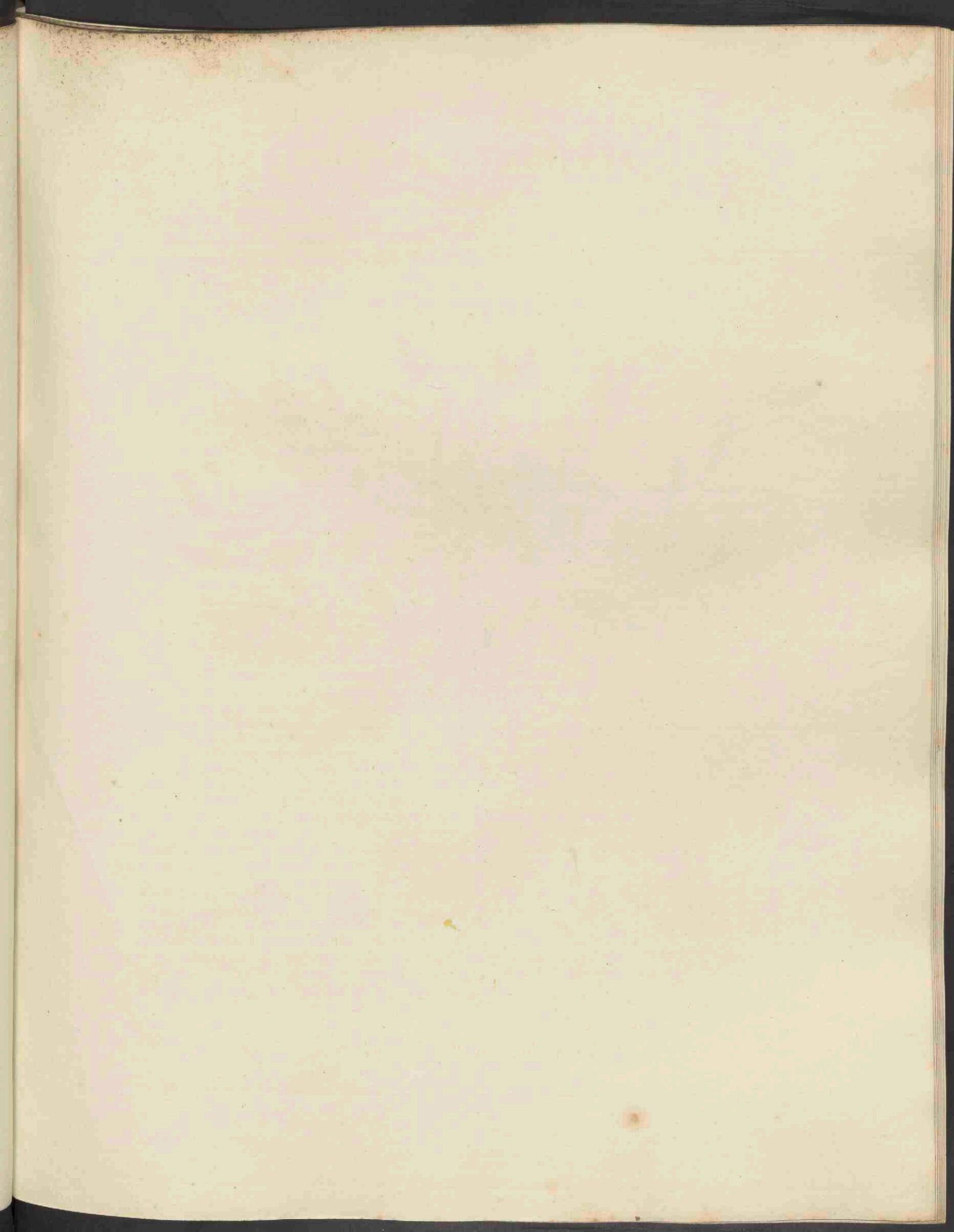
*Quant à la forme qu'à la couleur ce Lichen montre beaucoup de variation, car il
diffère pour les lieux qu'il habite, pour la constitution de l'air, et pour d'autres
influences. Ici le Thalle est foliacé et un peu lobé, b. La reproduction se fait de
deux manières: par des Sporules (Sporulæ), qui sont renfermées dans la substance
des scutelles, et par multiplication du tissu cellulaire.*

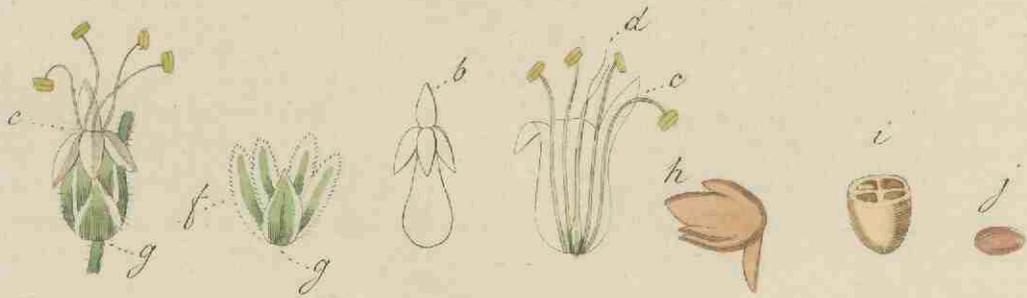
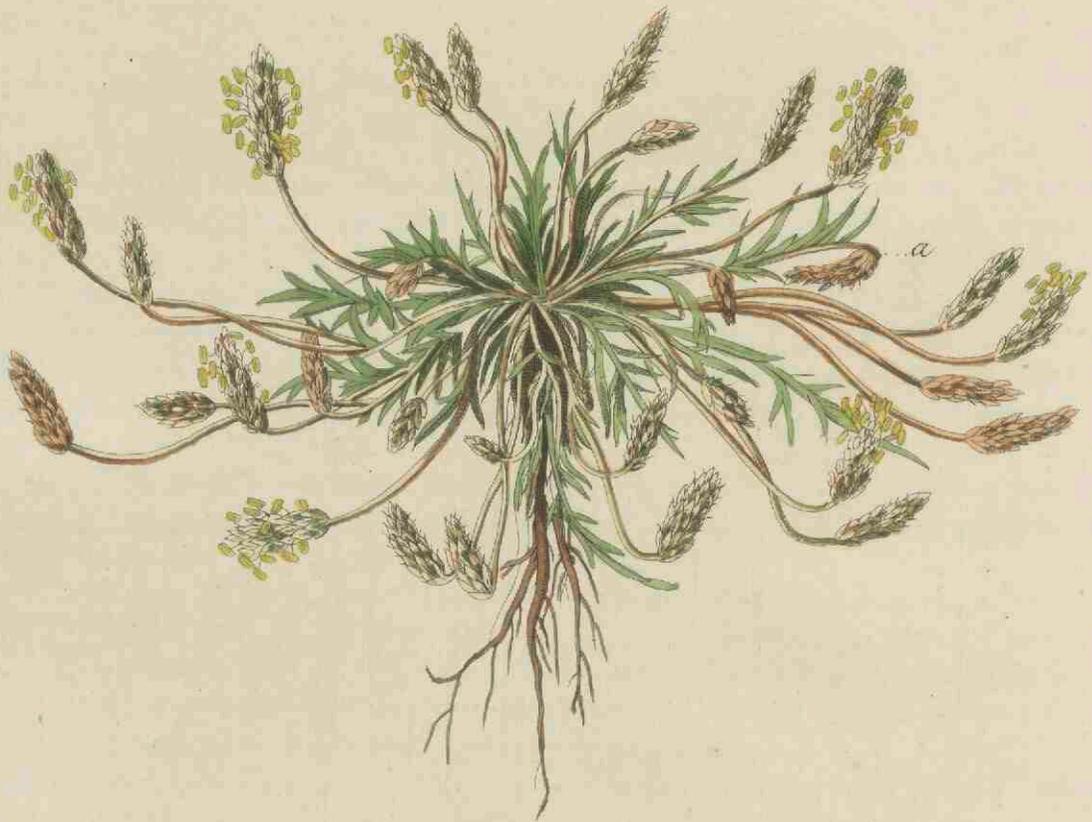
LIEU NATAL. Sur l'écorce de presque tous les vieux arbres, sur de vieilles planches, aux murs et
sur des tuilles.

USAGE MÉDICINAL. On sait que quelques espèces de *Lichen* ont été employées par les anciens
médecins, mais on en doute de ce que parmi celles-là ait été le *Lichen parietinus*. Quoiqu'il en
soit, c'est à G. C. M. SANDER, à *Nordhausen*, dans la Saxe, que nous devons que cette espèce,
cueillie en automne, bien nettoyée et pulvérisée, pourrait remplacer le *Quinquina*, et être utile dans
tous les cas où l'on veut se servir de celui-ci. Mais ce n'est pas seulement dans le traité que
SANDER a publié sur sujet que nous voyons constatée l'efficacité de ce nouveau remède, surtout
dans les fièvres intermittentes, aussi d'autres médecins en ont parlé, comme RICHTER, dans son *Spec.
Therapie*, Bd. X. p. 321.

USAGE ÉCONOMIQUE. Dans les teintureries elle peut donner une belle couleur jaune; les chèvres la
prennent avec avidité.

(*) *Die Wandflechte ein Arzneimittell*, Sondershausen 1815.

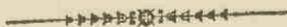
Plantago Coronopus, 656.

PLANTAGO CORONOPUS.

Hertshoorn Weegbree.

Bijnaam. Hertshoorn.
Hoogduitsch. Schlitzblättriger Wegetritt.
Engelsch. Buck's-horn Plantain. Star of the Earth.

Bloeit Julij en Augustus ☉.

TETRANDRIA. MONOGYNIA. Viermagtigen. Eenstijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN.: is niet door hem aangegeven geworden. *Plantagines* JUSS.
Plantagineas R. BROWN.

GESLACHTS KENMERKEN. Calyx 4-fidus. De kelk 4-spletig. Corolla 4-fida, limbo reflexo. De bloemkroon 4-spletig, met omgeslagen boord. Stamina longissima. De meeldraadjes zeer lang. Capsula 2-4-locularis, circumscissa. De zaaddoos 2-4-hokkig, kringbarstende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis subhirsutis, pinnatifidis. De bladen een weinig behaard en vindeelig. Scapo tereti pubescente. De bloemsteng rolrond, zachtharig.

Uit den nog al zwaren wortel ontwikkelen zich eenige steellooze, in vorm, bekleeding, grootte en dikte, zeer afwisselende bladen, en naakte, eveneens in het rond verspreide, bloemstelen, welke zich allengskens oprigten en in eene cilindervormige bloemaar eindigen; die echter vóór den bloeitijd omgebogen neêrgedoken is, a. De bloempjes zijn 1-bladig, maar hebben van boven 4 slipjes, waarvan 3 naar beneden gericht zijn, doch een, het achterste, naar omhoog staat, b. — Bij c ziet men hetzelfde aan een geopend bloempje, dat overigens, behalve de 4 bodem-standige meeldraden, het van boven in tweeën gescheiden stempeltje vertoont, d; hetwelk ook bij e gezien wordt: in een bloempje in deszelfs geheel, en zoo als dat aan den bloemsteel gehecht zit.

Onder elk der bloempjes, iets lager dan de aan den top gewimperde kelkslippen, f, waarvan somwijlen een paar te zamengegroeid gevonden worden, bevindt zich een steunblaadje, g; dat met de bloemkroon en den kelk overblijft, en alzoo naderhand de zaaddoos omgeeft, gelijk h voorstelt. De laatste is 4-hokkig, i, met ééne zaadkorrel, j, in elk vakje.

GROEIPLAATS. Het meest op hooge en schrale zandgronden, maar toch ook wel op meer vochtige plaatsen; welke echter tevens meer of minder steenachtig zijn. Zoo, wat het laatste betreft, b. v. omtrent de sluisen aan het kanaal bij *Katwijk aan Zee*, en langs de buiten-haven bij *Middelburg*. Op het eiland *Texel* vond Prof. REINWARDT haar; Prof. VAN HALL aan het *Reitdiep* bij *Groningen*, en de Heer S. P. KROS op *Ameland*. Dit alles bepaalt zich nogtans slechts tot kleinere hoeveelheden van dezelve; waarin DE GORTER haar mede bij *'s Hage*, Prof. KOPS bij *Leyden*, en de Heer VAN DEN BOSCH haar op *Zuid-Beveland* aantrof. Maar in overvloed groeit dezelve op onze heiden, zoo als tuschen *Doorn* en *Maarsbergen*, onder *Loosdrecht*, *Hilversum*, *Laren*, enz.: voornamelijk in buiten gebruik geraakte wagensporen, en langs sommige wegen in *Noord-Brabant*.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. De oude LOBEL zegt reeds, dat men ze in zijn tijd van hare natuurlijke groeiplaats in de hoven heeft overgebracht, om ze als *Salade* te gebruiken, en tegen het *Graveel*. Schapen en Geiten eten de plant gaarne. LINN. *Pan Succ.*

PLANTAGO CORONOPUS.

Plantain corne de Cerf.

Nom Allemand. Schlitzblättriger Wegetritt.

— Anglais. Buck's-horn Plantain. Star of the Earth.

Elle fleurit en Juillet et Août ☉.

TETRANDRIE. MONOGYNIE.

Ord. Nat. de LINN., n'est pas déterminée. *Plantagines* JUSS. *Plantaginæ* R. BROWN.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Le calice à 4-divisions. La corolle à 4-divisions courbées en dehors. Les filaments très-longs. La capsule 2-4-loculaire, s'ouvrant transversalement.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Les feuilles pinnatifides, plus ou moins velues. Les hampes cylindriques, pubescentes.

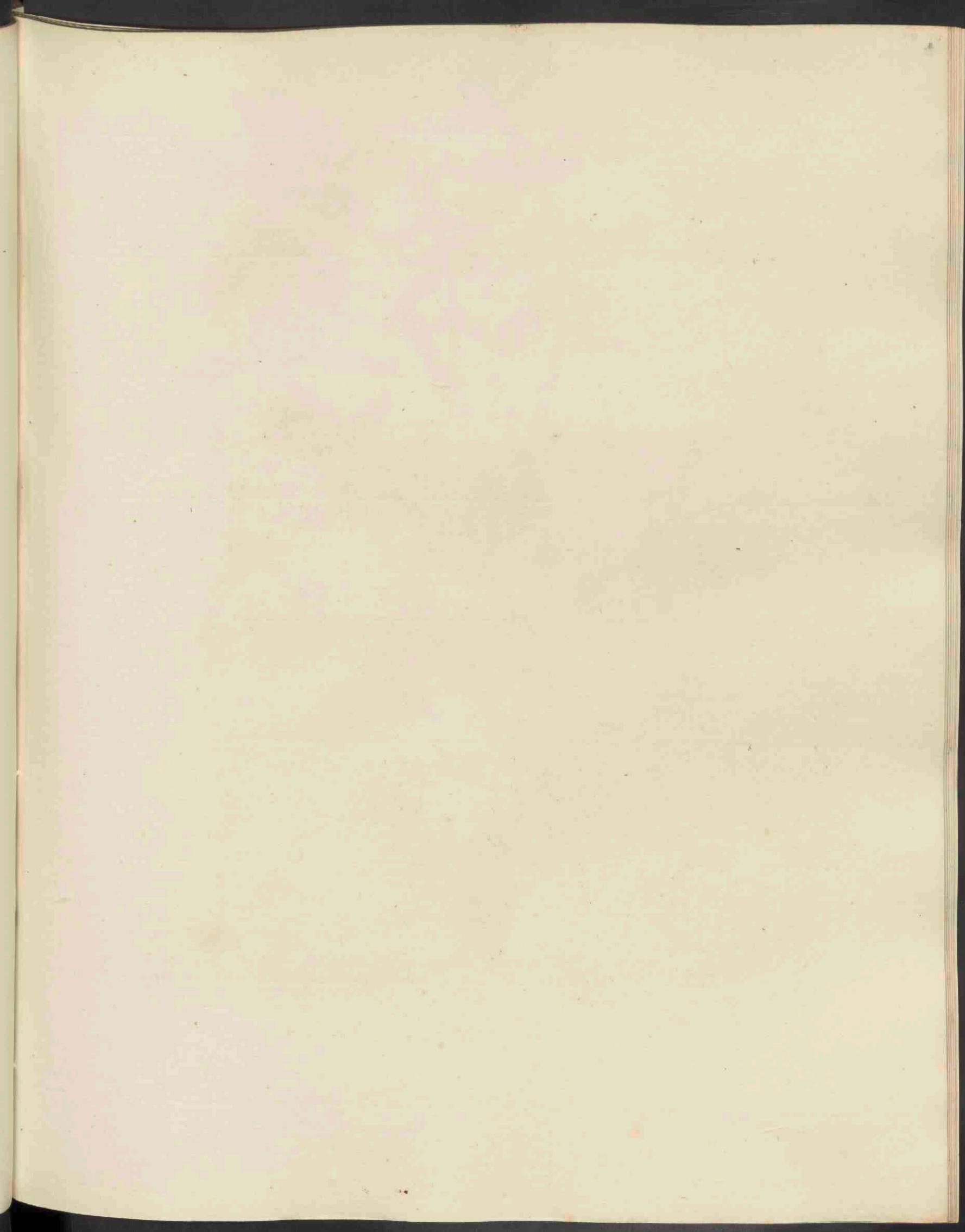
La racine est assez grosse; elle ne produit point de tige, mais immédiatement quelques feuilles, qui pour la forme, leur grandeur, le revêtement, et pour l'épaisseur, offrent beaucoup de variation, et entr'elles se trouvent des pédoncules radicales: qui, premièrement aussi couchées sur la terre, à la fin s'élèvent, et sont terminées par un épi floral cylindrique, mais dans sa jeunesse penché ou courbé de la manière comme on voit vers a.

Les fleurs sont monophylles, et finissent en 4 divisions, dont 3 sont dirigées vers le bas, tandis que la 4me, ou la postérieure, est en position élevée, b. — On voit le même vers c, dans une fleur ouverte, qui en outre à sa base montre l'insertion des 4 étamines, et du style bifide, d. — Figure e fait voir une des fleurs dans son entier, et comment elle s'attache sur l'axe de l'épi.

Sous chaque fleur, un peu plus bas que les sépales, ciliés au sommet, f, et des quels assez souvent deux sont coadnés, se trouve une bractée, g, qui, ainsi que la corolle et le calice, est persistente, et, comme on le voit vers h, reste attachée à la capsule: quadriloculaire, i, et renfermant une graine seule, j, dans chaque loge.

LIEU NATAL. Le plus souvent sur des pelousses, dans les terrains secs et arides; néanmoins aussi dans des lieux un peu humides, et en quelque sorte de nature pierreuse. Pour le dernier, p. e., au canal à *Katwyk aan Zee*, et le long du port de *Middelbourg*; Mr. le Prof. REINWARDT l'a trouvée dans l'île de *Texel*, Mr. le Prof. VAN HALL au canal dit le *Reidiep* dans la *Groningue*, et Mr. S. P. KROS dans l'île d'*Ameland*. Cependant dans ces lieux, et de même auprès de la *Haye* et de *Leide*, et dans le *Beveland-méridional*, elle ne vient qu'en petite quantité; mais surtout on la rencontre sur nos bruyères: tant dans la Province d'*Utrecht*, que dans celle du *Brabant-septentrional*; dans, ou à côté, des ornières peu usitées.

USAGE ÉCONOMIQUE. LOBEL a déjà dit qu'en son temps elle fût transportée aux jardins potagers, pour la manger en Salade, et de s'en servir contre les maux de la Gravelle. Les moutons et les chèvres la broutent volontiers. LINN. *Pan Suec.*

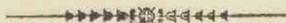
Marrubium vulgare., 657.

MARRUBIUM VULGARE.

Witte Malrove.

Bijnaam. Witte Andorn. Malrove. Malrouw. Malnoe.
Hoogduitsch. Weiszer Andorn. Gemeiner Andorn. Dorant. Leuchte.
Engelsch. White Horehound.

Bloeit in Augustus en September 7.

DIDYNAMIA. GYMNOSPERMIA. Tweemagtigen. Naaktzadigen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XLII. Verticillatae. Kransbloemigen. Labiatae russ.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx cylindricus, 5-10-dentatus. De kelk cilindervormig, 5-10-tandig. Corolla calyce paulo longior, 2-labiata; superius angusta, bifida, inferius 3-fida, lacinia media latiore emarginata. De bloemkroon een weinig langer dan den kelk, 2-lippig; de bovenste smal en 2-spletig, de onderste 3-spletig, en de breedere midden-slip uitgerand.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule erecto. De steng regtstandig. Foliis subrotundo-ovatis dentatis rugoso-venosis. De bladen nagenoeg eirond, getand, rimpelig-geaderd. Calycibus 10-dentatis, dentibus setaceis uncinatis. De kelk 10-tandig, de tanden borstelvormig, gehaakt.

De, zoo als bij a aan een afgesneden eind te zien is, min of meer duidelijk vierkante stengen, en de bladen, zijn met eene witte viltachtige stoffe bedekt; hetgeen, in schakering met de gewone groene kleur, aan de plant een aschgrauw aanzien geeft.

Elk der bloemkransen bestaat uit nagenoeg 20-30 bloempjes, welke geduante, onder tamelijke vergrooting, bij b voorgesteld is, terwijl men bij c van boven op en in een bloempje ziet, en tevens bemerkt, dat de kelk vrij sterk behaard, en bijna even lang is als de bloembuis. — Deze geopend zijnde, laat bij d de inhechting van de meeldraadjes zien, welke in vergelijking met het stijltje, bij e, bijzonder klein zijn. Overigens nog is de kelk van 10 streepjes voorzien, zijn deszelfs tandjes van ongelijke grootte, heeft elk bloempje aan deszelfs voet een steunblaadje, f, en doet het rijpe zaad zich bijkans als een Beukenpitje voor, g.

GROEIPLAATSEN. Hier en daar aan de duinkanten, b. v. bij *Katwijk*, bij *Scheveningen*, en in het duin, *Staalduin* genaamd, nabij aan de *Maas*, tusschen 's *Gravezande* en *Maaslandsluis*, en, volgens *SCHWENCKE*, bij *Wassenaar*. — Voorts bij *Deventer*, onder *Heemstede* bij *Haarlem*, en bezijde den straatweg tusschen *Hilversum* en 's *Graveland*, alsmede in *Zeeland*, doch aldáár zeldzaam.

GENEESK. GEBRUIK. Behalve in eenige andere ziekten, zoo als buiksverstopping, leverziekte en daaruit ontstane geelzucht, en tegen sommige kwalen waarin deze plant eertijds, zoo in- als uitwendig, gebruikt werd, heeft men zich van een afkooksel van dezelve vooral tegen slijmachtige borstkwalen bediend; waarvoor dit in Engeland nog altijd een volksmiddel is, en men daartoe ook in Duitschland het *Extractum Marrubii* nu en dan bezigt.

HUISHOUELIJK GEBRUIK. De plant volgens *GLEDITSCH* tot leerlooijen te gebruiken. — De bijen trekken honing uit de bloemen. — De schapen zijn afkeerig van de plant, gelijk ook volgens *LINN.*, *Pan Suec.*, het overige vee.

MARRUBIUM VULGARE.

Marrube blanc.

Nom Allemand. Weiszer Andorn. Gemeiner Andorn. Dorant. Leuchte.

— *Anglais.* White Horehound.

Elle fleurit en Août et Septembre. ♀.

DIDYNAMIE. GYMNASPERME.

Ord. Nat. de LINN. XLII. *Verticillatae. Labiatae.* Juss.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice cylindrique, à 5-10-dents. La corolle un peu plus longue que le calice, à 2-lèvres; la supérieure étroite 2-fide, l'inférieure, 3-fide, et le lobe du milieu plus grand et échancré.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige érigée. Les feuilles arrondies ovales, dentées, rugueuses. Les calices à 10 dents sétacés et oncinés.

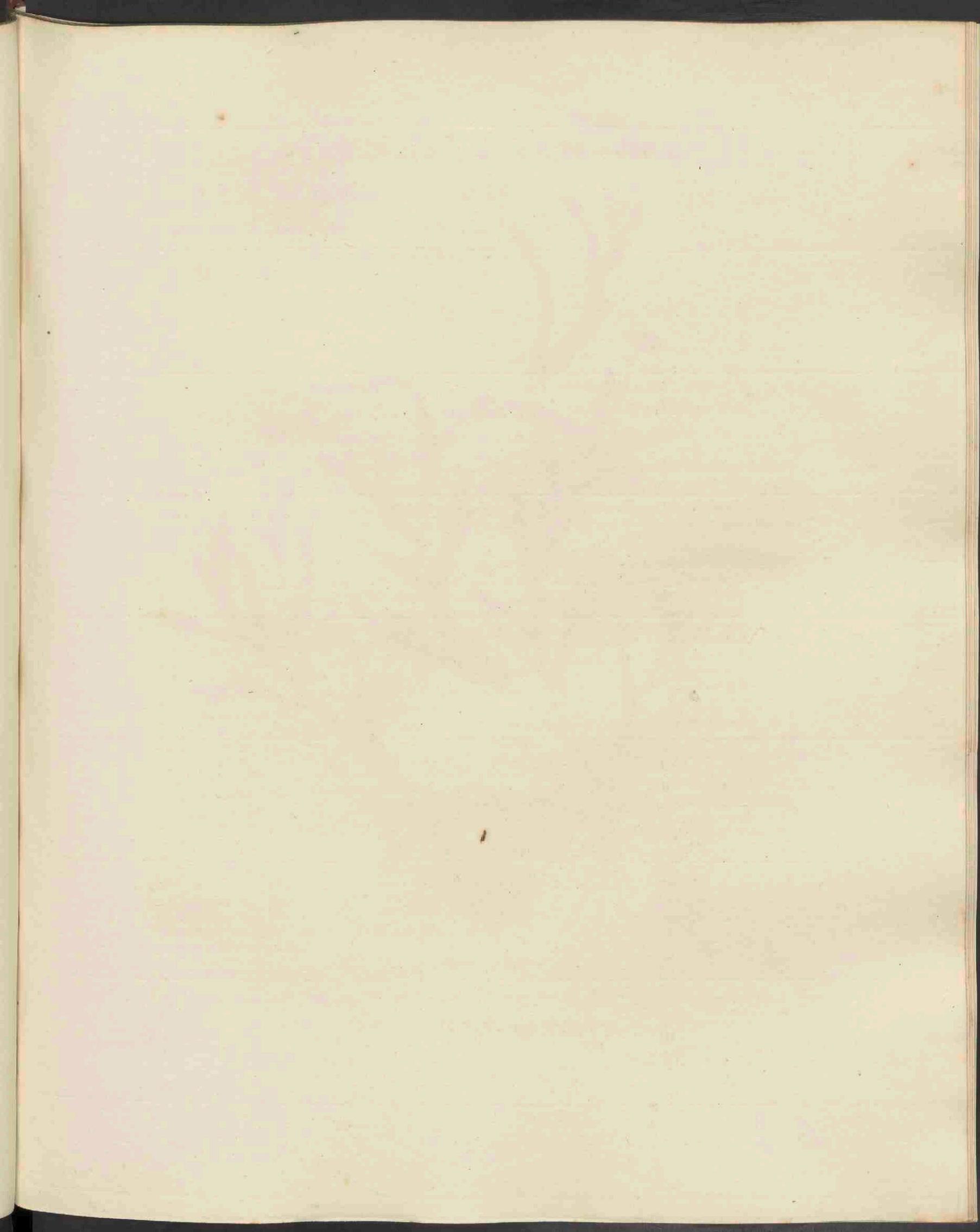
Une des branches principales, horizontalement coupée, a, fait voir que la tige est, plus ou moins évidemment, quadrangulaire. Ainsi que les feuilles celle-ci est couverte d'une substance tomenteuse grisâtre; ce qui, par nuance avec la couleur verte, donne à la plante entière l'aspect comme si elle fût saupoudrée de cendre.

Les verticilles florales sont formées par un nombre de 20—30 fleurs, de la figure représentée vers b, tandis que vers c l'on en voit une d'en avant et d'en haut; et en même temps ici on remarque que le calice est très velu, et à peu-près de la longueur du tube corollaire. En écartant les lèvres de la corolle, de la manière d'après d, l'inférieure montre les étamines, qui en comparaison du style sont fort petites. Le style même s'insère dans la base du calice, au milieu des 4 germes, e; et aussi il est à observer que le calice porte 10 stries, et que ses dents sont inégales et crochues, que chaque fleur est supportée par une bractée, f, et que les graines, pour leur forme, ressemblent à une faine, g.

LIEN NATAL. En quelques endroits dans nos dunes, p. e. auprès de *Scheveningen*, de *Katwyk*, et dans celles qui, connues sous le nom de *Staalduin*, sont à quelque distance de la bouche de la *Meuse*, entre le village de *'s Gravezande* et la petite ville *Maaslandsluis*. Puis aux environs de *Deventer*, à *Heemstede* près de *Haarlem*, à côté de la chaussée entre les villages de *Hilversum* et de *'s Graveland*, aussi, quoique rare, dans la *Zélande*, et, d'après *SCHWENCKE*, proche de *Wassenaar*.

USAGE MÉDICINAL. Sans compter la jaunisse et les autres maladies du bas-ventre, et du foie, et quelques maux, dans les quels autrefois elle étoit employée, nous observons qu'une décoction de cette plante est surtout louée contre des affections pituiteuses de la poitrine;— dans ce cas en Angleterre elle est un remède du peuple, et aussi à la même fin en Allemagne on fait quelquefois usage de l'*Extrait de Marrube*.

USAGE ÉCONOMIQUE. *GLEDITSCH* a dit que la plante peut servir dans les tanneries. Ni les brebis ni l'autre bétail la prennent, comme *LINNÉ* (*Pan Suec.*) l'assure, mais de ses fleurs les abeilles tirent du miel.

Cotula coronopifolia, 658.

COTULA CORONOPIFOLIA.

Vindeelige Cotula.

Hoogduitsch. Lungenblume. Krähenfussblättrige Lungenblume.

Bloeit Augustus, September ☉.

SYNGENESIA SUPERFLUA. Overbodig Zaamhelmigen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XLIX, Compositae. Zamengestelden. *Synanthereae* RICH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Involucrum hemisphaericum. Het omwindsel half-kogelrond. Receptaculum subnudum. De vruchtbodem nagenoeg naakt. Flosculi tubulosi; disci 4-fidi, radii fere nulli. De bloempjes buisvormig; die van de schrijf 4-spletig, die van den rand meestal ontbrekende. Achaemia pappo marginato coronata. De vruchtjes gekroond met een rondvormig zaadpluis.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis lanceolato-linearibus amplexicaulibus pinnatifido-dentatis. De bladen lancet-lijnvormig, steng-omvattende, vindeelig-getand. Caule procumbente, ramis 1-floris. De steng nederliggende, met 1-bloemige takken.

Van de Kaap de Goede Hoop, wáár zij volgens sommiger meening oorspronkelijk te huis behooren zoude, (*) is deze plant in de laatste helft der 17de Eeuw onder anderen ook reeds naar den Hortus te Leijden overgebracht geweest; alwaar zij in het eerst met alle zorgvuldigheid in eene stookkas bewaard werd. Hetgeen nogtans in het geheel niet noodig is, want in 1741 vond Dr. MOEHRING haar op eene 's winters onder water staande, en alsdan ook gedeeltelijk door zee water overstroomde, vlakke in den omtrek van Emden, naderhand hebben anderen haar ook bij Oldenburg, bij Hamburg en bij Bremen aangetroffen, en is zij, nu vóór weinige jaren, door den Heer GROENEWEGEN, insgelijks in ons Vaderland gevonden geworden.

Dezelve groeit in grootere of kleinere zaden vereenigd, is nu eens meer dan weer minder opgerigt, heeft glatte, bleekgroene, eenigzins naar het bruine trekende en holle stengen, en tamelijk vleezige, scheedevormig de steng omvattende bladen. — De kelk bestaat uit een aantal over elkander liggende vliesachtig-gerande blaadjes, a, waarvan de buitenste grooter zijn dan de binnenste, b, welke meer onmiddelijk den bijna naakten vruchtbodem, c, omgeven.

De bloemen uit het midden, d, zijn tweekunnig en houden, zoo als bij e te zien is, de meeldraadjes en het stijltje geheel ingesloten, maar de buitenste zijn vrouwelijk, veel korter, van boven minder duidelijk 4-deelig, en met een uitspringend stijltje, f. De eivormig-wiggevormige zaden, bij g voor meer dan de helft vergroot, hebben eenen eenigzins doorschijnenden rand.

GROEIPLAATS. Nadat de Hr. GROENEWEGEN, Hortulanus bij den Plantentuin te Amsterdam, dezelve beneden aan den dijk naar Zeeburg gevonden had, is zij door Prof. DE VRIESE, en nog 3 of 4 jaren later (6 Sept. 1839) ook door mij, binnen genoemde stad op balken in het water, aangetroffen geworden.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Is er niet van bekend.

(*) Volgens KUHART is Aethiopic haar Vaderland; zie: KUHART, Beiträge Bd. III. p. 67.

COTULA CORONOPIFOLIA.

Nom Allemand. Lungenblume. Krähenfussblättrige Lungenblume.

Elle fleurit en Août et Septembre. ☉.

SYNGENESIE SUPERFLUE.

Ord. Nat. de LINN. XLIX, *Compositae. Synanthereae.* RICH.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. L'involucre hémisphérique. Le réceptacle presque nu. Fleurs tubuleuses; celles du disque 4-fides, mais celles du rayon sont ordinairement absentes. Les graines couronnées par une aigrette marginale.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Les feuilles lancéolées-lineaires, amplexicaules pinnatifido-dentées. La tige couchée à la base, à rameaux 1-flores.

Vers la fin du siècle 17me cette plante, qui, comme quelques-uns le veulent, serait originaire du Cap de bonne Espérance (), est transportée au Jardin des Plantes à Leide; où alors bien soigneusement on l'a gardait dans une des serres. Ce qui cependant est nullement nécessaire, car en 1741 MOEHRING la rencontrait dans un terrain près d'Emden, dans la Frise orientale, qui pendant l'hiver inondé de temps en temps reçoit aussi les eaux de la mer. Puis d'autres l'ont vue auprès de Bremen, de Hambourg et d'Oldenbourg, aussi en Danemark, et avant quelques années Mr. GROENEWEGEN l'a trouvée dans notre patrie.*

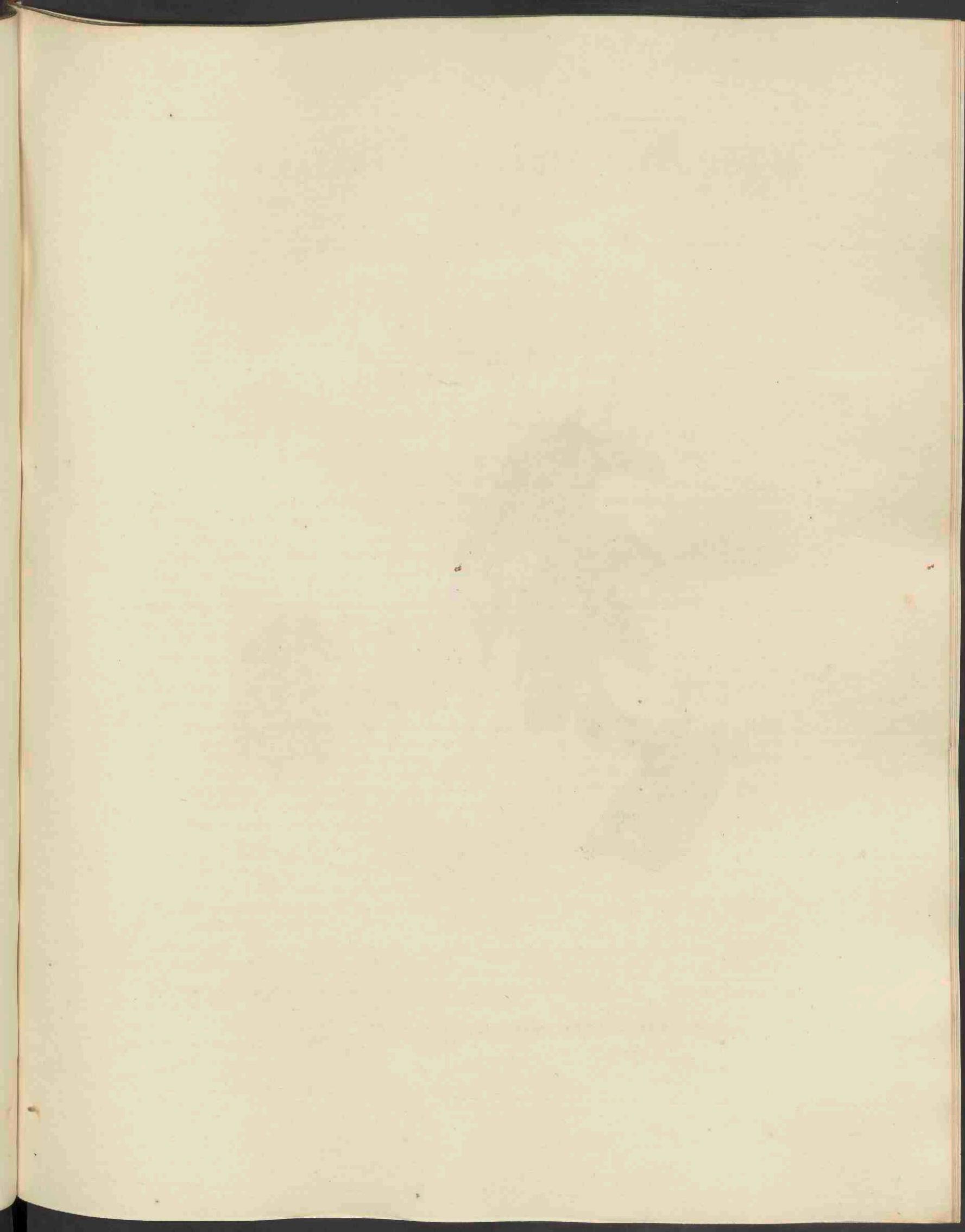
Elle forme des gazons ou de petites touffes. Ses tiges, caves, toutes lisses, et de couleur vert-pâle, mais tirant un peu sur le brun, sont à leur base couchées sur la terre, et les feuilles, plus ou moins charnues, engainantes et amplexicaules. — Un certain nombre de petites feuilles imbriquées et à bords membraneux, a, et dont les extérieures sont plus grandes que les intérieures, b, ou les plus proches du réceptacle nu, c, constituent le calice.

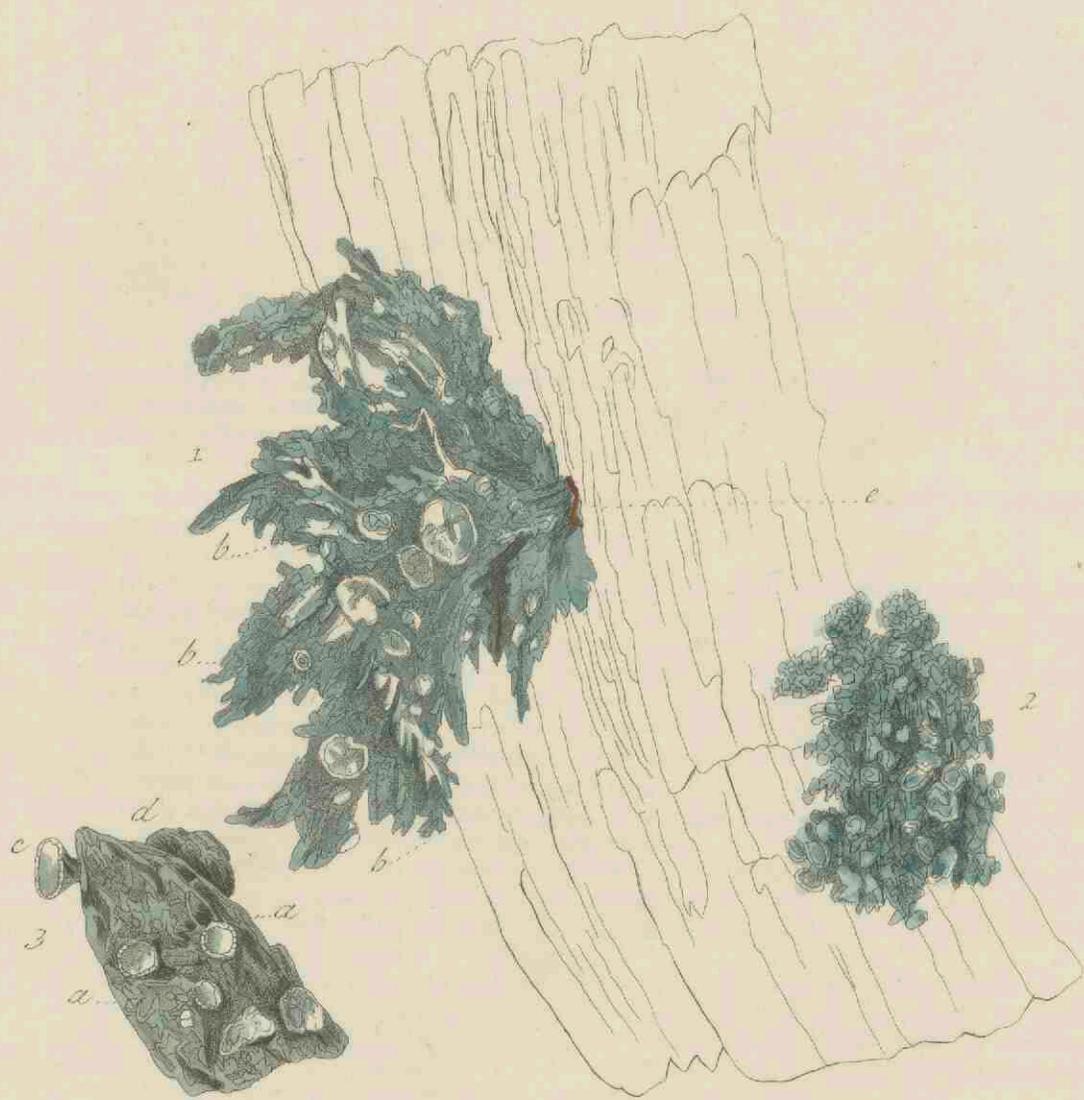
Les fleurettes hermaphrodites du milieu du disque, d, ont les étamines et le style tout-à-fait enfermées dans leur tube, e, mais dans celles du rayon, ou dans les féminines, qui sont plus courtes et moins distinctement quadrifides au sommet, le style est saillant, f. — Vers g on voit (plus qu'à moitié agrandie) une des graines ovato-cunéiformes, et pourvues d'une petite marge diaphane.

LIEU NATAL. Après que Mr. GROENEWEGEN, jardinier au maître du jardin des Plantes à *Amsterdam*, l'avoit trouvée au pied du digue entre la ville et *Zeeburg*, Mr. le Prof. DE VRIESE, et puis aussi moi-même, nous l'avons vue sur de vieilles poutres dans les canaux de cette ville.

USAGE ÉCONOMIQUE. Pas connu.

(*) Selon EHRHART elle vient d'Ethiopie, . . . EHRH. Beiträge Bd. III. p. 67.

Ramalina calicaris Fries. 659.

RAMALINA CALICARIS Fries.

Gewoon Takmos.

Engelsch. Leafy Ash Lichen.

Groeit Winter en Zomer. ♀.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurl. Ord. volg. LINN. en anderen na hem, *Lichenes*, Korstmossen; maar volgens de laatste aldus nader bepaald:

TRIBUS I. *Gymnocarpi*: Apothecia demum aperta, discifera. ONDERAFDEELING I. *Met onbedekte vruchten*: De schildjes ten laatste geopend, schijfvormig.

A. Thallus caulescens, erectus aut pendulus. Het loof stengvormend, meer of min opgericht of neerhangende. Apothecia aperta marginata. De schildjes geopend en met eenen rand.

GESLAGTS-KENMERKEN. Apothecia orbiculata, scutelliformia, aequaliter marginata, utrinque sparsa. De schildjes cirkelvormig, schotelvormig, effen-randig, aan beide zijden verspreid. Discus apertus. De schijf open. Thallus primitus erectus, undique similis et concolor. Het loof van het begin af aan opgericht, aan beide zijden van gelijksoortigen vorm en van gelijke kleur. Discus Thallo subconcolor. De schijf van bijna dezelfde kleur als het loof.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Thallo subfoliaceo gelatinoso cartilagineo rigescente lacunoso glauco. Het loof eenigzins bladachtig, geleiachtig, kraakbeenachtig en min of meer stijf, holachtig en zeegroenachtig-blaauw van kleur. Apothecia podicellatis elevato-marginatis. De schildjes eenigzins gesteeld en met verheven rand. Disco plano pallido. De schijf vlak en bleek.

Dezelve komt voornamelijk onder de hier voorgestelde vormen, 1 en 2, voor, welke men als bestendige Verscheidenheden beschouwen kan; waarvan de eerste, als eene afzonderlijke soort, door LINNAEUS Lichen fraxineus genaamd werd, terwijl diens Lichen calicaris een derde vorm is, die nagenoeg tusschen 1 en 2 het midden houdt. Doch alle drie vertoonen, elk op zich zelve, nog weer menigerlei afwijkingen; blijvende evenwel de stand van 1 altijd afstaand-neêrhande, maar die van 2 meer opgericht.

Een gedeelte van een meer van de vochtigheid uit den dampkring doortrokken, en bijkans gaafrandig, a, exemplaar van de eerste varieteit, waarvan, als in figuur 1, de randen ongelijk ingesneden zijn, b, ziet men bij 3. Eer der schildjes, zoo als die op een meer of minder duidelijk steeltje zitten, wordt aldaar bij c aangeduid, en bij d ziet men een ander van beneden tegen deszelfs onderzijde.

Het voetstuk van No. 1 is meer dan half losgemaakt voorgesteld, e, om de aanhechting beter te zien.

GROEIPLAATS. Bijna aan alle boomstammen, doch inzonderheid aan oude *Populieren* en *Wilgen*; maar ook aan oude planken schuttingen en op palen.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Is er niet van bekend; tenzij dat men er welligt in de verwerijen gebruik van maken kan.

RAMALINA CALICARIS Fries.

Ramalina calicaris.

Nom Anglais. Leafy Ash Lichen,

Elle croit en chaque Saison ζ .

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNÉ, comme d'autres après lui, *Lichenes*, mais aujourd'hui spécialement restreint de cette manière :

TRIBU I, *Gymnocarpi* : Les Apothèques à la fin ouvertes, disciformes.

A. Le Thalle caulescent, érigé ou pendant, et les Apothèques ouvertes et bordées.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Apothèques orbiculaires, scutelliformes, également bordées, dispersées sur les deux côtés. Disque ouvert. Le Thalle dès le commencement dressé, similaire et concoloré sur les deux faces. Le Disque à-peu-près de la même couleur que le Thalle.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Thalle tant soit foliacé, gélatineux, cartilagineux, un peu roide, à lacunes et de couleur glauque. Les Apothèques peltées, à bords élevés. Le disque plane et faiblement coloré.

Le plus souvent elle se présente sous les formes indiquées 1 et 2, les quelles constituent des Variétés constantes. Mais par LINNÉ considérées comme des espèces, la première est son Lichen fraxineus, tandis qu'une troisième Variété, qui presque tient le milieu entre No. 1 et 2, nous donne son vrai Lichen calicaris. Quoique chacune de ces trois offre encore beaucoup d'anomalies, cependant la première toujours se distingue par sa position horizontale et penchante, et la 2e par ses tiges constamment redressées.

Une partie de cette plante de la première forme, mais d'une qui est plus imprégnée de l'humidité de l'air, et dont les marges sont presque entières, a, — tandis que dans No. 1. on les voit laciniées, b, — se trouve vers No. 3, et comme vers c nous voyons, les apothèques ont un pédicule, bien ou moins développé, et vers d une autre apothèque se fait voir par dessous.

Dans No. 1 le pied du Thalle, e, est dessiné de la manière, que l'on peut plus facilement s'apercevoir du lieu de l'insertion.

LIEU NATAL. Sur l'écorce des arbres, surtout sur celle des *Peupliers* et des *Saules* ; aussi sur de vieilles planches et sur des palissades.

USAGE ÉCONOMIQUE. Si ce n'est que peut-être l'on pourrait en faire quelque usage dans la teinturerie, d'autre utilité n'en est pas connue.

Cantharellus cibarius Fries. 660.

CANTHARELLUS CIBARIUS Fries (*).

Eetbare Cantharelle.

Bijnaam. Gele Champignon.

Hoogduitsch. Hochgelber Pfifferling. Eijerschwamm.

Groeit in Julij en Augustus. ☉.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurl. Ord. volg. LINN. LXI. Fungi. Mycetes SPRENGEL. CLASS. I Hymenomycetes, ORD. I. Pileati FRIES.

GESLACHTS-KENMERKEN. Plicae radiantes, ramosae, subparallelae raro anastomosantes, cum Hymenio undique thecigero homogeneae et concreatuae. Stralende, getakte, nagenoeg evenwijdige, zelden inmondende, stompkantige *Plaatjes*, welke met het overal zaadkiempjes bevattende *Zwamvlies* gelijkaardig en zamengegroeid zijn. Pileus carnosus aut membranaceus, adultus horizontalis, determinatus, margine liber, cum stipite, quando praesens, contiguus. Het *Hoedje* vleezig of vliesachtig, geheel ontwikkeld zijnde vlak uitgebreid, van bepaalden vorm, en (indien dezelve aanwezig is) met den steel zamenloopende, a. Velum nullum. Geen *Randvlies*. Asci majusculi. Grootte *Kiemhulsels*. Sporidia alba. De zaadkiemen wit.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Vitellinus. Van kleur als een eijerdojer. Pileo carnosio subrepando glabro. Het *Hoedje* vleezig, aan den rand min of meer uitgeschulpd, glad. Plicis tumidis. De *plaatjes* gezwollen. Stipite solido deorsum extenuato. De steel vast en naar beneden dunner wordende.

Eerst is het Hoedje vlak, bijkans cirkelrond, en nagenoeg geheel gaafrandig, a, doch vervolgens wordt het meer of min bekervormig uitgehold, en de rand te gelijker tijd al meer en meer golvende, b. Bij c ziet men de plant in haren laatsten leeftijd, en bij d, bij eene verticale doorsnede, tegen de onderzijde van het Hoedje aan; en zoo den vorm en de rigting van de, een weinig van elkander verwijderde, Plaatjes; welke zich veeltijds naar den buitenrand toe in tweeën splitsen, b. Gelijk mede bij d voorgesteld is geworden, neemt het binnenste van de plant bij onmiddellijke aanraking met de lucht eenigzins eene geelachtig groene kleur aan, c, welke nogtans spoedig weër wegtrekt.

Niet zelden vertoont het Hoedje eene eenigzins naar eens menschen oor gelijkende gedaante, of doet het zich onder deze of gene andere voor, welke te zonderling is om beschreven te kunnen worden. Somwijlen zoude de gansche plant met eene witte kleur aangetroffen worden.

GROEIPLAATS. Dezelve groeit in de sparrenbosschen in het sticht van *Utrecht*, in *Gelderland*, in *Noord-Brabant*, overvloedig; bij *Leijden* aan den *Hooge Morsch*, bezijde den straatweg van daár naar *Haarlem*, en in de woudstreken van *Vriesland*.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. STERBEEK heeft deze plant reeds voor eene eetbare *Champignon* of *Kampernoelje* verklaard, gelijk ze dan ook in ons vaderland en in *Frankrijk* en *Duitschland* als zoodanig wordt opgezameld en gebruikt: het zij op den rooster gebraden, of in soepen en pastijen. Zij behoort echter jong en versch gebruikt te worden, daar zij anders scherpe buikpijnen en buikloop kan veroorzaken, volgens de ondervinding van *GLEDITSCH*. Zij kan zelfs volgens *STERBEEK* raauw en ongekookt gegeten worden, en heeft dan een prikkelenden peperachtigen smaak, waarom de *Duitschers* haar *gelber Pfifferling* noemen.

(*) *Agaricus Cantharellus L.*

CANTHARELLUS CIBARIUS Fries (*).

Chanterelle.

Nom Allemand. Hochgelber Pfifferling. Eijerschwamm.

On la trouve en Juillet et en Août. ☉.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINN. LXI. *Fungi. Mycetes* SPRENGEL. Cl. I. *Hymenomycetes*, Ord.
I. *Pileati*, FRIES.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Lames rayonnantes, rameuses, presque parallèles, rarement s'anastomosantes, obtuses, homogènes à l'hymenium, qui de tout côté porte des séminules, et réunies avec lui. Chapeau charnu ou membraneux; qui quand il a pris toute sa crue est horizontal, déterminé et à bord libre, et (s'il y en a) contigu d'avec le pédicule, a. Point de *Velum*. Ascès grandes. Séminules blanches.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Couleur de jaune d'oeuf. Chapeau charnu, glabre et à bord plus ou moins ondulé. Lames renflées. Pédicule solide, exténué vers le bas.

D'abord le chapeau est plane, de contour à-peu-près circulaire, et à bord presque tout entier, a; mais puis il prend la forme comme d'une coupe, et alors en même temps sa marge devient de plus en plus irrégulière, b, et enfin, dans ses derniers jours, la plante se montre comme vers c.

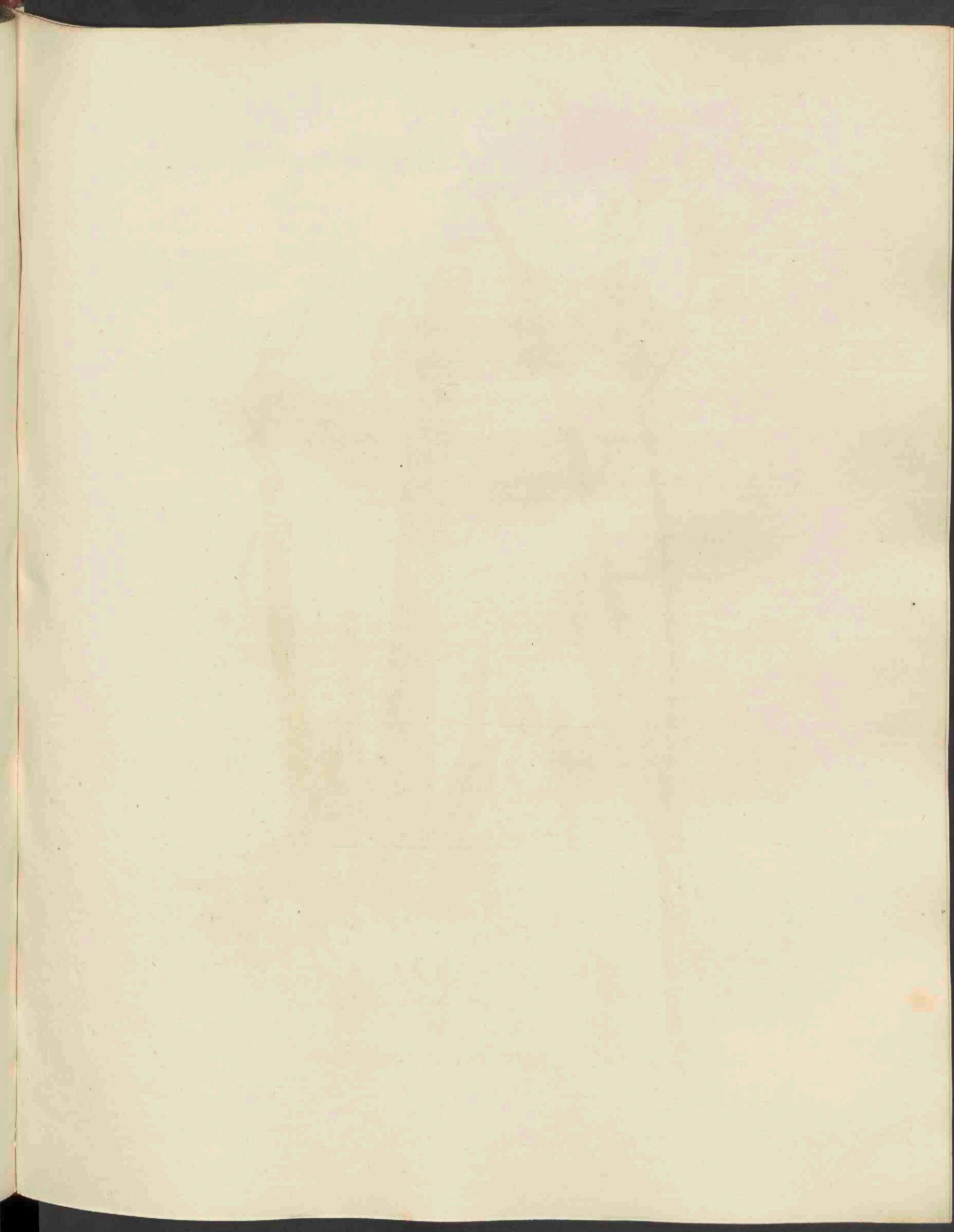
Dans une coupure verticale D fait voir l'état des Lamelles, qui sont un peu éloignées l'une de l'autre, et souvent à leur extrémité se divisent comme vers b. Aussi nous avons eu soin d'indiquer quelque petit changement de couleur que subit la substance interne, aussi tôt qu'elle est mise en contact avec l'air: on le voit vers c; cependant cette mutation n'est que pour un instant.

Souvent le chapeau a presque tout à fait la figure d'une oreille humaine, et ailleurs une telle autre, si singulière, que je ne saurois la décrire. Quelquefois toute la plante serait de couleur blanche.

LIEU NATAL. Abondamment dans les bois de *Sapin*, dans la province d'*Utrecht*, dans la *Gueldre*, dans le *Brabant-Septentrional*; auprès de *Leide* au *Hooge Morsch*, à côté de la chaussée de *Haarlem*, et aux environs de cette dernière ville, et dans les quartiers boisés de la *Frise*.

USAGE ÉCONOMIQUE. STERBEEK en a déjà parlé que ce végétal est un des *Champignons* comestibles; pourquoi dès longtemps, chez nous ainsi qu'en *Allemagne* et dans la *France*, on en fait la récolte, afin d'en user soit rôti sur le gril, soit cuit dans des soupes, ou assaisonné en pâté. Mais il faut que l'on n'en mange que quand il est jeune et tout récent, car autrement, comme GLEDITSCH l'a expérimenté, il peut occasionner un horrible mal de ventre, et de la diarrhée. — Aussi, à ce que STERBEEK nous assure, on peut le manger cru, mais alors il est d'une saveur piquante comme du poivre, et delà que les *Allemands* lui donnent le nom de *gelber Pfifferling*.

(*) *Agaricus Cantharellus* L.

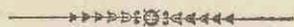
Scirpus lacustris, 661.

SCIRPUS LACUSTRIS.

Matte-Bies.

Bijnaam. Stoelbies.
Hoogduitsch. See-Binse. Pferdebinse. Seesende.
Engelsch. Bull-Rush.

Bloeit Julij en Augustus \mathcal{L} .

TRIANDRIA. MONOGYNIA. Driehelmigen. Eenstijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. III. *Calamariae.* Biesachtigen. *Cyperoideae* JUSS.

Scirpeae LESTIB., KUNTH.

GESLAGHTS-KENMERKEN. Glumae in spicam undique imbricatae, paleaceae. Stoppelige, rondom in eene aar over elkander liggende kafblaadjes. Corolla o. Geene bloemkroon. Stylus filiformis imberbis deciduus. Het stijltje draadvormig, ongebaard en afvallende. Semen triquetrum, pilis cinctum. Het zaad driekantig en van haartjes omgeven.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Culmo tereti, vaginis supremis in folium breve desinentibus. De halm rolrond, met de bovenste scheeden in een kort blaadje eindigende. Cyma terminali decomposita, in volucrio 2-4-phyllis suffulta. Een eindelingsche tweewerf-verdeelde, door een 2-4-bladig omwindsel gesteunde bijscherm. Spiculis ovatis glabris, stylo 3-fido. Eronde onbehaarde bloempakjes en een 3-spletig stijltje.

De gemeenlijk 5 tot 8 en meer voeten hoog groeiende, rolronde, gladde en gestreepte, stengelen zijn aan derzelver benedeneinde, vooral waar zij uit den dikken, bultigen en kruipenden wortel komen, met bruinachtig-purperkleurige, vliezige, scheeden omgeven; welke, allengskens meer en meer losgescheurd wordende, a, eindelijk grootendeels wegvallen; alleen de bovenste scheeden gaan in een kort bladvormig verlengsel over, — doch somtijds ontwikkelt zich daar ook wel een volkomen blad, b.

De bloempakjes stellen op eenigzins ruwe steeltjes geplaatst, zoo als dit bij c sterk vergroot voorgesteld is, gezamenlijk eenen eindelingschen Bijscherm daar, en bestaan uit over elkander liggende schubachtige blaadjes, waaronder zich de 3 meeldraadjes, benevens het — hier afzonderlijk afgebeelde — vruchtbeginsel, met het 3-spletige stijltje, bevinden, d. e. Om het vruchtje, dat men veel vergroot bij f in deszelfs rijpheid ziet, zijn 6 borstelvormige, benedenwaarts ruwe haartjes ingeplant, g.

GROEIPLAATSEN. Aan de oevers van rivieren en van meren, in de kanten van vijvers en vaarten en in sommige moerassen, alsmede aan veenplassen; door het geheele land. Onder anderen zeer veel in het hier van daan zoo genoemde *Biesbosch* boven *Dordrecht*, aan het Haarlemmermeer, aan de rivier het *Spaarne*, aan den *Amstel*; ook in menigte aan slootkanten op laag land aan de *Lek*, bij *Vianen*.

HUISBOUDELIIK GEBRUIK. Geeft in ons vaderland, vooral in Overijssel, aan vele huisgezinnen een goed bestaan, door daarvan vloermatten te maken, en dient voor de stoelenmakers algemeen, om er de zittingen van te maken. In andere landen bedient men er zich van tot het vervaardigen van dekmatten, vischkorven, vulsel van pakzadels, en het dekken van woningen. Den stukadoors dient het in plaats van stroo, en voor de kuipers om de retsen der vaten te vullen. Ook kan men er papier van maken, en het binnenste tot lamp- en kaarspitten gebruiken.

Voor het vee kan het tot voeder en ter onderstrooijing verstrekken.

SCIRPUS LACUSTRIS.

Scirpe des Lacs.

Surnom. Scirpe des Étangs.
Nom Allemand. Seebirse. Pferdebirse. Seesende.
— Anglais. Bull-Rush.

Elle fleurit en Juillet et Août 2.

TRIANDRIE. MONOGYNIE.

Ord. Nat. de LINN. III. Calamariae. Cyperoideae JUSS. Scirpeae LESTIB., KUNTH.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Glumes imbriquées de tous côtés, paléacées, dans un épi. Point de corolle. Style filiforme, imberbe, décidu. Graine triquètre, entourée de soies.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Tige ronde avec les gaines supérieures à désinence foliiforme. Fleurs en cyme terminal, décomposé et muni d'un involucre 2-4-phyllé. Epillets ovales, glabres. Style trifide.

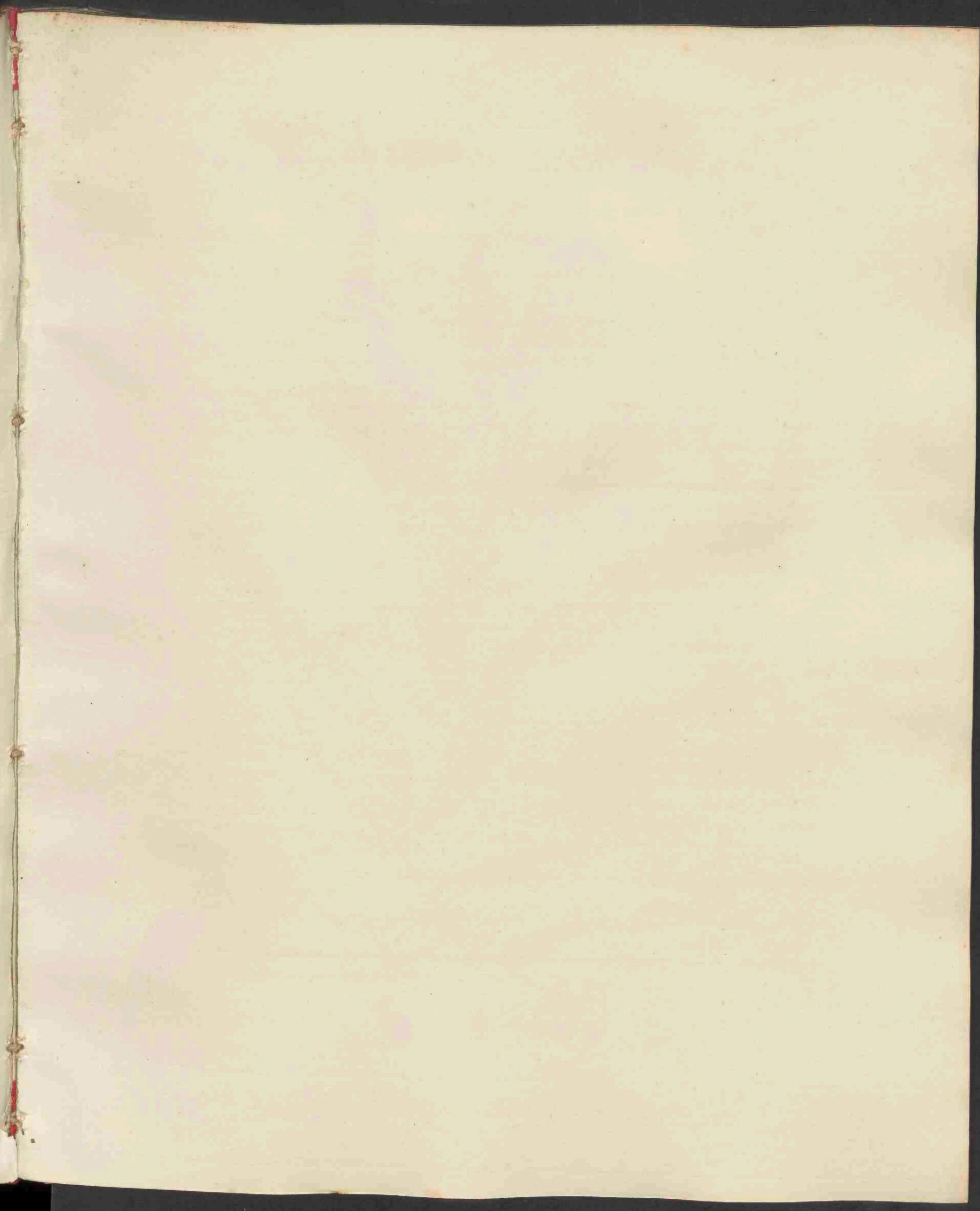
Les tiges sont cylindriques, glabres et striées, de la hauteur de 5-8 pieds et au delà, et à leur partie inférieure, — surtout où elles sortent de la racine, — pourvues de gaines; dont quelques-unes avec le temps se déchirent, a, et enfin disparaissent totalement. La racine est rampante, assez épaisse et raboteuse, et les gaines supérieures, qui ordinairement se terminent dans un prolongement foliiforme, quelquefois s'expliquent en feuille vraie, b.

Les petits paquets de fleurs, comme on le voit vers c en figure beaucoup agrandie, sont soutenus par des pédoncules un peu rudes; — dans leur ensemble ils constituent un cyme terminal, chacun d'eux est formé par des écailles imbriquées, sous lesquelles sont placées les 3 étamines, d, ainsi que le germe avec son style 3-fide, e, et à la base et autour du fruit, qui, fort-agrandi, vers f se montre dans sa maturité, se trouvent 6 soies roides et hérissées, g.

LIEU NATAL. Aux bords des fleuves, des rivières et des lacs, dans des étangs et des canaux, dans quelques marais et dans les eaux des tourbières; par tout le pays. Par exemple au delà de *Dordrecht* dans l'étendue d'eau qui d'après cela est nommée le *Biesbosch*, au *Lac d'Harlem*, dans les rivières le *Spaarne* et l'*Amstel*, et aussi à côté de quelques fosses entre la fleuve du *Lek* et la ville de *Vianen*.

USAGE ÉCONOMIQUE. Principalement dans la province d'*Overysse*, mais aussi dans d'autres contrées de notre patrie, on en fait des nattes et parmi beaucoup de nattes de chaises; ainsi que cette plante vient au soutien de plusieurs familles. En d'autres pays elle sert pour en faire des nattes à couvrir, des paniers de pêcheur, pour le remplissage des bâts et à la couverture des bâtiments. Les stucateurs l'emploient comme la paille, et les tonneliers à fermer les fentes des cuves. Aussi peut on en fabriquer du papier, et de la substance intérieure, moelleuse, se servir en guise de lumignons et de mèches pour les lampes.

Elle peut fournir de la nourriture pour le bétail, et en la rependant par dessous dans les étables, être utile à augmenter le fumier.

Potamogeton praelongum Wulffen. 602.

POTAMOGETON PRAELONGUM Wulffen.

Uitgerekt Fonteinkruid.

Hoogduitsch. Langgestreckter Wasserspröszling. Langgestrecktes Saamkraut.

Bloeit Mei en Junij 2.

TETRANDRIA. TETRAGYNIA. Vierhelmigen. Vierstijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XV. *Inundatae*. Ondergedokenen. *Potameae* JUSS. *Potamophilae* RICH. *Fluviales* LINDE. *Hydrogetones* LINK.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx nullus. Geen kelk. Petala 4. Vier bloembladen. Stylus nullus. Geen stijltje. Semina 4. Vier zaden.

SOORTGELIJKE KENMERKEN. Foliis sessilibus, ex cordata semiamplexicaule basi latiuscule et obtuse lanceolatis. Ongesteelde, met aan den voet hartvormige halfstengomvattende, breed en stomp lancetvormige bladen. Spicis laxiuscule florigeris, longissime pedunculatis. De aren eenigzins wijd-bloemig en zeer lang gesteeld.

Van het bijna uitsluitend in Europa te huis behoorende geslacht Fonteinkruid, welke waterplant in hare onderscheidene soorten grootendeels in ons Vaderland aangetroffen wordt, is de hier afgebeelde eene welke noch in de Flora van Engeland, noch in die van Frankrijk voorkomt, en in het ook zoo veel grootere Duitschland zoowel zeldzaam is als bij ons; doch wáár wij dezelve vinden, daar groeit zij gewoonlijk in menigte bij elkander.

Even als de overige soorten heeft deze op het gevoel iets klevrigs, hetwelk echter wanneer zij droog geworden is niet meer bespeurd wordt. Het benedenste gedeelte van de her- en derwaarts gebogen steng geeft, bij hare geledingen, eenige wortelvezels af, en vormt al voortkruipende, en op de wijze zoo als bij a te zien is, op zekere afstanden eene nieuwe plant. Tusschen de half-stengomvattende, eenigzins huidachtige, glinsterende, gezamenlijk ondergedoken bladen, ziet men bij b de vliedachtige, wit-doorschijnende, scheedevormige steunbladen, en op eenen langen steel, in eene eindelingsche aar, een grooter of kleiner aantal bloempjes, van de gedaante zoo als bij c. — Vóór dat deze zich volkomen geopend hebben vindt men de meeldraadjes tegen het vruchtbeginsel aangedrukt, d, en alzoo met de meelknopjes nog beneden de 4 zoo goed als geheel stijllooze stempeltjes, e, geplaatst.

Eene rijpe vrucht, even als de figuren c en d genoegzaam vergroot, ziet men bij f.

GROEIPLAATS. Als bij ons inlandsch is dezelve het eerst door den Hoogl. REINWARDT bekend gemaakt, welke haar in Holland vond; alwaar de Heer J. SCHUURMANS STEKHOVEN haar ook bij *Leyden*, de Heeren MOLKENBOER en KERBERT bij *Katwijk-binnen*, en de Heer VAN DER SANDE LACOSTE omtrent *Soeterwoude* gezien hebben. — In *Zeeland* en in *Vriesland* is zij tot heden toe nog niet gevonden, doch om *Utrecht*, voornamelijk onder de *Bild*, en naar den kant van *Zuilen* en *Maarssen* wordt zij vrij algemeen aangetroffen.

GENEESK. GEBRUIK. Men heeft aan de *Potamogetons* in het algemeen eene verkoelende kracht toegekend, doch tot nog toe zich van dezelve mijns wetens niet bediend.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Is hiervan nog niet bekend, doch waarschijnlijk zal dezelve door runderen en geiten kunnen genuttigd worden.

POTAMOGETON PRAELONGUM Wulffen.

Nom Allemand. Langgerekter Wassersprözling. Langgerektes Saamkraut.

Fleurit en Mai et Juin 2.

TETRANDRIE. TETRAGYNIE.

Ord. Nat. de LINN. XV. *Inundatae*. *Potameae* JUSS. *Potamophilae* RICH.
Fluviales LINDL. *Hydrogetones* LINK.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Point de calice, quatre pétales, point de style. Quatre capsules monospermes.
CARACT. SPÉCIFIQUES. Feuilles sessiles, à base ovée et semi-amplexicaules, lancéolées, latiuscules et obtuses. Épis florifères, laxes et longuement pédonculés.

Du genre *Potamogeton*, presque exclusivement citoyen de l'Europe, et qui dans ses espèces diverses croit spécialement dans les eaux de notre patrie, celle qu'ici nous publions ne se trouve mentionnée ni dans les *Flores Françaises*, ni dans celles de la Bretagne, et est aussi rare dans toute l'étendue du vaste empire de l'Allemagne, que chez nous; cependant aux endroits où nous la trouvons, ordinairement elle vient en grande quantité.

Comme des autres espèces elle nous fait sentir quelque glutinosité, mais que l'on n'observe plus dans la plante desséchée. Dans sa partie inférieure, et aux articulations la tige, qui est fléchie en genou, pousse quelques fibrilles radicales, et tandis qu'en rampant par-ci et par-là elle s'étend, à quelques points se développent des plantes nouvelles, a.

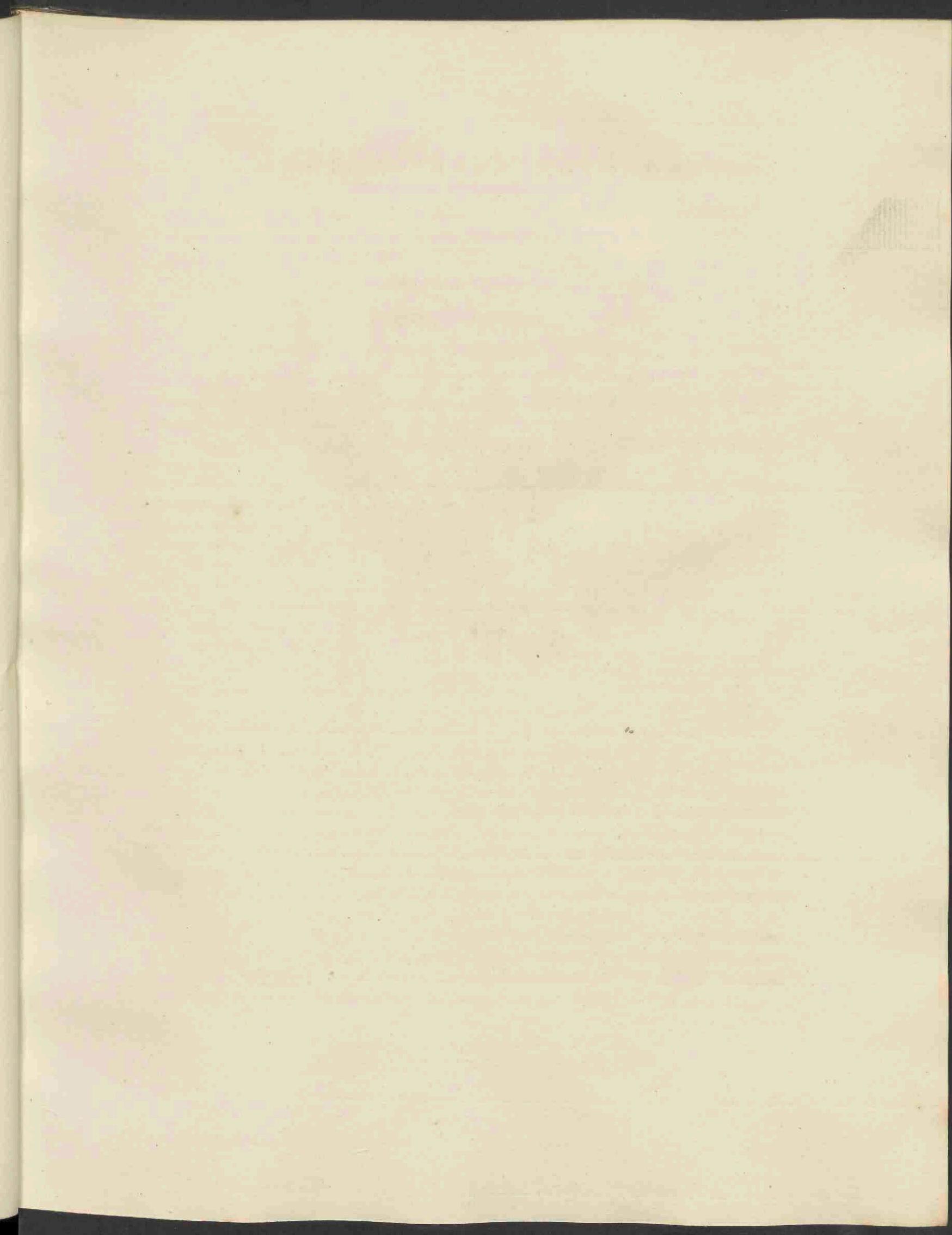
D'entre les feuilles un peu coriaccées, luisantes, semi-amplexicaules, et toutes submerses vers b on voit les stipules engainantes, membraneuses, blanchâtres et pellucides, et au bout d'un pédoncule très-long l'épi des fleurs; lesquelles ont la forme de c. Avant que celles-ci sont entièrement ouvertes on voit les étamines couchées sur le germe, d, de la manière qu' alors la position des anthères est encore au dessous des 4 stigmates, e; — qui n' ont presque point de prolongement stylaire.

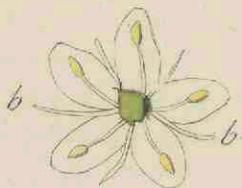
Figure f, ainsi que c et d un peu agrandie, montre le fruit.

LIEU NATAL. C'est à Mr. le Prof. REINWARDT, qui le premier l'a trouvée dans la Province d'Hollande, que nous devons la connaissance de son indigénéité dans notre patrie. Après Mr. J. SCHUURMANS STEKROVEN l'a vue près de *Leyde*, M. M. MOLKENBOER et KERBERT l' ont indiquée auprès de *Katwyk binnen*, et Mr. VAN DER SANDE LACOSTE aux environs de *Soeterwoude*. Mais jusqu'aprèsent elle n'est pas rencontrée dans la Zélande, ni dans la Frise, tandis qu'à l'entour d' *Utrecht*, surtout en allant à *Zuilen* et *Maarssen*, ainsi qu'auprès du *Bild*, on la trouve en multitude.

PROPR. MÉDICIN. Quoiqu' aux *Potamogetons* en général on ait attribué une vertu réfrigérante, jusqu' ici, à ce que je sais, elle n' est pas rentrée en usage.

USAGE ÉCON. Peu connu, — excepté qu'apparemment les vaches et les chèvres la mangent.

Herniaria glabra, 663.

HERNIARIA GLABRA.

Onbehaard Duizendhoorn.

Bijnaam. Duizendgraan. Duizendknoop.
Hoogduitsch. Gemeines Bruchkraut. Kahles Tausendkorn. Jungferngras.
Engelsch. Smooth Rupture-wort.

Bloeit Julij en Augustus ☉.

PENTANDRIA. DIGYNIA. Vijfhelmigen. Tweestijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XII. Oleraceae. Paronychieae DC., Juss. Illecebreae R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Perigonium 5-partitum. Een 5-spletig bloemdek. Stamina 5, squamulis filiformibus interjectis. Vijf meeldraden, met 5 daar tusschen geplaatste, draadvormige, schubjes. Capsula 1-sperma, non dehiscens, perigonio tecta. De zaaddoos 1-zadig, niet openbarstende en door het bloemdek bedekt.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caulibus ramosissimis prostrato-repentibus glabris. Met sterk getakte nederliggende kruipende, onbehaarde stengen. Florum glomerulis axillaribus multifloris glabris. Okselstandige, veelbloemige, onbehaarde bloemhoofdjes.

Wij hebben deze plant gemeen met het zuidelijke Europa en met Noord-Afrika; waar zij, op onvruchtbare en dorre zandachtige plaatsen, zich zoo menigvuldig over den grond uitspreidt dat die er bij grootere of kleinere streken als geheel mede bedekt is. — Soms tijds komt dezelve met eenige korte stijve haartjes bezet voor, waardoor zij alsdan eenigzins ruw is, doch anders is het voornamelijk hare nagenoeg volkomene onbehaardheid, waardoor zij zich van eene andere soort onderscheidt; welke echter in ons land tot nog toe niet gevonden is geworden.

De bloempjes hebben, zoo als bij a gezien wordt, 5 blaadjes, welke, wanneer men de 5 onvruchtbare meeldraadjes of bovengenoemde draadvormige schubjes, b, voor de niet tot ontwikkeling komende bloemkroon houdt, den naam van kelk dragen mogen.

Een der rijpe, grootendeels door het blijvend bloemdek omsloten, zaaddoosjes ziet men bij c, en bij d het zaad zelf.

GROEIPLAATSEN. Op dorre zandgronden. — Bij *Haarlem*, bij *Zwolle* en *Harderwijk*, DE GORTER. In de wouden van *Vriesland*, MEESE. Omtrent *Zutphen*, *Deventer* en *Logchem*, REINWARDT. In de duinen bij het huis *den Deyl* en bij *Wassenaar*, MULDER. In *Vriesland* is zij, bij *Gaast*, door de Heeren A. L. DE GRIENT DREUX en T. SPREE wedergevonden, bij *Breda* vond de Heer KUYPER VAN WÄSCHPENNING haar, en behalve bij *Wageningen*, *Renkum*, *Heelsum* en *Arnhem*, trof de Hoogleeraar VAN HALL dezelve ook onder *Darthuizen* in het Sticht van *Utrecht* aan, terwijl zij in die Provincie door den Heer NIJHOFF ook omtrent *Amersfoort* gevonden is geworden. Zelf ontmoette ik haar op verscheidene plaatsen op de *Waarden* aan de *Lek* en aan de *Waal*, op de vestingwerken om *Nijmegen*, en op eenen weg van die stad naar het gehucht *St. Anna*.

GENEESKUNDIG GEBRUIK. Een afkooksel of een aftreksel van dezelve plagt tegen belette pislozing, in waterzucht en in de geelzucht gebruikt te worden, en uitwendig, in omslagen, bediende men er zich eertijds bij breuken van.

HUISHOUDELIJKE GEBRUIK. Is hiervan nog onbekend.

HERNIARIA GLABRA.

Herniaire glabre.

Surnoms. Herniole. Turquette. Herbe du Turc. Herbe aux Hernies.
Nom Allemand. Gemeines Bruchkraut. Kahles Tausendkorn. Jungferngras.
— *Anglais.* Smooth Rupture-wort.

Fleurit en Juillet et Août. ☉.

PENTANDRIE. DIDYMBIE.

Ord. Nat. de LINN. XII. *Oleraceae.* *Paronychieae* DC., *JUSS.* *Illecebreae* R. BROWN.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Péricône à 5 divisions. Cinq étamines et autant de stériles. Capsule monosperme, indéhiscente, renfermée dans le péricône.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Tiges très-rameuses, diffusés, glabres. Fleurs nombreuses, agglomérées, axillaires, glabres.

La Providence a voulu que nous possédions cette plante aussi-bien que l'Europe méridionale et l'Afrique septentrionale. Là, en quelques lieux arides et sablonneux, elle croît en si grande abondance, qu'étalée sur la terre elle y couvre des terrains entiers.

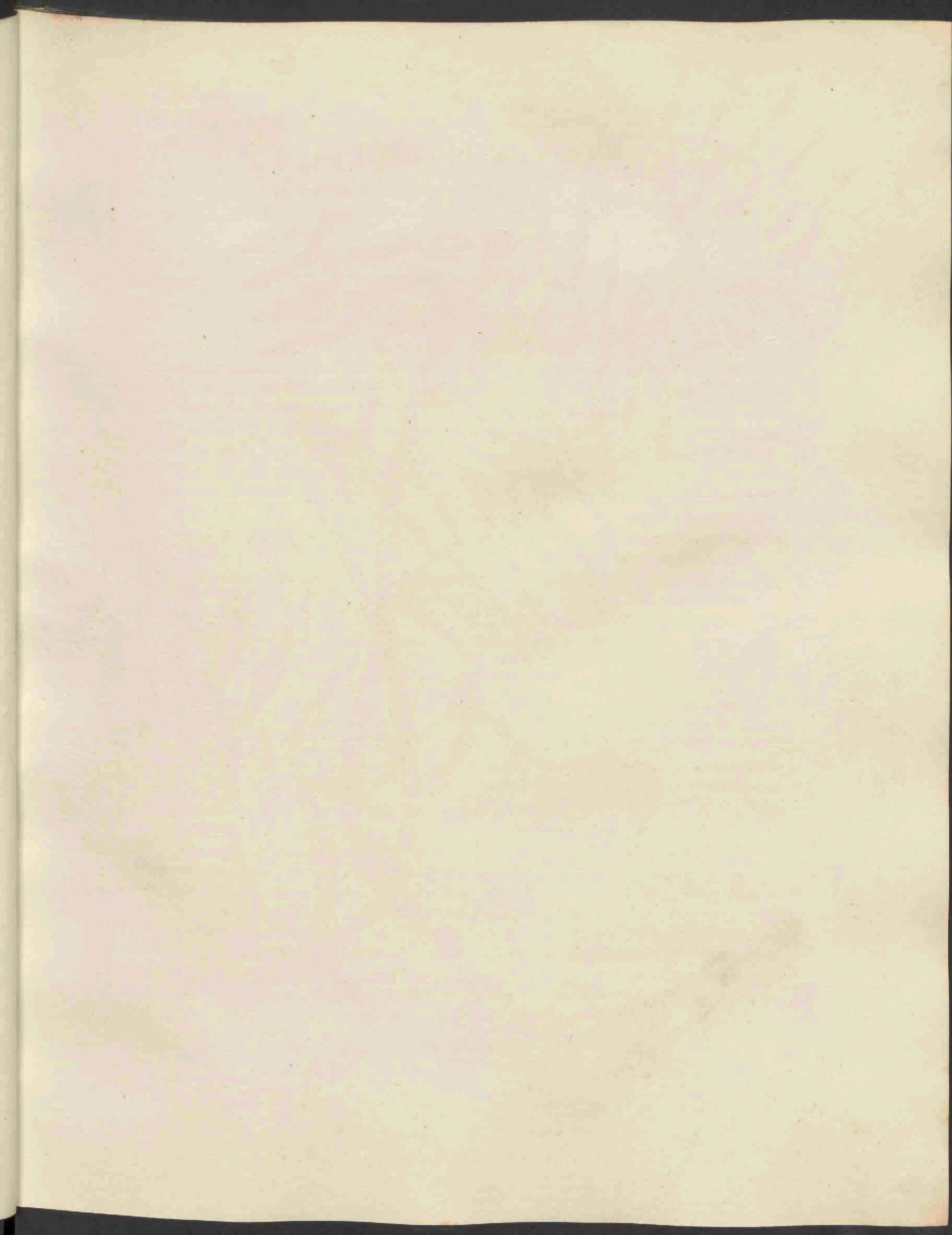
Quelquefois sa surface porte de petits poils, qui alors la font être un peu rude, mais d'autre-part c'est justement l'absence de tous poils qui contribue le plus à la distinguer d'une autre espèce d'Herniole; — laquelle cependant jusqu'ici n'est pas trouvée dans notre patrie. — On voit vers a que les fleurs sont à 5 petites feuilles, ou pour parler plus exactement à une feuille à 5 divisions; aux quelles on peut donner le nom de calice, si, au lieu de compter 5 étamines stériles, on veut saluer les filaments, b, pour des pétales avortés.

Le fruit en maturité, et pour la plupart couvert par le péricône persistant, est représenté vers c et la graine vers d.

LIEU NATAL. Dans des terres sablonneuses. — Aux environs de *Haarlem*, de *Zwolle* et de *Harderwijk*, DE GORTER. Dans les lieux boisés de la Frise, MEESE. Près de *Zutphen*, de *Deventer* et de *Logchem* REINWARDT, et dans les dunes auprès de la maison *den Deyl* et de *Wassenaar*, MULDER. Dans la Frise M. M. A. L. DE GRIENT DREUX et T. SPREE l'ont retrouvée près de *Gaast*, par M. KUYPER VAN WÄSCHPENNING elle est vue près de *Breda*, et en-outre que M. le Prof. VAN HALL l'a rencontrée près de *Wageningen*, *Renkum*, *Heelsum* et de la ville d'*Arnhem*, aussi il l'a cuillie à *Darthuizen* dans la diocèse d'*Utrecht*; où d'après M. NYHOFF elle croît encore aux environs d'*Amersfoort*. Moi-même je l'ai trouvée en plusieurs endroits dans les prairies aux bords du *Lek* et du *Waal*, sur les remparts de *Nymegue*, et dans une allée qui de la conduit au hameau dit *St. Anna*.

USAGE MÉD. Autrefois on a voulu s'en servir dans les retentions d'urine, dans l'hydropisie et contre la jaunisse, tandis que d'autres l'appliquoient en cataplasme, pour coopérer à la guérison des descentes.

USAGE ÉCONOMIQUE. Inconnu.

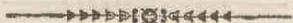
Vicia villosa, Roth. 664.

VICIA VILLOSA Roth.

Vlokkige Wikke.

Hoogduitsch. Behaarte Wikke,

Bloeit Julij ☉.

DIADELPHIA. DECANDRIA. Tweebroederigen. Tienhelmigen.

Natuurk. Ord. volg. LINN. XXXII. Papilionaceae. Vlinderbloemigen. Leguminosae russ.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx tubulosus 5-fidus, laciniis 2 superioribus brevioribus. De kelk buisvormig, 5-spletig, met de beide bovenste slippen veel korter dan de overige, e. Stylus filiformis, angulo recto cum ovario, superne et subtus apice hirsutus, c. Het stijltje is draadvormig, eenen regten hoek met het vruchtbeginsel uitmakende, en aan den top van boven en van onderen ruig, i. Legumen oblongum, polyspermum. De peul langwerpig, veelzadig. Hilus lateralis ovalis vel linearis. De navel van het zaad zijdelingsch, eirond of lijnvormig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pedunculis multifloris, folio longioribus, floribus imbricatis. De bloemstelen veelbloemig, langer dan de bladen, met over elkander liggende bloemen. Foliolis oblongo-ovatis villosis. Langwerpig-eironde, vlokkige blaadjes. Stipulis semisagittatis ovatis, basi subdentatis. Half-pijlvormige, eironde, aan den voet min of meer getande steunblaadjes.

Vóór nu ruim eene halve eeuw is deze plant het eerst door ROTH in Duitschland gevonden geworden, terwijl in ons vaderland de kruidkundigen derzelver eerste ontdekking aan onzen geachten Hoogleeraar J. KOPS zelven hebben toe te kennen.

Volgens de kenmerken welke ROTH zelf er van opgeeft, verschilt zij al dadelijk daardoor van, D. III. Pl. 178 afgeheelde, *Vicia Cracca*, dat zij, niet zoo als die eene overblijvende, maar eene eenjarige plant is. Voorts is zij veel zwaarder; zoo dat zij geenen steun vindende, waar zij zich omheen slingeren en met hare klavieren, a, aan vast hechten kan, geheel over den grond gespreid groeit. Meestal zijn er 6 tot 8 paar, afwisselend geplaatste, even als de steng, de kelkjes en de steunbladen, digt behaarde blaadjes. De steunblaadjes, b, zijn veel grooter, veel breeder, geaderd, aan derzelver voet min of meer getand, doch ook wel gaafrandig, en hebben aan de onderzijde veeltijds een klein, roestkleurig vlakje, c.

De bloemen, waarvan een afzonderlijk bij d, terwijl men in figuur e de meeldraadjes met het stijltje, i, daar tusschen ziet, — zijn ruim eenmaal zoo groot, en donkerder van kleur, en insgelijks is de peul, f, alsmede de zaadkorrel, g, aanmerkelijk grooter. Bij h vindt men het Vaandeltje afzonderlijk voorgesteld, en bij j het Kieltje met een der vleugeltjes, k.

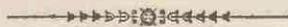
GROEIPLAATSEN. In gezelschap van den Heer A. A. DORNSEIFFEN, Med. Stud. te Utrecht, vond ik haar in den zomer van 1835 onder de *Bild*, op een veld met rogge achter den koornmolen van dat dorp, en tusschen denzelven en het Buiten *Meijenhagen*; en 7 jaren daarna nabij diezelfde plaats weder, doch toen op klaverland, en geheel over den grond uitgespreid.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Zij is eertijds gehouden voor eene verscheidenheid van *Vicia Cracca*, en dient, even als deze, tot een aangenaam voeder voor al het vee. De duiven vallen veel op het zaad, en de bloemen bevatten veel honig. Op bouwland is zij als onkruid te rekenen, wegens hare omslingerende klavieren (GMELIN, MATTUSCHKA.)

VICIA VILLOSA Roth.

Nom Allemand. Behaarte Wicke.

Fleurit en Juillet ☉.

DIADELPHIE. DECANDRIE.

Ord. Nat. de LINN. XXXII. Papilionaceae. Leguminosae JUSS.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Calice tubuleux, à 5 divisions, dont les 2 supérieures plus courtes. Style filiforme, formant un angle droit avec l'ovaire. Stigmate velu, gousse oblongue, polysperme. Hile latéral ové ou linéaire.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Pédoncules multiflores, plus longs que les feuilles, et les fleurs imbriquées. Folioles ovato-oblongues velues. Stipules demi-sagittées, ovées, à la base quelquefois un peu dentées.

Il y a plus ou moins d'un demi siècle qu'en Allemagne ROTH étoit le premier qui l'a trouvée, et dans notre patrie sa découverte est attribuée à Mr. l'honorable Professeur J. KOPS lui-même.

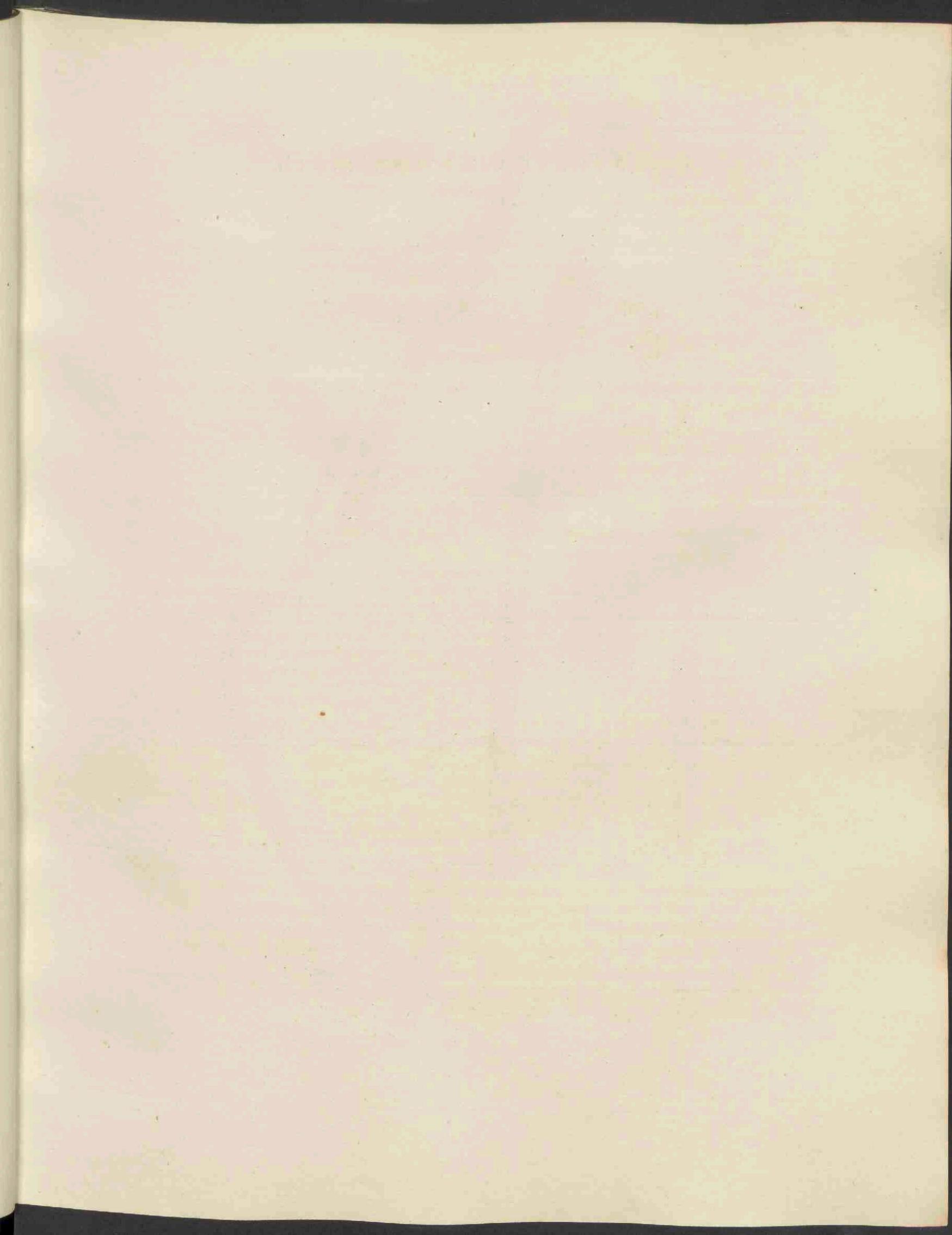
D'après les caractères que ROTH en a communiqués, d'abord elle diffère du Vicia Cracca, (Tom. III. pl. 178.) en ce qu'elle n'est pas perenne, mais une plante annuelle. Puis elle est tant plus grande et de masse plus pesante, qu'en manque de soutien, au quel attachés par ses cirrhes rameux, a, elle peut se tenir debout, elle tombe et croît toute étendue sur la terre. Vulgairement il y a 6-8 paires de folioles, placées alternativement et, de même que la tige, les calices et les stipules, toutes couvertes de poils. Aussi les stipules, b, sont beaucoup plus grandes, plus larges, portent des veines et ont leur base quelquefois plus ou moins dentée, et souvent sur leur surface inférieure se trouve une petite tâche, de couleur de rouille, c.

Les fleurs, dont une dans son entier vers d, tandis que vers e on voit les étamines et le style, i, sont à-peu-près une fois plus grandes, de couleur violette plus foncée, et aussi les gousses ou les légumes, f, ainsi que les graines, g, surpassent la grandeur de ces parties dans le Vicia Cracca.

Figure h représente le petit Pavillon, et j la Carène avec une des Ailes, k.

LIEU NATAL. Dans une promenade botanique mr. A. A. DORNSEIFFEN, étudiant en médecine à Utrecht, et moi, en 1835 nous l'avons trouvée, sur un champ de blé, près du Bild. Sept années après cela je l'ai cueillie presque au même endroit, mais sur un champ de trèfle; où elle étoit tout-à-fait couchée sur la terre.

USAGE ÉCONOMIQUE. Ci-devant on l'a dite une variété du *Vicia Cracca*, et comme cette espèce elle peut servir de nourriture agréable pour le bétail. Les pigeons aiment beaucoup les graines, et les fleurs contiennent du suc mielleux en abondance. — A cause de ses cirrhes, par les quels elle s'entortille, elle est une mauvaise herbe pour les champs cultivés. (GMELIN, MATTUSCHKA.)

Equisetum hyemale

EQUISETUM HYEMALE.

Winter Paardestaart.

Bijnamen. Schuurbies. Schaafstroo. Groote Paardestaart. Ruwe Paardestaart.
Hoogduitsch. Polier Schachtelhalm. Winter Schafthen. Winter Zapfenfarn.
Engelsch. Greater Rough Horsetail. Shavegrass. Dutch Rush.

Bloeit Julij en Augustus 2.

CRYPTOGAMIE. Bedektbloeienden.

Natuurl. Ord. volg. LINN. LV. *Filices.* *Conopterides* WALLR. *Equisetaceae* RICH.

GESLAGTS-KENMERKEN. Fructificatio terminalis, in amentum disposita, squamis peltatis subtus floriferis constans. De vruchtdeelen eidelingsch, in een vruchtkastje vereenigd, dat uit schildvormige, aan de onderzijde bloeiende schubjes bestaat. Sporangia intus longitudinaliter dehiscentia. Aan de binnen zijde overlans openbarstende kiemhulsels. Embrya globosa nuda, filamentis 4 hygrometricis, apice dilatatis, instructa. Kogelronde, naakte, van 4 aan den top verbrede, hygrometische draadjes voorziene zaadkiempjes.

SOORTELIJKE-KENMERKEN. Caulo subnudo scabro fistuloso. De steng bijna naakt, ruw en pijpachtig. Vaginae dentibus fere 18-20, demum caducis. Gewoonlijk 18 tot 20, eindelijk afvallende scheede-landjes.

De meestal eenvoudige, doch somwijlen ook wel eenigzins getakte, steng bestaat als het ware uit in elkander geschoven pijpjes, a, welke van boven in eene meer vliesachtige verwijding, b, overgaan, en daarin het benedeneind van een volgend zoodanig omvatten, dat dit daardoor als in eene scheede besloten is, c. Van binnen bevindt zich, ter plaatse waar de pijpstukjes elkander ontmoeten, en zoo als bij d, aangegeven is geworden, eenige vaste mergachtige zelfstandigheid.

Doordien de nagenoeg zeskantige, gesteelde, schildvormige schubjes, e, eerst zwart en dan nog dicht op elkander gedrongen zijn, vertoont het geheele jonge vruchtkatje die kleur. Naderhand ziet men reeds met het bloote oog aan derzelve onder zijde de 5 of 6 kiemhulseltjes, f, en door een goed microscoop laat zich dan ook weldra de gedaante der zaadkiempjes zelve waarnemen; welke zich, benevens bovengemelde draadjes, bevochtigd zijnde voordoen zoo als bij g gezien wordt, doch anders zoo als figuur h zulks voorstelt.

GROEIPLAATSEN. Hier en daar wordt dezelve in oversloed aangetroffen; onder anderen, behalve in de bosschen bij *ter Wolde*, en aan de *Landstraat* in het graafschap *Zutphen*, omtrent *Nederhorst den Berg*, te *Loosduinen* bij *'s Hage*, bij *Alkmaar* en bij *Haarlem*, en bij *Assen* en *Zwolle* (*VAN HALL, Flora Belg. Sept. D. II 1ste stuk, p. 9*), ook op ééne plaats op *Zuid-Beveland* (*Dr. VAN DEN BOSCH*), op eenige der zandplaten in de rivier de *Waal*, b. v. op die tegen over *Varik*, en op eene ander tegenover *Rossum* tusschen *Thiel* en *Bommel*, en inzonderheid omtrent *Dordrecht*; alsmede in menigte op eene plaats in het *Spoel* bij *Kuilenburg*.

GENEESK. GEBRUIK. Ofschoon men certijds een afkooksel van dezelve, van *Herba Equiseti majoris*, ter genezing van waterzucht en van buikloop aanbevolen, en men de gekneusde plant ook tot heeling van wonden aangewend heeft, bedienen nogtans onze geneesheeren er zich niet van.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Zeer algemeen in gebruik bij schrijnwerkers, draaijers en alle werklieden die aan onderscheiden lichamen gladheid en polituur willen geven. — Dezelve is hiertoe verkrijgbaar bij ijzersmits en droogisten, en wordt tot dat einde zelfs naar *Engeland* uitgevoerd.

Twijfelachtig is het, of zij voor paarden een gezond voedsel zoude zijn.

EQUISETUM HYEMALE.

Prêle d'Hiver.

Surnom. Asprêle.
Nom Allemand. Polier Schachtelhelm. Winter Schaftheu. Winter Zapfenfarn.
— Anglais. Greater Rough-Horsetail. Shavegrass. Dutch Rush.

Fleurit en Juillet et Août 2.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Nat. de LINN. LV. Filices. Conopterides WALLR. Equisetaceae RICH.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Fructification en chaton terminal, composé de petites écailles peltacées, portant en dessous les sporanges, qui s'ouvrent longitudinalement. Les sporules globeuses, nues, surmontées par 4 petits filets hygrométriques.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Tige presque nue, scabre, fistuleuse. Collerettes à 18-20 dents décidues.

La tige est simple, ou quelquefois légèrement rameuse, et formée comme par de petits tubes, a, qui poussent l'un dans l'autre; de la manière que le bout supérieur de chacun d'eux, élargi en forme de gaine, ou d'une espèce de collerette, b, tient enfermée l'extrémité inférieure du suivant, c. Au point de contact de deux de ces tubes, ou dans l'intérieur des noeuds solides de la tige, se trouve de la moelle concrète, d, mais du reste leur cavité se montre toute vide.

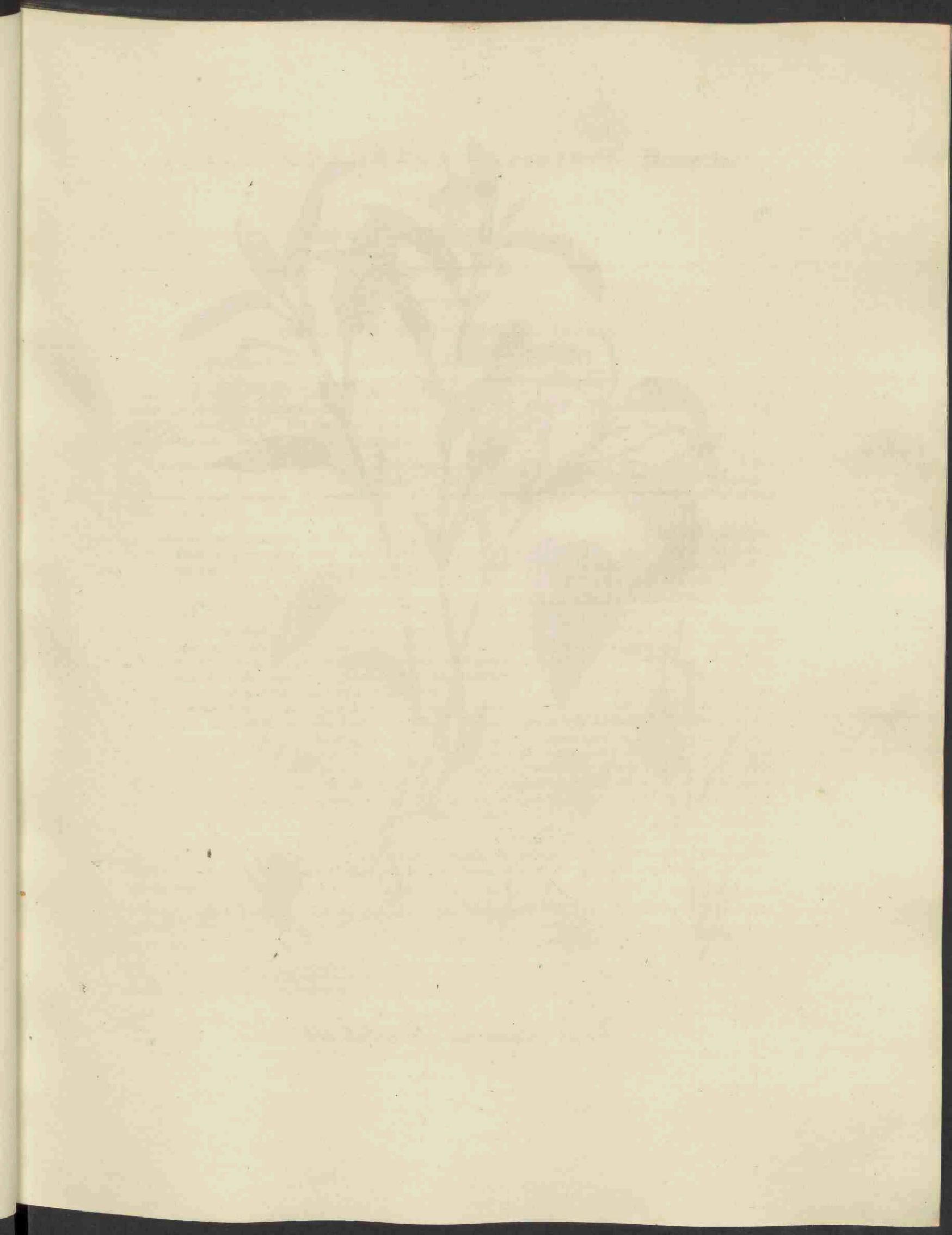
A cause de ce que premièrement les petites écailles, à forme d'écusson à-peu-près hexagone, e, sont noires, et entassées, d'abord le chaton tout entier nous offre cette couleur; mais puis, en se développant, elles laissent plus d'espace entr'elles, et alors on voit déjà à l'œil nu les petits mammelons, f, qui sont les sporanges. Et au moyen d'un bon microscope les sporules et leurs filets se laissent voir comme vers g, ou, comme vers h, avec les filets roulés en spirale autour d'elles: ce-ci quand le chaton se trouve humecté, l'autre quand il est sec.

LIEU NATAL. Dans quelques lieux elle est assez commune. Hormis dans les bois près de *ter Woldes* et au *Landstraat* dans le comté de *Zutphen* auprès de *Nederhorst den Berg*; à *Loosduinen* près de *LA HAYE*, auprès de *Haarlem* et de *Alkmaar*, et près de *Assen* et de *Zwolle* (*VAN HALL, Flora Belg. Sept. Vol. II. 1e. P. p. 9*), entr'autres elle croît sur quelques-uns des bancs de sable dans le *Waal*; p. e. sur celui qui est vis à vis de *Varik*, et sur un autre en face de *Rossum*, entre les villes de *Thiel* et de *Bommel*. *Mr. VAN DEN BOSCH* l'a trouvée dans un endroit dans l'île de *Sud-Beveland*, mais surtout aussi elle vient aux environs de *Dordrecht*, et au *Spoel*, près de *Kuilenburg*.

USAGE MÉD. Les Pharmaciens l'ont connue sous le nom de *Herba Equiseti majoris*, dont une décoction a été en recommandation pour guérir de l'hydropesie, et de la dysenterie. Mais, quoiqu'aussi la plante froissée a été administrée sur des plaies, nos médecins n'en font point d'usage.

USAGE ÉCONOMIQUE. Les menuisiers, les tourneurs et tout ouvrier qui s'occupe à rendre lisses de divers corps, et à donner de la polissure à eux, l'emploient beaucoup; à quels fins elle se trouve en vente chez nos ferronniers et nos droguistes, tandis que même elle est exportée vers l'Angleterre.

Il n'est pas décidé qu'elle soit une nourriture convenable pour les chevaux.

Viola Stagnina Kitaiibel. 666.

VIOLA STAGNINA, Kitaibel. M. en K.

Dras-Viooltje.

Hoogduitsch. Morast Veilchen. Gräben Veilchen.

Bloeit in Junij 4.

PENTANDRIA. MONOGYNIA. Vijfhelmigen. Eenstijligen.

Natuurl. Ord. volgens LINN. XXIX. Campanaceae. Violeae DC. Violaceae, LINDL.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-partitus, laciniis infra basin productis. De kelk 5-deelig, met onder aan den voet verlengde slippen. Petala 5, inaequalia; supremum majus basi calcaratum. Vijf ongelijke bloembladen; het bovenste grooter en aan den voet gespoord. Antherae coalitae; apice membranaceae. De helmknopjes zamengegroeid, met vliezigen top.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Glabra; caule erecto triquetro, foliis cordato-lanceolatis crenatis. Onbehaard; met driekantige steng en hartvormig-lancetvormige gekartelde bladen. Stipulis lanceolatis herbaceis serrato-dentatis. Lancetvormige, kruidachtige getande steunblaadjes. Appendicibus calycis calcar aequantibus. De aanhangsels van den kelk nagenoeg even groot als het spoortje.

Het is ons begeeren, en hier ook de plaats, niet, om er bij stil te staan dat sommigen Viola stagnina KIT. niet soortelijk onderscheiden willen hebben van V. lactea SM.; doch na exemplaren van het Bleekbloeiende Viooltje onzer Flora Belg. Sept., — door den Heer J. WITTEWAALL gevonden, — met het hier afgebeelde, alsmede met Pl. 445 in Engl. Botany vergeleken, en na wijders met meer schrijvers geraadpleegd te hebben, houden wij er ons niet van terug dit met bovengemelden naam te laten optreden ().*

Het groeit regt op in de hoogte, heeft eene zeer duidelijk driekantige steng, langs den bladsteel neerloopende en grootendeels hartvormig-lancetvormige bladen, waarvan vele doorgaans meer of min toegevouwen voorkomen. — Door kleine, voor het bloote oog nauwelijks zichtbare, haartjes, is de ondervlakte der bladen, a, eenigzins ruw, — de steunblaadjes, b, zijn bladachtig en getand; die ter halve hoogte van de plant langer dan de helft der bladstelen, en de bloemstelen nu eens langer, dan iets korter dan de bladen. — De laatst bloeiende bloemen zijn steeds kleiner, en geheel wit; het spoortje, c, is groenachtig en flauw-ingerksd, en bijna van de lengte der aanhangseltjes van de kelkbladen, d. — De meeldraadjes, e, staan, over elkander liggend, om het van voren aan deszelfs top van eene opening voorzien zijnde stijltje, f; hetwelk men bij g, op het vruchtbeginsel, bij vergrooting voorgesteld vindt. — De 3-kleppige zaaddoos, h, is gerimpeld, en vertoont opengesprongen zijnde, i, verscheidene zaadjes, j. De verschillende deelen zijn in Fig. B naar de natuurlijke grootte afgebeeld.

GROEIPLAATSEN. Op 's winters onder water staanden heichtigen veengrond onder *Achttienhoven*, bij *Utrecht*. — Het is aldaar, bijna gelijktijdig, gevonden geworden door de HH. C. P. KRÄPPELIEN, Apotheker, en ED. WENCK, Evangeliedienaar bij de Broedergemeente, te *Zeist*, en door reeds meer genoemden Heer GEVERS DEYNOOT.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Zal evenmin als *Viola palustris*, Dl. VI, N°. 412, voor het vee geschikt zijn.

(*) Wij merken bij deze gelegenheid aan, dat wij het *Compend. Florae Germ.* van BLUFF en FINEGANTH, Ed. alt. 1836, tot basis onzer diagnostische nasporingen gesteld hebben: ten einde op die wijze niet gedurig mede in het Doelhof van Botanische oneenigheden te blijven verkeeren.

VIOLA STAGNINA, Kitaibel. M. et K.

Nom Allemand. Morast Veilchen. Gräben Veilchen.

Elle fleurit en Juin ♀.

PENTANDRIE. MONOGYNIE.

Ord. Nat. de LINNÉ. XXIX. Campanaceae. Violeae. DC. Violaceae. LINDL.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Calice à 5 divisions, se prolongeant jusqu' au-dessous de la base. Corolle à 5 pétales inégaux; le supérieur, qui est le plus grand, se prolonge en une espèce d'éperon. Anthères soudées, membraneuses au sommet.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Glabre; tige érigée triquètre, feuilles cordato-lancéolées crénelées. Stipules lancéolées herbacées dentées. Les prolongements des sépales presque de la longueur de l'éperon.

Il y en a qui ont voulu que *Viola stagnina* KIT. ne constitue point une espèce pour soi, et différente du *V. lactea* SM. Mais sans vouloir nous mêler d'aucune dispute, nous suivons les Botanistes qui sont de l'avis de MERTENS et KOCH, — et d'autant plus nous nous tenons à la dénomination de *V. stagnina* KIT., parce qu' après avoir consultés plusieurs auteurs, la plante qu'ici nous présentons a été comparée avec des exemplaires de la Violette même que Mr. J. WITTEWAAL a trouvée, et qui, toute conforme au *Viola lactea* SM. dans l'Engl. Botany, Tab. 445, est mentionnée dans le Flora Belg. Sept., au vol. I. Partie 1re pag. 206, et partie 3me pag. 778 (*).

Elle naît tout debout, est à tige triquètre, à feuilles ovales et pour la plus part bien distinctement en coeur à leur base, et à pétioles ailés par une expansion foliacée. — Presque toujours quelques-unes des feuilles sont pliées en forme de cuculle inversée, et, surtout au moyen d'une loupe, à leur superficie inférieure, a, on aperçoit de petits poils, qui les rendent un peu rudes au toucher. Les stipules sont grandes, foliacées, dentées, et dans le milieu de la plante même plus grandes que la demi-longueur des pétioles, b; tandis que les pédoncules passent jusqu'au-delà de la moitié des feuilles.

Les fleurs qui viennent les dernières sont plus petites et toutes de couleur blanche; — l'éperon, de couleur verte, est presque de la même grandeur avec les appendices du calice, c, et les étamines, d, entourent un style à stigmate perforé au sommet, e; ce que vers f vous voyez en figure agrandie.

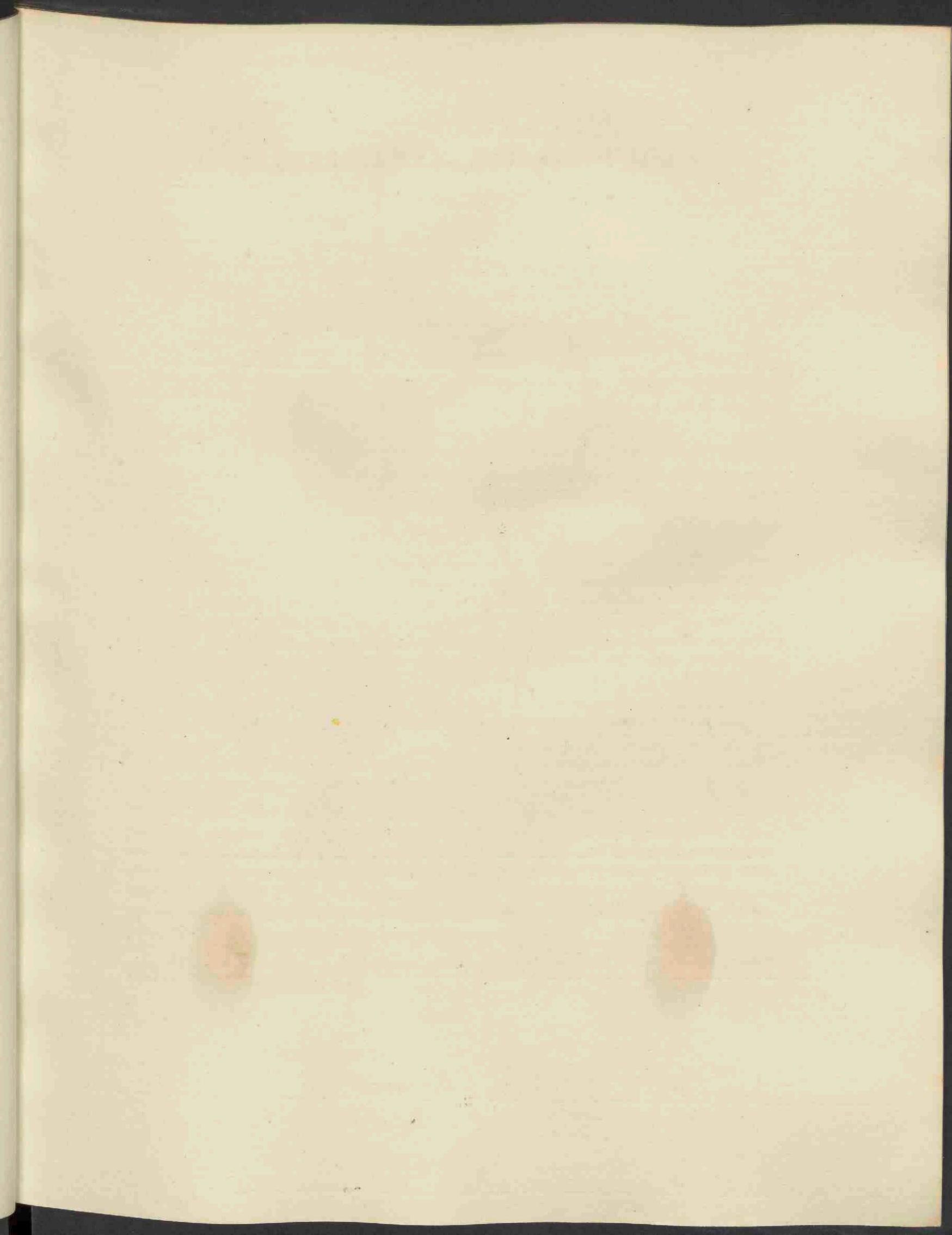
Pendant l'action de mûrir la capsule, qui s'ouvre en 3 valves, h, et renferme plusieurs semences, i, acquiert des rides, j.

Dans la fig. B les diverses parties sont exposées en grandeur naturelle.

LIEU NATAL. A Achttienhoven près d'Utrecht; dans un endroit où le sol participe et de la nature des tourbières et de celle des bruyères, et qui pendant l'hiver est inondé. — Presqu' en même temps elle y est trouvée par Mr. KRAEPELIEN, Apothicaire, et Mr. Ed. WENCK, Prêcher de l'Évangile chez la Communauté de Frères, à Zeist, et par Mr. GEVERS DEYNoot.

USAGE ÉCONOMIQUE. Pour le bétail elle ne sera pas plus d'usage que la *Violette des marais*: Tome VI, N°. 412.

(*) A propos de l'occasion qu'ici se présente, nous observons que pour les recherches sur la diagnostique d'une plante quelconque, le *Compend. Flor. Germ.* par BLUFF et FINKENRUTH, — Ed. alt. 1836, — nous sert de base; afin qu'ainsi toujours nous pourrions nous retrouver dans le grand labyrinthe des dissensions botaniques.

Fritillaria Meleagris. 667.

FRITILLARIA MELEAGRIS.

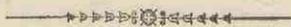
Gewone Kievitsbloem.

Bijnamen. Eijerplant. Eijerbloem. Tulpen.

Hoogduitsch. Gemeine Schachblume. Kibitzei.

Engelsch. Common Fritillary. Chequered Daffodil. Snake's-head.

Bloeit in April en Mei 27.

HEXANDRIA. MONOGYNIA. Zeshelmigen. Eenstijligen.

Natuurl. Ord. volgens LINN. X. Coronariae. Lilia. JUSS. Tulipaceae. DC. Hemerocallideae,

R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Perigonium campanulatum, 6-partitum, laciniis basi fovea nectarifera ovata excavatis. Een klokvormig, 6-deelig bloemdek; de slippen aan den voet met eene eironde honigdragende groeve.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis alternis linearibus canaliculatis. Afwisselende lijnvormige gegroefde bladen. Caule 1 floro. De steng 1-bloemig.

Alhoewel deze plant niet geheel onjuist ook wel Tulp geheeten wordt, zoo blijft dit anders toch eene onvoldoende benaming voor dezelve. Behalve dat, namelijk, bij Fritillaria de bloem altijd hangende is, onderscheidt deze zich ook van de Tulpen door de honigdragende groeve aan den voet der, aan de binnenzijde steeds hooger gekleurde, bloembladen, a, en doordien bij eerstgenoemde de, driespletige, stempel, b, gesteeld is. — Het getal der bloembladen is somwijlen 8; in welk geval er ook 8 meeldraadjes aanwezig zijn. — Ook komt dezelve wel met geheel witte bloem voor, alsmede nu en dan met 2-3 bloemen aan éenen steel.

Na den bloeitijd rigt de steel zich in de hoogte, en strekt dan alzoo tot steun aan eene eenigzins driekantige, 3-hokkige en 3-kleppige zaaddoos, c; waarin zich, op de wijze zoo als bij d te zien is, vele platte en vliesachtig-gerande zaden, e, bevinden. — Figuur f stelt het rijpende vruchtbeginsel voor.

GROEIPLAATSSEN. Ofschoon zij oorspronkelijk onder de gematigde luchtstreken te huis behoort, wordt zij echter thans tot in de noordelijkste deelen van Europa gevonden; en zoo ook hier en daar in ons vaderland. In eenige weilanden tusschen *Baambrugge* en *Vinkeveen*, en in de rigting van eerstgemelde plaats naar *Loendersloot*, en in eenen polder onder *Oestgeest*, groeit dezelve vrij overvloedig. Ook wordt zij tusschen *Wassenaar* en *Valkenburg*, bij *Leyderdorp* en bij *Lisse* aangetroffen, alsmede in grienden onder *Meerdervoort* bij *Zwijndrecht*, en ook bij *Breda*. — Op alle welke plaatsen de *witte* Verscheidenheid, — welke nochtans veel zeldzamer is, en ook een weinig later bloeit, — tegelijk met de gewone voorkomt.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Wordt met regt onder onze fraaije tuinplanten, om hare bevallige kievitsbloem, opgenomen.

FRITILLARIA MELEAGRIS.

Fritillaire Pintade.

<i>Surnom.</i>	Pintade.
<i>Nom Allemand.</i>	Gemeine Schachblume. Kibitzei.
— <i>Anglais.</i>	Common Fritillary. Chequered Daffodil. Snake's-head.

Elle fleurit en Avril et Mai ♃.

HEXANDRIE. MONOGYNIE.

Ord. Nat. de LINNÉ X. Coronariae. Lilia. JUSS. Tulipaceae. DC. Hemerocallideae. R. BROWN.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Périgone campanulé, à 6 divisions, munies à leur base d'une espèce de fossette nectarifère.

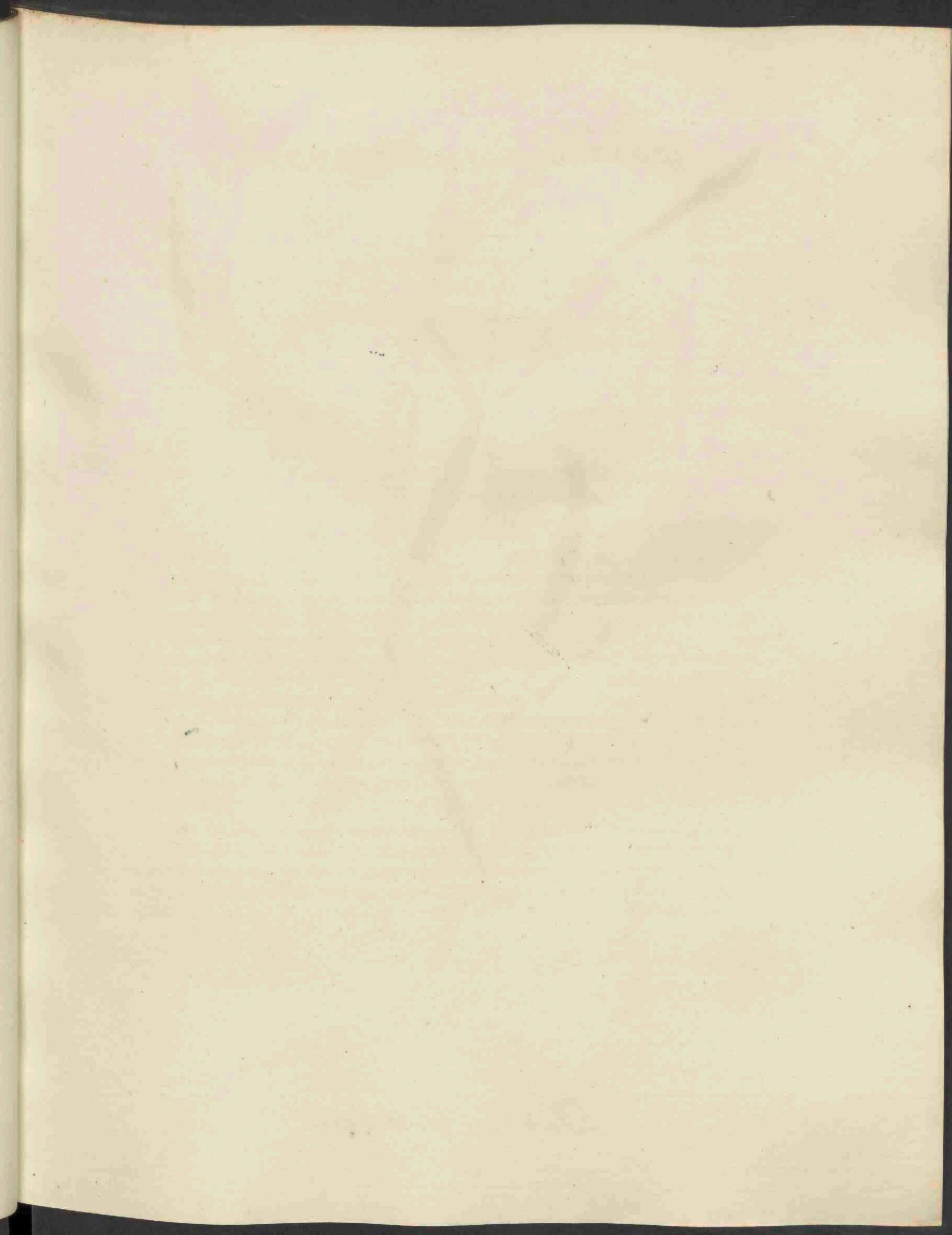
CARACT. SPÉCIFIQUES. Feuilles alternes, linéaires, courbées en goutière. La tige à une fleur terminale.

Quoiqu'il n'est pas tout-à-fait hors de raison que l'on donne à cette plante aussi le nom de Tulipe, cependant à la vérité cette dénomination est viciieuse. En outre que du Fritillaire la fleur est toujours pendante, celle-ci encore se distingue par la fossette nectarifère, qui est à la base de chacune des divisions, a, — en de dans de couleur beaucoup plus foncé qu'en dehors, — et en ce que la Tulipe a un stigmate sessile, au lieu d'un stigmate trifide et stylé, — ou de 3-styles soudés entr'eux, — comme ici vers b. — Quelquefois le nombre des pétales est de 8, et alors de même on compte 8 étamines dans la fleur; la quelle vient aussi à couleur blanche, et parfois conjointement avec une ou deux autres fleurs sur la même tige.

Après la floraison la tige se redresse, et soutient ensuite une capsule plus ou moins trigone, à trois loges et trivalve, c; dans laquelle plusieurs semences, aplaties et à bord membraneux, e, sont rangées de la manière que l'on trouve représentée vers d. — Figure f fait voir un germe.

LIEU NATAL. Bien qu'elle est née dans les contrées tempérées, à-présent on la trouve en plusieurs endroits du Nord de l'Europe, et aussi dans notre patrie. — Elle croit en assez grande abondance dans quelques prairies entre *Baambrugge* et *Vinkeveen*, et dans un poldre (*Polder*) auprès d'*Oestgeest*; — aussi entre *Wassenaar* et *Valkenburg*, près de *Leyden* et de *Lisse*, dans des saussaies à *Meerdervóort* proche de *Zwýndrecht*, et auprès de *Breda*.

USAGE ÉCON. A raison des agrémens qu'il procure à la vue, le *Fritillaire* a pris place dans les jardins à fleurs.

Lathyrus Sylvestris 668.

LATHYRUS SYLVESTRIS.

Bosch Latyrus.

Hoogduitsch. Wald Platterbse. Wilde Platterbse.

Engelsch. Narrow-leaved Everlasting-pea.

Bloeit in Julij en Augustus. 2

DIADELPHIA. DECANDRIA. Tweebroederigen. Tienstijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XXXII. Papilionaceae. Leguminosae JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-fidus, laciniis superioribus 2 brevioribus. De kelk 5-deelig, -de twee bovenste slippen korter. Stilus planus, apice latiusculus, antice hirsutus vel pubescens. Het stijltje vlak, aan den top verbreed en aldaar van voren ruig of zachtharig. Legumen oblongum, polyspermum. De peul langwerpig en veelzadig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pedunculis 4-8-floris, cirrhis ramosis diphyllis. Vier-acht-bloemige bloemstelen, met getakte tweebladige klawieren. Foliolis elongato-lanceolatis. Langwerpig-lancetvormige blaadjes. Caule petiolisque alatis. Steng en bladstelen gevleugeld.

Dezelve slingert zich, met haren aan weërszijde bladerig-gevleugelden stengel, om en tusschen door de takken van laag geboomte, of groeit, wáár zij haren steun mist, over den grond uitgespreid.

De geheele plant is onbehaard; de smal-lancetvormige bladen hebben drie nerven, zijn slechts éénparig en aan den voet van derzelve steel, alwaar tevens de lange, 4-8-bloemige bloemstelen ontspringen, van half-pijlvormige, gaafrandige steunblaadjes, a, voorzien. Alleen is de top van het, midden tusschen de grootendeels in een handeltje te zamen vereenigde meeldraadjes, b, geplaatste stijltje, c, min of meer behaard.

De kelk is ongelijktandig, d, en eenerlei van kleur als het Kiel-blaadje, e, der bloemkroon; waarvan de overige stukken, — de Vleugeltjes, f, en het Vlagje, g, — zich door eene kleurspeling onderscheiden, welke aan deze plant in haren bloeitijd een zeer bevallig aanzien geeft.

Terwijl de bovenste bloempjes zich nog openen moeten, hebben de onderste reeds voor de aanrijpende peulen plaatsgemaakt; waarin, h, gewoonlijk maar 4-5- zaden tot volkomenheid komen.

GROEIPLAATSEN. Toen ik voor weinige jaren (1835) aan den geachten schrijver der *Flora Belg. Sept.* mededeelde, deze plant overvloedig tusschen laag hout op *Beerschoten*, bij de *Bild*, aangetroffen te hebben, was van dezelve nog geene andere groeiplaats opgegeven dan eene in de duinen bij 's *Hage*, namelijk die, welke door DE GORTER in de *Flora Belgica* vermeld is.

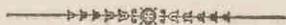
HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Hare peulvrucht wordt door sommigen voor eetbaar gehouden. Onder de voederkruiden verdient zij, volgens BECKMANN, te regt eene plaats, gelijk bijna alle onze inlandsche Peulgewassen. — De zaden kunnen in tijden van gebrek tot brood bereid worden, en de Bijen trekken honig uit de bloemen.

LATHYRUS SYLVESTRIS.

Gesse des bois.

Surnom. Gesse sauvage.
Nom Allemand. Wald Platterbse. Wilde Platterbse.
— *Anglais.* Narrow-leaved Everlasting-pea.

Elle fleurit en Juillet et Août 2.

DIADELPHIE. DEGANDRIE.

Ord. Nat. de LINN. XXXII. *Papilionaceae. Leguminosae. JUSS.*

CARACT. GÉNÉRIQUES. Calice à 5 divisions, les deux supérieures plus courtes. Style aplati, plus large au sommet, et antérieurement plus ou moins velu. Gousse oblongue, polysperme.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Pédoncules à 4-5 fleurs et terminés en vrilles rameuses diphyllées. Feuilles elongato-lancéolées. La tige et les pétioles ailés.

La tige est à expansion foliacée sur les deux côtés, et en grimpant s'élève d'autre les branches des broussailles; ou en défaut de soutien la plante croît étendue sur la terre. — Elle est glabre; ses feuilles sont lancéolées, à 3 nervures, géminées, et à la base du pétiole, — au lieu d'où sortent aussi les pédoncules, à 4-8-fleurs, — se trouvent des stipules à demi-sagittées, et à bords entiers, a. Seulement au sommet dilaté du style, — qui tient le milieu dans le faisceau des étamines, b, — on concerne un peu de la velue, c.

Le calice, d, est à dents inégaux, et de la même couleur que la Carène, e, dans la corolle; dont les autres pièces, — les Ailes, f, et le Pavillon, g, — sont d'une nuance qui fait qu'au temps de la floraison cette plante nous offre un aspect bien agréable.

En même temps que les fleurs d'en haut ne se sont pas encore épanouies, celles d'enbas commencent déjà à être remplacées par les gousses; dans lesquelles, h, ordinairement pas plus que 4-5 semences atteignent tout leur développement.

LIEU NATAL. Lorsque (il y a maintenant quelques années) je venais de communiquer à Mr. l'Auteur du *Flora Belg. Sept.*, que cette plante se trouve en abondance dans les bois de *Beerschoten*, auprès du village de *Bild*, il n'en fût indiqué que l'endroit cité par de *GORTER*, dans son *Flora Belgica*; savoir, dans les dunes près de la *Haye*.

USAGE ÉCONOMIQUE. Quelques-uns veulent que les gousses peuvent être mangées. Selon *BECKMANN*, comme toutes les plantes Legumineuses qui habitent notre patrie, elle mérite d'occuper une place parmi les herbes de fourrage. Aux temps de disette les semences peuvent servir pour en faire du pain, et dans ses fleurs les abeilles se procurent du miel.

THE HISTORY OF THE

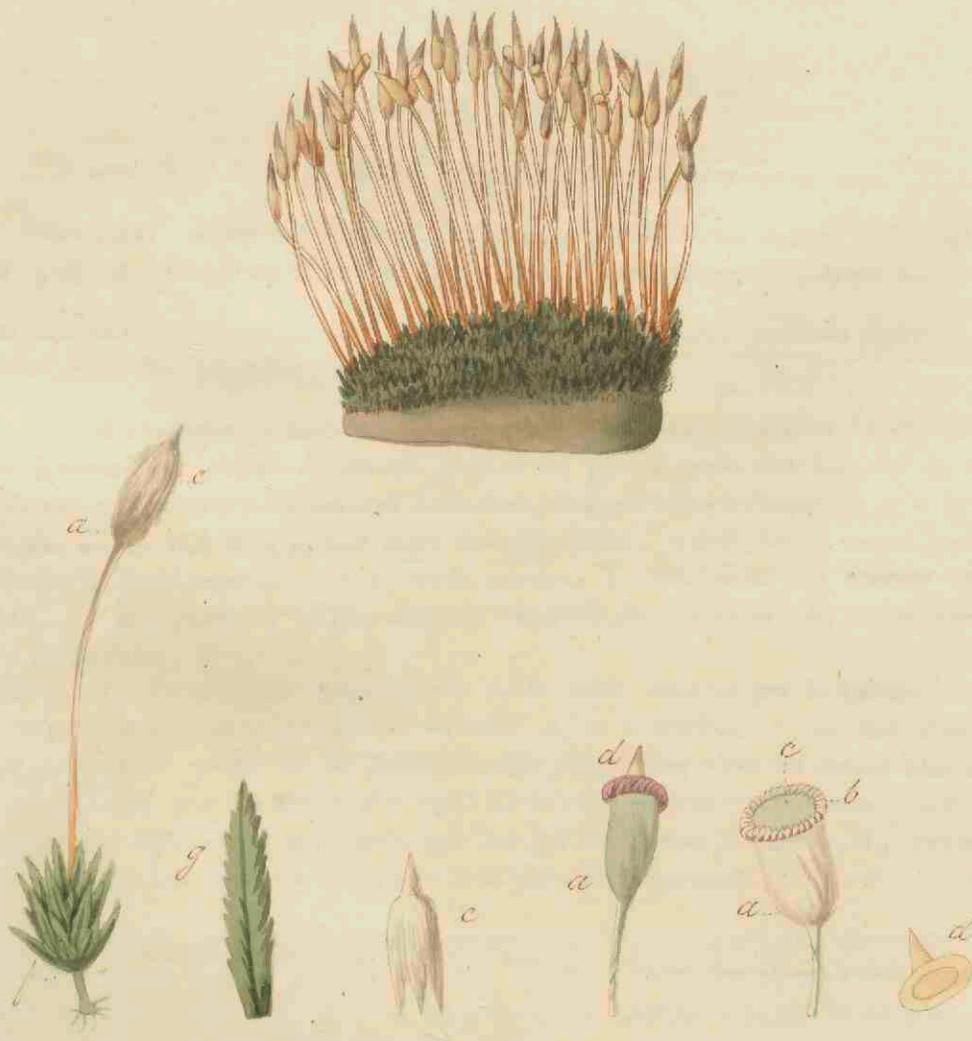
... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

Polytrichum aloides, Dill. 669.

POLYTRICHUM ALOIDES, Dill.

Aloëbladig Vrouwenhaar.

Hoogduitsch. Aloëblättriges Haarmützen-Moos.

Engelsch. Dwarf long-headed Hair-Moss.

Bloeit in April ƴ.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurl. Ord. volg. LINN. LVI. Musci. Musci frondosi. Bladmossen.

GESLACHTS-KENMERKEN. Capsula terminalis. De zaaddoos eidelingsch. Peristoma simplex 16—64 dentatum. De binnenmond enkelvoudig; met 16—64 tandjes. Capsulae orificium membrana peristomatis dentibus prehensa tectum. De mondopening bedekt met een tusschen de tandjes van den binnenmond ingevat vliesje. Calyptra pilis deflexis hirsuta. Het huikje nederwaarts-ruigbehaard.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule subsimplici. De steng nagenoeg onverdeeld. Foliis lineari-lanceolatis, argute serratis. De blaadjes lijn-lancetvormig, scherp-gezaagd. Capsulae cylindricae suberectae operculo curvirostro. De zaaddoos rolrond, bijna regtstandig, en met een kromgesnaveld dekseltje.

Vooreerst onderscheidt zij zich van andere soorten van het geslacht Vrouwenhaar, door den vorm van hare zaaddoos, welke niet hoekig of kantig, maar glad en effen is, en ook geen Aanzetsel (Apophysis) heeft; zoo als bij a te zien is. — Voorts verschilt zij door het aantal en de gedaante der tandjes van den binnenmond, welke men bij b ziet: met, c, het vliesje dat de mondopening sluit daar tusschen. Men telt er 32; — zij zijn naar binnengebogen, maar vertoonen zich eerst na het Dekselkje, d, weggenomen te hebben; want het ruigharige Huikje, e, dat grootendeels de gansche zaaddoos bedekt, valt spoedig van zelve weg. — Overigens is de steng meestal eenvoudig, onverdeeld, f, en zijn de blaadjes, g, getand.

GROEIPLAATSEN. Zij groeit op heigonden. Tusschen *Utrecht* en *Amersfoort*, in de omstreken van *de Bild*, *Zeist* en *Driebergen*, en hooger op naar *Gelderland* toe, en in die Provincie onder anderen om *Nymegen* en *Zutphen*. Ook bij *Assen*, *Zwolle* en *Hattem* in *Overijssel*; in *Drenthe*, in de heistreken van *Groningen*, allerwaarschijnlijkst ook in die van *Vriesland*, en op verscheidene plaatsen in *Noord-Brabant*.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Hiervan is geen nuttig gebruik bekend.

POLYTRICHUM ALOIDES, Dill.

Polytric à feuilles d'Aloë.

Nom Allemand. Aloëblättriges Haarmützen-Moos.
— Anglais. Dwarf long-headed Hair-Moss.

Fleurit en Avril ☿.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Nat. de LINNÉ. LVI Musci.

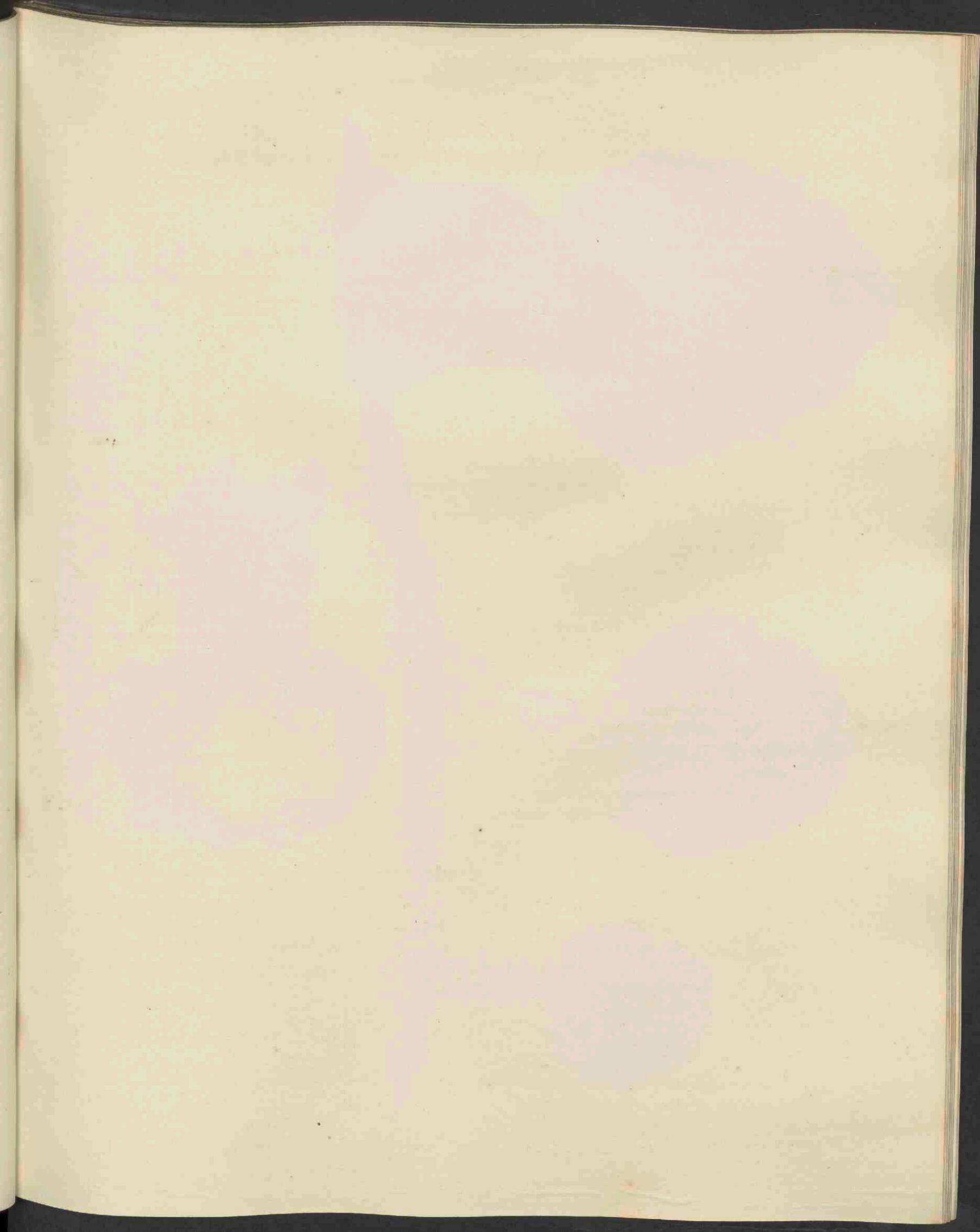
CARACT. GÉNÉRIQUES. Capsule terminale. Péristome simple, à 16—64 dents; supportant à leur sommet une membrane, qui couvre l'orifice de la capsule. La coiffe couverte de poils dirigés de haut en bas.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Tige presque-simple. Feuilles lineari-lancéolées, à dents de scie aigues. Capsule cylindrique presque-érigée, à opercule curvirostre.

En premier lieu déjà elle se distingue des autres espèces du genre Polytric, par la forme de la capsule; laquelle est cylindrique, toute uniforme et nullement anguleuse, et sans Apophyse; — comme on le voit vers a. Ensuite elle diffère par le nombre et la direction des dents du Péristome, que l'on voit vers b: ainsi, qu'en même temps on y trouve représentée la membrane, e, qui couvre l'orifice de la capsule, ou de l'Urne. — Les dents sont au nombre de 32; — elles se courbent vers le dedans, mais ne viennent sous la vue qu'après avoir enlevé l'Opercule, d; car quant à la Coiffe, qui est toute couverte de poils, e, — celle-ci est caduque, et tombe bientôt d'elle-même. Enfin la tige est presque toujours sans aucune ramification, f, et les feuilles sont évidemment dentées.

LIEU NATAL. Elle habite les sols de bruyère. — Entre les villes *Utrecht* et *Amersfoort*, aux environs du *Bild*, de *Zeist* et de *Driebergen*, et en d'autres lieux, en avançant de là vers la *Gueldre*; dans quelle Province, elle vient, p. e., près de *Nymégue* et de *Zutphen*. Aussi on la trouve auprès d'*Assen*, de *Zwolle* et de *Hattem*, dans la Province d'*Overijssel*, dans celle de *Drenthe*; dans les contrées arides et sablonneuses de la *Groningue*, vraisemblablement aussi à la proximité des bruyères dans la *Frise*, ainsi que dans le *Brabant septentrional*.

USAGE ÉCONOMIQUE. On n'en connoit point.

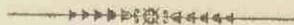
Morchella esculenta, Persoon. 670

MORCHELLA ESCULENTA, Persoon. (*)

Gewone Morilje.

Hoogduitsch. Gemeine Morchel. Echte Morchel. Morcheln.

Groeit in April en Mei ☉.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurl. Ord. volg. LINN. LXI. *Fungi, Mycetes* SPRENGEL. *Hymenomycetes*, Ord. III. *Mitrati*, FRIES.

GESLACHTS-KENMERKEN. *Receptaculum pileatum, rotundatum; centro impervium, suffultum; supra hymenio tectum.* Een op eenen steel rustend, in het midden ondoorgankelijk, toegerond, gehoed, van boven met een zwamvlies bedekt ontvangbed. *Hymenium costis elevatis lacunosum, persistens.* Het zwamvlies door verheven randen van uitholingen voorzien. *Asci fixi.* De kiem-bevatsels vastzittende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. *Pileo ovato basi adnato, costis firmis in areolas anastomosantibus.* Het hoedje eivormig, aan den voet aangegroeid, met sterke, in elkander vattende, rondachtige uitholingen, of verdiepingen, vormende randen. *Stipite laevi.* De steel glad, zonder eenig bedeksel.

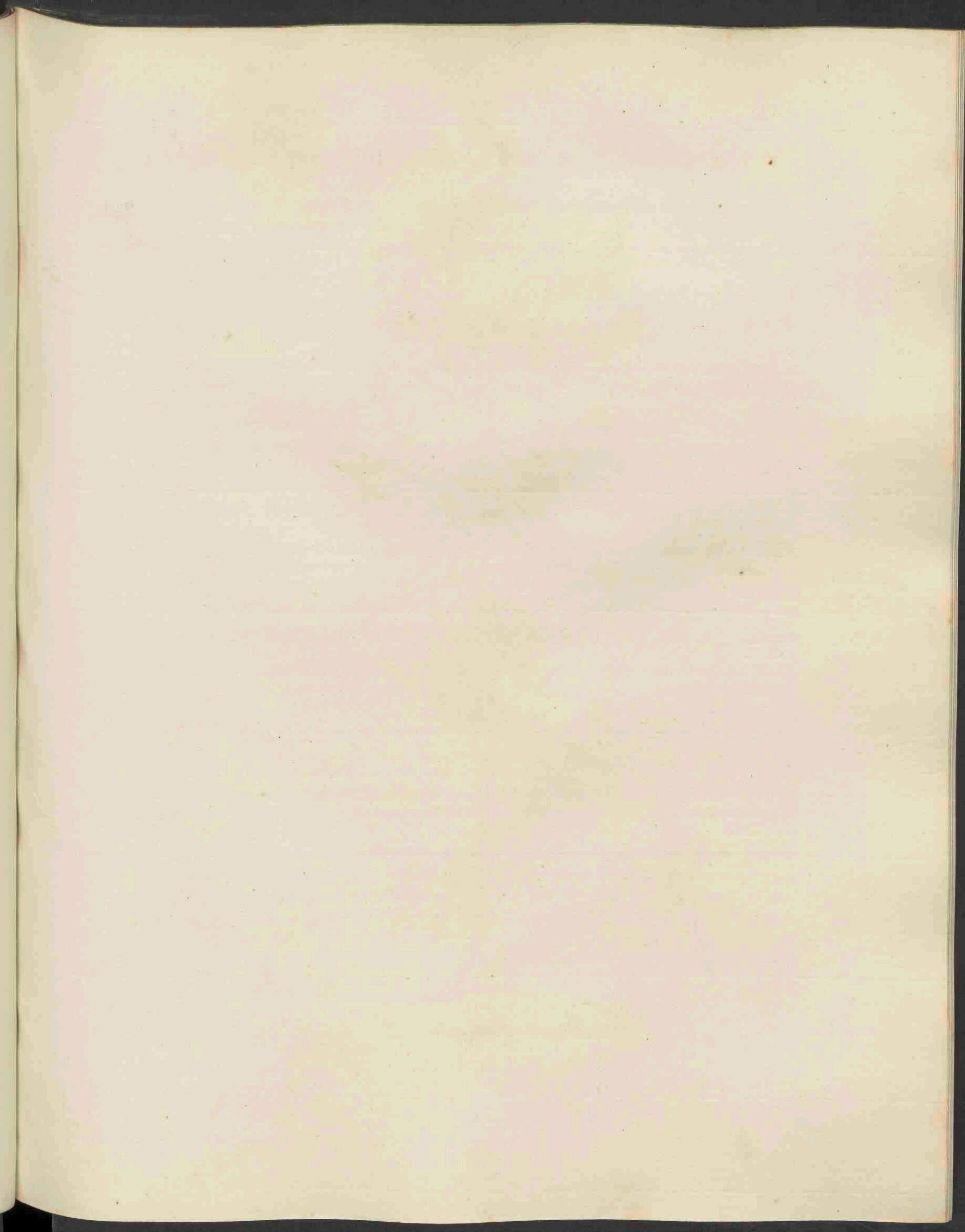
Zoo ten opzichte van de gedaante van het Ontvangbed (*Receptaculum*), a, als van derzelve kleur, heerscht bij de Moriljes aanmerkelijke verscheidenheid. Wat het eerste betreft kan men dezelve, — voor zoo verre als zij in ons land voorkomen, — in kogelronde A, en eivormige onderscheiden; alhoewel, gelijk bij voorbeeld fig. B te kennen geeft, tusschen beide overgangen gevonden worden. — Naar hare kleur groeijen er bij ons zwartachtige, A. B., en geelachtige, C; welke laatste meestal grooter worden, terwijl die bij C voorgesteld al van eene zeldzame grootte heeten mag.

De steel of het voetstuk, b, maakt, zoo als in fig. D gezien wordt, met het Ontvangbed een doorlopend geheel uit; hetwelk echter bij eenige, niet zoo als hier van binnen hol, maar, met door in elkander grijpende plooijen uit dezelfde vleezige zelfstandigheid gevuld is, welke men bij c nagenoeg effen en vlak afgebeeld vindt.

GROEIPLAATSEN. In bosschen, maar ook wel op open plaatsen, en aldaar meestal tusschen het gras; of, zoo als DE GORTER opgeeft, ook in met run bestrooide tuinpaden. — Bij de groeiplaats welke evengenoemde Schrijver meer bepaaldelijk aangeduid heeft, namelijk de *Zalkerwaard* in Overijssel, — terwijl BASTER (*Holl. Maatsch. der Wetensch.*, D. XIX. 1ste Stuk, bl. 220) opgeeft dat dezelve veelvuldig in de Meijerij van den Bosch en ook in den omtrek van *Zierikzee* groeit, — hebben wij, als ons bekende plaatsen, nog de omstreken van *Velsen*, de Buitens *Bloemerwaard* en *Kattenbroek*, alsmede eene laan (tusschen het dorp en *Bloemerwaard*), bij *Bunnik*, en de Plaats *Nieuweroord*, even buiten de Stad *Utrecht*, te voegen.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Zij levert de bekende *Moriljes* op, die veel opgezameld en gedroogd, en als een smakelijk toevoegsel in pastijen en ragouts, en ook wel bij gebraden vleesch gedaan worden.

(*) *Phallus esculentus*, L.

Galium boreale L. 671.

GALIUM BOREALE L. (*)

Noordelijk Walstroo.

Hoogduitsch. Nordliches Labkraut. Dreinerviges Labkraut. Glatte wilde Wiesenröthe.

Engelsch. Cross-leaved Bedstraw.

Bloeit Julij, Augustus 2.

TETRANDRIA. MONOGYNIA. Vierhelmigen. Eensterlijgen.

Natuurl. Ord. volgens LINN. XLVII. *Stellatae. Rubiaceae.* JUSS. *Rubiacearum* Tribus DC.
Galeae TURP.

GESLAGHTS-KENMERKEN. Calyx margo obsoletus superus. De Kelk een flauwe rand boven het vruchtbeginsel. Corolla rotata. De bloemkroon radvormig. Semina duo, globosa. Twee kogelronde zaden.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis quaternis lanceolatis trinerviis, margine carinaeque scabris. Viervoudige lancetvormige drienervige, aan de kanten en op de kiel ruwe bladen. Caulis stricto erecto tetragono glabro vel subpubescente. De steng gestrekt-regtstandig, 4-kantig, glad, of minder of meer zachtharig. Fructibus villosis-hispidis. Wollig-ruige vruchtjes.

Met dat genoegen hetwelk ieder kruidkundige smaakt, wanneer hij ontdekt heeft aan de Flora van zijn land een of ander naar het schijnt vóór hem voorbijgezien plantgewas te kunnen toevoegen, geven wij hier de afbeelding van eene soort van Walstroo, welke, naar het ons voorkomt, in de Flora Belg. Sept., Vol. I. P. I. pag. 134, hare plaats tusschen Galium sylvaticum en G. palustre vindt. — Dezelve groeit regtstandig op, en komt meestal in kleine bosjes bij elkander voor; heeft eenen kruipenden wortel, en eene nagenoeg geheel gladde vierkantige steng, a, met eenige gestrekte takjes, 4-voudige, of bredere of smallere, lancetvormige, duidelijk 3-nervige, aan de randen van korte, opwaarts gerigte stekeltjes voorziene bladen, b. c., en eene digte, minder of sterker gedrongen bloempluim. Waarin men te gelijker tijd met elkander, verscheidene bloempjes, als bij d, en fijn-stekel-harige, maar somtijds ook wel bijna gladde, en het van boven 2-spletige stampertje nog dragende jonge vruchtjes, e, ziet.

Bij f is een rijp vruchtje voorgesteld.

GROEIPLAATS. Zij is gevonden op hoogen, maar laag begroeiden, en hier en daar met kreupelhout bewassen heigrond, — doch op eene voor de zon blootliggende plaats, — tusschen de *Meerwijk* en het dorp *Malden*, bij *Nijmegen*.

HUISROUDELIIK GEBRUIK. De wortel geeft aan wollen stoffe een schoon Karmozijn-rood. Dezelve in Lente of Herfst verzameld zijnde, reinigt, droogt en stampt men dit fijn, en vermengt het met dun bier; — dit alles laat men in het water waarin men de wollen draden en stoffen gedaan heeft een uur koken, en alzoo verwt men deze stoffe zoo goed als met *Meekrap*: vooral wanneer men ze vooraf met *Beuken*-bladen geel geverwd heeft.

De plant geeft een frisch en voortreffelijk voeder aan het vee. GUNNER. MATTUSCHKA.

(*) *Galium trinerve.* MÖNCH.

GALIUM BOREALE L. (*)

Gaillet Boréal.

Nom Allemand. Nordliches Labkraut. Dreinerviges Labkraut. Glatte wilde Wiesenröthe.

— Anglais. Cross-leaved Bed-straw.

Fleurit en Juillet, et en Août. ♀.

Ord. Natur. de LINNÉ. XLVII. *Stellatae.* *Rubiaceae* JUSS. *Rubiacearum* Tribus DC. *Galeae* TURP.

CARACTÈR. GÉNÉRIQUES. Le calice formé par une marge au dessus du germe, la corolle en roue, deux graines presque globeuses, accolées.

CARACTÈR. SPÉCIFIQUES. Feuilles quaternées, lanceolées, trinervées, scabrieuses sur les bords et sur la carène. Tige érigée, droite, tétragone, glabre, ou quelquefois un peu velue. Fruits garnis de petits crochets.

Avec ce doux contentement qu'éprouve le botaniste, quand il a eu le bonheur de trouver quelque nouvelle plante, ici nous publions une sorte de Gaillet, ou de Caille-lait; laquelle, à ce qu'il nous semble, dans le Flora Belg. Sept. Vol. I. P. I. pag. 134, trouve sa place entre Galium sylvaticum et Galium palustre. — Elle croit debout, toute dressée, et presque toujours on la voit former de petits gazons. La racine est rampante, et après avoir parcouru quelque espace, elle pousse une tige tétragone, a, plus ou moins rameuse, glabre, quelquefois un peu velue, et à 4 feuilles à chaque verticille. Les feuilles mêmes sont tantôt plus larges, ailleurs plus étroites, lancéolées, munies sur les bords de petits crochets qui se dirigent vers en-haut c, et très-distinctement à 3 nervures, b. La panicule est dense et contractée, ou quelquefois plus lâche, a de petites fleurs nombreuses de la figure que l'on voit vers d, et en même temps çà et là on y trouve les jeunes fruits: revêtus et hérissés de petits poils crochus, ou quelquefois glabres, et soutenant un style, qui supérieurement se divise en deux, e.

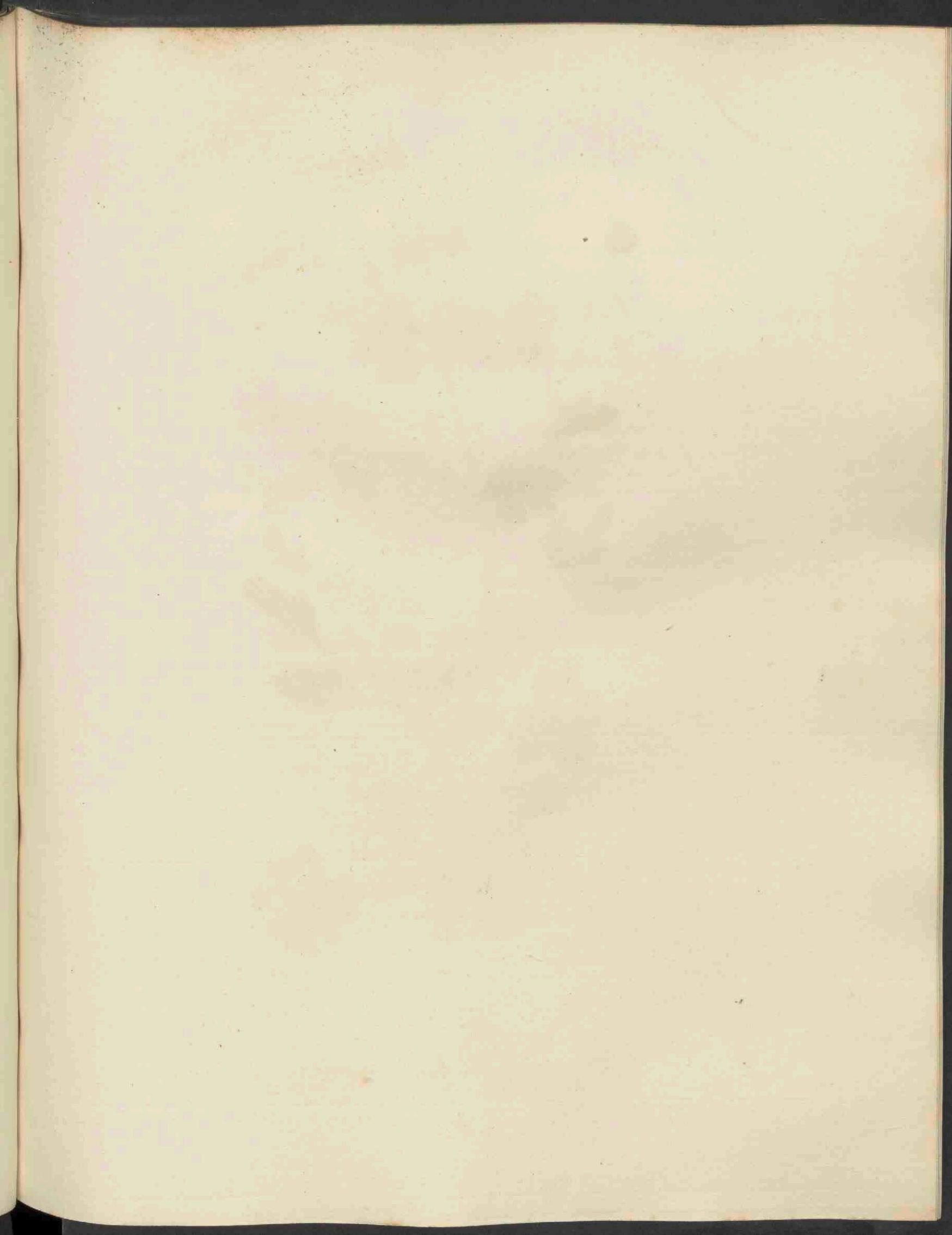
Figure f expose un fruit mûr.

LIEU NATAL. Elle vient sur la bruyère entre le *Meerwijk* et le village de *Malden*, près de *Nimègue* où je l'ai trouvée dans un endroit élevé, exposé au soleil, et plus aride que le reste du terrain; qui, en des étendues plus ou moins grandes, est couvert par du taillis.

USAGE ÉCONOMIQUE. La racine fournit une belle couleur carmosine, à teindre des étoffes de laine. — A ce propos on en fait la récolte soit au printemps soit en automne, après on la nettoye, la dessèche et la broie avec de la bière. Ensuite pendant une heure on laisse cuire le tout dans l'eau, dans lequel auparavant sont mises les pièces à teindre, et ainsi on leur peut donner une aussi jolie teinte rouge qu'autrement l'on se procure avec la racine de la *Garance*: surtout quand en les traitant avec des feuilles de Hêtre, premièrement les étoffes ont acquis une couleur jaune.

Au bétail la plante peut servir de nourriture rafraichissante, et très-agréable. GUNNER. MATTUSCHKA.

(*) *Galium trinerve.* MÖRCH.

Geranium Lucidum 672.

GERANIUM LUCIDUM.

Glinsterende Ojecaarsbek.

Hoogduitsch. Glänzender Storchnabel.

Engelsch. Shining Crane's-bill.

Bloeit Mei, Junij ☉.

MONADELPHIA. DECANDRIA. Eenbroederigen. Tienhelmigen.

Natuurl. Ord. volgens LINN. XIV. Gruinales. Gerania JUSS. Geraniaceae DC.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-phyllus. De kelk 5-bladig. Corolla 5-petala. De bloemkroon 5-bladig. Glandulae 5 melliferae basi longiorum filamentorum adnatae. Vijf, aan den voet der langste meeldraadjes vastgegroeide, honigdragende kliertjes. Arilli 5, 1-spermi, aristati, ad basin receptaculi rostrati. Vijf, éénzadige genaalde zaadrokken aan den voet van eenen gesnavelden vruchtbodem. Pedunculi saepius 2-flori. Meestal 2-bloemige bloemstelen.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pedunculis 2-floris. Tweebloemige bloemstelen. Foliis 5-lobis, rotundatis. Vijflobbige rondachtige bladen. Calycibus transverse corrugatis. De kelkjes overdwars gerimpeld.

Dezelve is eene in het oogvallend schoone, gezellige, d. i. in zekere menigte bij elkander groeiende, en door min of meer glinsterende, en voor een gedeelte aan derzelve onderzijde, even als het onderste eind van de steng, roodkleurige bladen, a, zeer onze aandacht tot zich trekkende plant; vooral in haren bloeitijd, — wanneer de zachte, aangename kleur der bloemen het alles bijzonder opluistert. — Van naderbij bezien ontdekt men aan de ligt brekende, onbehaarde en gladde steng, met tegenovergestelde 5-lobbige bladen, eenige okselstandige, 2-bloemige bloemstelen, en aan den voet van deze, even als onder elke verdeeling van de steng, twee kleine, roodachtige steunblaadjes, b. — De bloempjes, bij c een weinig vergroot, zijn in eenen 5-bladigen, dwars gerimpelden kelk, d, besloten, en laten wanneer men dezelve ontleedt gewoonlijk 10, door vliezige blaadjes, e, omgeven, en daardoor bundelgewijze vereenigde meeldraadjes, benevens 5, rondom een kolommetje geplaatste, en daarmede verbonden stampertjes, f, zien. Welke wanneer het onder daaraan vastgehechte zaad, g, rijp is, los worden en opspringen zoo als dtt bij h afgebeeld staat. Figuur i is van een der bloemblaadjes, afzonderlijk.

GROEIPLAATS. Zij komt in ons land zeldzaam voor, en schijnt behalve ter plaatse waar de Hoogleeraar VAN HALL, de Heer J. WTTewaAL, en ik zelf haar vonden, op nog geene andere aange troffen te zijn. — Eerstgenoemde ontmoette haar tusschen Breukelen en de Nieuwerstuis, — de Hr. J. WTTewaAL heeft haar omtrent Twello, bij Deventer, gevonden, en zelf zag ik haar in het overbosch van de Plaats Dennenburg (*), bij Driebergen; voor het eerst in den voorzomer van 1835, en nu in het verleden jaar 1843 weêr.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Het vee weigert de plant. LINN. *Pan Succ.*

(*) Bij eene vroegere gelegenheid verkeerdelijk Maarssenbroek genoemd.

GERANIUM LUCIDUM.

Géranium luisant.

Nom Allemand. Glänzender Storchnabel.

— Anglais. Shining Crane's-bill.

Fleurit en Mai et en Juin ☉.

MONADELPHIE. DECANDRIE.

Ord. Natur. de LINNÉ XIV. Gruinales. Gerania JUSS. Geraniaceae DC.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Calice à 5 feuilles. Corolle à 5 pétales. Cinq glandes mellifères, à la base des étamines les plus longues. Cinq Arilles 1-spermes, aristées, à la base d'un réceptacle rostré. Les pédoncules le plus souvent biflores.

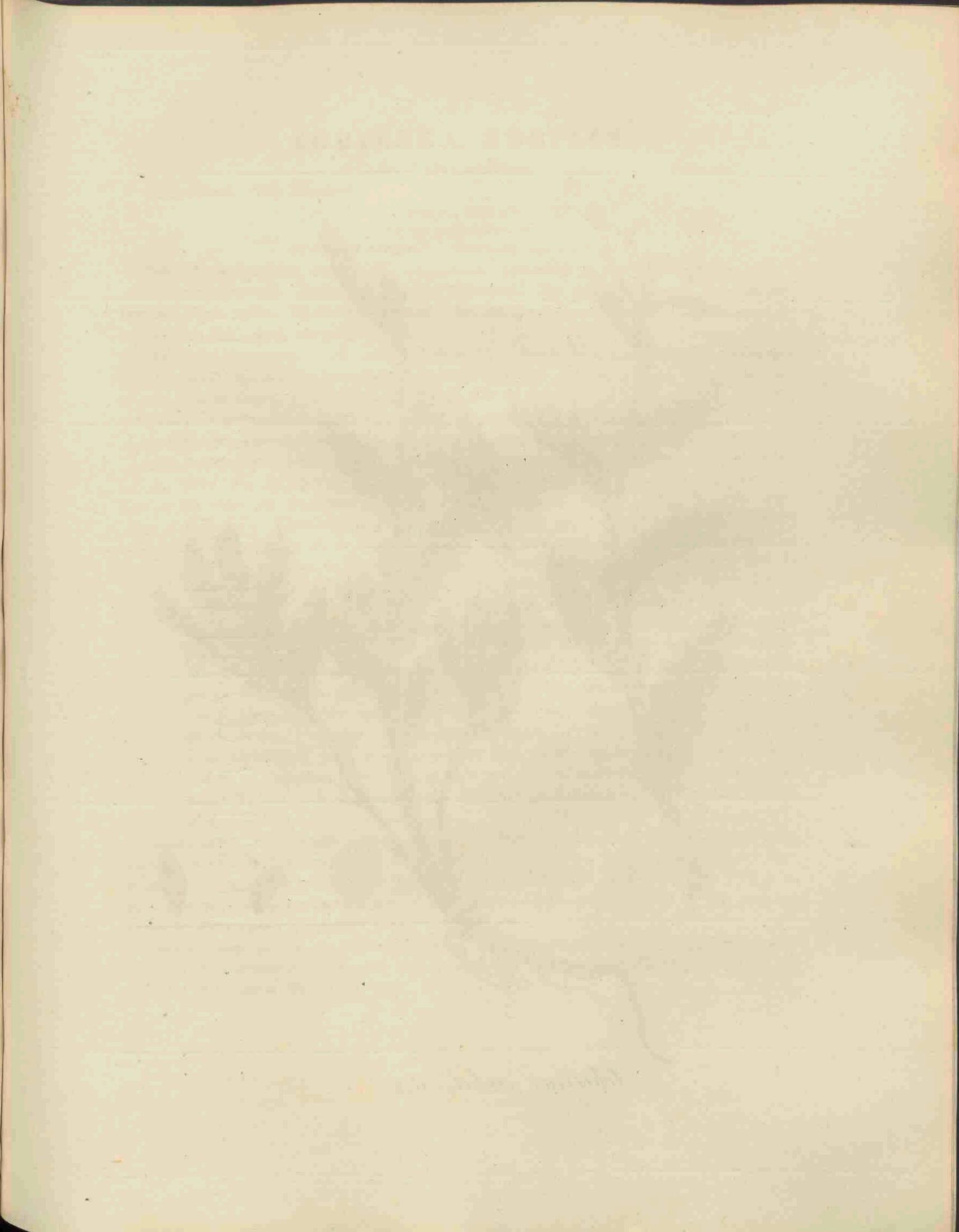
CARACT. SPÉCIFIQUES. Pédoncules biflores. Feuilles quinquelobées, rotundées. Les calices transversalement sillonnés.

C'est une plante qui d'abord occupe toute notre attention, dont les feuilles luisantes, et souvent, ainsi que le bas de la tige, joliment teintes de rouge à leur surface inférieure, a, ne peuvent qu'attirer nos yeux. — Elle est sociable, c'est à dire que toujours on la voit naître en certaine multitude, et de là que par la douce couleur pourprine des fleurs, principalement au temps de sa fleuraison elle donne un agrément pour la vue des plus frappants. — En l'examinant de plus proche on voit à sa tige glabre et fragile, des feuilles opposées et à 5 petits lobes, des pédoncules axillaires, biflores, et à la base de celles-ci, ainsi qu'au dessous de chaque ramification de la tige, deux petites Stipules, de couleur rougeâtre, b. Les fleurs, dont une vers c est un peu agrandie, sont renfermées dans un calice à 5 feuilles, et avec des corrugations transversales, d, — et en les développant ordinairement on y trouve un dizain d'étamines, et autour d'une columelle à la quelle ils sont attachés, 5 pistils, f; d'ensemble avec les étamines entourés de petites feuilles membraneuses e, qui agglutinées entre-elles constituent une sorte de tube. Au temps de la maturité des semences, qui sont attachées à l'extrémité inférieure des pistils persistants, g, ceux-ci se détachent, et s'éloignent de la columelle de la manière que l'on voit représentée dans la figure h. — Vers i nous voyons une des feuilles florales.

LIEU NATAL. Elle est assez rare chez nous, et ne semble être trouvée jusqu' présent qu' aux endroits suivants, où M. le Professeur VAN HALL, Mr. J. WITTEWAAL, et moi même nous l'avons cueillie. Mr. VAN HALL l'a vue entre Breukelen et le Nieuwersluis, Mr. WITTEWAAL aux environs de Deventer, auprès de Twello, et moi même je l'ai rencontrée dans le bois de Dennenburg, une campagne auprès de Driebergen. (*)

USAGE ÉCONOMIQUE. Le bétail la refuse. LINNÉ, Pan Suec.

(*) La même qu'ailleurs est nommée Maarssenbroek.

Achillea nobilis 673.

ACHILLEA NOBILIS.

Edel Duizendblad.

Hoogduitsch. Edle Schaafgarbe.

Bloeit Augustus, September. ♀.

SYNGENESIA SUPERFLUA. Overbodig-Zaamhelmigen.

Natuurl. Ord. volgens LINN. XLIX. *Compositae. Corymbiferae* JUSS. *Synanthereae* RICH.

GESLAGTS-KENMERKEN. Involucrum ovatum, imbricatum. Het omwindsel eirond, over elkander liggend. Flores radiati. De bloemen gestraald. Receptaculum planum, angustum, paleaceum. De vruchtbodem vlak, smal, stoppelig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis caulinis bipinnatifidis, laciniis linearibus subdentatis, rachi alata dentata; radicalibus triplicato-pinnatifidis. Tweewerf-vindeelige stengbladen, met lijnvormige, min of meer getande slippen, en gevleugelde en getande rist; de wortelbladen driewerf-vindeelig. Corymbo composito, fastigiato. De bloemtuil zamengesteld, nagenoeg van gelijke hoogte.

Van het gewoon Duizendblad (Achillea Millefolium), waarmede zij anders uiterlijk veel overeenkomst heeft, is deze reeds terstond door hare witachtige kleur te onderscheiden; die bij naauwkeurige beschouwing daardoor blijkt te ontstaan, doordien de steng en de bladen geheel en al met graauwe, korte, wollige haartjes overdekt zijn. Voorts vindt men hier niet zulk een aanmerkelijk onderscheid tusschen de wortelbladen en de bladen aan de steng, als men bij gene soort aantreft, en ziet men ook dat de bloemtuil kleiner, en meer zamengesteld is, alsmede dat de witte kleur der bloemblaadjes naar het geelachtige helt. Welke bloemblaadjes eigenlijk even zoo vele afzonderlijke bloempjes zijn; want wanneer men een der bij a onder vergrooting voorgestelde bloemhoofdjes, die gezamenlijk den bloemtuil daarstellen, opent, dan vindt men dat hetgeen zich zoo voor het oog als bloemblaadjes voordoet van onderen in een huisje eindigt, waarin een 2-spletig stampertje aangetroffen wordt, b. Deze bloempjes echter onvruchtbaar zijnde wordt er, zal de plant zich door zaden vermenigvuldigen, meer vereischt, en dit vinden wij in de kleine, 5-slippige, tweeslachtige bloempjes, c; die met eerstgenoemde door eenen algemeenen kelk, d, omgeven, en daar binnen op eenen stoppeligen vruchtbodem, e, ingeplant zijn: waarop men in den lateren herfst zoodanig rijp zaad aantreft, als zich (vergroot) bij f aan deszelfs buitenzijde, bij g aan de binnenzijde voordoet.

GROEIPLAATSEN. Vóór eenige jaren is zij door den Heer DE BELJER bij *Beuningen* gevonden geworden, nu twee jaren achtereen in de *Ooysche Wart* bij *Nymegen*; namelijk, eerst door den Heer N. ABELEVEN, Apotheker ter genoemde stede, en vervolgens ook door ZijnEd. zoon, den Heer F. H. A. J. ABELEVEN, terwijl eerstgemelde haar in 1840 omtrent ZijnEd. woonplaats ook op eene zandplaat buiten de *Hunnerpoort* aangetroffen heeft.

GEBRUIK. Door HALLER als geneesplant erkend. In sterkte van werking zal zij het winnen, doch anders is hare geneeskracht, en ook hare oeconomische waarde, gelijk te schatten met die van *Achillea Millefolium* (DI. III. Pl. 224).

ACHILLEA NOBILIS.

Achillée noble.

Nom Allemand. Edle Schaafgarbe.

Fleurit en Août, et en Septembre. ♀.

SYNGÉNÉSIE SUPERFLUE.

Ord. Nat. de LINNÉ XLIX. *Compositae. Corymbiferae* JUSS. *Synanthereae* RICH.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Involucre imbriqué, ové. Fleurs à rayon. Réceptacle plane, petit, paléacé.

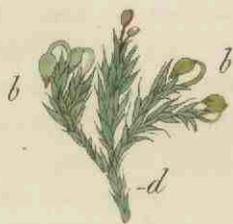
CARACT. SPÉCIFIQUES. Les feuilles de la tige bipinnatifides, à segments linéaires, souvent un peu dentés, et à nervure médiane ailée, et dentée. Les feuilles radicales bipinnatifides. Le corymbe composé, fastigié.

Quoique quant à son extérieur elle montre beaucoup de rapport avec l'Achillée Millefeuille (*Achillea Millefolium*), cependant de la première vue on voit déjà qu'elle en diffère assez, pour empêcher d'abord que nous prenons l'une pour l'autre. On observe que toute la plante est d'une couleur plus blancheâtre, que moins évidemment elle nous présente cette différence entre les feuilles radicales et celles de la tige, que le corymbe est plus petit et plus composé, et qu'aussi la teinte des feuilles florales tire plus au jaune. Lesquelles sont autant de petites fleurs; — ce qui se fait voir quand on procède à l'analyse d'un des petits paquets, a, qui ensemble constituent le corymbe: alors on voit que les parties qui d'abord se présentent comme de simples feuilles de la petite fleur séparée, se terminent vers leur bas dans un tube qui renferme un pistil à sommet fendu, b. Mais ces fleurs étant infécondes, afin que la plante puisse se propager par des semences, d'autres moyens sont exigés, et nous les trouvons dans les petites fleurs à 5 divisions que nous voyons vers c, et qui ont les organes pour la reproduction de l'espèce complets. Avec les premières celles-ci sont entourées d'un calice commun d, dans l'intérieur duquel elles sont insérées sur un réceptacle paléacé, e; en sorte que vers l'entrée de l'hiver celui-ci sert de support à des graines dont, en forme agrandie, vers f on voit la face extérieure, vers g le côté intérieur.

LIEU NATAL. Après que feu Mr. DE BEYER l'eut trouvée près de *Beuningen*, maintenant deux années de suite elle est vue dans un autre endroit près de *Nimègue*, que l'on nomme de *Ooysche Wart*. Où premièrement Mr. N. ABELEVEN, et puis aussi son fils Mr. F. H. A. J. ABELEVEN, l'ont observée tandis qu'en 1840 le premier l'a aussi rencontrée sur un banc de sable, hors du *Huunerpoort*.

USAGE. Par HALLER elle est reconnue pour plante médicinale. — Elle sera d'une plus grande efficacité, mais du reste sa vertu médicale ainsi que sa valeur économique, devront être estimées identiques avec les propriétés, que sous le même point de vue nous offre l'*Achillea Millefolium* (Tome III. Pl. 224).

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Grimmia pulvinata Sm. 674.

GRIMMIA PULVINATA Sm. (*)

Kussenvormende Grimmia.

Hoogduitsch. Polsterformiges Grimm's-Moos.

Engelsch. Grey Cushion Grimmia.

Draagt vrucht in het Voor- en in het Najaar. ♀.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeyjenden.

Natuurk. Ord. volg. LINN. LVI. Musci. Musci frondosi HEDW. Bladmossen.

Met den Hoogleeraar VAN HALL die verdeeling der *Geheimtelige, Onzichtbaar- of Bedektbloeyjende*, Gewassen volgende, welke ZijnEd. (*Flora Belg. Sept. vol. II. P. I. pag. 2 sq.*) aangenomen heeft, slaan wij hier, — om bovengenoemde, alsmede op volgende Plaat afgebeelde plant wetenschappelijk te bepalen, den volgenden weg in.

I. Partes *Vegetationis* virides, partibus foliaceis a parte caulina vulgo distinctis. De deelen der *Bladmaking* groen, de bladachtige deelen gewoonlijk wel van de steng onderscheiden. Partes *Fructificationis* distinctae, plus minusve capsulares. De deelen der *Vruchtmaking* onderscheiden, meer of min in den vorm van zaaddoozen.

B. Caulis nec articulatus nec vaginatus. De steng niet geleed, en ook niet van scheeden omgeven. *Fructificatio* varia. De *Vruchtmaking* verschillend.

AA. Capsulae collectae in spicis racemivae terminalibus, in *Soris* dorso frondis impositis, aut solitariae laterales vel terminales. De zaaddoozen in eindelingsche aren of trossen vereenigd, in *Vruchthooppjes* achter op het loof, — of alléén staande, zijdelings of eindelings geplaatst.

Ordo V. *Musci*. Capsulae terminales aut laterales, solitariae, calyptra atque operculo tectae, valvulis non dehiscentes. Zijdelingsche of eindelingsche, alléénstaande, een huikje en een dekseltje dragende, niet met kleppjes openberstende zaaddoozen.

Plantae cellulares caulescentes, vel simplices vel ramosae, foliosae. Celachtige planten, met onverdeelde of met getakte, en bladrijke steng. Folia integra, sessilia, saepe nervo medio instructa. Gave, ongesteelde, veelal in het midden van eene nerv voorziene bladen.

Tribus V. *Grimmieae*. — Capsula terminalis emersa vel rarissime immersa, ovata, cylindrica. De zaaddoos eindelingsch, uitspringende, of somtijds in den *Moskelk* besloten, eirond of rolrond. Peristoma simplex, dentibus 4-16, integri. Caules erecti breves, caespitosi. De binnenmond enkelvoudig, met 4-16 gave tandjes. De stengen opgericht, kort, zodevormende.

GESLACHTS-KENMERKEN. Capsula sabovata. De zaaddoos, *b*, nagenoeg eirond. Peristoma dentibus 16 pyramidalibus, aequidis tantibus reflexilibus. De binnenmond, *c* met 16 piramidale, even ver van elkander staande, ombuighbare tandjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caulis ramoso pulvinato, foliis patentibus, lanceolatis, piliferis. Kussenvormende, met getakte stengen, *d*, en openstaande, lancetvormige, haardragende bladen, *e*. Capsula elliptica calyptrata, operculo convexo, rostello recto. De zaaddoos, *b*, ovaal, met een huikje *a*, een bolrond dekseltje, en een regt snaveltje, *f*.

GROEIPLAATS. Overal op oude muren, op pannen- en ook op rieten daken.

(*) *Dryum pulvinatum*. L.

GRIMMIA PULVINATA Sm. (*)

Grimmie en coussinet.

Nom Allemand. Polsterformiges Grimm's-Moos.

— Anglais. Grey Cushion Grimmia.

Elle porte des fruits au printemps et en Automne. ♀.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Nat. de LINN. LVI. Musci. Musci frondosi HEDW.

Pour atteindre à l'exposition scientifique tant de la plante nommée ci-dessus, que de celle représentée dans la planche suivante, ici nous suivons, et aussi nous suivrons dans l'avenir, la manière de ranger les plantes cryptogames que Mr. le Profess. VAN HALL a publiée, dans son *Flora Belg. Sept. Vol. II. P. I. p. 2. sq.*

I. Les parties de la *Végétation* vertes, et les parties foliacées ordinairement distinctes de la partie qui représente la tige. Les parties de la *Fructification* distinctes, et plus ou moins capsulaires.

B. La tige sans articulations, et pas engainées. De Fructification diverse.

AA. Les capsules réunies en épis ou en grappes terminales, en constituant des *Sori* disposées sur le dos des expansions foliacées, ou solitaires latérales ou terminales.

Ord. V. Musci. Des Capsules solitaires, terminales ou latérales, couvertes d'un *Calypstre* et d'un *Opercule*, et à valvules non déhiscentes.

Ce sont des plantes cellulaires, à tige simple, ou rameifiée, et garnies de petites feuilles très rapprochées, sans découpures, sessiles, et souvent munies d'une nervure médiane.

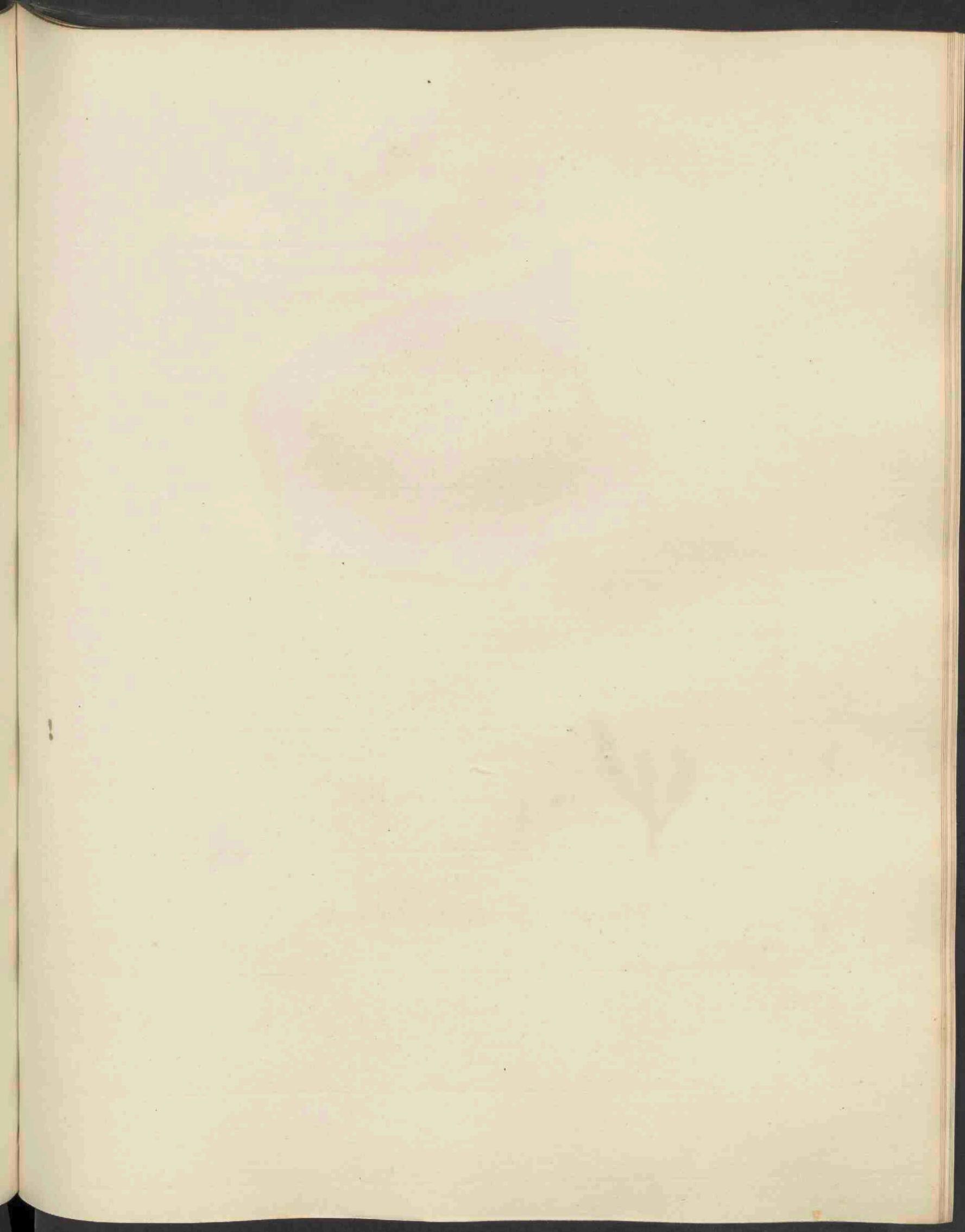
Tribu V. *Grimmieae*. Capsule terminale, saillante en dehors, ou quelquefois renfermée dans le *Périchet*, de forme ovaire, ou cylindrique. Le *Péristome* simple, à 4-jusqu'à 16 dents intègres. Tiges érigées, courtes, gazonnantes.

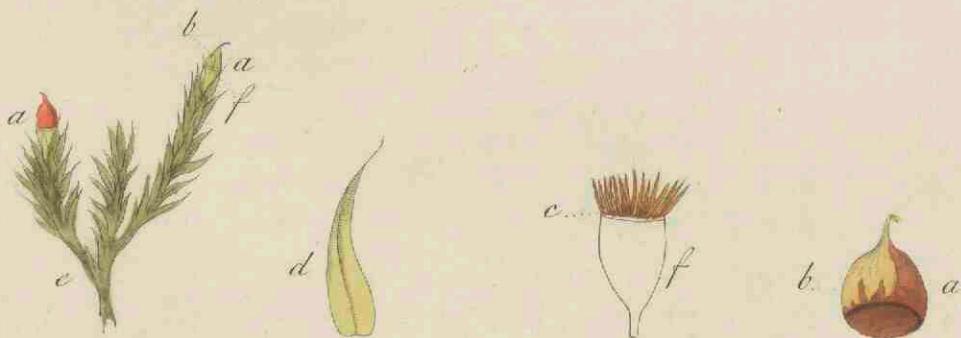
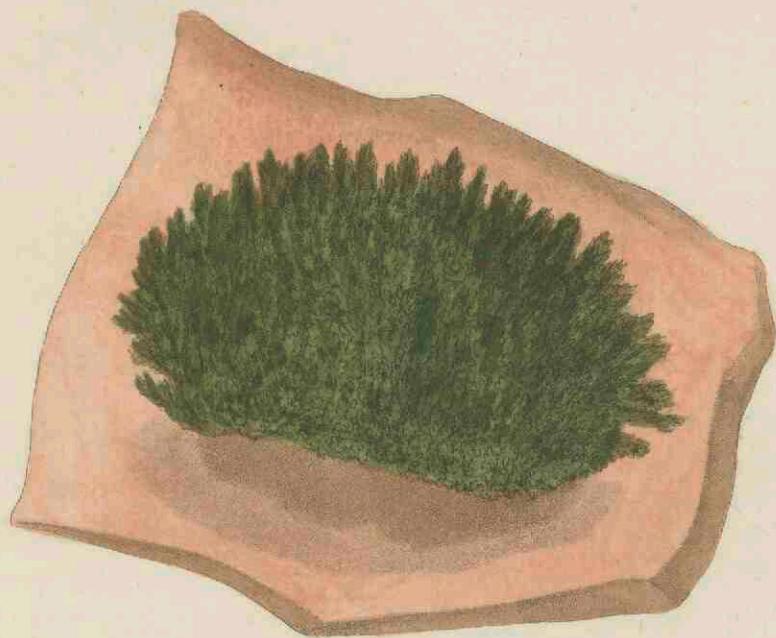
CARACT. GÉNÉRIQUES. Capsule obovée, *b*. Péristome, *c*, à 16 dents de forme pyramidale, égaux, et inflexibles.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Tiges rameuses, *d*, en coussinet, les feuilles patentés, lancéolées, pilifères, *e*. La capsule, *b*, elliptique et portant un Calypstre, *a*, et l'Opercule convexe, et muni d'un petit bec droit, *f*.

LIEU NATAL. Partout sur de vieilles murailles, sur les toits de nos maisons, et sur ceux de paille des bâtiments quelconques.

(*) *Bryum pulvinatum* L.

Grimmia Apocarpa Hedw 675.

GRIMMIA APOCARPA Hedw. (*)

Weggedoken Grimmia.

Hoogduitsch. Rothkopfiges Grimm's-Moos. Rothkopfiges Zwergmoos.

Engelsch. Sessile Bearded Grimmia.

Draagt vrucht in November en in December, en vroeg in de Lente.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurl. Ord. volgens LINN. LVI. Musci. Musci frondosi HEDW. Grimmieae MART.

Om uithoofde van bij voorgaande Plaat reeds plaats gehad hebbende genoegzame uitvoerigheid geene noodlooze herhaling te doen, volge hierop dadelijk de opgaaf der kenteekenen welke de soort onderscheiden.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule ramoso. De steng getakt, *e.* Foliis patentibus ex ovato lanceolatis, summis praesertim piliferis. De bladen openstaande, eirond-lancetvormig, de bovenste voornamelijk, haardragende, *d.* Capsula immersa ovata, operculo oblique rostellato. De zaaddoos, *f.* eirond, in den Moskelk besloten, en het dekseltje, *a.*, schuins-gesnaveld.

Vooraf door de levendig roode kleur der Dekselletjes van de zaaddoozen, a, — waarop men bij b het Huikje nog ziet vastzitten, valt dit plantje spoedig in het oog, en laat het zich van de hiervoor beschreven Grimmia pulvinata al terstond en gemakkelijk onderscheiden. — Maar ook in andere deelen en opzigten is het verschil tusschen beide dadelijk te herkennen: als aan de insgelijks roodgekleurde tandjes van den Binnenmond, c, en aan den vorm en aan de kleur der blaadjes, d. Door welk laatste te weeg gebragt wordt dat de verzameling van plantjes, welke te zamen een grooter of kleiner hoopje daarstellen, een zeer donker-groen aanzien heeft, terwijl dit bij de kussenvormende Grimmia, door de digte opéénligging van hare gezamenlijk haardragende blaadjes, geheel graauwachtig-wit is. Waarbij wij overigens nog aanmerken dat Grimmia apocarpa, behalve dat zij in hare houding altijd zeer van de vorige soort verschilt, ook veel meer in zekere standvastige vormen, of Verscheidenheden, voorkomt; onder welke zelfs zoodanige aangetroffen worden, dat sommigo kruidkundigen gemeend hebben dat die als bijzondere Soorten te beschouwen zijn.

GROEIPLAATS. MEESE en de GORTER hebben opgegeven dat deze soort in Vriesland overal op muren en op oude boomen groeit, — hetgeen wij echter haast in twijfel zouden trekken; doch hoe het hiermede ook gelegen zij, altijd is zij toch veel zeldzamer dan voorgaande soort. — Niettemin is zij, onder anderen voornamelijk door Dr. VAN DER SANDE LACOSTE, op onderscheidene plaatsen gezien geworden: op pannen daken bij *Utrecht*, bij het dorp *Elst* en te *Zwijndrecht*, en ook hier en daar op grafzerken en op andere steenen, en aan de rivier-kribben te *Willemsdorp*, bij *Dordrecht*.

Bij *Nijmegen* is zij door wijlen den Hr. DE BEIJER gevonden geworden, maar op boomen zal men haar doorgaans te vergeefs zoeken; — want hoezeer hierop door den Heer VAN DER SANDE bijzonderlijk acht gegeven is geworden, heeft ZijneEd. haar nog slechts eenmaal, mede te *Zwijndrecht*, op eenen ouden Wilg gezien.

(*) *Bryum apocarpum L.*

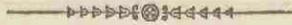
GRIMMIA APOCARPA Hedw. (*)

Grimmie apocarpe.

Nom Allemand. Rothkopfiges Grimm's-Moos. Rothkopfiges Zwergmoos.

— Anglais. Sessile Bearded Grimmia.

Porte des fruits en Novembre et en Decembre, mais aussi au Printemps.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINN. LVI. Musci. Musci frondosi HEDW. Grimmieae MART.

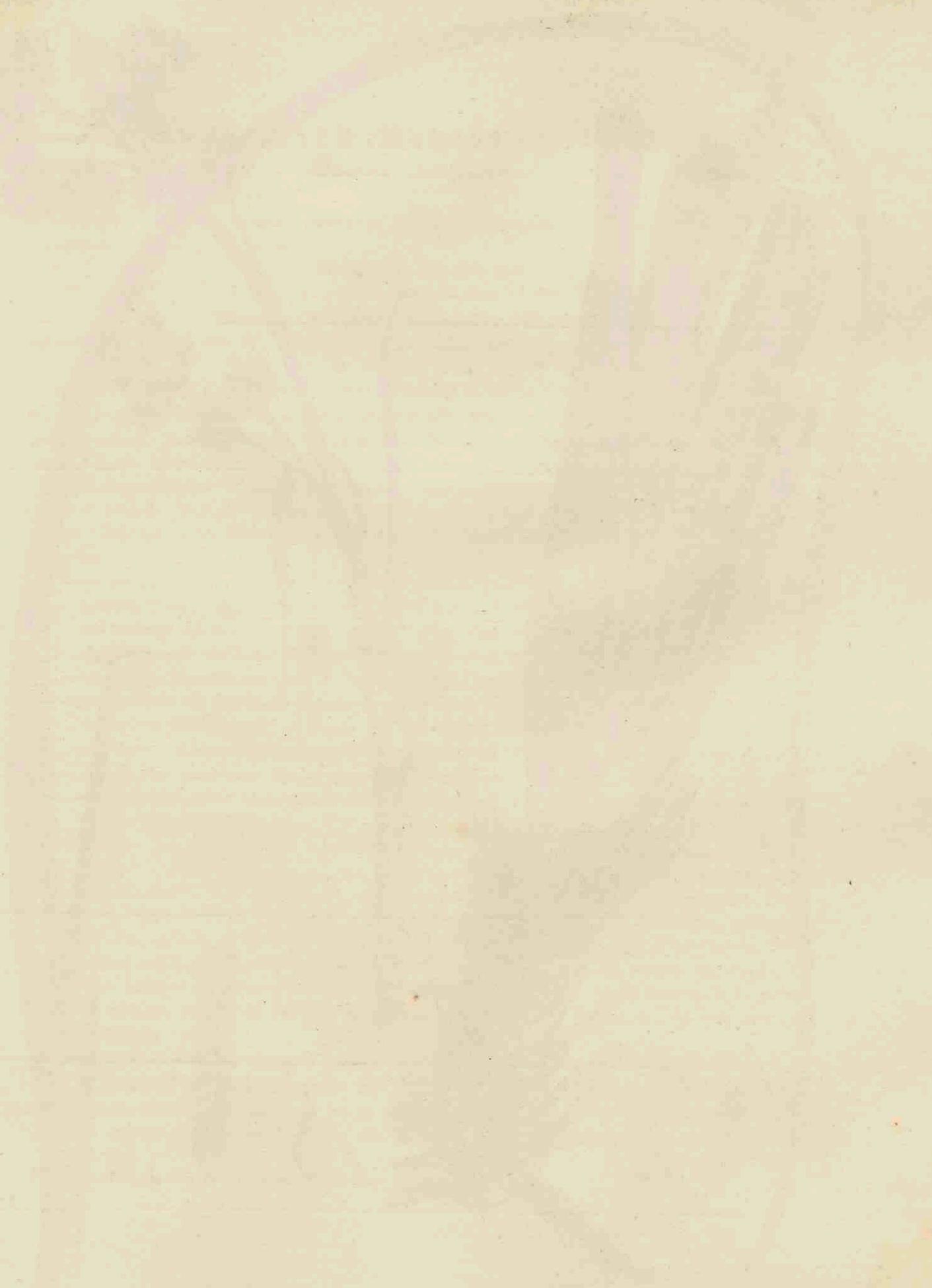
Comme en donnant la description de la plante précédente nous nous avons occupé d'une énumération assez ample, tant des caractères qui sont propres à toutes les Mousses, que de ceux qui distinguent le genre *Grimmia*, pour l'présent nous passons d'abord à exposer la Spécialité de celle qu'ici se présente.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Tige ramouse, *e*. Feuilles patentes, lancéolées, de forme ovale à la base, et surtout celles d'en-haut, pilifères, *d*. La capsule est immercée, ovale, et l' Opercule, *a*, avec un petit bec, de position un peu oblique.

Surtout par les Opercules, *a*, de couleur rouge, dont un vers *b* nous fait voir le Calyptre *y* adhérent, déjà à la première vue très facilement cette espèce se distingue de la *Grimmie* en coussinet (*Grimmia pulvinata*.) Mais aussi dans les autres parties on remarque une si grande différence, que l'on ne peut presque pas se méprendre entre ces deux. — Les dents du Péristome, *c*., sont également de couleur rouge, mais d'ailleurs on la connoit à la forme de ses feuilles, *d*, et à leur teinte beaucoup plus foncée; ce qui fait que les petits amas des plantes de cette espèce présentent un vert noirâtre, tandis que ceux du *Grimmia pulvinata*, dont toutes les feuilles ont un poil à leur sommet, se font voir d'un extérieur blanc-grisâtre. Au reste il est à observer, que le port de la *Grimmie apocarpe* varie aussi pour les lieux où elle vient; autant même que quelques-unes des différentes formes, qu'ici et là elle montre, viennent d'être nommées des propres espèces.

LIEU NATAL. MEESE et DE GORTER ont dit que dans la Frise elle croit sur presque toutes les murailles, et sur de vieux troncs d'arbre; — ce que cependant nous oserions révoquer en doute. — Elle est beaucoup plus rare que le *Gr. pulvinata*, et plus rarement encore nous la trouvons sur des arbres. Néanmoins parmi des autres surtout Mr. VAN DER SANDE LACOSTE l'a vue en plusieurs endroits autour, et aux environs d' *Utrecht*, près le village d' *Elst* et à *Zwijndrecht*, et là une seule fois sur un vieux Saule, tandis que dans un autre temps il l'a cueillie sur de grandes pierres de sépulture, et à *Willemsoorp*, près de *Dordrecht*, ainsi qu'ici et là le long de nos rivières, sur de gros cailloux. — Dans son temps Mr. DE BEIJER l'a déjà remarquée aux environs de *Nimègue*.

(*) *Bryum apocarpum* L.

Thomas Thomson Esq

Schoenus Mariscus L. 676.

SCHOENUS MARISCUS L. (*)

Moeras Galigaan.

Bijnaam. Wilde Galigaan.

Hoogduitsch. Deutscher Galgant. Deutsches Sumpfgras. Nussriet. groszes Knopfgras.

Engelsch. Prickly Twig-rush.

Bloeit Julij, Augustus 2.

TRIANDRIA. MONOGYNIA. Driehelmigen, Eenstijligen.

Natuurl. Ord. volgens LINN. III. *Calamariae. Cyperoideae.* JUSS. *Cyperaceae.* R. BR. *Cyperacearum*
Tribus. II: *Scirpeae.* KUNTH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Spiculae fasciculatae terminales et axillares undique imbricatae. Bundelsge-
wijs vereenigde eindelingsche en okselstandige, aan alle zijden over elkander liggende aartjes. Peri-
gynium nullum. Geen Bloemdek. Stylus bifidus. Het stijltje verdeeld. Nux putamine duplici. Het
vruchtje is een dubbel bekleed nootje.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Panicula decomposita, spiculis conglomeratis. De bloempluim van boven
tweewerf verdeeld, met getropte bloemaartjes. Culmo tereti laevi folioso. De steng rolrond, glad, be-
bladerd. Foliorum marginibus carinaque asperis. De bladen aan de kanten en op de kiel, *h*,
zeer scherp.

*Naar het stelsel van LINNAEUS behoort deze plant volgens eenigen tot de tweede Klasse en den
tweeden Rang, volgens anderen tot de derde Klasse en tweeden Rang, en naar het gevoelen van
nog anderen tot de derde Klasse, eersten Rang. Onze onderzoekingen hebben ons, gelijk bij
a gezien wordt, tot omhelzing van het laatste gevoerd, maar tevens het vermoeden gewekt dat
het stijltje eigenlijk uit twee te zamen gegroeide bestaat; welke van boven, b, los worden,
en nu elk in een tweedeelig stempeltje, c, eindigen. Het schubje dat de bevruchtings-deelen
bedekt van buiten bezien, d, brengt ligt te weeg dat men twee stijltjes telt, terwijl men door
eene oppervlakkige beschouwing van het vruchtbeginsel, e, zich eveneens gemakkelijk laat mis-
leiden: door dien eerst bij het rijpe vruchtje dadelijk te ontdekken is, dat dit, f, als eene
noot uit een dubbel bekleedsel bestaat, en van binnen eene ronde, gladde, en eenigzins ge-
strepte kern, g, bevat.*

GROEIPLAATS. Aan de kanten van verscheiden rivieren en staande wateren, DE GORTER. In sloot-
wallen omstrecks *Zoeterwoude*, en ook aan den weg van *Warmond* naar *Rijnsburg*, MULDER. Aan
den weg van *Ginkel* naar *Kudelstaart*, en bij *Rozendaal*, REINWARDT. Later is dezelve door Prof.
VAN HALL op moerasachtigen veengrond te *Eelderwolde* en te *Paterwolde*, bij *Groningen*, gevonden
geworden; door anderen en door mij zelve op éene plaats in de Veenen van *Achttienhoven*, als-
mede op eene tusschen *Westbroek* en *Oud-Loosdrecht*; omtrent *Halteren* bij *Bergen op Zoom*; in
zeer groote menigte op lagen grond achter de Geref. Kerk te *Dongen*, en op eene vochtige plaats
op de Hei tusschen *Dongen* en *Tilburg*; in vochtige duinvalleijën bij *Wassenaar*, en ook hier en
daar in *Vriesland*.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. In *Zweden* gebruikt men dezelve om de huizen te dekken, in plaats van
stroo, en houdt dit voor veel duurzamer. Het rundvee eet de plant in het voorjaar, maar later, en ge-
droogd zijnde, raakt het die niet aan, ten zij dezelve te voren gedorscht en uitgeslagen geworden is:
op dat de scherpe prikkels aan de bladen den mond niet kwetsen. LINNAEUS, *reize door Gothland*.

(*) *Cladium Mariscus* R. BROWN. *Cladium germanicum* SCHRADER.

SCHOENUS MARISCUS L. (*)

Choin Marisque.

Nom Allemand. Deutscher Galgant. Deutsches Sumpfgras. groszes Knopfgras. Nussriet.
— Anglais. Prickly Twig-rush.

Fleurit en Juillet et Août 2.

TRIANDRIE MONOGYNIE.

Ord. Naturl. de LINNÆUS. III. Calamariae. Cyperoideae. JUSS. Cyperaceae. R. BR. Cyperacearum Tribus II: Scirpeae. KUNTH.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Des épis inbriqués de tous côtés, terminaux et axillaires. Point de Périgone. Style bifide. La graine est une Noix à double enveloppe.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Panicule décomposée, à épis ramassés en tête arrondie. Tige cylindrique, glabre, couverte de feuilles munies de dents aiguës sur les bords et sur la carène, *h*.

Suivant quelques uns cette plante appartient à la deuxième Classe et au second Rang du Système de LINNÆUS, mais à la troisième Classe, Rang second, d'après d'autres; tandis qu'aussi plusieurs l'ont mise dans la troisième Classe, premier Rang. — Nos recherches nous ont fait participer de l'opinion des derniers, comme on le voit vers a; outre qu'aussi elles nous ont rendu vraisemblable, qu'à proprement dire le style est formé de deux styles soudés ensemble: qui vers le sommet, b, se détachent, et ensuite se terminent chacun dans un stigmate divisé, c. Or, l'écaille qui couvre les organes de la fructification, vue d'en dehors vers d, peut aisément occasionner que l'on croit voir deux styles. Aussi de la même manière on peut très facilement se méprendre quand, au lieu d'un examen exact, on ne donne qu'un regard fugace au germe, e: car au temps de la maturité du fruit, f, on concerne que celui-ci est à deux téguments, et, comme une noix, renferme dans son intérieur une espèce d'amande lisse et un peu rayonnée, g.

LIEU NATAL. Aux bords de plusieurs de nos rivières, et d'eaux mortes, DE GORTER. Aux bords des fossées près de Zoeterwoude, et au chemin de Warmond à Rynsburg, MULDER. Au chemin de Ginkel à Kudelstaart, et près de Rozendaal, REINWARDT. Puis Mr. le Prof. VAN HALL l'a rencontrée dans un lieu marécageux à Eelderwolde, et aussi à Paterwolde, près de Groningue; tandis que d'autres, ainsi que moi-même, l'ont cueillie dans un endroit dans les tourbières vers Achttienhoven, et dans un autre entre Westbroek et Oud-Loosdrecht. Elle croit aussi aux environs de Halteren, près de Bergen op Zoom; en abondance dans un lieu bas à Dongen, et à quelque distance d'un marais sur la bruyère entre Dongen, et Tilburg dans les vallées des dunes près de Wassenaar, et ça et là dans la Frise.

USAGE ÉCONOMIQUE. En place de paille, les Suédois s'en servent pour en couvrir des toits de maison; dont ils assurent qu'ils résistent plus longtemps aux influences de l'air. — Le bétail la prend dans sa jeunesse, mais n'y touche pas dans un temps plus avancé, ni à la plante desséchée: au-moins qu'auparavant elle a été battue ou broyée; de peur que l'aspérité des feuilles leur déchire la bouche. LINN., *Reis door Gothland*.

(*) *Cladium Mariscus* R. BROWN. *Cladium germanicum* SCHRADER.

Delphinium Consolida L. 677.

DELPHINIUM CONSOLIDA L.

Veld Riddersporen.

<i>Bijnaam</i>	Wilde Riddersporen. Kalketrip.
<i>Hoogduitsch.</i>	Feld Rittersporn.
<i>Engelsch.</i>	Field Larkspur.

Bloeit Julij, Augustus ☉.

POLYANDRIA. TRIGYNIA. Veelhelmigen. Driestijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINNAEUS XXVI. *Multisiliquae. Ranunculi. JUSS. Ranunculaceae* LINDL.

Ranunculacearum Tribus III: *Helleboreae* DC.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx coloratus, 5,6-partitus, sepalo superiore calcarato. De Kelk gekleurd, 5,6-bladig, het bovenste blad gespoord. Corolla 4-petala, superiora calcarata, calcaribus inclusis, vel petala omnia in unum calcaratum coalita. De bloemkroon vierbladig: de bovenste bloembladen gespoord en de sporen ingesloten, — of al de bloembladen tot een enkel gespoord blad samen gegroeid. Capsulae 1,3,5, polyspermae. Een, drie of vijf, veelzadige zaaddoozen.

SOORTELIJKE-KENMERKEN. Corolla monopetala. De bloemkroon éénbladig. Caule divaricatim ramoso. De steng uitgespreid-takkig. Racemis paucifloris. Schaarsbloemige bloemtrossen.

Met gevulde of dubbele bloemen is dezelve door v. SCHLECHTENDAL in Duitschland gevonden geworden (Linnaea, Bd. XII. p. 686), en komt zij hier en daar in onze bloemtuinen voor, doch zoo als zij gewoonlijk op het veld groeit is zij het bevalligst, en voor bewonderend onderzoek het leerzaamst. — De bloem vertoont zich op het eerste gezicht als uit 6, of als men wil uit 7, deelen te bestaan; gelijk bij a te zien is. Vijf hiervan zijn gekleurde kelkbladen, c, het zesde, b, stelt, door zamengroeijing tot een geheel geworden, de Bloemkroon daar, en het zevende maakt het Spoortje, d uit: dat een verlengsel van het bovenste kelkblad is, en van binnen een tweede spoortje bevat, dat tot de zamengegroeide bloemkroonbladen behoort, e. Dit overlans geopend zijnde ziet men, f, de inhechting der meeldraadjes, en bij g de tot een enkel lichaampje zamengewassen stampertjes; en alzoo ook slechts eene enkelvoudige zaaddoos, h, gevormd worden: waarin eenige zaden zoo als, onder sterke vergroo-ting, bij i.

GROEIPLAATSEN. Veel te *Maurik*, in de Betuwe, *DE GORTER*. Bij *Nijmegen*, *DE BELJER*. Bij *Arnhem*, *VRLIDAG ZIJNEN*. Bij *Utrecht*, op bouwland omtrent *Klein-Ameliswaard*, aan den Spoorweg tusschen *Vechten* en *Bunnik*, en op eenige velden tusschen *Kothen* en *Wijk bij Duurstede*. Ook in korenlanden onder *s'Gravesande*, in Zuid-Holland, en in de omstreken van *Breda*.

GENEESKUNDIG GEBRUIK. Zij bezit eene zamentrekkende kracht, en naar het gevoelen der Ouden het vermogen van wonden te heelen; waarom zij eertijds bij de Apothekers, onder den naam van *Herba et Flores Consolidae regalis* (ook wel *Calcitrippae*) wel bekend was. In latere tijden is een aftreksel van de zaden tegen sommige gevallen van aamborstigheid geprezen geworden, en heeft men bevonden dat van de steng en de bladen een krachtig schoonheids-middel (*cosmeticum*) te bekomen is; maar tevens dat dit voor de huid, en dus ook voor de gezondheid, zeer nadeelig was.

HUISHOUDELIJK-GEBRUIK. Sommigen droogen de bloemen en doen ze bij snuif-tabak, om die daardoor aangenaamer te maken. Haar uitgeperst sap geeft eene groene verw; met aluin gekookt eene blaauwe. De bijen trekken er eene menigte honing van. *MATTUSCHKA*.

DELPHINIUM CONSOLIDA L.

Delphinium des Blés.

Surnom. Pied d'Alouette Consoude.

Nom. Allem. Feld Rittersporn.

— *Anglais.* Field Larkspur.

Fleurit en Juillet, Août. ☉

POLYANDRIE. Trigynie.

Ord. Natur. de LINN. XXVI. *Multisiliquae. Ranunculi* JUSS. *Ranunculaceae* LINDL. *Ranunculacearum* Tribus III: *Helleboreae* DC.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice coloré, de 5,6 pièces, dont la supérieure se termine par un éperon. La corolle à six feuilles: les supérieures à des éperons renfermés; ou les pétales sont réunis, et ne forment qu'une seule pièce éperonnée. Une seule, ou 3,5 capsules, polyspermes.

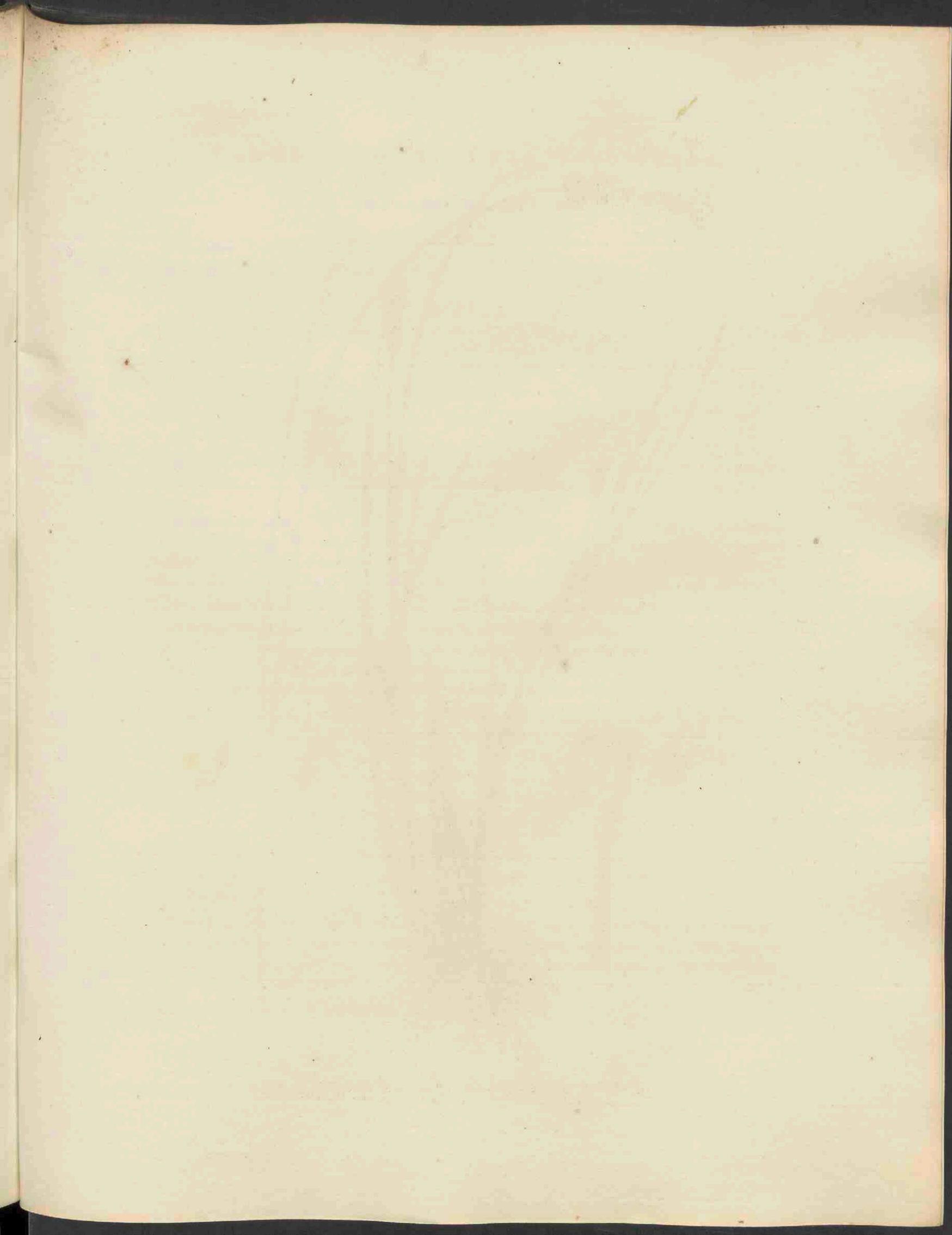
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Corolle monopétale. Tige droite et à rameaux divariqués. Des grappes pauciflores.

En Allemagne VON SCHLECHTENDAL l'a trouvé à fleurs doubles (Linnæa, Bd. XII. p. 686), et telle aussi on le voit çà et là dans nos jardins; mais comme il vient sur les champs il offre et le plus de grace, et le plus de quoi pour le prendre en contemplation. — D'abord les fleurs semblent être constituées de 6, ou si l'on veut de 7, pièces diverses, comme on voit vers a. Dont cinq sont des sépales colorés, c, la sixième, b, représente la corolle, tandis que la septième constitue l'éperon d; — qui est un prolongement du supérieur des sépales, et reçoit dans sa cavité un autre prolongement, qui vient des feuilles soudées de la corolle, c. fendu dans sa longueur vers f, celui-ci fait voir l'insertion des étamines, et vers g un des pistils: vu que par une loi d'avortement naturelle deux autres pistils ne viennent pas à se développer; et de là aussi que les capsules, h, sont solitaires. Dans celles-ci se trouvent quelques graines, dont une est agrandie vers i.

LIEU NATAL. En grande quantité auprès de *Maurik*, dans le *Betuwe*, DE GORTER. Près de *Nymègue*, DE BYER. Près d'*Arnhem*, VRIJDAG ZIJNEN. Sur des champs auprès du *Klein Ameliswaard*, contre l'élévation de terre pour le chemin de fer entre *Vechten* et *Bunnik*, ainsi que dans quelques terres cultivées entre *Kothen* et *Wijk bij Duurstede*, dans la province d'*Utrecht*. Aussi dans les champs près de *'s Gravezande*, dans la Hollande-méridionale, et aux environs de *Breda*.

USAGE MÉDIC. Il est de vertu adstringente, et suivant les anciens il possède la propriété de consolider des plaies. D'ou vient qu'autrefois il fut assez connu chez les Apothicaires, qui alors le gar-doient sous le nom de *Herba et Flores Consolidae regalis*, ou de *Herba et Fl. Calcitrippae*. Mais après quelques-uns ont loué l'usage d'une Teinture de ses graines, dans certains cas d'Asthme, et d'autres ont dit que son herbe peut procurer un puissant cosmétique; qui cependant a été trouvé fort nuisible pour la peau, et donc aussi pour la santé.

USAGE ÉCON. Les fleurs desséchées peuvent servir pour les mettre en contact avec du Tabac en poudre; ce qui, suivant quelques-uns, lui communique une odeur très agréable. Leur suc exprimé donne une couleur verte, et une couleur bleue en les traitant avec l'alun. Les abeilles s'y fournissent de beaucoup de miel. MATTUSCHKA.

Carex teretiuscula Goodenough. 678.

CAREX TERETIUSCULA GOODENOUGH.

Rolrondachtig Rietgras.

Hoogduitsch. Rondhalmige Segge.

Engelsch. Lesser Panicked Carex, or Sedge.

Bloeit Mei 2.

MONOECIA TRIANDRIA. Eenhuizigen. Driehelmigen.

Natuurl. Ord. volgens LINN. III. *Calamariae. Cyperaceae.* R. BR. *Cyperoideae.* JUSS. *Cyperacearum*
Tribus IV: *Caricinae.* KUNTH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Flores monoeci aut rarius dioeci; spiculis nunc androgynis, nunc unisexualibus. Eenhuizige of somwijlen tweehuizige bloemen; de aartjes dan eens helmstylig, dan eens mannelijk of vrouwelijk. Stigmata 2, 3. Twee of drie stempeltjes, *e.* Urceolus persistens, ovarium et postea semen includens, apice perforatus, capsulaeformis. Een blijvend, aan den kop doorboord, zaaddoosvormig vruchtzakje, *f.*, dat eerst het vruchtbeginsel, *g.*, en daarna het zaad, *h.*, insluit.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Spicis coarctato-paniculatis. Een zamengedrongen bloempluim. Fructibus ovatis bidentatis margine ciliato-serratis. Eironde tweetandige en aan de kanten van boven gewimperd-zaagtandige vruchtjes, *f.* Glumis ovatis aristatis. Eironde genaalde kafblaadjes, *i.* Culmo inferne tereti superne trigono. De halm beneden rondachtig, van boven driekantig.

Onder onze Rietgrassen behoort deze soort tot die welke de zeldzaamste zijn, en tot heden toe, even als zulks in Frankrijk het geval is, nog maar op enkele plaatsen aangetroffen is geworden. — Zij maakt kleine zoden, met gewoonlijk 2 à 3, beneden bijna rolronde maar van boven driekantige, en aldaar ruwe, halmen, a; heeft smalle, en aan de kanten insgelijks ruwe bladen, welke in den bloeitijd nagenoeg zoo lang als, of zelfs langer dan de halmen zijn, maar daarna door deze in lengte verre overtroffen worden, b. De benedenste bloempakjes, c, bevatten de bevruchtingsdeelen van beiderlei geslacht; de bovenste meestal alléén mannelijke. Waarbij nog valt aan te merken, dat bij gene de vrouwelijke bloemdeelen zich het eerst vertoonen, d, en vervolgens de mannelijke te voorschijn komen. (Dichogamia gynandra).

GROEIPLAATS. Het eerst is dezelve door den Hoogl. VAN HALL op vochtige plaatsen bij *Haarlem* gevonden geworden, en daarna door ZijnEd. ook te *Eelderwolde*, bij *Groningen*. — De Heer A. S. DE BRUYN vond haar in menigte bij *Geldorp*, in *Noord-Brabant*, en voorts groeit zij zeer overvloedig in de veenen onder *Achttienhoven*.

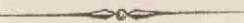
Huishoudelijk gebruik. Is hiervan nog niet bekend.

CAREX TERETIUSCULA GOODENOUGH.

Carex Arrondi.

Surnom. Laiche arrondie.
Nom Allemand. Rundhalmige Segge.
— *Anglais.* Lesser Panicled Carex, or Sedge.

Fleurit en Mai 2.

MONOECIE TRIANDRIE.

Ord. Natur. de LINNÉ III. Calamariae, Cyperoideae JUSS. Cyperaceae. R. BR. Cyperacearum
Tribus IV: Caricinae KUNTH.

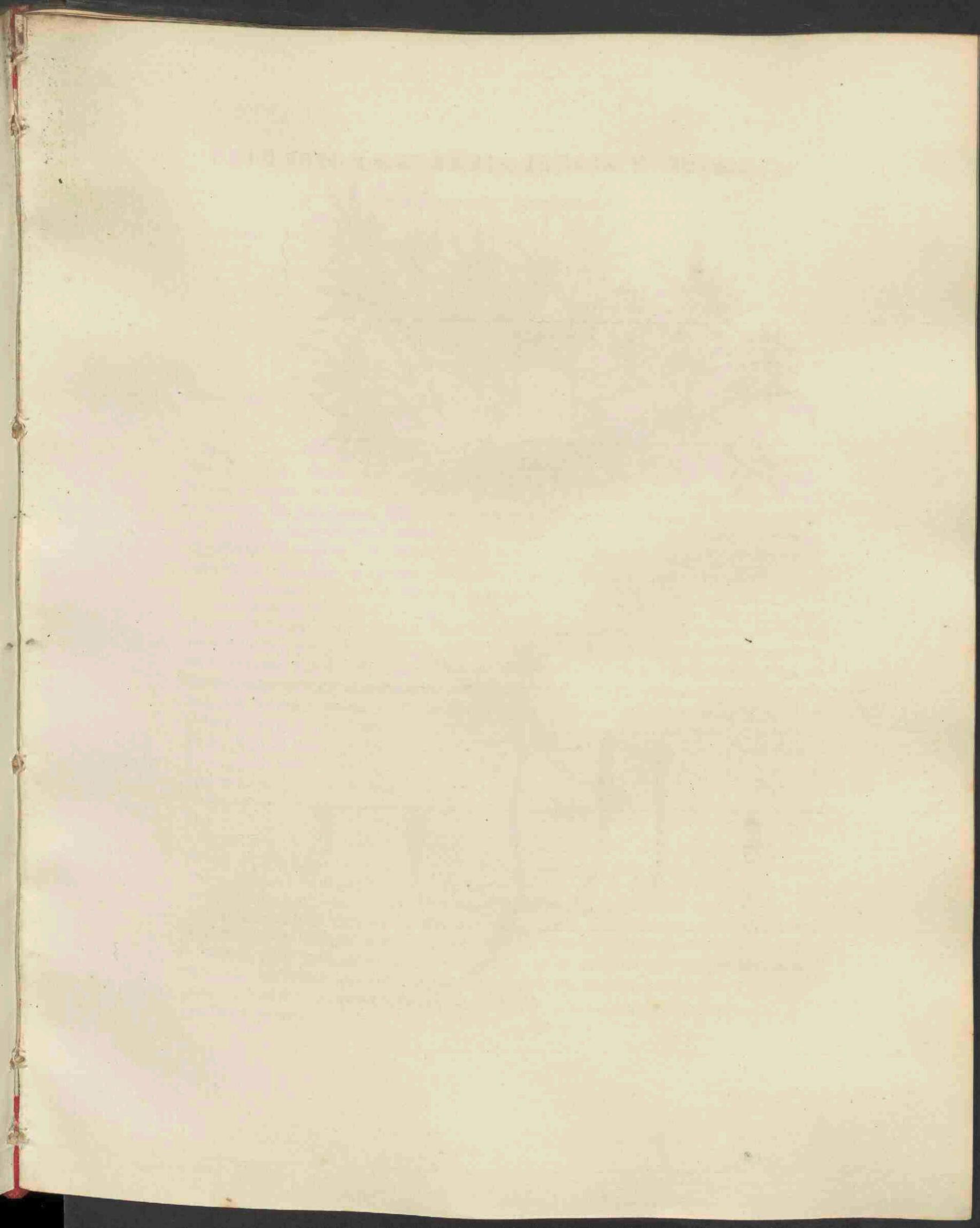
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Fleurs monoïques, plus rarement dioïques; épis tantôt androgyns, tantôt unisexuels. Deux ou trois stigmates. *e.* Urcéole persistant, perforé, capsuliforme, *f*; qui premièrement renferme l'ovaire, *g*, ensuite la graine, *h*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Epillets agglomérés, en panicule serrée. Fruits ovales, bifides, à bords un peu dentés, *f*. Glumes ovales, aristées, *i*. Hampe arrondie dans le bas, triangulaire dans le haut.

Parmi les espèces de Laiche la présente appartient à celles qui chez nous sont les plus rares, et, de même qu'en France, jusqu'ici n'est trouvée que seulement en quelques lieux. Elle forme de petits gazons, ordinairement à 2 ou 3 chaumes; qui vers le bas sont presque cylindriques, mais supérieurement, a, de forme triquètre, et après au toucher. Ses feuilles sont étroites, à bords rudes, et au temps de la fleuraison aussi longues, ou même plus longues que les chaumes; tandis que dans son âge plus avancé ceux-ci les surpassent de beaucoup, b. Les épillets inférieurs, c, ont les organes pour la fructification du double sexe, mais les supérieurs ne portent que des organes mâles. — Il reste à observer que chez les premiers les organes femelles, d, viennent au-devant des mâles. (Dichogamia gynandra).

LIEU NATAL. Le Prof. VAN HALL l'a trouvée le premier, savoir, en quelques lieux humides près de *Haarlem*, puis aussi à *Eelderwolde*, près de *Groningue*. Mr. A. J. DE BRUYN l'a vue en abondance près de *Geldorp*, en Brabant-Septentrional, et aussi elle croît en multitude dans les tourbières vers *Achttienhoven*, près d' *Utrecht*.

USAGE ÉCON. N'en est pas connu.

Climacium dendroides, Web. et Mohr. 679.

CLIMACIUM DENDROIDES WEB. ET MOHR. (*).

Boomvormig Laddermos.

Hoogduitsch. Treppen-Moos.

Engelsch. Tree-shaped Feather-Moss.

Draagt vrucht in Januarij 2.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurl. Ord. volg. LINNAEUS LVI. Musci. Musci frondosi HEDW. Muscorum Ordo III: Odontostomi
W. Muscorum Tribus I. Hypneae.

Hypneae: Capsula lateralis, exserta vel inclusa, plerumque oblonga, recta vel inaequalis. De zaaddoos zijdelingsch, uitspringende of in den Moskelk besloten, meestal langwerpig, regt, of ongelijk. Peristoma duplex: externum, dentes 16; internum laciniatum, cum vel sine ciliis interjectis, vel et dentatum. De binnenmond dubbeld: de buitenste uit 16 tandjes bestaande; de binnenste slippig; met of zonder tusschenliggende wimpers, ook wel getand. Caules saepe valde ramosi, plerumque adscendentes vel repentes. De stengen meestal zeer getakt, doorgaans opgaande, of kruipende. Folia latiora, saepe bifariam disposita. De bladen vrij breed, dikwijls in twee rijen geplaatst. Gemmae vulgo axillares. Gewoonlijk okselstandige knoppen.

GESLACHTS-KENMERKEN. Capsula aequalis, oblonga, erecta. De zaaddoos gelijk, langwerpig, opgerigt, *a*. Peristoma duplex: exterius dentibus 16 lanceolato-subulatis; interius dentibus 32 lineari-subulatis rectis, per paria approximata atque apice transversim connexis, e basi membranacea ortis. De binnenmond dubbeld; de buitenste met 16 lancet-elsvormige tandjes, *b*; de binnenste met 32 lijn-elsvormige, regte, bij paren elkander naderende en aan den top dwars verbonden, en uit eenen vliezigen voet ontstaande tandjes, *c*. Columella persistens, exserta. Een blijvend, uitspringend zuiltje, *d*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule erecto basi nudo, superne ramos patentis sustinente, arbusculiformi. De aan den voet kale steng van boven met uitstaande takjes, als 't ware een boompje voorstellende. Foliis patenti-erectis, ovato-lanceolatis plicatis, apice serratis, nervo evanido instructis. Openstaand-opgerigte, eivormig-lancetvormige, aan den top zaagtandige bladen, *e*, met eene zich allengskens verliezende nerf. Capsulae erectae operculo conico-rostrato. Het dekseltje van de opgerigte zaaddoos kegelvormig-gesnaveld, *f*.

GROEIPLAATS. In het bosch bij *Uilenpas*, DE GORTER. bij 's *Gravenhage*, J. VAN SPYK VERMEULEN. Aan de *Bild* bij *Utrecht*. V. HALL. Algemeen bij *Breekekamp* en *Ootmarsum*, en op onderscheiden andere plaatsen in Overijssel, MIQUEL. — Bij *Leyden*, Dr. DOZY. In de duinen in Holland, REINWARDT; in die op *Walcheren*, Dr. VAN DEN BOSCH. Langs den weg tusschen de *Bild* en *Zeist*, en langs dien van *Utrecht* naar *Zuilen*, GEVERS DEYNOOT. — Op *Tjiepma*, bij de *Meern*, in de veenen te *Achtienhoven*, op de Batterijen te *Blaauwkappel*, en in het *Spoel* bij *Kuilenburg*.

Dezelve wordt zeldzaam in vrucht aangetroffen, en de tijd van hare vruchtmaking door de Schrijvers verschillend opgegeven. De hier afgebeelde is van *Blaauwkappel*.

(*) *Hypnum dendroides* L.

CLIMACIUM DENDROIDES WEB. ET MOHR.

L'hypnum dendroides L.

<i>Surnom.</i>	Climacie.
<i>Nom Allemand.</i>	Treppen-Moos.
— <i>Anglais.</i>	Tree-shaped Feather-Moss.

Fructifère en Janvier 24.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINN. LVI. Musci. Musci frondosi. HEDW. Muscorum Ordo III: Odontostomi. W. Muscorum Tribus I: Hypneae.

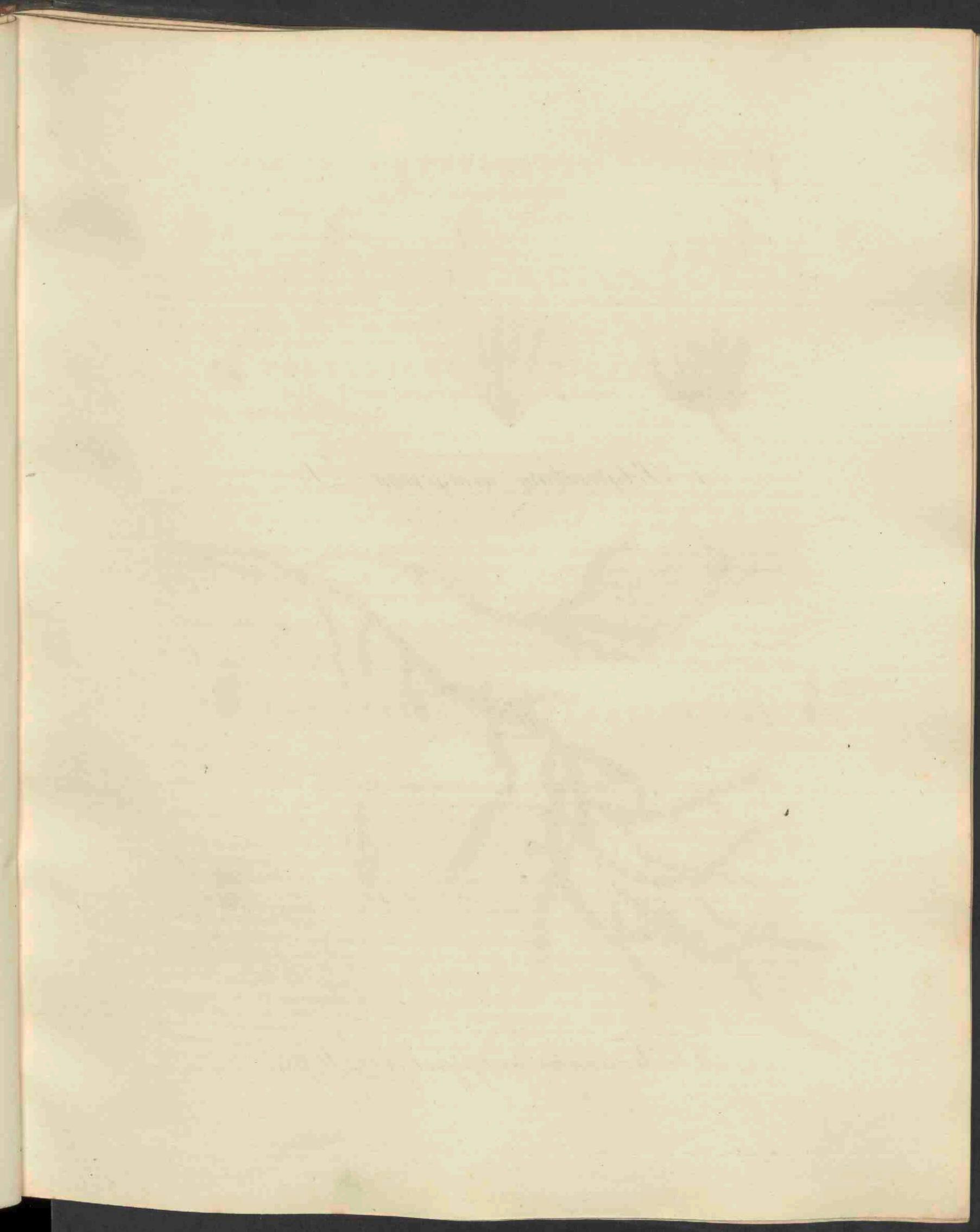
Hypneae: Capsule latérale, saillante ou cachée dans un Périclète, le plus souvent oblongue, toute droite, ou inégale. Péristome double: l'extérieur à 16 dents; l'intérieur lacinié, avec des cils, ou point, quelquefois denté. Tiges souvent très rameuses, presque toujours érigées, ou couchées sur la terre. Feuilles assez larges, souvent à deux rangées. Ordinairement des boutons axillaires.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Capsule égale, oblongue, droite, *a*. Péristome double: l'extérieur à 16 dents lanceolées-subulées, *b*; l'intérieur membraneux à la base, fendu en 32 dents linéaires-subulées, et réunies à leur sommet, *c*. Une colummelle persistante, et saillante, *d*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige érigée, nue à la base, rameuse au sommet; ayant le port d'un petit arbre. Feuilles ouvertes, ovato-lanceolées, pliées, à nervure cessante, et un peu dentées au sommet, *e*. L'opercule est en cône, et terminé par un petit rostre, *f*.

LIEU NATAL. Dans le bois près d'*Uilenpas*, DE GORTER. Près de *la Haye*, J. VAN SPYK VERMEULEN. Auprès du *Bild*, VAN HALL. Beaucoup près de *Breekekamp* et d'*Ootmarsum*, et en d'autres lieux de l'Overijssel, MIQUEL. Près de *Leide*, M. M. DOZY et MOLKENBOER. Dans les dunes de la Hollande, REINWARDT; dans celles en l'île de Walcheren, le Dr. VAN DEN BOSCH. A côté de la chaussée entre le *Bild* et *Zeist*, et à côté du chemin d'*Utrecht* à *Zuilen*, GEVERS DEYNOOT. Puis, au *Tjepma*, commune de *Meern*, dans les tourbières d'*Achtienhoven*, sur les batteries à *Blaauwkappel*, et au *Spoel* près de *Kuilenburg*.

Nous le voyons bien plus stérile que portant des fruits, mais à l'endroit cité l'avant dernier cependant je le trouvai en fructification, presque partout tellement riche, qu'il figure ici dans la planche, vers B.

1 *Polytrichum urnigerum* L.

2 *Fontinalis antipyretica* L. 680.

CRYPTOGAMIA.

Bedektbloeienden.

Natuurk. Ord. volgens LINN. LVI. Musci. Musci frondosi HEDW.

Tribus III. *Polytricheae*: Capsula terminalis subimmersa vel exserta, oblonga vel cylindrica, interdum angulata, saepius recta. De zaaddoos eidelingsch, nu eens meer of min besloten dan weder uitspringende, langwerpig of cylindrisch, somwijlen kantig, gewoonlijk regtopstaande. Peristoma duplex, vario modo abortivum: externum vel nullum vel dentibus 8, 16, 32, 36, 48, 64 constans; internum ex membrana vel dentibus vel ciliis compositum. De binnenmond dubbeld, op onderscheiden wijzen misdragende: de buitenste of niet aanwezig, of uit 8, 16, 32, 36, 48, 64 tandjes bestaande; de binnenste uit een vlies, of uit tandjes, of uit wimpers gevormd. Caules plerumque simplices, erecti. De stengen meestal eenvoudige, regtstandig.

1. POLYTRICHUM URNIGERUM L.

Urne-dragend Vrouwenhaar.

Engelsch. Urn-headed Hair-moss.

Draagt vrucht in Junij, Julij. 2.

GESLACHTS-KENMERKEN. Capsula terminalis. De zaaddoos eidelingsch. Peristoma simplex brevissime 16-64 dentatum. De binnenmond enkelvoudig, met 16-64 zeer korte tandjes, *a*. Capsulae orificium membrana peristomatis dentibus prehensa tectum. De opening van de zaaddoos met een in de tandjes van den binnenmond ingevat vliesje bedekt, *b*. Calyptra pilis deflexis hirsuta. Het huikje, *c*, nederwaarts ruig-harig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule e basi subrepente ascendente ramoso. De steng aan den voet eenigzins kruipende en dan opgaande, getakt. Foliis lanceolatis argute serrulatis strictis. De bladen lancetvormig, scherp getand, gestrekt, *d*. Capsulae erectae cylindricae operculo conico-acuminato incurviusculo. De zaaddoos, *f*, regtstandig, cylindrisch, met een kegelvormig-gespitst en eenigzins gekromd dekseltje, *e*.

GROEIPLAATSEN. Op Hei- en hooge Zandgronden. Bij *Elmerink* omtrent *Deventer*. Op *Beekhuizen* bij *Arnhem*. Bij *Nijmegen*, (*Flor. Belg. Sept.*) De hier afgebeelde werd door mij tusschen *Beek* en de *Meerwijk* bij *Nijmegen* gevonden; achter de *Bild*, bij *Utrecht*, vond Dr. P. J. KRAAMWINKEL haar.

Tribus I. *Hypneae*. Zie bij de vorige Plaat.

2. FONTINALIS ANTIPYRETICA. L.

Groot Bronmos.

Hoogd. Quellmoos.

Engelsch. Great Water-moss.

Draagt vrucht in Augustus, September. 2.

GESLACHTS-KENMERKEN. Capsula lateralis oblonga. De zaaddoos zijdelingsch, langwerpig, *a*. Peristoma exterius dentibus 16, lanceolatis, acutis, erectis; interius conus membranaceus reticulatus. De buitenste monding met 16, lancetvormige, spitse, regtstandige tandjes, *b*, de binnenste *c*, uit eenen vliezigen, netvormigen kegel bestaande.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule fluitante vage ramoso. De steng vlottende en verspreid-getakt. Foliis trifariis triquetro-carinatis acutis complicatis subseerrulatis, enerviis; perichaetialibus ovatis. Driekantige driekantig-gekielde, spitse, toegeplooid, eenigzins zaagtandige, ongenerfde bladen, *d*; die van den moskel, *e*, eirond. Capsulae subsessilis cylindricae operculo conoideo obtuso. De zaaddoos nagenoeg ongesteeld, cylindrisch, met een kegelvormig-stomp dekseltje, *f*.

GROEIPLAATSEN. In min of meer stroomende wateren. Te *Hillegom*, en bij *Leuvenum* en *Amsen* in *Gelderland*. Bij de *Bildt* en *Doorn*. Bij *Zwolle*. (*Flor. Belg. Sept.*) — Aan de *Hoogemorsch* en onder *Voorschoten*, bij *Leijden*. Op vele plaatsen in *Vriesland*. *MEESE*, bij de *GORTER*. Omtrent *Chartroyse*, bij *Utrecht*. GEVERS DEYNoot. Bij *Leyden*, Dr. DOZY; doch onvruchtbaar. Onder *Baambrugge* door mij zelve, maar breeder van blad, en ook onvruchtbaar. Rijk aan vruchtjes bij *Dordrecht* Dr. v. D. SANDE LACOSTE, en op *Zuid-Beveland* Dr. v. D. BOSCH.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Naar men zegt laat zich deze plant moeilijk verbranden, en zoude zij derhalve van dienst kunnen wezen om b. v. den brand in schoorsteenen te verhinderen; namelijk door die met dezelve van binnen te bekleeden.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS LVI. Musci. Musci frondosi HEDW.

Tribus III. *Polytricheae*, Capsule terminale, tantôt sub-immersée, ou toute saillante, oblongue, ou cylindrique, quelquefois anguleuse, le plus souvent droite. Le Péristome double, mais abortif de différente manière; l'extérieur ou absent, ou formé par un nombre de 8, 16, 32, 36, 48, 64 dents; l'intérieur sous forme d'une membrane, des dents, ou des cils. Tiges ordinairement simples, érigées.

1. POLYTRICHUM URNIGERUM L.

Polytric en Urne.

Nom Anglais. Urn-headed Hair-moss.

Fructif. en Juin et Juillet. 4.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Capsule terminale. Péristome simple à 16—64 dents très courtes, *a*. L'orifice de la capsule tapissée par une membrane, qui est étendue entre les dents du péristome, *b*. Le calypstre couvert de poils dirigés de haut en bas, *c*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige à la base un peu couchée, puis érigée, rameuse. Feuilles lancéolées, de direction absolument verticale, et portant de petites dents aigües *d*. Urne droite, cylindrique, avec un Opercule de forme conique, acuminé, et un peu courbé, *f*.

LIEU NATAL. Sur les bruyères, et des terrains sablonneux et élevés. — Près d' *Elmerink* proche de *Deventer*. A *Beekhuizen* près d' *Arnhem*. Près de *Nimègue*. (*Flora Belg. Sept.*) — Celui qu'ici se présente est trouvé entre le village de *Beek* et du *Meerwijk*, au-delà de *Nimègue*. Mr. P. J. KRAAM-WINKEL l'a euilli derrière le *Bild*, près d' *Utrecht*.

Tribus. I *Hypneae*, Voyez la Planche ci-devant.

2 FONTINALIS ANTIPYRETICA. L.

Fontinalis incombustible.

Nom. Allemand. Quell-Moos.

— Anglais. Great Water-Moss.

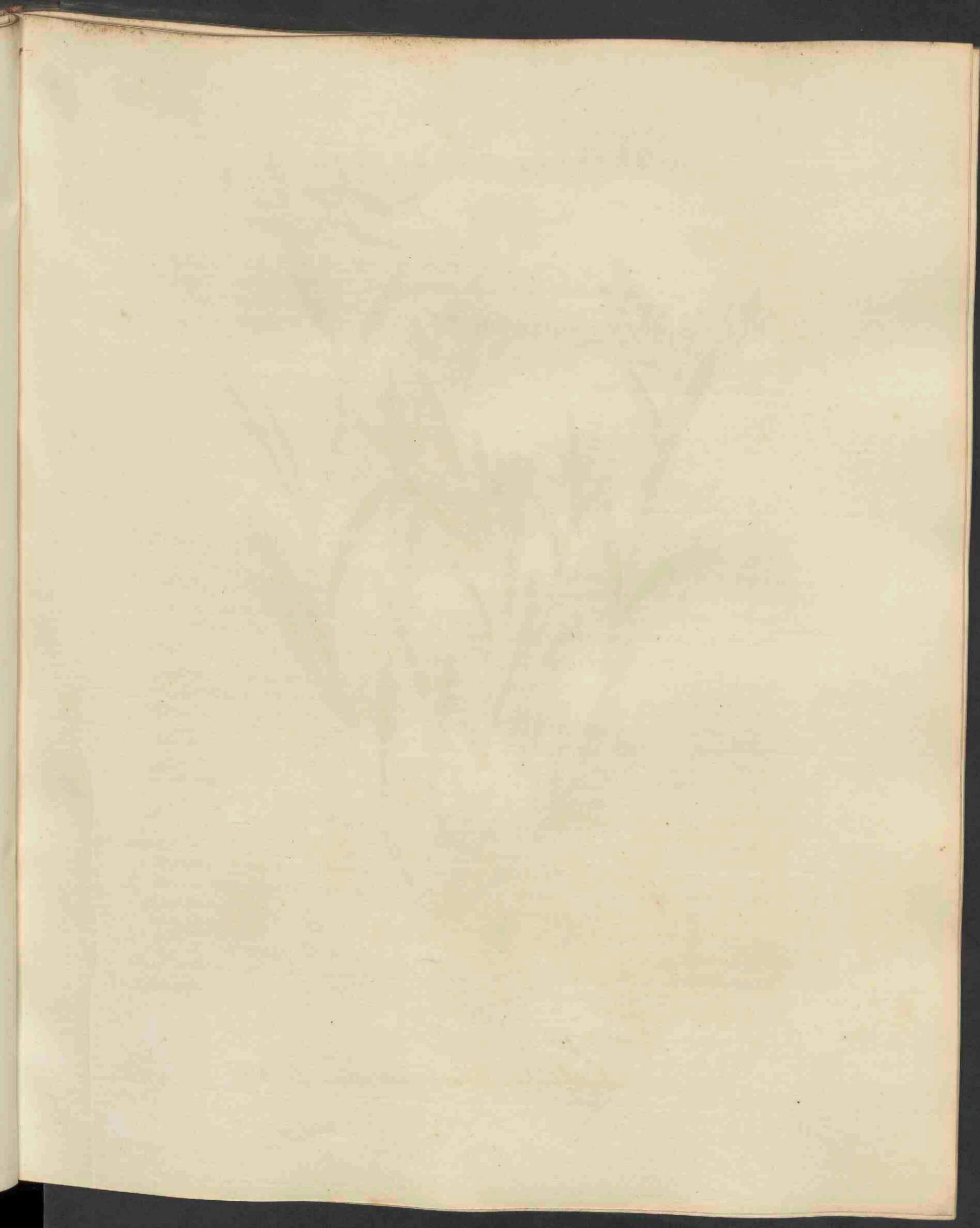
Fructif. en Août et Septembre. 4.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Capsule latérale, oblongue, *a*. Péristome extérieur à 16 dents lancéolées, acuminées et érigées, *b*. Péristome intérieur conique, en membrane réticulée, *c*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige flottante, de ramification vague. Feuilles à trois rangées, un peu tri-quètres, pliées en carène, acuminées, plus ou moins denticulées, sans nervure, *d*; celles du Péristète sont ovales et obtuses, *e*. L'urne presque sessile, cylindrique, à Opercule conique, obtus, *f*.

LIEU NATAL. Dans les eaux vives. — A *Hillegom*, et près de *Leuvenum* et d' *Amsen* en Gueldre. Auprès du *Bild* et de *Doorn*. Près de *Zwolle*. (*Flora Belg. Sept.*) Au *Hoogemorsch* et près de *Voor-schoten*, aux environs de *Leide*. En plusieurs lieux de la Frise, *MEESE*, chez de *GORTER*. — Près de *Leide*, Mr. DOZY, et à *Baambrugge*. — Ici, cependant, de même qu'auprès de *Leide*, elle ne vient qu'en état stérile, mais en fruits elle est trouvée par Mr. v. D. SANDE LACOSTE aux environs de *Dordrecht*, et par Mr. v. D. BOSCH dans l'île de *Sud-Beveland*.

USAGE ÉCONOM. A ce qu'on prétend elle brule difficilement, et pourrait ainsi s'opposer aux progrès d'un incendie; p. e. quand on en revêt les cheminées.

Lithospermum arvense L. 681.

LITHOSPERMUM ARVENSE L.

Ruwzadig Paarlkruid.

- Bijnaam.* Wild Steenzaad. Wild Paarlkruid.
Hoogd. Acker Steinsamen. Schwarzer Steinhirse. Baurenschminke. Rothe Ochsenzunge.
Fransch. Grémil des champs.
Engelsch. Bastard Gromwell. Corn Gromwell. Bastard Alkanet.

Bloeit Mei, Junij. ☉.

Natuurl. Ord. volgens LINNAEUS XLI, Asperifoliae. Boragineae JUSS.

PENTANDRIA. MONOGYNIA. Vijfhelmigen, Eenstijligen.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-partitus, persistens. De kelk 5-deelig, blijvende. Corolla infundibuliformis, limbo 5-fido, fauce perforata, vel fornicibus pilosis instructa. De bloemkroon, *a*, trechtervormig, met 5-deeligen boord, en de keel naakt, of met behaarde klepjes. Semina 4, ovata, *b*, fundo calycis affixa, *c*, ossea. Vier eirondachtige, op den bodem van den kelk vastzittende, beenachtige zaden, *b*, *c*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule herbaceo, erecto, ramoso. De steng kruidachtig, regtstandig, getakt. Foliis lanceolatis, hirtis, subciliatis. Lancetvormige, ruwe, eenigzins gewimperde bladen. Seminibus rugosis, tuberculosi, *b*. De zaden gerimpeld, knobbelig, *b*.

De steng is of dadelijk meer of minder getakt, of eenvoudig, en dan slechts van boven in takjes verdeeld. — De bladen zijn ruig, stijfharig, lancetvormig, ongesteeld, aan den voet smaller wordende, nagenoeg aderloos, aan den top een weinig toegespitst. De eindelings geplaatste bloempjes zijn een weinig korter dan de kelkjes, d; welke het stijltje met de vruchtbeginsels bevatten, e, terwijl de meeldraadjes in de buis van de bloemkroon vastgehecht zitten, f, en aldaar met derzelver stampertje op eenen paars of violet-blaauw gekleurden ring, g, rusten.

GROEIPLAATS. Voornamelijk op klei- en kleiachtige bouwlanden, vrij algemeen door het geheele land; vooral in *Gelderland*, in het Sticht van *Utrecht*, in *Vriesland* en *Groningen*, doch zeldzaam in *Zeeland*.

GEBRUIK. Het roode sap van den wortel wordt in *Zweden* als blanketsel gebruikt. LINNAEUS, *Flor. Suec.* — Door deszelfs wortels zich sterk vermenigvuldigende, is het door BECKMANN onder de onkruiden geteld geworden. — Jong zijnde wordt het door schapen en geiten gegeten; anders worden de bloempjes druk door de bijen, en ook door den gewonen *witten Vlinder* bezocht.

LITHOSPERMUM ARVENSE L.

Grémil des Champs.

Nom Allem. Acker Steinsamen. Schwarzer Steinhirse. Baurenschminke. Rothe Ochsenzunge.
— Anglais. Bastard Gromwell. Corn Gromwell. Bastard Alkanet.

Fleur. en Mai et Juin. ☉.

Ord. Naturl. de LINNAEUS XLI, *Asperifoliae*. *Boragineae* JUSS.

PENTANDRIE MONOGYNIE.

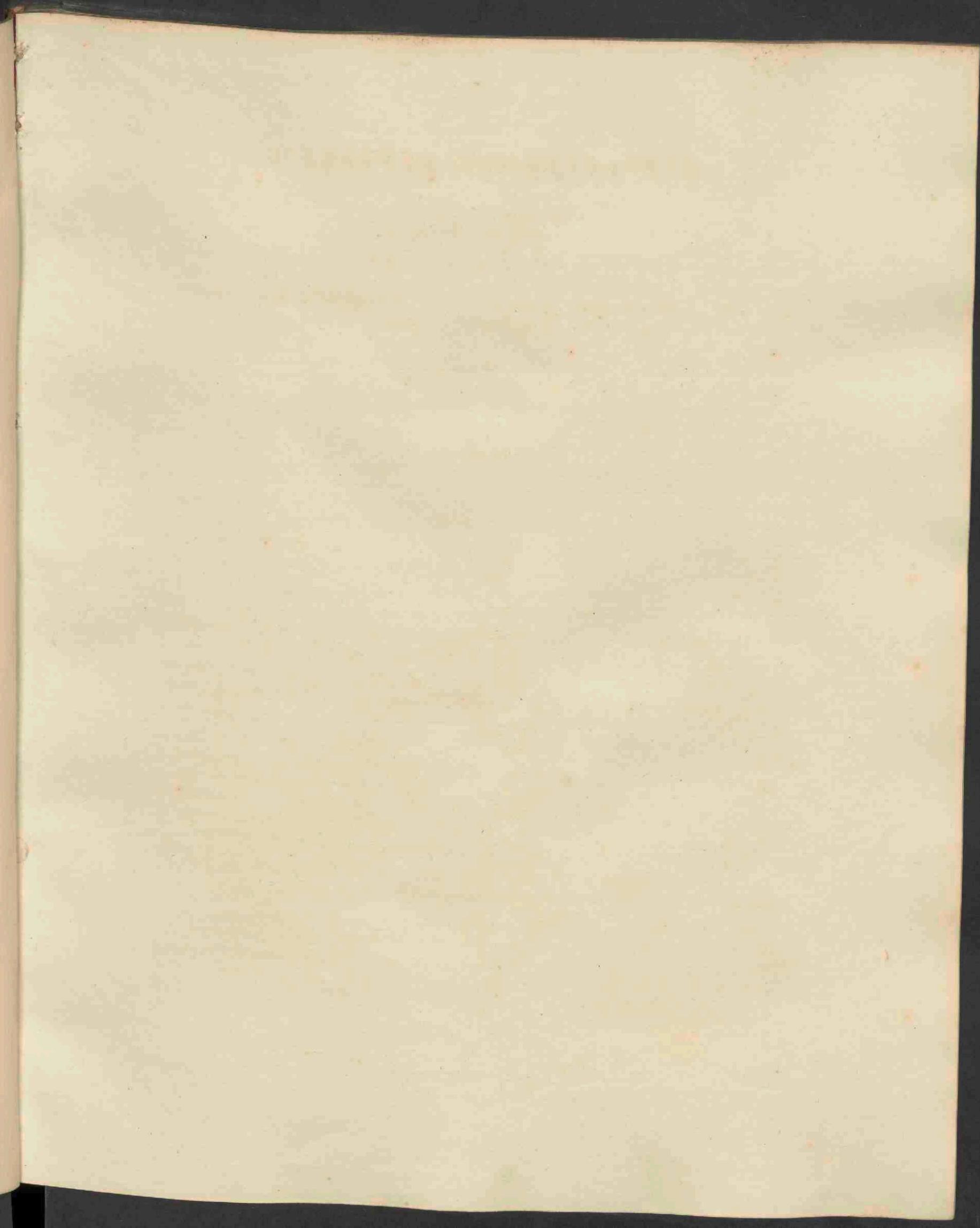
CARACT. GÉNÉRIQUES. Calice à 5 divisions, persistant. Corolle, *a*, en forme d'entonnoir ou infundibuliforme, le limbe à 5 lobes, le tube perforé, nu, ou fermé par de petits cloisons au fond du calice, *c*.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Tige herbacée, érigée, rameuse. Feuilles lancéolées, un peu ciliées. Graines rugueuses, tuberculeuses.

La tige est d'abord plus ou moins divisée, ou simple et ne donnant que quelques rameaux à son sommet. Les feuilles sont hérissées de petits poils, lancéolées, sessiles, rétrécies à leur extrémité inférieure, presque dépourvues de veines, un peu pointues. Les petites fleurs se trouvent au bout de la tige, et sont un peu plus courtes que les calices, d; lesquels renferment les germes et le stylet, e, tandis que les étamines sont placées dans le tube de la corolle, f, où par leur stigmatte elles tiennent à un cercle de couleur pourprine ou bleue-violette, g.

LIEU NATAL. Dans les champs d'argile et argileux, presque par tout le pays, mais surtout dans la *Gueldre*, la *Province d'Utrecht*, en *Frise* et *Groningue*, et en quelques lieux de la *Zélande*.

USAGE. Dans la Suède le suc rouge, que contiennent les racines, est employé en guise de fard. LINN., *Flora Suec.* — A cause de ce que par les racines la plante se multiplie d'une manière assez considérable, BECKMANN la compte parmi les mauvaises herbes. — Dans sa jeunesse elle est mangée par les moutons et les brebis, et par les chèvres; autrement les fleurs sont fort recherchées par les abeilles, et par le *Papillon blanc*.

Phyteuma spicatum L. 682.

PHYTEUMA SPICATUM L.

Aarbloemige Raponsje.

Hoogd. Ahrenformige Rapunzel. Ahrenformige Rapwurz. Waldrapunzel.
Fransch. Phyteuma en épi.
Engelsch. Spiked Rampion.

Bloeit Junij, Julij 2.

Natuurlijke Ord. volgens LINN. XXIX. *Campanaceae. Campanulae* JUSS. *Campanulaceae* R. BROWN.
Campanuleae DG.

PENTANDRIA MONOGYNIA. Vijfhelmigen, Eenstijligen.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-fidus. De kelk 5-deelig, *a*. Corolla rotata, tubo brevissimo, laciniis 5 longis linearibus. De bloemkroon radvormig, met eenen zeer korten buis, en 5 lange lijnvormige slippen. Capsula 3-ocularis, foraminibus lateralibus dehiscens. De zaaddoos, *b*, 3-hokkig, met zijdelingsche poriën, *c*, openberstende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Capitulo oblongo, bracteis linearibus ciliatis capitulo brevioribus. Het bloemhoofdje langwerpig, de lijnvormige, gewimperde schudblaadjes, *f*, korter dan hetzelve. Foliis radicalibus et caulinis inferioribus cordatis duplicato-crenato-serratis petiolatis; superioribus lanceolatis basi attenuatis, summis linearibus sessilibus. De wortelbladen en de onderste stengbladen hartvormig, dubbel-zaagtandig en gekarteld, gesteeld, de middelste lancetvormig, aan den voet versmald, de bovenste lijnvormig en ongesteeld. Floribus albidis. De bloemen witachtig.

De bloempjes vertoonen zich in drieërlei toestand; vooreerst zoodanig dat derzelver 5 blaadjes, kort tegen elkander aanliggende, de meeldraadjes en het stampertje, d, geheel als in eenen buis ingesloten houden. Vervolgens beginnen zij van beneden af aan van elkander te wijken, en blijven dan alleen van boven nog maar vereenigd, e, waarbij de meeldraadjes naar buiten vallen, g, terwijl het stampertje zich nog verlengt. Eindelijk laten de bloemblaadjes geheel los, slaan ook deze zich naar buiten en beneden om, en nu eerst is het stempeltje, h, tot volkomen ontwikkeling gekomen.

Nu en dan vindt men de wortelbladen zwart gevlekt, i, en somtijds eenige bloemblaadjes tot ware bladen overgegaan.

Figuur j stelt, even als de overige figuren vergroot, een der rijpe zaden voor.

GROEIPLAATS. Die welke door den Hoogl. VAN HALL opgegeven zijn, hier opzettelijk voorbijgaande, noem ik slechts het *Ulvenhoutsche bosch* bij *Breda*; alwaar ik, op vriendelijke aanwijzing van den Heer J. A. B. KUIJPER VAN WÄSCHPENNING, dezelve in vrij groote menigte aantrof.

GEBRUIK. De jonge wortels kunnen met olie en azijn, of als andere moeskruiden toebereid, gegeten worden.

PHYTEUMA SPICATUM L.

Phyteuma en épi.

Nom. Allemand. Ahrenformige Rapunzel. Ahrenformige Rapwurz. Waldrapunzel.
— *Anglais.* Spiked Rampion.

Fleurit en Juin, Juillet 4.

*Ord. Natur. de LINNAEUS XXIX. Campanaceae. Campanulae JUSS. Campanulaceae R. BROWN.
Campanuleae ALPH. DC.*

PENTANDRIE MONOGYNIE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice 5-fide, *a*. Corolle en roue, à tube court, à 5 lobes linéaires. Capsule, *b*, à 3 loges, s'ouvrant par des pores latéraux, *c*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Capitule des fleus oblongue, avec des bractées linéaires et un peu ciliées, *f*, et plus courtes que la capsule. Feuilles radicales, et les inférieures de la tige, cordiformes, doublement dentées, et crénelées, pétiolées; celles qui suivent lancéolées et rétrécies vers la base, les supérieures sessiles. Les fleurs d'un blanc verdâtre.

Les fleurs se présentent sous trois formes différentes; ainsi que premièrement les 5 pétales, touchant étroitement l'un à l'autre, tiennent renfermés les étamines et le style, d, comme dans un tube. Puis les pétales commencent à se dégager, et se séparent de la manière qu'ils restent seulement réunis dans leur partie supérieure, e; et en même temps les étamines tombent en dehors, g, tandis que toujours encore le style s'allonge. Enfin les feuilles florales se détachent tout-à-fait, aussi celles-ci se jettent en bas et en dehors, et aprésent le stigmate, h, atteint à tout son développement.

Parfois les feuilles radicales sont tachetées de noir, comme on le voit vers i, et quelquefois, les pétales sont métamorphosés en vraies feuilles.

Figure j, agrandie tant que les autres figures, montre une des graines à leur maturité.

LIEU NATAL. En passant sous silence les lieux que Mr. le Prof. VAN HALL a indiqués (*Flora Belg. Sept. Vol. I. P. I. pag. 193; P. III. pag. 777*), je n'ai à citer que le bois d' *Ulvenhout*, près de *Breda*, où, par secours bienveillant de Mr. J. A. B. KUIPER VAN WÄSCHPENNING, je l'ai rencontrée en multitude.

USAGE. Les jeunes racines, et quand elles sont à leur première pousse, peuvent être mangées en salade, ou assaisonnées comme d'autres herbes potagères.

Lepidium campestre R. Brown. 683.

LEPIDIUM CAMPESTRE R. BROWN. (*)

Zachtjarige Kers.

<i>Bijnamen.</i>	Veldkers. Boerenkers.
<i>Hoogd.</i>	Feldkresse. Feldtâschelkraut.
<i>Fransch.</i>	Passerage des champs.
<i>Engelsch.</i>	Mithridate Pepperwort. Mithridate Mustard.

Bloeit Junij, Julij ☉.

Natuurl. Ord. volg. LINNAEUS XXXIX. *Siliculosae Cruciferae* JUSS.

TETRADYNAMIA SILICULOSA. Viermagtigen Haauwtjes-dragenden.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx aequalis. De kelk, *a*, gelijkbladig. Petala integra, aequalia. De bloembladen, *b*, gaafrandig, gelijk van grootte, *c*. Silicula oblonga, subrotunda, vel ovata: loculis monospermis. De haauwtjes, *d*, langwerpig, rondachtig, of eivormig, met 1-zadige-hokjes. Semina subtriquetra aut compressa. De zaden, *e*, eenigzins driehoekig, of zamengedrukt.

SOORTELIJKE-KENMERKEN. Siliculis papuloso-punctatis, ovatis, emarginatis. De haauwtjes schubbig-gespikkeld, eirond, uitgerand, *d*. Foliis cano-pubescentibus; radicalibus oblongis in petiolum angustatis, basi sinuato-dentatis; caulinis denticulatis basi sagittatis amplexicaulibus. De bladen grijsachtig-wit-behaard; de wortelbladen langwerpig, naar den bladsteel toe smaller wordende, en beneden gegolf-getand; de stengbladen met korte tandjes, pijlvormig, steng-omvattende.

Onze afbeelding is naar een der exemplaren van deze plant zoo als zij bij Nijmegen groeiende is, en welke ons van dâar door reeds vroeger genoemden Hr. N. ABELEVEN toegezonden zijn.

*Dezelve verschilt van alle andere, welke wij van elders uit ons vaderland gezien hebben, door meerdere hoogte en frischheid, grootere bladrijkheid en sterkere beharing, en komt ons voor veel overeenkomst te hebben met *Thlaspi hirtum* L., zoo als deze in Engl. Bot. vol. XXVI, t. 1803 voorkomt.*

De wortelbladen, welke spoedig verwelken en afvallen, zijn somtijds diep-ingesneden, liervormig, en doorgaans geheel onbehaard; en van de 6 meeldraadjes zijn 4 bijna even lang als de bloemblaadjes, maar de overige 2 daar boven een weinig uitkomende, f.

GROEIPLAATS. Tusschen Amersfoort en Nijkerk, en bij Zwolle, DE GORTER. Op een stuk Vlasland bij Leiden, MULDER. Op Zuid-Beveland en Schouwen, DR. VAN DEN BOSCH. Bij Nijmegen, in welker omstreken zij ook door wijlen den Hr. DE BELJER gevonden is geworden, groeit zij aan den dijk omtrent het Fort Kraijenhoff, N. en F. A. J. ABELEVEN; en onder Neêrlangbroek, waar de Hoogl. KOPS dezelve vroeger ontmoet heeft, vond ik haar op bouwland tusschen dat dorp en het dorp Doorn, terwijl ik haar ook op enkele plaatsen in de nabijheid van Naaldwijk, in het Westland, aantrof.

GEBRUIK. Eertijds werd het zaad, even als dat van *Thlaspi arvense* L. (D. I. pl. 68), zoo in- als uitwendig, in de Geneeskunst gebruikt, maakte het ook een bestanddeel van de *Theriaca Andromachi* uit, en was het in de Apotheken onder den naam van *Thlaspios semen* voorhanden.

(*) *Thlaspi campestre* L.

LEPIDIUM CAMPESTRE R. BROWN. (*)

Passerage des Champs.

Nom. Allem. Feld Kresse. Feld Täschelkraut.

— Anglais. Mithridate Pepperwort. Mithridate Mustard.

Fleurit en Juin et Juillet. ☉.

Ord. Natur. de LINNAEUS XXXIX. *Siliquosae. Cruciferae* JUSS.

TETRADYNAMIE SILICULEUSE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à feuilles égales, *a*. Pétales, *b*, entiers, égaux, *c*. Silicules, *d*, oblongues, un peu rondes, ou ovales; à loges monospermes. Graines, *e*, un peu triquètres, ou comprimées.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Silicules couvertes de papilles un peu squammeuses, ovales, échancrées, *d*. Feuilles à pubescence blanchâtre; celles qui sortent de la racine oblongues et rétrécies en pétiole, sinuées et dentées à la base; les feuilles caulinaires denticulées, sagittées, embrassantes.

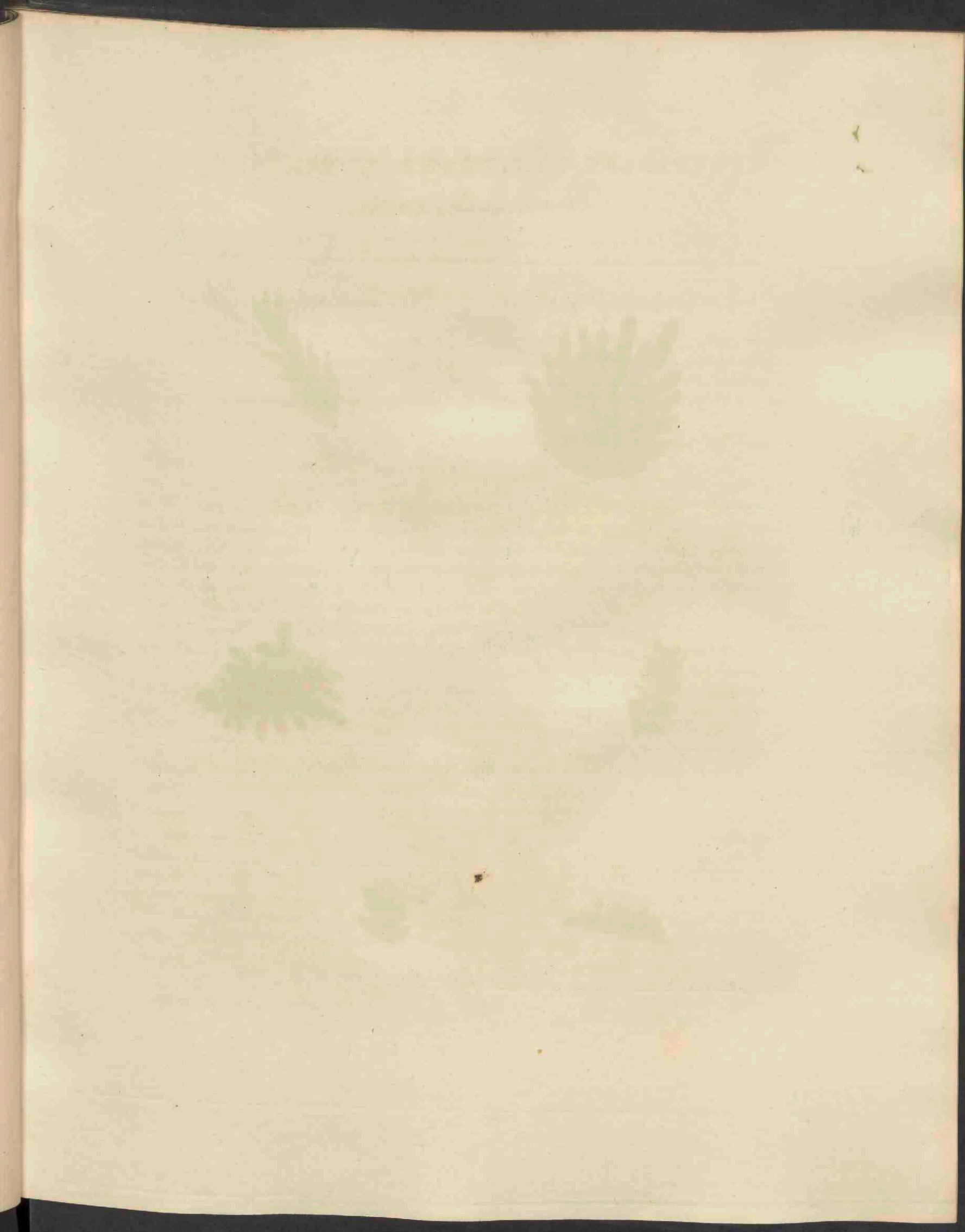
La plante représentée dans cette planche est dessinée d'après une, qu'avec des autres plusieurs nous a fait parvenir Mr. N. ABELEVEN, à Nimègue; où elle à été ceuillie par lui, auprès de cette ville. De tous les individus, que nous avons vus de cette espèce de Lepidium, — soit dans les champs, soit dans les Herbiers, celui-ci diffère, en ce qu'il est de plus de vigueur, qu'il porte plus grande quantité de feuilles, et qu'il est plus velu. Et à ce qui nous semble, il a grande ressemblance avec le Thlaspi hirtum L., comme celui-ci figure dans l'Engl. Bot. vol. XXVI. t. 1803.

Quelquefois les feuilles radicales, qui se flétrissent bientôt, sont à découpures profondes, et ordinairement sans aucune pilosité. — Quatre des 6 étamines ont la longueur des pétales, tandis que les deux autres les surpassent un peu, f.

LIEU NATAL. Entre Amersfoort et Nijkerk, et près de Zwolle, DE GORTER. Dans un champs de Lin près de Leide, MULDER. En Sud-Beveland et Schouwen, Mr. VAN DEN BOSCH. Près de Nimègue, contre la digue proche du Fort Kraaijenhoff, Mss. N. et T. A. J. ABELEVEN. A Nederlangbroek, où elle a été trouvée par Mr. le Prof. KOPS, je l'ai vue en abondance dans un champ entre ce village et les limites du village de Doorn, et puis je l'ai ceuillie en quelques endroits près de Naaldwijk, dans la Hollande méridionale.

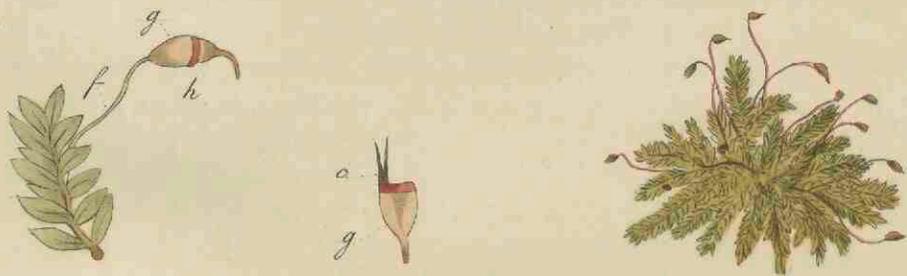
USAGE. Autrefois les graines ont été employées dans la médecine, comme celles du *Thlaspi arvense* L. (Vol. I. Pl. 68). Elles ont fait partie de la *Théorique d'Andromache*, et les Pharmaciens les ont connues sous le nom de *Thlaspios semen*.

(*) *Thlaspi campestre* L.

1. *Fissidens adiantoides* Hedw.

2. *Fissidens taxifolius* Hedw.

3. *Fissidens bryoides* Hedw. 684.

CRYPTOGAMIA.

Fissidens.

Natuurk. Ord. volgens LINNAEUS LVI. Musci. Musci JUSS. Musci frondosi HEDW.

Tribus IV. *Dicranaceae*: Capsula terminalis vel lateralis, emersa, oblonga vel subovata, saepius erecta. De zaaddoos eindelingsch of zijdelingsch, uitspringende, langwerpig, of bijkans eirond, meestal regtstandig. Peristoma simplex: dentes 16 bifidi vel per pares approximati. De binnenmond enkeld; uit 16-tweespletige, of bij paren elkander naderende tandjes bestaande. Caules erecti, vulgo in caespites congesti. De stengen regtstandig, gewoonlijk in zoden vereenigd.

GESLACHTS-KENMERKEN. Capsula oblonga vel subovata. De zaaddoos langwerpig of bijna eirond. Peristoma simplex, dentibus 16, latiusculis, ad medium usque bifidis, cruribus subdivergentibus. De binnenmond eenvoudige, met 16, eenigzins breede, *b*, tot het midden tweespletige tanden, waarvan de slippen eenigzins uiteenwijken, *c*.

1. *F. adiantoides* HEDW. (*): Caule erecto simplici subramosoque, foliis 10—20-jugis imbricatodistichis scalpelliformibus serrulatis. De steng regtstandig, enkelvoudig, of min of meer getakt; met 10—20 paar over elkander liggend-tweerijige, scalpelvormige en fijngezaagde bladen. Seta laterali. De vruchtsteel zijdelingsch, *d*. Sporangio ovato obliquo. De zaaddoos eirond, schuinsch, *a*. Operculo longirostro. Het dekseltje lang gesnaveld, *e*.

2. *F. taxifolius* HEDW. (+): Caule simplicissimo suberecto, foliis sub-15-jugis, distichis, oblongolanceolatis acuminatis apice tenuissime denticulatis. De steng enkelvoudig, met ongeveer 15 paar tweerijige, langwerpig-lancetvormige, toegespitste en aan den top fijn-zaagtandige bladen. Seta subradicali. De vruchtsteel bijna wortelstandig, *f*. Sporangio oblongo subnutante. De zaaddoos langwerpig, eenigzins knikkende, *g*. Operculo rostrato. Het dekseltje gesnaveld, *h*.

3. *F. bryoides* HEDW. (§): Caule subdeclinato simplicissimo, foliis sub-10-jugis, alterne distichis scalpelliformibus patentibus apice integris acutissimis. De steng eenigzins nedergebogen, geheel onverdeeld, met ongeveer 10 paar overhoeksch-tweerijige, scalpelvormige, openstaande, sterk gespitste, aan den top gaafrandige bladen. Sporangio terminali, oblongo erecto. De zaaddoos eindelingsch, langwerpig, regtstandig, *i*. Operculo conico incurvo. Het dekseltje kegelvormig, gekromd, *j*.

GROEIPLAATS. De eerste en de derde der hier afgebeelde soorten zijn, in vergelijking van de tweede, onder onze meer zeldzame *Mossen* te tellen. — N°. 1. wordt in het *haagsche Bosch*, bij *Voorschoten*, het *haagsche Schouw* en bij *Wassenaar* gevonden, ook hier en daar op *Zuid-Beveland*, en overvloedig in de *Achttienhovensche Veenen* bij *Utrecht*. N°. 2. groeit op vele plaatsen door bijna het gansche land, doch N°. 3, alhoewel op *Zuid-Beveland* in het geheel niet zeldzaam, is tot nu toe slechts op enkele plaatsen bij den *Haag*, *Leiden*, *Groningen* en *Utrecht* gevonden geworden.

(*) *Hypnum adiantoides* L. Fijngezaagd Vedermos.

(+) *Hypnum taxifolium* L. Taxusbladig Vedermos.

(§) *Hypnum bryoides* L. Klein Vedermos.

CRYPTOGAMIE.

Fissidens.

Ord. Natur. de LINNÆUS LVI. Musci. Musci JUSS. Musci frondosi HEDW.

Tribus IV. *Dicraneae*: Capsule terminale, ou latérale, emerse, oblongue, ou subovale, souvent érigée. Péristome simple, à 16 dents bifides, ou rangées en paires. Tiges érigées, ordinairement réunies en gazon.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Capsule oblongue ou subovale. Péristome simple, à 16 dents un peu élargies, *b*, jusqu'à la moitié fendues, et les pièces de la fente un peu divergentes, *c*.

1. *Fissidens adiantoides* HEDW. (*): Tige érigée, simple, ou plus ou moins rameuse; 10—20 paires de feuilles, disposées sur deux rangs, imbriquées, scalpelloïdes, à dents de scie. Pédicelle latéral, *d*. Capsule ovale, un peu oblique, *a*. Opercule longirostré, *e*.

2. *F. taxifolius* HEDW. (+): Tige simple, un peu érigée; environ 15 paires de feuilles, distiguées, oblongues, lancéolées, acuminées, denticulées au sommet. Pédicelle à-peu-près radical, *f*. Capsule oblongue, plus ou moins en nutation, *g*. Opercule rostré, *h*.

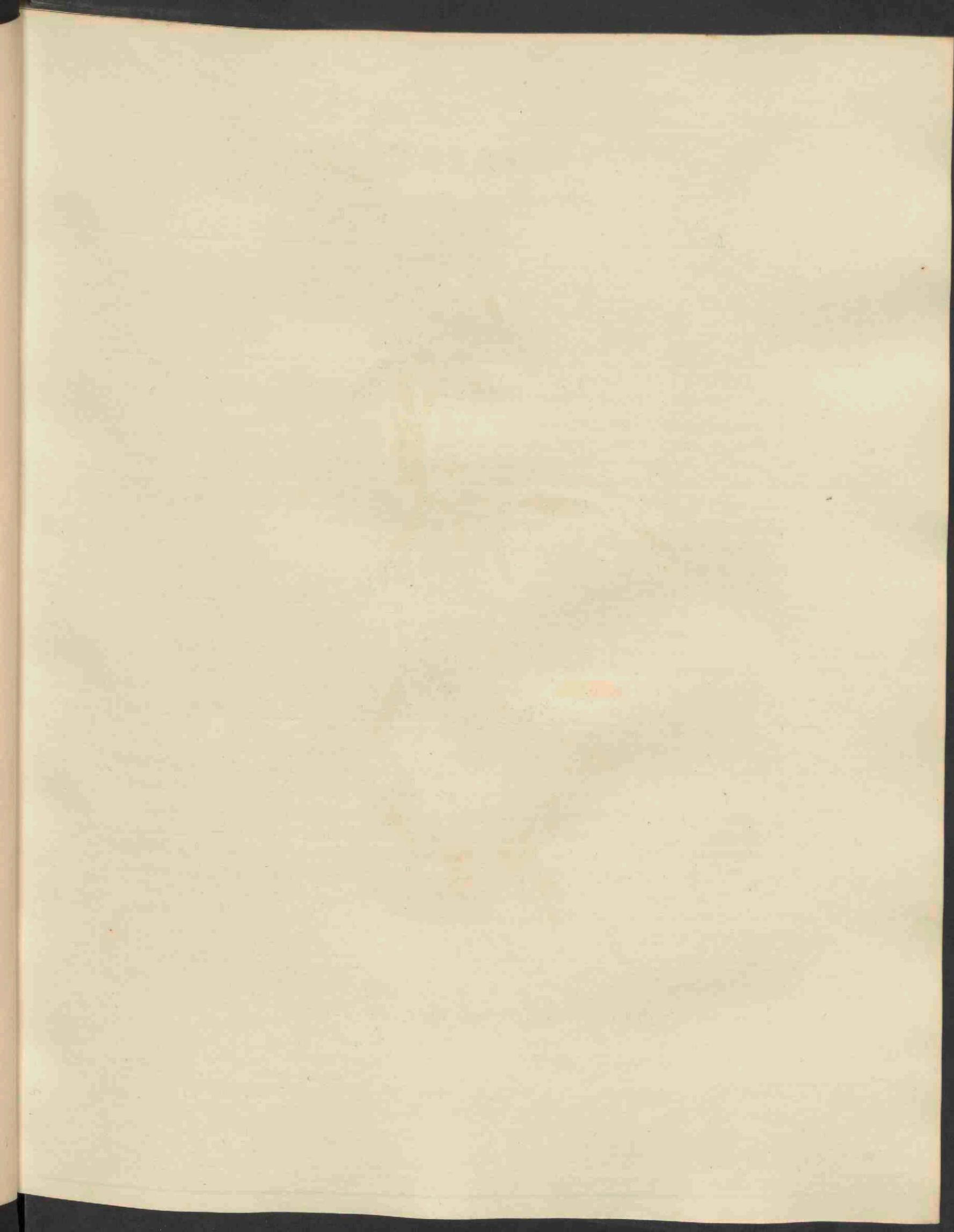
3. *F. bryoides* HEDW. (§): Tige simple, un peu courbée; un dixaine de paires de feuilles, alternes et disposées sur deux rangs, scalpelloïdes, ouvertes, à sommet entier, très pointues. Capsule terminale, oblongue, droit, *i*. Opercule conique, un peu courbé, *j*.

LIEU NAT. Des trois espèces qui figurent dans cette planche, chez nous la première et la troisième sont beaucoup plus rares que la deuxième; laquelle se trouve en plusieurs endroits dans presque tout le pays, tandis que jusqu'ici N°. 1. n'est trouvée qu'au Bois de la *Haye*, près de *Voorschoten* et de l'endroit dit *Haagsche Schouw*, près de *Wassenaar*, çà et là en *Sud-Beveland*, et dans les tourbières d'*Achtienhoven* près d'*Utrecht*. N°. 3, le *F. bryoides*, quoiqu'il ne soit pas rare dans l'île de *Sud-Beveland*, n'est trouvé d'ailleurs qu'en quelques lieux auprès de la *Haye*, près de *Leide*, de *Groningue* et d'*Utrecht*.

(*) *Hypnum adiantoides* L.

(+) *Hypnum taxifolium* L.

(§) *Hypnum bryoides* L.

Cystoseira siliquosa Agardh. 685. a

CRYPTOGAMIA.

Cystoseira siliquosa AG. (*).

HAAUWDRAGENDE ROZENKRANS.

Hoogduitsch. Gemeiner Schotentang.
Fransch. Varech siliquoux.
Engelsch. Podded Fucus.

Natuurk. Ord. volgens LINNAEUS LVIII. Algae.

Tribus I. *Algae chromicae*, Ord. I. *Fucinae*, *Fucoideae* AG. *Fucaceae* LAMOUR^x. — Frons scuto radicali plano vel filiformi, continua, nervosa, coriacea, filiformis, plana aut foliifera, olivacea. Sporidia nigra, aut in capsulis limbo hyalino cinctis et in receptaculum proprium consociatis, aut in frondis substantia dispersis inclusa.

ONDERAFDEEL. I. *Kleur-Wieren*, RANG I. *Bruin-Wieren*. — Loof van een plat of draadvormig wortschild voorzien, onafgebroken, generfd, lederachtig, draadvormig, plat of bladdragend, olijkleurig. Sporiën zwart, of in zaaddoosjes met eenen doorschijnenden rand en bij elkander in vrucht-dragers geplaatst, of welke verspreid in het loof voorkomen.

GESLACHTS-KENMERKEN. Frons coriacea, compressa, ramosa, ramis sub-cylindraceis aut filiformibus, vesiculis innatis concatenatis instructis. Receptacula tuberculata, loculosa, tuberculis poro pertusis, peridiola (capsulas) hyalina filis articulatis intermixta continentibus. Het loof lederachtig, zamengedrukt, getakt; de takken nagenoeg rolrond of draadvormig, en met binnen in hetzelfde zich beyindende, als het ware aan elkander geschakelde, luchtblaasjes. De door middenschotten verdeelde vrucht-dragers geknobbeld: de knobbels doorboord, en doorschijnende zaaddoosjes, *a*, met daartusschen geplaatste geleedde draadjes, *b*, in zich bevattende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Fronde ramosa compressa, ramis distichis alternis, ramulis foliaceis planis linearibus, vesiculis articulatis, receptaculis lanceolatis, terminalibus. Het loof getakt, zamengedrukt; de takken tweerijig, afwisselende, met bladvormige platte lijnvormige takjes; de luchtblaasjes geleed en gesnaveld, de vrucht-dragers gesteeld, lancetvormig, eindelings geplaatst.

Binnen in de vrucht-drager-tjes bevindt zich een kleverig vocht, waarin de bovenvermelde draadjes, b, uitgespannen, en hieraan de Sporiën of Zaadkiempjes bevestigd zijn.

Op strand droog geworden is de geheele plant zwart.

GROEIPLAATS. In de Middellandsche en Adriatische, en in de Noord- en Oost-zee. — In ons vaderland is dezelve tusschen *Harlingen* en *Dijkshoek*, op *Wieringen*, en ook bij *Harderwijk* gevonden geworden, bij *Koehool*, *Ameland*, *Delfzijl*, *Katwijk*, *Scheveningen* en *Terheide*, en op *Walcheren*.

GEBRUIK. Versch uit zee gekomen en dan in zoet water afgewasschen wordt dezelve door een meelachtig poeder bedekt, dat van smaak zoo zoet als suiker is, en door oplossing en uitdamping tot den vorm van chrystallen gebragt kan worden.

(*) *Fucus siliquosus*. L.

CRYPTOGAMIE.

Cystoseira siliquosa AG. (*)

VARECH SILIQUEUX.

Ord. Natur. de LINNÆUS LVIII. *Algæ.*

Tribus I. *Algæ chromicæ.* Ord. I, *Fucinae*, *Fucoïdeæ* AG. *Fucaceæ* LAMOUR^x. — Fronde à la base en forme d'écusson plat ou filiforme, point interrompue, nerveuse, coriacée, filiforme, plate, olivâtre. Séminules noires, renfermées ou dans des capsules à marges hyalines et réunies dans un réceptacle, ou qui sont disperses à l'intérieur de la substance même de la plante.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Fronde coriacée, comprimée, rameuse; les rameaux presque cylindriques ou filiformes; les vésicules aëriiformes en concaténation, et plongées dans la substance de la plante. Réceptacles, A, A, tuberculeux, locaux; les tubercules perforés d'un pore, contenant des capsules hyalines, a, et des filaments articulés, b.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Fronde rameuse, comprimée, à rameaux alternes, disposés sur deux rangs, avec des ramilles foliacées, plates, linéaires. Vésicules articulées, rostrées. Réceptacles pédonculés, lancéolés, terminaux.

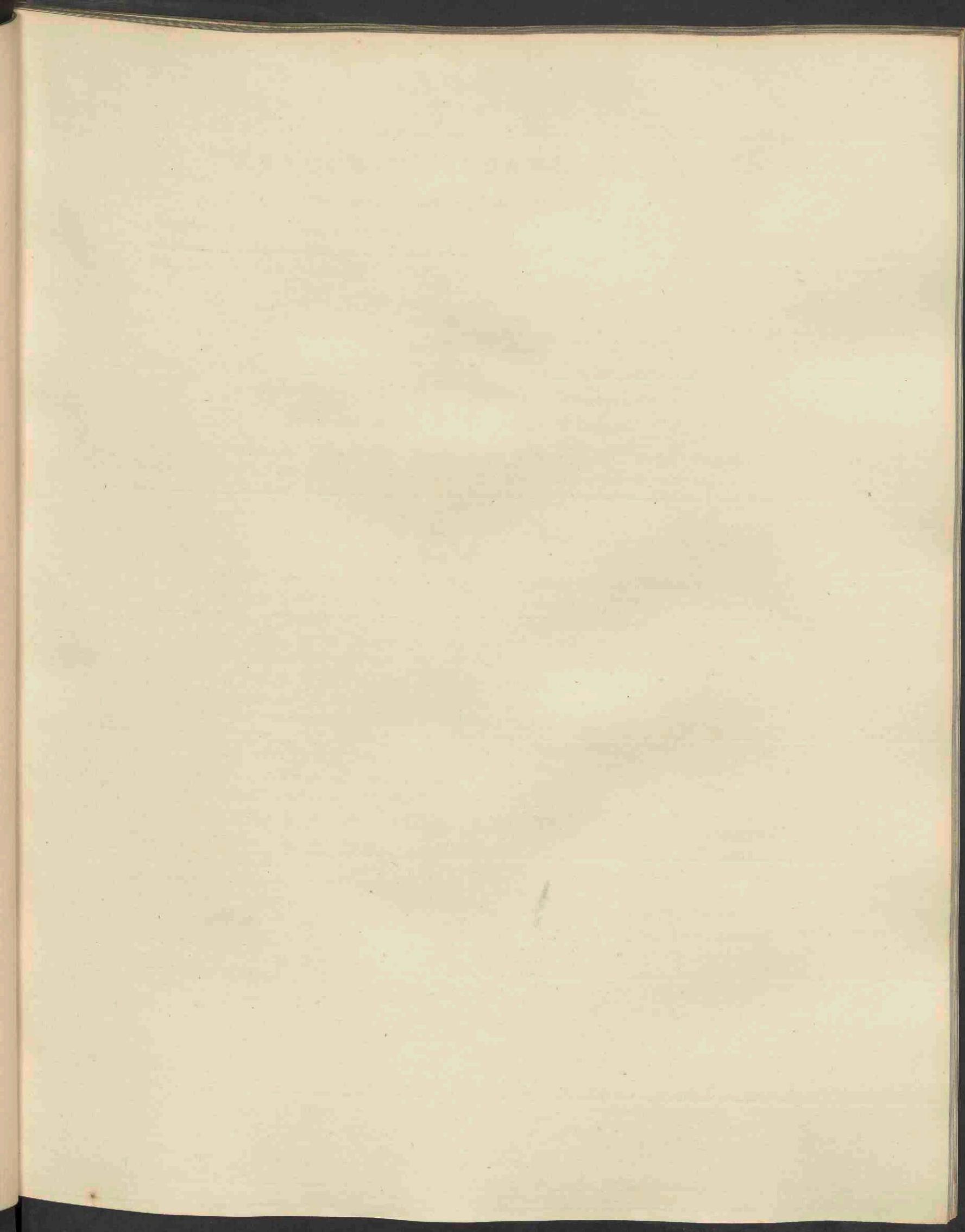
Il se trouve dans l'intérieur des Réceptacles une liqueur gélatineuse, dans laquelle sont étendus les filaments, b, qui servent de support aux séminules.

Roulée par les vagues et desséchée, toute la plante est de couleur noire.

LIEU NATAL. Dans la mer Méditerranée, la mer Adriatique, celle du Nord, et dans la mer Baltique. — Dans notre patrie elle est trouvée sur la côte entre *Harlingen* et *Dijkshoek*, à *Wieringen*, et aussi près de *Harderwijk*; près de *Koehool*, de *Scheveningen*, de *Ter heide* et de *Katwijk aan Zee*; *Ameland*, *Delfzijl*, et en *Walcheren*.

USAGE. Récemment roulée sur la côte, et puis lavée dans de l'eau douce, elle se couvre d'une substance farineuse; qui a la saveur de sucre, et peut être obtenue sous forme de christaux.

(*) *Fucus siliquosus* L.

Crocum filiforme Sm. 686.

EXACUM FILIFORME Sm. (*).

Draadvormige Gentianelle.

<i>Hoogduitsch.</i>	Fadenförmiges Bitterkraut.
<i>Fransch.</i>	Exaque filiforme.
<i>Engelsch.</i>	Least Gentianella.

Bloeit Augustus en September ☉.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XX. Rotaceae. Gentianeae JUSS.

TETRANDRIA MONOGYNIA. Vierhelmigen Eenstijligen.

GESLACHTS KENMERKEN. Calyx 4-fidus. Coralla 4-fida, tubo ventricoso. De kelk 4-spletig. De bloemkroon 4-deelig, met buikvormige buis. Stigma capitatum. Het stempeltje kopvormig, c. Capsula bisulca, bilocularis, loculis subbispermis. De zaaddoos met 2 sleuven, tweehokkig, van boven openbrekende, de hokjes gewoonlijk met twee zaden.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule filiformi, dichotomo. De steng draadvormig, gegaffeld. Foliis spathulato-lanceolatis, sessilibus. De bladen ongesteeld, spatelvormig-lancetvormig.

Dit plantje komt hier en daar, op lage en eenigzins vochtige heigronden, voor, en wordt er zelfs in vrij groote menigte aangetroffen, doch omdat het slechts bij zonschijn, en midden op den dag, deszelfs bloempjes ontsluit, gereedelijker voorbijgezien, dan dat het in het oog valt. Waarbij komt dat het doorgaans kleiner en minder getakt zich voordoet, dan het exemplaar waarnaar deze teekening gemaakt is, en dat het bovendien veelal tusschen of bij andere planten groeit.

De bloempjes geheel geopend zijnde, schitteren als zoo vele gouden starretjes; bij a ziet men een derzelve vergroot, en van het vruchtbeginsel, b, waarmede zij naauw vereenigd zijn, afgezonderd. — De kelkjes, d, blijven over, en houden aan het benedenste van de plant reeds volkomen zaaddoosjes, e, ingesloten, terwijl aan het bovenste gedeelte sommige der bloempjes zelfs nog eerst in ontwikkeling zijn.

Onder sterke vergrooting stelt f een der zaden voor.

GROEIPLAATSEN. Bij *Harderwijk*, *Logchem* en *Wildenborch*, VAN GEUNS. Tusschen *Poppen* en *Hengelo*, en omtrent *Zwolle*, EHRHART. Te *Groesbeek* bij *Nijmegen*, DE BEIJER. Bij *Zutphen*, VAN DEN ENDE. Voorts is zij door den Hoogl. VAN HALL bij *Paterwolde*, in het Drentsche, door Dr. VAN DER SANDE LACOSTE, bij *Oosterhout*, in Noord-Brabant, en door anderen, als ook door mij, op uitgegraven plaatsen langs den straatweg tusschen *Zeist* en *Woudenberg*, en bij het opgaan van de heide tusschen *Maartensdijk* en *Oud-Loosdrecht*, in het Sticht van Utrecht gevonden. Ook wordt zij op enkele plaatsen in *Vriesland* aangetroffen, BRUINSMA, *Flora Frisica*, p. 42.

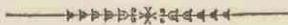
(*) *Gentiana filiformis* L.

EXACUM FILIFORME Sm. (*).

Exaque filiforme.

Nom Allemand. Fadenförmiges Bitterkraut.
— Anglais. Least Gentianella.

Elle fleurit en Août et Septembre. ☉.

Ord. Nat. de LINN. XX. Rotaceae. Gentianeae JUSS.

TETRANDRIE MONOGYNIE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice 4-fide. Corolle 4-fide, à tube très court. Stigmate en forme de tête, c. capsule bisulqué, bivalve, à 2 loges subspermes.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige filiforme, dichotome. Feuilles lancéolées, presque spatulées, sessiles.

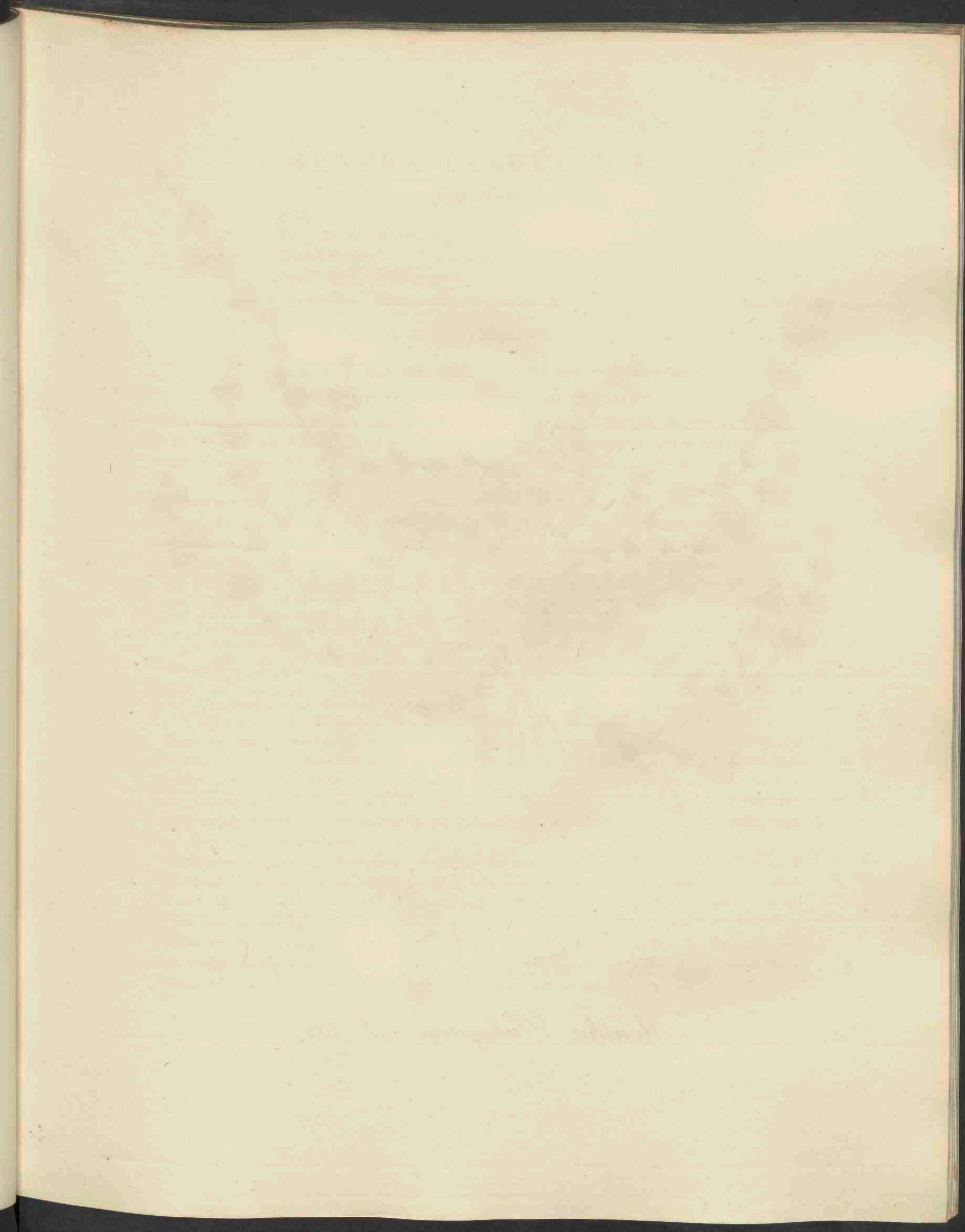
Elle vient dans des lieux bas et humides en quelques endroits de nos bruyères, mais quoiqu'ici et là même elle y abonde, souvent elle échappe tout à fait à nos yeux. Vu, que les fleurs ne s'expliquent qu'en plein jour, et à la clarté du soleil, qu'en outre ordinairement elle est beaucoup plus petite que l'est l'exemplaire qui a servi à notre dessin, et qu'elle croît cachée parmi des autres plantes.

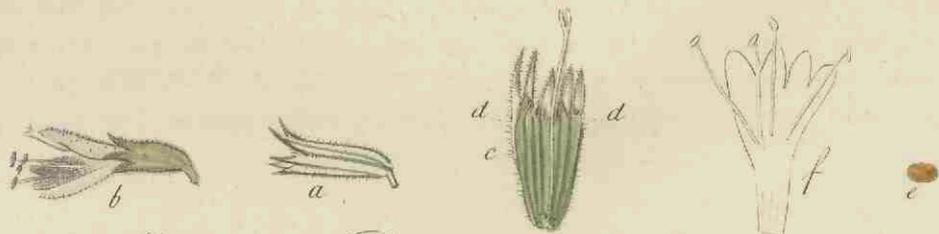
Les fleurs toutes ouvertes brillent comme autant d'étoiles dorées. Vers a on en voit une suffisamment agrandie, et détachée du germe, b, auquel elles naissent fort unies. Les calices, d, persistent, et tiennent enfermées des capsules mûres, e, à l'inférieur de la plante, tandis qu'en haut quelques-unes des fleurs ne sont même qu'au premier développement.

Vers f se montre une des graines, beaucoup agrandie.

LIEUX NATAUX. Près de *Harderwijk*, *Logchem* et *Wildenborch*, VAN GEUNS. Entre *Poppen* et *Hengelo*, et auprès de *Zicolle*, EHRHART. A *Groesbeek*, près de *Nimègue*, DE BEIJER. Près de *Zutphen*, VAN DEN ENDE. Puis elle a été trouvée par le Prof. VAN HALL à *Paterwolde*, dans la Province de *Drenthe*; par Mr. V. D. SANDE LACOSTE à *Oosterhout*, en *Brabant* — *Septentrional*, et par des autres ainsi que par moi-même, dans des fosses à côté de la chaussée entre *Zeist* et *Wou-denbergh*, et au pied de la bruyère entre *Maartensdijk* et *Oud-Loosdrecht*, dans la Province d'*Utrecht*. Aussi on la rencontre dans quelques lieux dans la *Frise*, BRUINSMA, *Flora Frisica*, p. 42.

(*) *Gentiana filiformis* L.

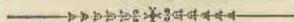
Mentha Pulegium L. 687.

MENTHA PULEGIUM L.

Poley Munt.

<i>Bijnaam.</i>	Poley.
<i>Hoogduitsch.</i>	Poley Münze. Herzpoley.
<i>Fransch.</i>	Menthe Pouliot.
<i>Engelsch.</i>	Penny royal. Pudding-grass.

Bloeit Julij—September. ♀.

Natuurk. Ord. volg. LINN. XLII. *Verticillatae. Labiatae* JUSS.

DIDYNAMIA GYMNOSPERMIA. Tweemagtigen Naaktzadigen.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx tubulosus, 5-dentatus, subaequalis. De kelk buisvormig, 5-tandig; de tandjes nagenoeg van gelijke grootte. Corolla tubulosa, limbo 4-partito; labio superiore latiore saepius emarginato. De bloemkroon buisvormig, met 4-deeligen boord; de bovenlip meestal uitgerand. Semina 4, in fundo calycis nuda. Vier naakte zaden, *e*, op den bodem van den kelk.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Floribus verticillatis. De bloemen kransvormende. Foliis ovatis, obtusis, serratis, subpetiolatis. De bladen stomp, zaagtandig, eirond, kort-gesteeld. Pedicellis glabris, calicibus hirsutis, dentibusque ciliatis. De bloemsteeltjes glad, de kelkjes behaard, en de kelktandjes gewimperd. Staminibus corolla longioribus. De meeldraadjes langer dan de bloemkroon.

Gewoonlijk groeit dezelve over den grond uitgespreid, en vormt zij grootere of kleinere zoden, doch somwijlen wordt zij ook in eenen opgerigten stand, en nu en dan met wille bloemen aangetroffen.

De blaadjes zijn doorschijnend-gespikkeld, en tevens, even als de kelkjes, a, alsmede de bloemkroon van buiten, b, met haartjes bezet. — De twee bovenste kelktandjes zijn, zoo als voornamelijk bij c gezien wordt, iets langer dan de overige, en verders ziet men in deze zelfde figuur, behalve de vruchtbeginsels en het stijltje, ook het vlokje, d, aangetoond, dat den mond van den kelk toesluit, en mede een onderscheidend kenmerk daarstelt.

Bij f ziet men, in de buis van de bloemkroon, de inhechting der meeldraadjes.

GROEIPLAATSEN. Onder opgerigten vorm vond ik dezelve op een laag weiland te *Varik*, in den *Tielerwaard*, en met *witte* bloemen is zij, onder anderen, door de HIL. ABELEVEN bij *Heumen* aangetroffen geworden; alwáár zij in haren gewonen vorm en stand in menigte voorkomt. Door Dr. v. D. SANDE LACOSTE is zij bij *Grave* groeiende gezien, en bij *'s Hage* door den Hr. VRIJDAG ZIJNEN, terwijl zij overigens reeds door DE GORTER in het *Zutphensche*, in *Overijssel*, en omtrent *Wamel*, tegen over *Tiel*, ontdekt is geworden.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Oudtijds is zij, onder den naam van *Herba Pulegii*, niet alleen in de Geneeskunst in gebruik geweest, maar genoot zij ook eene nog grootere achting dan de andere soorten van *Munt*. Thans wordt zij, al hoewel nog in onze *Nederl. Apotheek* voorkomende, weinig of niet meer aangewend. Wijders heeft men gemeend dat dezelve, zoo als dit ook hare (Latijnsche) bijnaam zal te kennen geven, dienen kan om er de vlooijen mede te verdrijven. In Engeland plagt men dezelve, kleingesneden, tot een mede bestanddeel voor bloedbeuling te nemen. Zij wordt van de schapen zeer bemind, en de Bijen trekken uit hare bloemen veel honig.

MENTHA PULEGIUM L.

Menthe Pouliot.

Nom Allemand. Poley Münze. Herzpoley.
— Anglais. Penny royal. Pudding-grass.

Fleurit Juillet-Septembre. ♀.

Ord. Natur. de LINN. XLII. *Verticillatae. Labiatae* JUSS.

DIDYNAMIE GYMNASPERME.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice tubuleux, à 5 dents à peu près égales. Corolle tubuleuse, le limbe à 4 divisions, la lèvre supérieure plus large et souvent échancrée. Quatre graines nues, *e*, au fond du calice.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Fleurs verticillées. Feuilles ovées, obtuses, serrées, à pétiole court. Pédoncules glabres, les calices poilus, et les dents du calice ciliées. Les étamines plus longues que la corolle.

Ordinairement elle croît étendue sur la terre, et en formant des gazons plus ou moins épais, mais quelquefois aussi on la rencontre à tige droite, et parfois à fleurs blanches.

Les feuilles ont des pores pellucides, et sont couvertes de quelques petits poils, comme ceci a lieu aux calices, a, et aussi à l'extérieur de la corolle, b. — Surtout vers c, on voit que des dents du calice les deux supérieures sont un peu plus longues que les autres, et en même temps dans cette figure on voit représenté le germe et le stylet, et le petit flocon, d, qui bouche l'entrée du calice, et donne un caractère bien distinctif.

Figure f fait voir l'insertion des étamines, dans la tube de la corolle.

LIEUX NATAUX. Je la trouvai à tige droite dans un pré humide à *Varik*, dans le *Tielerwaard*, et à fleurs blanches Mess. ABELEVEN l'ont cuillie à *Heumen*, près de *Nimégue*; où dans sa forme vulgaire elle croît en abondance. Mr. V. D. SANDE LACOTE l'a vue près de *Grave*, et Mr. VRIJDAG ZIJNEN près de la *Haye*, tandis qu'elle a déjà été trouvée par DE GORTER, dans le comté de *Zutphen*, en *Overyssel*, et proche de *Wamel*, vis à vis de *Tiel*.

USAGE ÉCONOMIQUE. Autrefois dans la médecine cette plante fut plus estimée que les autres espèces de *Menthe*, et, sous nom de *Herba Pulegii*, très souvent administrée; mais quoiqu'elle paraisse encore dans notre *Nederl. Apotheek*, nos médecins n'en font aujourd'hui guères ou même point d'usage.

Comme aussi le surnom de *Pulegium* semble le dire, on a cru qu'elle peut servir à se débarrasser des pouces. En Angleterre jadis son herbe haché en petits morceaux, faisoit ingrédient des boudins. Les moutons la mangent, et de ses fleurs les abeilles tirent beaucoup de miel.

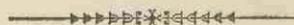
Carex arenaria L. 688.

CAREX ARENARIA L.

Zand Rietgras.

<i>Bijnamen.</i>	Zandgras. Spaansch gras. Helmdraad.
<i>Hoogduitsch.</i>	Sand Segge. Rothe Graswurzel.
<i>Fransch.</i>	Carex des Sables.
<i>Engelsch.</i>	Sea Carex. Sand Carex. Sea Sedge.

Bloeit Mei, Junij. ♀.

Natuurl. Ord. volg. LINN. III. Calamariae. Cyperoideae JUSS. Cyperaceae R. Br.

MONOECIA TRIANDRIA. Eenhuizigen Driehelmigen.

GESLAGTS-KENMERKEN. Flores monoeci aut rarius dioeci. De bloemen Eenhuizig of somwijlen Tweehuizig. Spiculis nunc androgynis, nunc unisexualibus. De aartjes dan eens helmstijlig, dan eens of mannelijk of vrouwelijk van geslacht. Stigmata 2—3. Twee of drie stempels. Urceolus persistens, ovarium et postea semen includens, apice perforatus, capsulaeformis. Een blijvend, zaaddoosvormig, aan den top doorboord vruchtzakje, *a*, dat het vruchtbeginsel en naderhand het zaad, *b*, bevat.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Spica oblonga acutiuscula, spiculis alternis confertis: superioribus masculis, inferioribus foemineis, intermediis apice masculis. De bloemaar langwerpig en eenigzins toegespitst, met wisselstandige gedrongen aartjes; waarvan de bovenste mannelijk, de benedenste vrouwelijk en de middelste aan den top mannelijk zijn. Fructibus ovatis marginatis bifidis ciliato-serratis. De vruchtjes eirond, gerand, aan den top gespleten en gewimperd-zaagrandig, *a*. Glumis oblongis acuminatis. De kafblaadjes langwerpig en spits *c*. (*). Culmo incurvo. De halm gekromd.

Behalve aan de opgegeven kentekenen is deze soort dadelijk ook aan haren wortel te kennen, welke, gewoonlijk ter dikte van eene pennenschacht, zeer ver onder den grond voortkruipt, van afstand tot afstand eenige blad- en halmbundels voortbrengende. — De halmen zijn driekantig en ruw, de bladen nagenoeg even lang als de halmen, vlak, eenigzins breed, en mede ruw. Overigens bestaat er, vooral ten opzichte van de lengte en de gedrongenheid der bloemaar, aanmerkelijke verscheidenheid. (LASCH: Linnæa, Bd. V. p. 461).

GROEIPLAATS. Op de zandgronden in de Hei- en Duinstreken van ons land, zeer algemeen.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. De wortel bevat eene meelachtige zelfstandigheid, van eenen eenigzins specerijachtigen geur, en plagt, bij name van *Duitsche Sarsaparille*, in de Geneeskunst in zoodanige gevallen gebruikt te worden, waar de aanwending van den echten Zuid-Amerikaanschen *Sarsaparille-wortel* (*Smilax syphilitica* HUMB.) hare plaats vindt. Dezelve wordt door Duitsehe Artsen nog wel voorgeschreven, en volgens LINDLEY (*Flora Medica* pag. 614), ook in Engeland daartoe nog ingezameld.

Zoo ter bevestiging van den bodem, als ter voorkoming van het verstuiven van het losse bovenzand is deze plant van groote nuttigheid. Bladen en halmen gedroogd zijnde worden van het vee gegeten, en volgens KERNER kunnen de wortels ook tot het daarstellen van brood gebezigd worden.

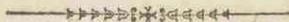
(*) Bij *d* ziet men een kafblaadje van eene mannelijke bloem.

CAREX ARENARIA L.

Carex des Sables.

Nom Allemand. Sand Segge. Rotho Graswurzeln.
— *Anglais.* Sea Carex. Sand Carex. Sea Sedge.

Elle fleurit Mai et Juin 2.

Ord. Nat. de LINN. III. Calamariae. Cyperoïdeae Juss. Cyperaceae R. Br.

MONOECIE TRIANDRIE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Fleurs monoécues plus rarement dioécues. Epis tantôt androgyns, tantôt unisexuels. Stigmates 2-3. Les graines, *b*, renfermées dans un Urécôle perforé, capsuliforme, *a*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. L'épi oblong, un peu pointu, les épillets alternes contigus; les supérieurs à fleurs mâles, les inférieurs à fleurs féminines, et les intermédiaires à fleurs mâles au sommet. Les fruits ovés, marginés, à sommet bifide, et ciliato-denté, *a*. Glumes oblongues, acuminées, *c*. (*) La hampe un peu courbée.

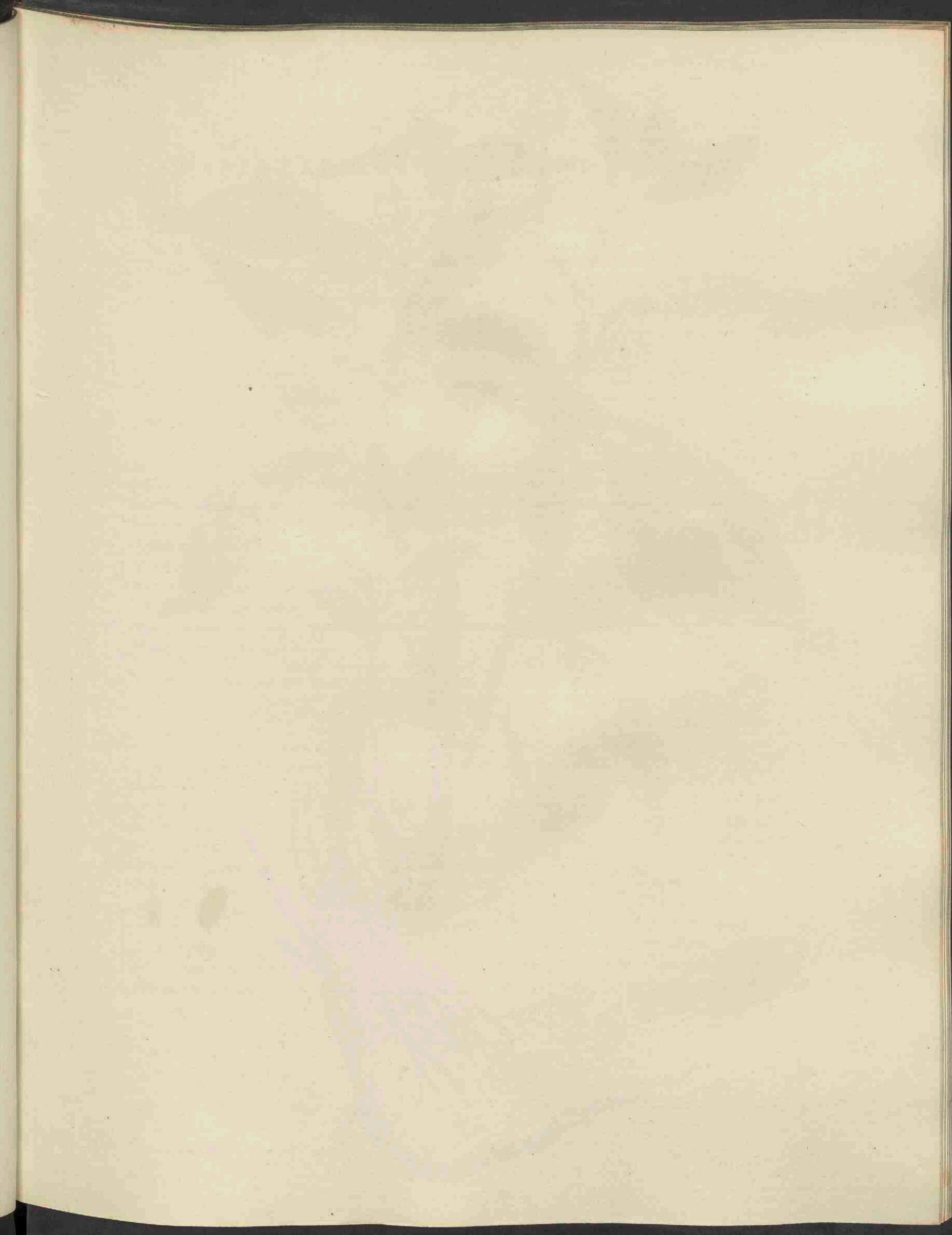
Hors aux caractères donnés cette espèce se distingue d'abord par sa racine, qui, ordinairement à l'épaisseur d'un tuyau de plume, rampe loin sous la terre; en émettant de distance à distance quelques bottes de feuilles et de chaumes. Ceux-ci sont triquètres et scabriuscules; les feuilles presque aussi longues, un peu larges et de même plus ou moins scabres. Au reste, et surtout quant à la longueur et la densité de l'épi, la plante est de forme variable (LASCH: LINNAEA Bd. V, p. 461).

LIEU NATAL. Dans des terrains sablonneux; partout dans les contrées de nos bruyères et des dunes.

USAGE ÉCONOMIQUE. La racine contient une substance farineuse, d'un saveur un peu aromatique, et a été employée sous le nom de *Sarsapareille d'Allemagne*, dans des cas de médecine où l'administration de la vraie racine du *Smilax siphilitica* HUMB. vient d'être indiquée. d'Après LINDLEY, (*Flora Medica*, p. 614.) on en fait à cette fin encore la récolte dans l'Angleterre, mais aussi de nouveau quelques médecins Allemands la donnent.

Tant à fortifier le terrain qu'à retenir les sables à la superficie du sol, cette plante est d'une grande utilité. Les feuilles et les chaumes réduits en foin, sont mangés par le bétail et les chevaux, et selon KERNER, les racines peuvent aussi servir pour en faire du pain.

(*) Vers *d* une des glumes des fleurs mâles.

Paricetaria officinalis Willd. 689

PARIETARIA OFFICINALIS WILLD.

Gewoon Glaskruid.

Hoogduitsch. Gemeines Glaskraut. Peterskraut. Aufrechtes Wandkraut.

Fransch. Pariétaire officinale.

Engelsch. Common Wall-Pellitory.

Bloeit in Junij — October. 2.

Natuurk. Ord. volg. LINN. LIII. Scabridae. Urticeae Juss.

MONOECIA TETRANDRIA. Eenhuizigen Vierhelmigen.

GESLACHTS KENMERKEN. Flores polygami. Hermaphroditi: Calyx monophyllus, 4-fidus, campanulatus; corolla nulla. De bloemen veelslachtig. De tweekunnige bloemen: een éénbladige, 4-spletige, klokvormige kelk, *a*; geene bloemkroon. Stamina laciniis calycis opposita, filamentis transversim plicatis, elasticis. De meeldraden, *b*, tegenover de kelkslippen geplaatst, overdwars gerimpeld, veerkrachtig. Germen ovatum, stylus filiformis, stigma clavato penicillatum. Het vruchtbeginsel eirond, het stijltje draadvormig, het stempeltje, *d*, knodsvormig-penseelvormig, *e*. Semen minutum, nitidum, ovatum, calyce elongato tectum. Het zaad, *e*, klein, glanzig, eirond, door den verlengden kelk bedekt, *f*. Flores foeminei: stamina nulla, caeterum hermaphroditis similes. De vrouwelijke bloemen onderscheiden zich door geene meeldraadjes te hebben, maar zijn overigens als de tweekunnige.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis alternis petiolatis oblongo-ovatis utrinque acuminatis, integris, subtus hirsutis, nervosis. Afwisselende, gesteelde, langwerpige-eironde, aan beide einden spitse, gaaf-randige, van onderen ruwharige, geaderde bladen.

Deze soort, volgens eenige de ware Parietaria officinalis van LINNAEUS, groeit regt op, en onderscheidt zich reeds hierdoor van Dl. V. pl. 380 afgebeelde Parietaria diffusa M. et K.; waarmede zij echter in andere opzigten zooveel overeenkomst heeft, dat zij door sommige kruidkundigen te zamen voor slechts ééne soort gehouden zijn geworden. De bloempjes staan op gegaffelde steeltjes, en elk der bloemhoofdjes, g, bestaat tevens uit eenige schutblaadjes, h.

GROEIPLAATSEN. Bij muren van oude gebouwen en in heggen. Bij de ruïnes van het huis te Brederode, omtrent de zoogenaamde Vuurmachine te Heemstede, en achter Bloemendaal, in de omstreken van Haarlem. In heggen omtrent de Echo te Muiderberg, achter Wassenaar, op enkele plaatsen bij Leiden, omtrent Schoonoord te Doorn boven Utrecht, en op het voormalige Patijnenburg te Naaldwijk. In de omstreken van Breda, KUIJPER VAN WÄSCHPENNING, en in menigte aan den voet der ruïnes in het Slotbosch te Oosterhout.

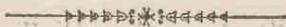
HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Zoo in Genees- als Heelkunst is eertijds van deze plant, toenmaals bij den naam van *Herba Parietariae*, of bij dien van *Helvine* genoeg bekend, veel gebruik gemaakt; voor het inwendige voornamelijk als een verkoelend pisdrijvend middel. Overigens vergelijkte men hetgeen, t. even a. p, ook van deze soort bij de beschrijving van *Parietaria diffusa* M. et K. reeds gezegd is; waarbij wij voegen, dat ook voorgesteld geworden is om met deze plant de zijde-wormen te voeden.

PARIETARIA OFFICINALIS WILLD.

Pariétaire officinale.

Nom Allemand. Gemeines Glaskraut. Peterskraut. Aufrechtes Wandkraut.
— *Anglais.* Common Wall Pellitory.

Elle fleurit en Juin — Octobre. 2.

Ord. Nat. de LINN. LIII. *Scabridae. Urticeae* JUSS.

MONOECIE TETRANDRIE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Fleurs polygames Fleur hermaphrodite: un calice monophylle, à 4 divisions, campanulé, *a*; point de corolle. Les étamines opposées aux segments du calice, les filets striés transversalement, élastiques, *b*. Germe ové, stylet filiforme, stigmaté, *d*, pénicillé, *c*, les graines, *e*, petites, luisantes, ovales, recouvertes par le calice alongé, *f*.

Fleurs femelles: point d'étamines, pour le reste comme les fleurs hermaphrodites.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles alternes, pétiolées oblongo-ovées, acuminées aux deux bouts, intègres, plus ou moins poilues au dessous, et à nesures.

Cette espèce, qui d'après quelques-uns est la vraie Parietaria officinalis de LINNÆUS, croît debout, et se distingue déjà par ce caractère de la Parietaria diffusa M. et K., qui figure au vol. V, pl. 380 de cet ouvrage. Mais avec laquelle en d'autres égards, elle a tant de ressemblance, que selon quelques Botanistes les deux ne constituent qu'une seule espèce.

Les fleurs sont à pédoncules dichotomes, et chaque paquet de fleurs, g, est entrelacé de quelques bractées, h.

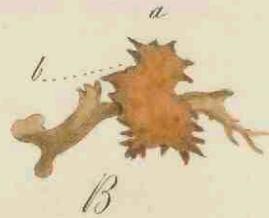
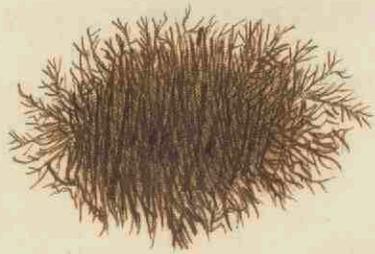
LIEUX NATAUX. Auprès des vieux murs, des décombres, et dans des haies. Auprès les ruines de la maison de *Brederode*, à *Heemstede*, et dernière *Bloemendaal*, aux environs de *Harlem*. Dans des haies à *Muiderberg*, à *Wassenaar*, en quelques lieux auprès de *Leide*, au *Schoonoord* près de *Doorn* dans la Province d'Utrecht, à *Naaldwijk*, et aux environs de *Breda*, où je l'ai vue moi-même, en grande quantité, au pied des ruines dans le *Slotbosch* à *Oosterhout*.

USAGE ÉCONOMIQUE. Dans la médecine interne tant que dans l'art de chirurgie, autrefois elle a été d'un grand usage, fut connue alors sous le nom de *Herba Parietariae*, ou *d'Helwine*, et principalement administrée comme un remède diurétique réfrigérant. Du reste, voyez ce qui a déjà été dit sur cette espèce, où l'on trouve dans cet ouvrage la description de la *Parietaria diffusa* M. et K.; à quoi nous ajoutons, qu'on a proposé de se servir de ses feuilles pour la nutrition des vers à soie.

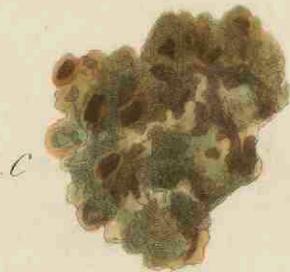
OUTRIGGER

Faint, illegible text covering the majority of the page, appearing as ghosting or bleed-through from the reverse side.

1 *Cetraria aculeata* Fries.

2 *Parmelia Acetabulum* Fries. 690.

CRYPTOGAMIA.

—>>>>*<<<<<—
Natuur. Ord. volg. LINN. LIX, Lichenes.

TRIBUS I. *Gymnocarpi*. Apothecia demum aperta, discifera. — ONDERAFDEELING I. *Naaktvruchtigen*. De schildjes ten laatste geopend, schijfvormig.

Usnaceae. Thallus caulescens, erectus aut pendulus. Het loof stengvormend, meer of min opgericht, of hangende. Apothecia aperta marginata. De schildjes geopend en van eenen rand omgeven.

1. CETRARIA ACULEATA FRIES.

STEKELIG KRAAKLOOF.

GESLACHTS-KENMERKEN. Apothecia peltaeformia, apicibus thalli oblique affixa. De schildjes schildvormig, aan den top van het loof schuins vastgehecht. Discus tenuis, apertus, strato medullari impositus. Het schijfje dun, geopend, op eene merglaag geplaatst. Thallus adscendens, fertilis suberectus, cartilagineus aut membranaceus, lobis teretiusculis aut foliaceis, supra concaviusculis. Het loof opgaande, in vrucht zijnde nagenoeg regtstandig, kraakbeenig, of vliezig, met rolrondachtige of bladvormige, van boven eenigzins uitgeholde slipjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Thallo cartilagineo rigido subfistuloso, irregulariter ramosissimo, spadiceo vel subnigro; ramis divaricatis flexuosis, spinulosis. Het loof kraakbeenig, strak, meer of min pijpvormig, in vele onregelmatige takjes verdeeld, donker-kastanjebruin of bijna zwart; de takjes uiteenwijkende, hogtig, met doorntjes. Apotheciis terminalibus peltatis denticulatis, disco spadiceo. De schildjes eidelingsch, schildvormig, fijngetand, de schijf donker-kastanjebruin.

Figuur B stelt, onder sterke vergrooting, een stukje vruchdragend loof voor; waarbij a het gansche schildje, b het schijfje daarvan aanwijst.

2. PARMELIA ACETABULUM FRIES.

GROOTVRUCHTIG SCHILDMOS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Apothecia scutelliformia, thalli disco horizontaliter adnata, margine thallo concolore. De schildjes schijfvormig, met de schijf horizontaal aan het loof gehecht, met loofachtigen gelijkkleurigen rand, *a*. Discus primo conniventi-clausus. De schijf in den beginne toebuigende-gesloten, *b*. Thallus e centro horizontaliter expansus, foliaceus, aut crustaceus ambitu squamuloso-effiguratus. Het loof uit het midden horizontaal uitgroeiende, bladachtig of ook korstachtig en aan den omtrek als met schubjes uitgewerkt.

SOORTELIJKE-KENMERKEN. Thallo foliaceo-imbricato membranaceo, ruguloso, viridi-olivaceo lobis rotundatis repandis. Het loof bladachtig-overelkander liggend, een weinig gerimpeld, groenachtig-olijfkleurig; de lobben afgerond en uitgeschulpt. Apotheciis disco concavo, rufescente, margine crenulato. De schildjes met holronde, rosachtige schijf en fijn-gekartelden rand.

Bij regenachtig weder, of vochtige lucht, is hetzelfde, zoo als C voorstelt, geheel groen.

GROEIPLAATS. N°. 1 groeit op den grond, en komt op zandige plaatsen onzer Heiden, en op de duinen menigvuldig voor. N°. 2 groeit aan de stammen, voornamelijk van Eiken, Ipen en Populieren, in alle oorden des lands.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINN. LIX. Lichenes.

TRIBUS I. *Gymnocarpi*: Apothécions à la fin ouverts, discifères.

Usnaceae. Thalle caulescent, érigé ou pendant. Apothécions ouverts, marginés.

1. CETRARIA ACULEATA FRIES.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Apothécions pelliformes, attachés obliquement aux élévations du thalle. Disque mince, ouvert, sur une couche médullaire. Thalle ascendant, plus ou moins érigé quand il est en fruits, de substance cartilagineuse ou membraneuse, à lobes térétiuscules ou foliacés, et plus ou moins concaves à leur surface supérieure.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Thalle cartilagineux roide presque tubuleux, à des ramifications irrégulières, brun foncé ou presque noir; les rameaux divariqués flexueux, épineux. Apothécions terminaux, en écusson, denticulés; disque de couleur brune foncée.

Dans la figure B, qui représente un morceau du Thalle beaucoup agrandi, un des Apothécions est indiqué par a, par b le disque.

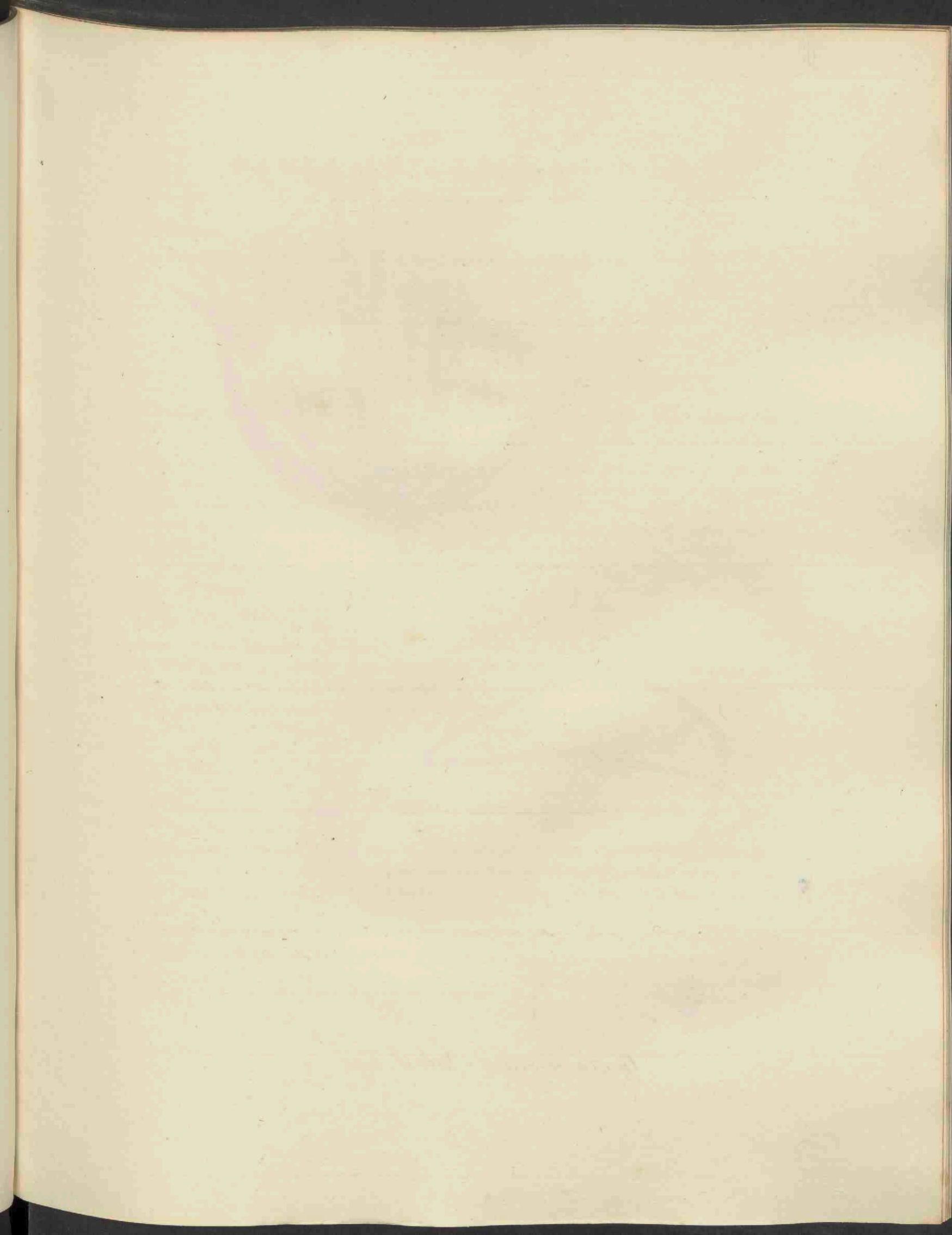
2. PARMELIA ACETABULUM FRIES.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Apothécions en forme d'écuelle, le disque attaché horizontalement, et ayant une marge de la même couleur que celle du Thalle, *a*. Le disque premièrement fermé, *b*. Le Thalle naissant du centre à la circonférence, foliacé ou crustacé, à circonférence squammeuse.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Thalle à folioles imbriquées, membraneux rugueux, d'un vert olivâtre, à lobes arrondis. Les Apothécions à disque concave, de couleur rousse, et à marge crenelée.

Par un temps humide la couleur de ce Lichen se change en vert, comme le fait voir figure C.

LIEU NATAL. N°. 1 croît dans les sables, en plusieurs endroits de nos bruyères, et de nos dunes. N°. 2 sur les troncs d'arbres, surtout des Chênes, des Ormes et des Peupliers, en beaucoup de lieux par tout le pays.

Gagea arvensis Salisb. 691.

GAGEA ARVENSIS Salisb. (*)

Kleine Vogelmelk.

Bijnaam. Akker Vogelmelk.

Hoogduitsch. Acker Vogelmilch. Acker Gelbstern. Zottiger Milchstern.

Bloeit April 2.

HEXANDRIA MONOGYNIA. Zeshelmigen Eenstijligen.

Natuurk. Ord. volg. LINN. X. Coronariae. Liliaceae DC. *Asphodeli* JUSS. *Asphodeleae*

R. BROWN. LINDLEY.

GESLACHTS-KENMERKEN. Perianthium sexpartitum stellatum. Stamina imo perianthio inserta; filamenta subulata; antherae erectae, basi affixae. Capsula membranacea, 3-ocularis, 3-valvis, oligosperma. Semina subglobosa. Het bloemdek, *a*, zes-deelig, stervormende. Elsvormige, beneden in het bloemdek geplaatste helmstijltjes, *b*; regtstandige, met derzelver benedeneind aangehechte meelknopjes, *c*. De zaaddoos, *d*, vliezig, 3-hokkig, 3-kleppig, met weinige, nagenoeg kogelronde, zaden, *e*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Bulbo subrotundo, foliis radicalibus geminis linearibus canaliculatis obtuse carinatis; floralibus duplo latoribus, duobus oppositis. Pedunculis corymbosis, villosis. Sepalis acutiusculis. Stigmate trilobo. De bloembol bijna rond. Twee lijnvormige, gesleufde en stompgekielde wortelbladen; de bloeibladen tweemaal breeder, en twee derzelve tegen over elkander geplaatst. Vlokkig behaarde, tuilvormende, bloemstelen. Spitse bloembladen. Het stempeltje 3-lobbig, *e*.

Van de twee wortelbladen ontspringt een uit den hoofdbol, en het andere uit eenen kleineren; welke, nevens genen geplaatst, g, bij deze plant altijd aanwezig is, en haar mede van andere soorten van het geslacht Gagea doet verschillen.

Even als de bloemstelen zijn ook de bloemblaadjes, aan derzelve buiten zijde, met vlokkige haartjes bedekt. — De omgekeerd-hartvormige zaaddoos, waarvan bij h eene vlakke doorsnede gezien wordt, heeft drie, vleugelvormige kanten, d, en in het midden van den bloemtuil vindt men dikwijls eene verzameling van dusdanige, bladige uitspruitsels voortbrengende, Bolletjes, welke bij de kruidkundigen onder den naam van Bulbilli bekend zijn, i.

GROEIPAATSEN. Op bouwland bij *Bunnik*, in de Provincie Utrecht. Dezelve is aldaar door wijlen den Heer G. BROERS, en verscheidene jaren later ook door mij gevonden geworden, terwijl de Heer GEVERS DEYNoot haar mede onder *Werkhoven* en *Odiijk* heeft aangetroffen, en de Heeren ABBEVEN haar bij *Hees*, in den omtrek van *Nijmegen*, gezien hebben.

HUISHOUELIJK GEBRUIK. De plant wordt door schapen en geiten gegeten (LINN. *Pan. Succ.*), en de bollen zijn ook voor den mensch eetbaar (GUNNER).

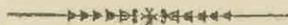
(*) *Ornithogalum minimum* WILLD. *Ornithogalum arvense* TERS.

GAGEA ARVENSIS Salisb. (*)

Ornithogale nain.

Nom Allemand. Acker Gelbster. Acker Vogelmich. Zottiger Milchster.

Fleurit en Avril ♄.

HEXANDRIE MONOGYNIE.

Ord. Nat. de LINN. X. Coronariae. Asphodeli JUSS. *Asphodeleae* R. BROWN. LINDLEY.
Liliaceae DC.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Périgone à 6 divisions, en forme d'étoile, *a*. Les filamens subulés et inserés à la base des segmens du périgone, *b*. Anthères érigées, attachées par leur base, *c*. Capsule, *d*, membraneuse, à trois loges et à trois valvules. Les graines *e*, presque globuleuses, et en petit nombre.

CARACT. SPÉCIFIQUES. La bulbe à peu près ronde. Les deux feuilles radicales linéaires, canaliculées et à carène obtuse; les feuilles de l'inflorescence deux fois plus larges, et deux d'elles opposées l'une à l'autre. Pédoncules velus, corymbiformes. Les segmens du périgone pointus. Le stigmaté à trois lobes, *f*.

L'une des deux feuilles radicales sort de la bulbe principale, l'autre d'une bulbe plus petite, g, qui se trouve à côté de la première, et, étant toujours présente, donne aussi un caractère à distinguer cette plante des autres espèces du genre Gagea.

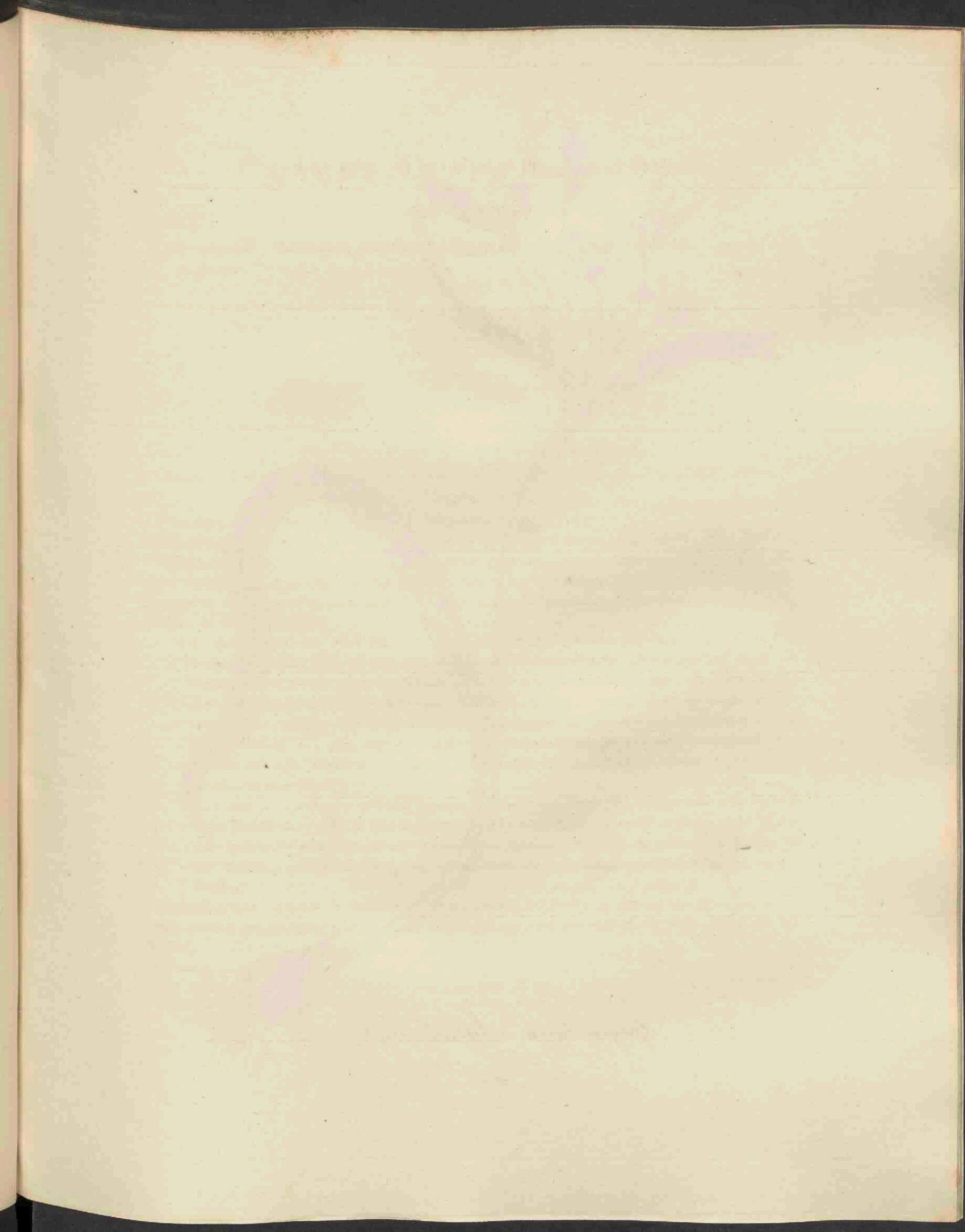
Les segmens du périgone, ainsi que les pédoncules, sont velus en dehors. La capsule, d, est en forme de coeur renversé, à trois angles ailés, et se montre en coupure horizontale vers h.

Les corpuscules à excrescences foliaires, que l'on voit souvent se développer dans le milieu du corymbe, i, sont des caïeux, ou des Bulbilli.

LIEU NATAL. Dans des champs cultivés auprès de *Bunnik*, dans la Province d'Utrecht: où elle a été trouvée par feu Mr. G. BROERS, et, plusieurs années après, par moi-même, tandis que Mr. GEVERS DEYNOOT l'a rencontrée aussi près de *Werkhoven* et de *Odyk*, lieux circonvoisins de *Bunnik*. Par Mss. ABELEVEN elle est vue près de *Hees*, dans l'entour de *Nimègue*.

USAGE ÉCONOMIQUE. La plante est mangée par les moutons et les chèvres (LINN. *Pan. Suec.*), et les bulbes peuvent aussi servir de nourriture aux hommes (GUNNER).

(*) *Ornithogalum minimum* WILLD. *Ornithogalum arvense* PERS.

Gagea lutea Salisb. 692.

GAGEA LUTEA Salisb. (*)

Gele Vogelmelk.

Hoogduitsch. Gelbblüthige Vogelmilch. Gelber Milchstern. Wald Vogelmilch.

Engelsch. Yellow Star of Bethlehem.

Bloeit April en Mei ♀

HEXANDRIA MONOGYNIA. Zeshelmigen Eenstijligen.

Natuurl. Orde volg. LINN. X. *Coronariae. Liliaceae* DC. *Asphodeleae* R. BROWN. LINDLEY.

Asphodeli JUSS.

GESLAGHTS-KENMERKEN. Als bij de hier voorgaande Plaat.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Folio radicali solitario lato-lineari apice acuminato-tereti acute carinato; floralibus duobus oppositis. Pedunculis simplicibus umbellatis, sepalis obtusis, bulbo ovato. Een enkel breed-lijnvormig, aan den top sterk toegespilst rond en scherp gekield wortelblad; twee der bloeibladen tegen over elkander gesteld. Onverdeelde schermvormende bloemstelen, stompe bloembladen, en een eironde bol.

Het onderscheid dat zich tusschen deze plant en de hier voor afgebeelde opdoet, bestaat vooreerst daarin, dat bij dezelve slechts één bol aanwezig is, en dat zij ook maar één wortelblad bezit, en minder bloeibladen en ook minder bloemen heeft. De bloemen zijn grooter, stompladig, en zitten op onverdeelde steeltjes, terwijl deze bij Gagea arvensis niet zelden takkig zijn; waardoor de bloemstand bij die soort veelal minder zuiver schermvormig is, dan bij deze gele Vogelmelk. Overigens is deze plant geheel onbehaard, en zijn hierdoor de bladen, bloemstelen en bloembladen van buiten, van eene sterker groene kleur.

Fig. a stelt, in omtrek, een der bloemen afzonderlijk voor; bij b ziet men eene bijkans rijpe zaaddoos, en bij c van deze eene vlakke doorsnede. Is onder anderen door WIRTINGEN opgemerkt geworden dat de zaaddoosjes bij Gagea arvensis, in vorm, van het 2- tot het 6-kantige verschillen (+), bij deze soort heb ik dezelve ook wel 4-kantig aange troffen.

GROEIPLAATSEN. Dezelve is door de Heeren ABELEVEN te Beek, bij Nymegen, gevonden geworden; andere groeiplaatsen zijn er, met zekerheid, en voor zoo veel als wij weten, nog niet van bekend.

(*) *Ornithogalum luteum* L. *Ornithogalum sylvaticum* PERS.

(+) MOQUIN-TANDON, *Pflanzen-Teratologie*, von J. C. SCHAUER, Berlin 1842, pag. 331.

GAGEA LUTEA Salisb. (*)

Ornithogale jaune.

Nom Allemand. Gelbblüthige Vogelmilch. Gelber Milchstern. Wald Vogelmilch.

— *Anglais.* Yellow Star of Bethlehem.

Fleurit en Avril et Mai 24.

HEXANDRIE MONOGYNIE.

Ord. Natur. de LINN. X. Coronariae. Asphodeli JUSS. *Asphodeleae* R. BROWN, LINDLEY.
Liliaceae DC.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Comme ceux à la Planche précédente.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuille radicale solitaire, large-linéaire plane, à pointe très acuminée, et fortement carénée. Deux feuilles de l'inflorescence opposées l'une à l'autre. Pédoncules simples ombellés. Les segmens du périgone obtus. Une seule Bulbe.

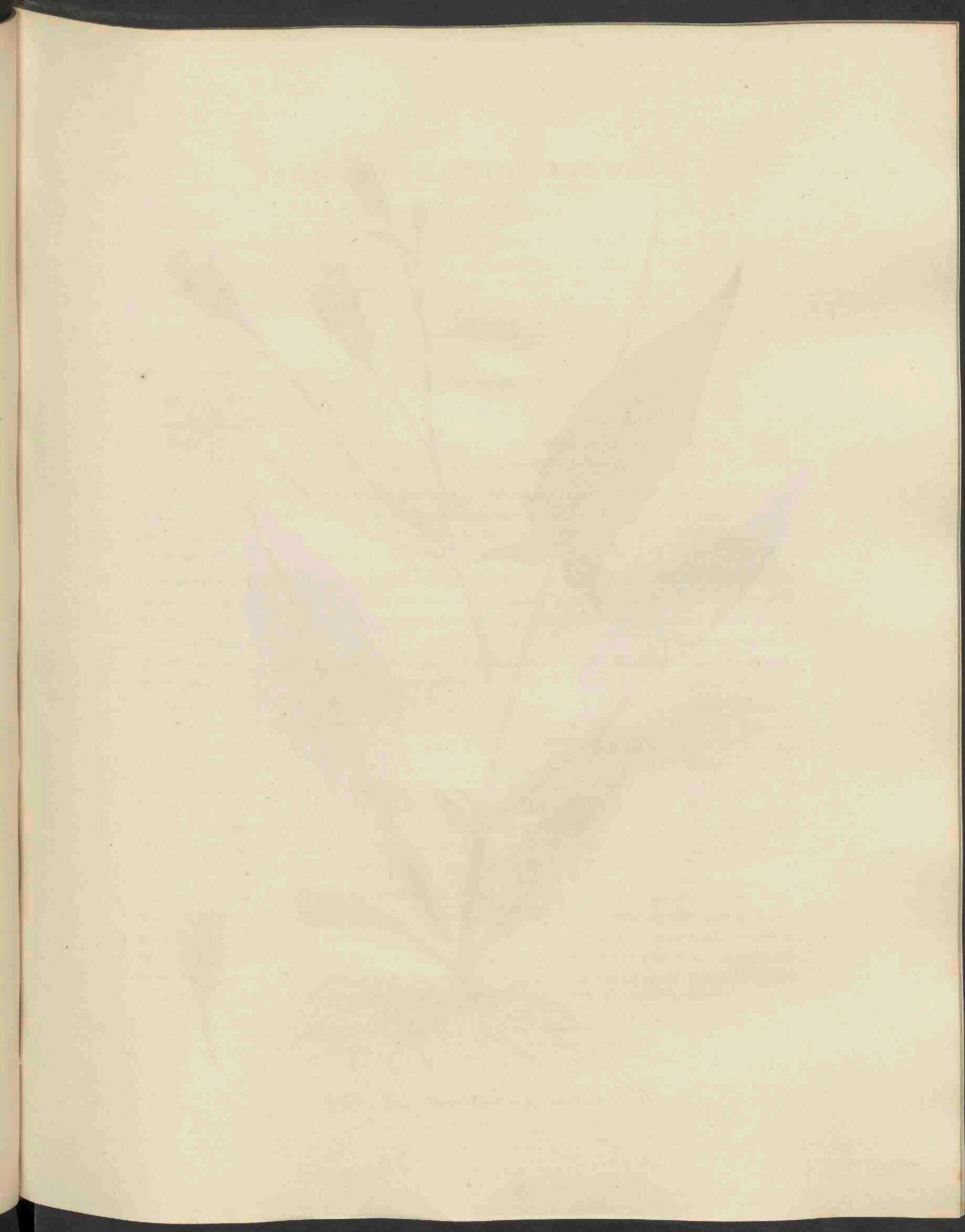
La différence qui existe entre cette plante et celle dans la planche précédente, consiste, en ce qu'elle n'a qu'une seule Bulbe, et aussi qu'une seule feuille radicale; et qu'elle est moins riche tant en feuilles caulinaires quant en fleurs. Les fleurs ont plus de grandeur, sont à segmens obtus, et soutenues par des pédoncules simples tandis que dans l'Ornithogale nain celles-ci sont souvent rameuses; ce qui fait que chez lui l'inflorescence a moins le port d'une vraie ombelle, mais plutôt celui d'un corymbe. Du reste, cet Ornithogale jaune est tout glabre, et ainsi la couleur des feuilles, des pédoncules, et du dehors des segmens du périgone, est plus verte.

Figure a donne une fleur en circonférence, vers b on voit une capsule presque en maturité, et vers c une capsule en coupe horizontale. — Est-il que WIRTGEN ait vu que la forme des capsules dans le Gagea arvensis varie de 2, 3, jusqu'à 6 angles (+), dans cette espèce j'en ai observé à forme tétragone.

LIEU NATAL. Elle est trouvée par MM. ABELEVEN à *Beek*, près de *Nimègue*; d'autres lieux, à ce que nous sachons, n'en sont pas connus jusqu'à ce jour.

(*) *Ornithogalum luteum* L. *Ornithogalum sylvaticum* PERS.

(+) MOQUIN-TANDON, *Pflanzen-Teratologie*, von J. C. SCHAUER, Berlin 1842, pag. 331.

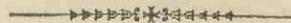

Hieracium paludosum L. 693.

HIERACIUM PALUDOSUM L.

Moerassig Havikskruid.

Bijnaam. Klein Berg-Havikskruid.
Hoogduitsch. Sumpf Habichtskraut.
Engelsch. Marsh Hawk-weed.

Bloeit Junij en Julij 2.

SYNGENESIA AEQUALIS. Gelijk-Zaamhelmigen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XLIX. *Compositae* β. *semiflosculosae*. *Compositae* ADANS.
Synanthereae RICH. *Cichoraceae* JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Involucrum imbricatum. Receptaculum nudum, aut rarius pilis sparsis semine brevioribus onustum. Pappus sessilis, pilosus, saepius sordide rufescens. Het omwindsel overeenliggende. De vruchtbodem naakt, of somwijlen van eenige haartjes voorzien, die korter zijn dan de zaden. Het zaadpluis ongesteeld, harig, en meestal vuil-rosbruin.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule erecto folioso, pedunculis paniculatis. Foliis glabris; inferioribus oblongis acutis runcinato-dentatis, basi attenuatis; superioribus sagittato-amplexicaulibus dentatis apice integerrimis. Involucris squamis glanduloso-pilosis. De steng bebladerd, regtstandig, met pluimvormig-verspreide bloemtakken. De bladen onbehaard; de onderste langwerpig spits schaafswijs-uitgesneden-getand en met versmalden voet; de bovenste, of stengbladen, pijlvormig-stengomvattende, getand, maar aan den top gaafrandig. De blaadjes van het omwindsel met klierachtige haartjes.

Een aantal, aan den top meestal 5-tandige, lintbloempjes, a (), zijn in eenen klierachtig-zwartharigen kelk, b, vereenigd, en stellen zóó de hoofdbloemen daar; die ieder op haar zelve eenen, met enkele schubjes, c, bedekten, bloemsteel hebben. — Onder aan den kelk, waarvan de slippen lijn-lancetvormig en sterk toegespitst zijn, bevindt zich een kranse van dergelijke blaadjes als evengenoemde schubjes, c, zijn, en waaraan men of den naam van buitenste Kelkblaadjes, of ook wel dien van het Bijkelkje, geven kan, d.*

Het langwerpig, 10-strepige, zaad, e, draagt een geelachtig-wit, zeer broos, haarvormig zaadpluis, f; — de vruchtbodem, g, is naakt, en zoo wel de bladen, als de gesleufde en holle steng, en de bloemstelen, zijn glad en geheel onbehaard.

GROEIPLAATSEN. Als bij ons inlandsch is dezelve het eerst door MEESE opgegeven, en door hem, gelijk vervolgens ook door anderen, in Vriesland op een gedeelte van de *Bergumer-Hei* gevonden geworden. In griendlanden om en bij *Dordrecht* groeit zij in eene groote hoeveelheid, en ook is zij nabij *Rotterdam*, door den Heer VAN DER SANDE LA GOSTE, aangetroffen geworden.

(*) Figuur a en e sijn sterk vergroot voorgesteld.

HIERACIUM PALUDOSUM L.

Epervière des marais.

Nom. Allemand. Sumpf Habichtskraut.

— Anglais. Marsch Hawk-weed.

Fleurit en Juin et Juillet ♀.

Syngénésie égale.

Ord. Nat. de LINN. XLIX. *Compositae. β. semiflosculosae. Compositae* ADANS. *Synanthereae* RICH. *Cichoraceae* JUSS.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Involucre imbriqué. Réceptacle nu ou à peine muni de quelques poils épars, plus courts que les graines. Aigrette sessile, à forme de poil, souvent d'une couleur roussâtre.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Tige erigée munie des feuilles, et à pédoncules paniculés. Feuilles glabres; les inférieures oblongues aiguës roncées-dentées, atténuées à la base; les supérieures, ou les feuilles caulinaires, sagittées et embrassantes, mais à sommet tout entier. Les pièces de l'involucre avec des poils glanduleux.

Une certaine quantité de fleurs ligulées, dont le sommet se termine ordinairement en 5 petites dents, a (), sont renfermées dans un calice hérissé de poils noirs et glanduleux, b, et constituent les fleurs proprement dites; des quelles chacune a pour soi son pédoncule, c, et là couvert par des petites écailles, c. A la base du calice, dont les pièces sont linéaires-lancéolées et très acuminées, on voit un verticille de petites feuilles; telles que sont les écailles nommées, c, et aux quelles on peut donner ou le nom de Feuilles calicinales extérieures, ou celui de Calice accidentel ou Calicule, d.*

Les graines sont linéaires, à 10 stries, e, et couronnées d'une aigrette à poils très fragiles et de couleur blanche-jaunâtre, f. Le réceptacle est nu, g, et de même les feuilles que la tige, anguleuse et creuse, et les pédoncules, sont lisses et dépourvus de toute pilosité.

LIEU NATAL. Après l'avoir trouvée sur la bruyère de *Bergum*, dans la Frise, MEESE l'a indiquée le premier comme indigène chez nous, et ensuite aussi d'autres l'ont cueillie en cet endroit. Elle vient en abondance dans des saussaies aux environs de *Dordrecht*, et aussi est elle vue près de *Rotterdam*, par Mr. VAN DER SANDE LA COSTE.

(*) Les figures vers a et e sont beaucoup agrandies.

Carex vesicaria L. 694.

CAREX VESICARIA L.

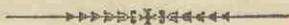
Blaasvormend Rietgras.

Bijnamen. Zegge. Water-Rietgras.

Hoogduitsch. Blasen-Segge.

Engelsch. Bladder Carex. Bladder Sedge.

Bloeit in Mei en Junij. 2.

MONOECIA TRIANDRIA. Eenhuizigen Driestijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. III. *Calamariae: Cyperoideae* JUSS. *Cyperaceae* R. BROWN.

Caricinae KUNTH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Flores monoeci, vel raro dioeci. Spicae nunc androgynae, nunc unisexuales. Calyces: Glumae univalves, uniflorae. Corolla nulla. Stamina duo tria. Styli 2-3-fidi. Fructus: Urceoli perforati, capsuliformes, persistentes, semen involventes. Eenhuizige, of somwijlen tweehuzige bloemen. Tweekunnige of éénkunnige aren. De kelkjes bestaan uit eenkleppige, éénbloemige kafblaadjes. Geen bloemkroon. Twee of drie meeldraden, *g*. Twee of driespletige stijltjes. De vruchtjes zijn aan den top doorboorde, zaaddoosvormige, overblijvende, het zaad, *f*, insluitende zakjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Spicis masculinis 1-3, femineis 2-3, remotis oblongo-cylindricis sessilibus vel breviter pedunculatis, erectis, bracteis foliaceis evaginatiss. Stigmatibus 3. Fructibus ovato-conicis inflatis in rostrum bicuspidatum attenuatis dorso nervoso. Glumis acutis et culmo acutangulo, angulis scabro. Een tot drie mannelijke en 2-3 vrouwelijke, van elkander verwijderde, langwerpige-rolronde, of nagenoeg ongesteelde, of kort gesteelde, regtstandige bloemaren; met bladvormige, scheedelooze schutbladen, *d*. Drie stempeltjes, *e*. Bijkans eironde, opgeblazen, in eenen tweepuntigen bek eindigende, op den rug gestreepte vruchtjes, *c*. Spitse kafblaadjes en scherphoekige, op de kanten ruwe halmen.

Zoo als dit ook wel bij Carex riparia L., en eenige andere soorten plaats vindt, komen een paar der mannelijke bloemaren dikwijls niet tot hare volkomen ontwikkeling, en zelfs gebeurt het somwijlen dat er zich in het geheel slechts ééne bloemaar aan den top van den halm voordoet; welke dan noch volledige meeldraadjes, noch wel gevormde vruchtjes vertoont.

Zijn de kalfblaadjes der vrouwelijke bloempjes, a, spits, die van de mannelijke, b, eindigen stomp, zijn ook bleeker, en eenigzins zwart van kleur, met witten rand.

De geelachtig-groene vruchtjes, c, zijn onbehaard, naakt, en dragen op den rug gewoonlijk zeven streepjes of nerven. De bladen zijn gekield en op de kiel, alsmede aan de randen ruw.

GROEIPLAATSSEN. Aan de kanten van sommige vaarten en slooten, en in moerassige landen en poelen, **DE GORTER.** In Vriesland menigvuldig. **MEESE.** Onder *Schalkwijk* en *Heikop*, in het Sticht van Utrecht, **VAN HALL;** waar dezelve voorts ook in de veenen bij *Westbroek* en *Achttienhoven*, en in slootkanten bij *de Bild* te vinden is. Aan een' sloot tusschen *Voorschoten* en den *Deyl.* **DOZY.** Bij *'s Hage.* **VRYDAG ZYNEN.** Bij *Nijmegen.* **DE BEYER.** In menigte vond ik haar ook bij *Kuilenburg.*

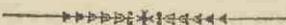
HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Volgens LINNAEUS worden in Lapland de gedroogde bladen, in elkander gewerkt, tot voetschoeisels gebezigd; waarbij 's winters de voeten bijzonder tegen de koude beveiligd zijn, en in den zomer het zweeten van dezelve gematigd wordt. Ook wordt zij er gebruikt om er stoelzittingen van te maken, en flesschen mede te omwoelen.

CAREX VESICARIA L.

Laiche en Vessie.

Nom Allemand. Blasen-Segge.
— Anglais. Bladder Carex. Bladder Sedge.

Fleurit en Mai et Juin. ♀.

MONOECIE TRIANDRIE.

Ord. Nat. de LINN. III. Calamariae. Cyperoideae JUSS. Cyperaceae R. BROWN.
Caricinae KUNTH.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Fleurs monoïques, ou rarement dioïques. Epis tantôt androgyns, tantôt unisexuels. Calices: des écailles univalves et à une fleur. Point de corolle. Deux ou trois étamines. Les stylets 2-3 fides. Les fruits sont des Urcéoles perforés, capsuliformes, persistents, et renfermant la graine, *f*.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Epis masculins 1-3, féminins 2-3, éloignés, oblongo-cylindriques, sessiles ou plus ou moins pédonculés, érigés et à bractées foliaires pas engainantes, *d*. Trois stigmates, *e*. Les fruits ovato-coniques, renflés, à bec court bifide, et striés sur le dos, *c*. Les écailles aiguës, et la hampe à trois angles aigus et scabres.

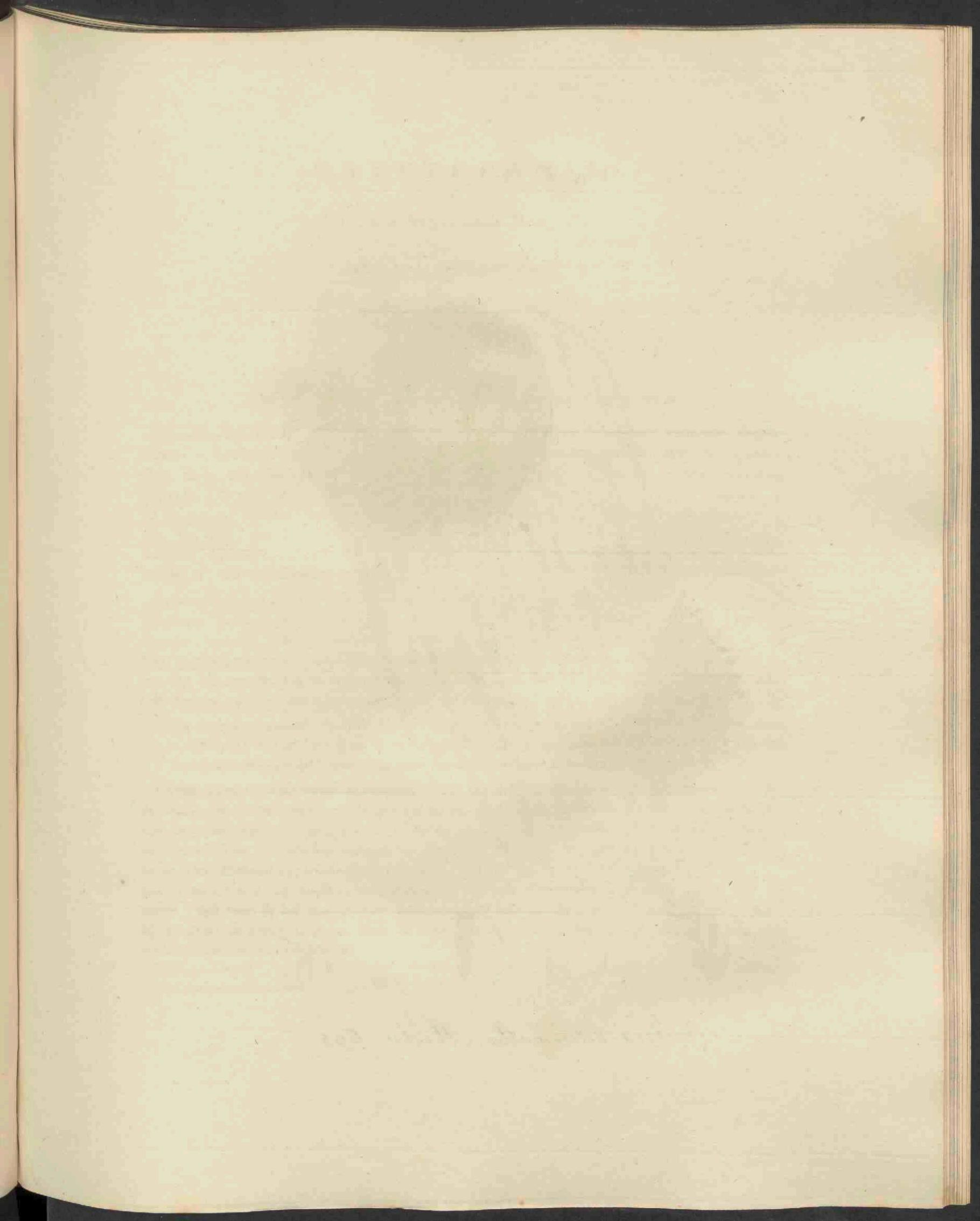
De même que ceci arrive quelquefois dans le Carex riparia L., et dans des autres espèces, deux des épis masculins ne viennent point à tout leur développement, et aussi il peut se faire que l'on ne voit qu'un seul épi, au bout de la hampe; dans lequel alors on ne concerne ni des étamines, ni des capsules bien formées.

Les écailles des fleurs féminines, a, sont-elles aiguës, celles des fleurs masculines, b, sont obtuses, de couleur plus pâle, et un peu noirâtre, et marginées de blanc.

Les fruits, c, jaunes-verdâtres, sont glabres, et munis sur leur dos, ordinairement, de sept nervures. — Les feuilles ont la forme d'une carène, à dos et marges scabres.

LIEU NATAL. Aux bords de plusieurs canaux et fossés, et en des endroits marecageux. DE GORTER. Beaucoup dans la Frise. MEESE. Aux environs de *Schalkwyk* et de *Heikop*, dans la Province d'Utrecht, VAN HALL; où elle vient aussi dans les tourbières de *Westbroek* et de *Achttienhoven*, et à quelques fossés près du *Bild*. A un fossé entre *Voorschoten* et le *Deyl*. DOZY. Auprès de la *Haye*. VRYDAG ZYEN. Près de *Nimègue*. DE BELJER. En abondance près de *Kuilenburg*.

USAGE ÉCONOMIQUE. D'après LINNAEUS les Lapons font sécher les feuilles, et les travaillent pour en former des chaussures; qui les garantissent du froid pendant l'hiver, et diminuent la sueur dans les chaleurs de l'été. On les emploie encore pour empailer des chaises, et pour garnir des bouteilles.

Neckera heteromalla Hedw. 695.

CRYPTOGAMIA.

Neckera Heteromalla Hedw. ()*

Vruchtdragend in Junij—Augustus. 24.

Natuurl. Orde volg. LINN. LVI. Musci. Musci frondosi HEDW.

GESLAGTS-KENMERKEN. Sporangium aequale laterale, oblongum ovatumve. Peristoma duplex: exterius ex dentibus 16 lineari-lanceolatis, interius ex ciliis totidem cum dentibus exterioribus alternantibus, modo basi liberis, modo membrana levissime junctis, modo ex dentium lateribus exeuntibus figuratum. Calyptra varia. Eene gelijkvormige zijdelingsche langwerpige of eironde zaaddoos, *a*. De binnenmond dubbeld: de buitenste met 16 lijnvormig-lancetvormige tandjes, *b*; de binnenste uit even zoo vele, met de buiten-tandjes afwisselende, of aan den voet vrije, of aldaar door een vliesje eenigzins vereenigde, of ook wel uit de zijden van de tandjes ontspringende wippertjes, *c*. Het huikje, *d*, van verschillenden vorm.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule decumbente inferne ramoso, foliis subimbricatis ovato-oblongis acuminatis concavis nervo infra apicem evanido instructis; sporangio oblongo perichaetio longissimo immerso, operculo conico acuminato, calyptra mitraeformi. De steng neêrliggende, beneden getakt, met nagenoeg over elkander liggende eirond-langwerpige, gespitste, eenigzins holle blaadjes, met een beneden den top verdwijnend nerfje, *e*. Het zaaddoosje langwerpig, *a*, binnen den moskelk besloten, *f*, met een kegelvormig, gespitst dekseltje, *g*, en een mijtervormig huikje, *d*.

In droogen toestand zijn de blaadjes tegen de steng aangedrukt; vochtig gemaakt staan zij open, zoo als bij B en C gezien wordt. Bij h is een afzonderlijk blaadje van den moskelk voorgesteld geworden. De zaaddoosjes zijn alle éenzijdig.

GROEIPLAATSEN. Aan eenen Iepenboom in het overeind van *Jutphaas*, in de provincie *Utrecht*, de *GEER*. Dit is gedurende een' langen tijd de eenige bekende groeiplaats geweest, van dit fraaije, zelfs in Duitschland en Frankrijk maar zeldzaam voorkomende, mosplantje. Tegenwoordig echter is hetzelfde reeds op vele plaatsen aangetroffen geworden: op Eiken en Iepen bij *Vianen* en *Heikop*, en op Lindenboomen bij *Groningen*, *VAN HALL*; aan een Iep in de *Koningslaan* bij *Utrecht*, *VAN DER SANDE LACOSTE*; bij *Leyden*, *MOLKENBOER* en *DOZY*; op *Walcheren* en *Zuid-Beveland*, *VAN DEN BOSCH*. Zelf vond ik het aan een paar Esschenboomen tusschen *Tull* en 't *Waal* en den *Lekdijk* bij *Vianen*, en menigvuldig aan Eiken en Iepen, alsmede hier en daar aan Populieren en aan oude Aalbessenboomen om *Naaldwijk*.

(*) *Sphagnum arboreum* L.

CRYPTOGAMIE.

Neckera Heteromalla Hedw. ()*

Porte des fruits en Juin—Août. 24.

Ordre Natur. de LINN. LVI. Musci. Musci frondosi HEDW.

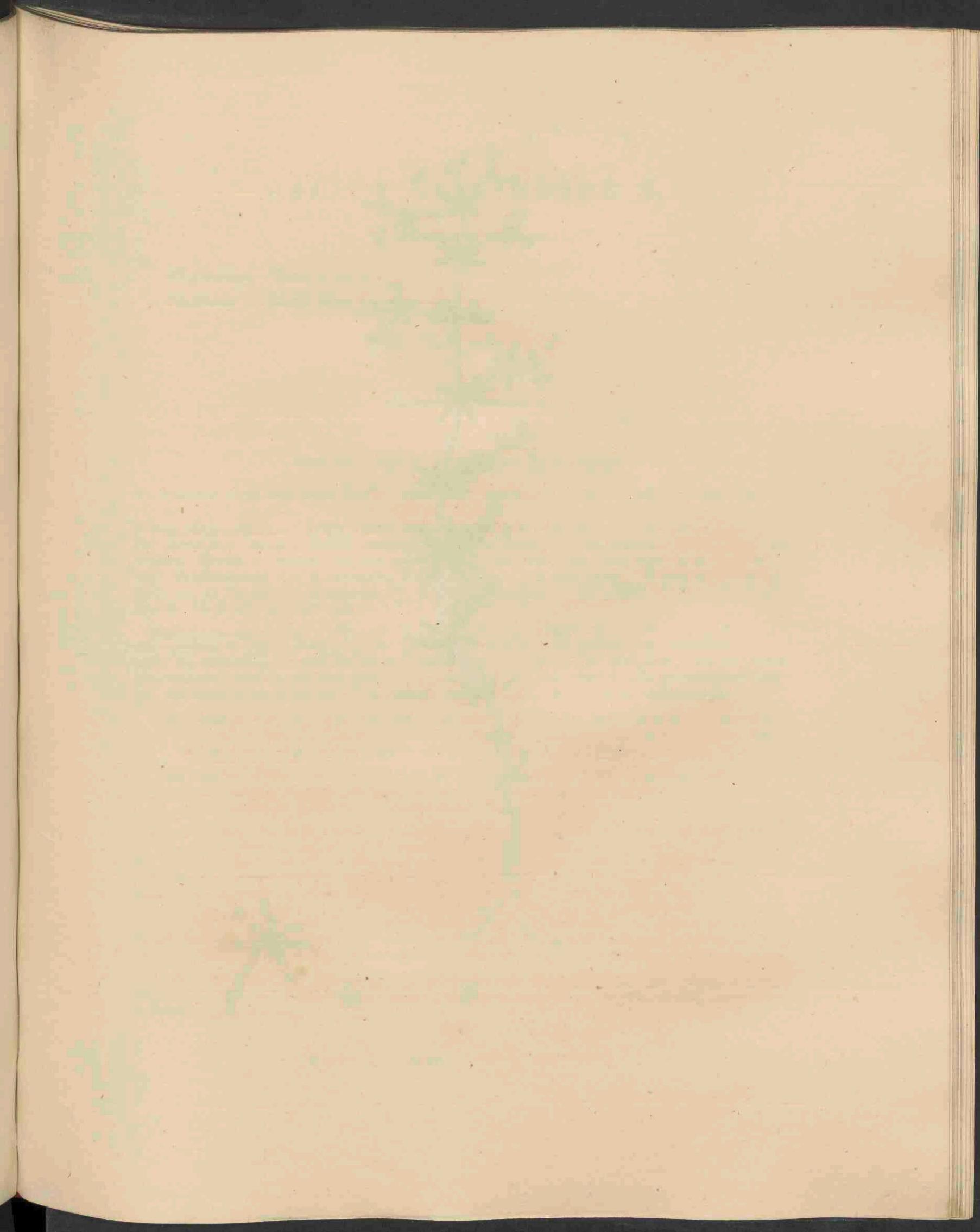
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Urne, *a*, latérale égale oblongue ou ovale. Péristome double: l'extérieur à 16 dents linéaires-lancéolées, *b*, l'intérieur à autant des cils, alternant avec les dents, *c*; tantôt libres à leur base, tantôt légèrement unis par une membrane, et quelquefois sortant de la marge des dents elles-mêmes. La coiffe, *d*, de forme différente.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige couchée, rameuse à la base, à feuilles presque imbriquées ovato-oblongues acuminées concaves et à nervure ultramoyenne, *e*. L'Urne, ou la Sporange, *a*, oblongue, immergée dans des feuilles périchetales très acuminées, *f*, à opercule conique et acuminé, *g*, et muni d'une coiffe mytraeforme, *d*.

Dans les temps secs les feuilles sont pressées contre la tige, mais humectées elles se dressent, comme on le voit vers B et C. Figure h montre une feuille séparée du périchet. Les sporanges viennent toutes d'un côté.

LIEU NATAL. Sur le tronc d'un Orme près de *Jutphaas*, dans la province d'*Utrecht*. de GERR. Ce fût chez nous long temps le seul endroit connu de cette belle mousse, qui ne vient que rarement même dans l'Allemagne et la France. Aujourd'hui cependant elle est observée dans plusieurs lieux: sur les troncs des Ormes et des Chênes à *Vianen* et *Heikop*, et sur des Tilleuls près de *Groningue*, VAN HALL; sur un Orme près d'*Utrecht*, VAN DER SANDE LAGOSTE; aux environs de *Leyden*, MOKKENBOER et DOZY; dans l'île de *Walcheren* et en *Zuid-Beveland*, VAN DEN BOSCH. Enfin moi-même je la trouvai sur des Frênes non loin de *Vianen*, mais surtout çà et là près de *Naaldwyk*, dans la Hollande méridionale: sur des Chênes et des Ormes, mais aussi sur des Peupliers et de vieux troncs des Groseilliers.

(*) *Sphagnum arboreum* L.

Galium uliginosum L. 696.

GALIUM ULIGINOSUM L.

Ruwachtig Walstroo.

Hoogduitsch. Morast Labkraut.

Engelsch. Rough Marsh Bed-straw.

Bloeit. Julij en Augustus. ♀.

TETRANDRIA MONOGYNIA. Vierhelmigen Eenstijligen.

Natuurl. Orde volg. LINN. XLVII. *Stellatae. Stellatae* R. BROWN, LINDL. *Galieae* TURP.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx: margo obsolete superus, 4-5-dentatus. Corolla rotata, 4-fida, tubus brevissimus. Stamina laciniis corollae alterna et ei inserta. Stylus filiformis, bifidus. Stigmata capitala. Semina 2, globosa. De kelk is een flauwe rand boven het vruchtbeginzel, *a*, en 4-5-tandig. De bloemkroon, *b* en *c*, radvormig, 4-spletig, met een zeer kort buisje. De helmraden met de slipjes van de bloemkroon afwisselende, en op dezelve ingeplant, *c*. Het stijltje draadvormig, 2-spletig, *d*. De stempeltjes kopvormig, *e*. Twee kogelronde zaden.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis senis lineari-lanceolatis mucronatis margine retrorsum aculeatis rigidis, caulibus flaccidis retrorsum scabris, pedunculis fructiferis rectis patentissimis, fructibus tuberculatis. De bladkransjes bestaan uit zes lijn-lancetvormige, in een puntje eindigende, aan de randen benedenwaarts stekelige, stijve blaadjes, *f*. De steng, *g*, slap, met benedenwaarts gekeerde ruwe haartjes. De vruchtdragende bloemsteeltjes opgericht wijd uitstaande. De vruchtjes knobbelig, *h*.

De dunne, 4-kantige steng is somwijlen maar een' vinger hoog, meestal bij den wortel meer of minder in takken verdeeld, maar ook wel geheel eenvoudig regt opgroeiende, en van boven maar weinig uitgespreid. Nu en dan zijn de bladen 8-voudig.

De bloemsteeltjes zijn van boven veelal in drie kleinere takjes gesplitst, waarvan elk 2-3 bloempjes draagt, en de bloemkroontjes grooter dan de volkomen gevormde, met kleine stekelige knobbeltjes bedekte vruchtjes.

GROEIPLAATSEN. Op de stadsweide van *Harderwijk*. DE GORTER. Bij *Franeke* aan slootkanten en op onbebouwde plaatsen, alsmede bij *Leeuwarden*, *Giekerk* en *Bergum*. BRUINSMA, *Flora Frisica*. Bij *Lochem*. REINWARDT. Bij *Katwijk* en aan den weg naar *Voorschoten*. MULDER. In een' duinvallei bij *Wassenaar*, aan het *Mallegat* bij *Katwijk-binnen*, en in de daar nabij gelegen duinen. MOLKENBOER en KERBERT, *Flora Leidensis*. Op *Walcheren*. v. D. BOSCH. Bij 's *Gravenhage*, naar den kant van *Wassdorp*; bij *Bergen op Zoom* en om *Etten* en *Roozendaal*; in de duinen bij *Overveen* en *Zandvoort*; omtrent *Loenen aan de Vecht*; bij *Haren* en op andere plaatsen bij *Groningen*. VAN HALL, *Flora Belg. Sept.* In den omtrek van *Breda*. KUYPER v. WÄSCHPENNING. In de veenen onder *Loosdrecht*, *Westbroek* en *Achttienhoven*, in de provincie *Utrecht*.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Dezelve wordt door al het vee gegeten, behalve door varkens. LINN., *Pan Succ.* Met den wortel kan aan wollen stoffen eene roode kleur gegeven worden. BERCHTOLD u. SEIDL, *Flora Boehm.*

GALIUM ULIGINOSUM L.

Gaillet Fangeux.

Nom Allemand. Morast Labkraut.

— Anglais. Rough Marsh Bed-straw.

Fleurit en Juillet et Août. 2.

TETRANDRIE MONOGYNIE.

Ordre Natur. de LINN. XLVII. *Stellatae. Stellatae* R. BROWN, LINDL. *Galieae* TURP.

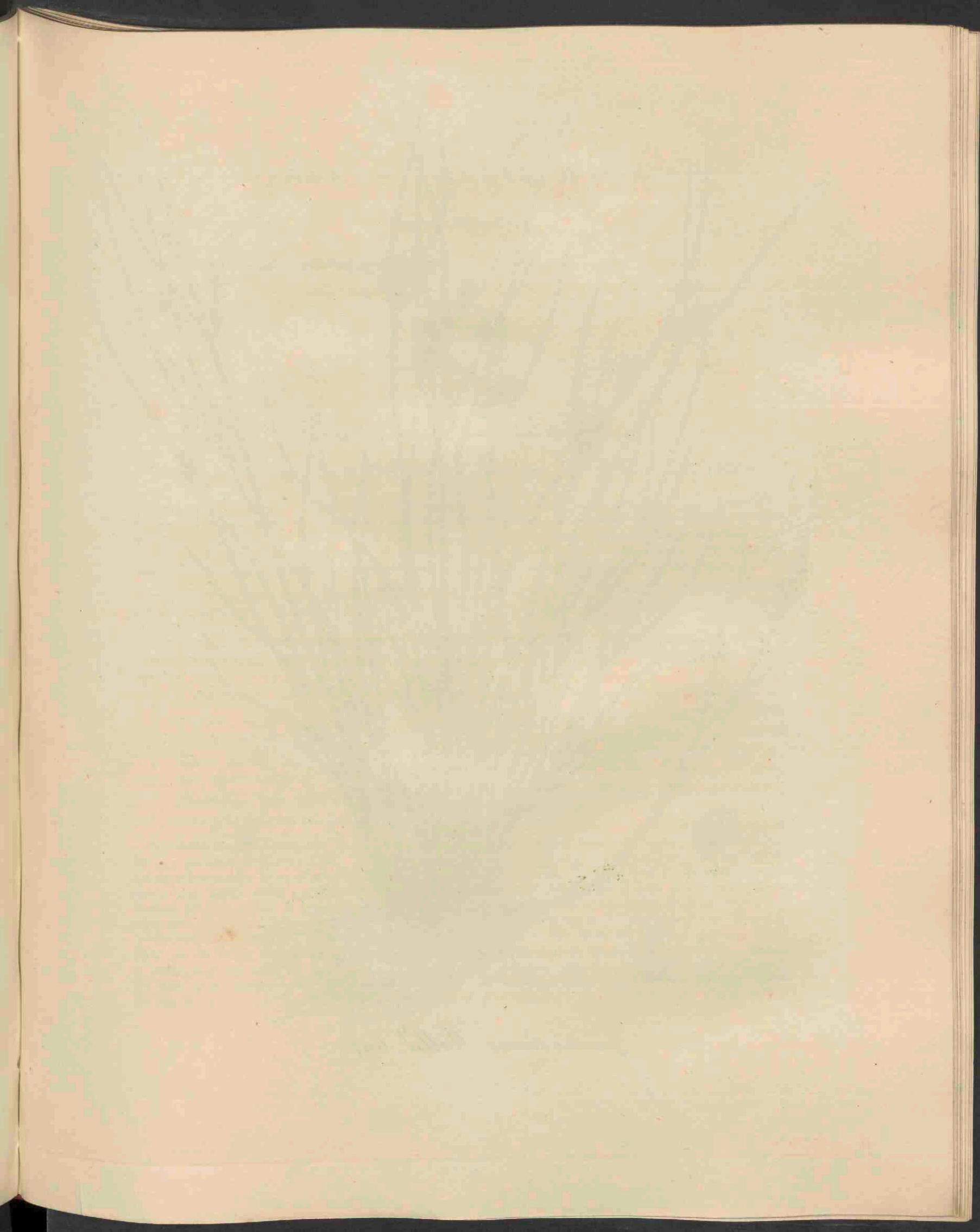
CARACT. GÉNÉRIQUES. Calice: une petite marge à 4-5 dents, placée supérieurement au germe, *a*. Corolle, *b* et *c*, en roue, 4-fide, à tube très court. Les étamines alternatives avec les segmens de la corolle, et insérées dans eux, *c*. Stylet filiforme, bifide, *d*. Stigmates capités, *e*. Deux graines globuleuses.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Les verticilles à 6 feuilles linéaires-lancéolées mucronées rigides et sur les bords acérées, par de petits poils roides dirigés du haut en bas, *f*. Tige, *g*, flaccide, scabre sur les angles. Les pédoncules fructifères érigées et fort étalées. Fruits tuberculeux, *h*.

Quelquefois la tige, mince et tétragone, n'a que la hauteur d'un doigt, et ordinairement elle est divisée en plus ou moins de rameaux à sa base, mais aussi elle croit toute simple et érigée, et alors souvent sans aucune divergence à son sommet. Parfois les verticilles sont composés de 8 feuilles. Les pédoncules se divisent en 2 ou 3 petites branches, dont chacune porte 2 ou 3 fleurs; qui sont plus grandes que les fruits mûrs, hérissés de petites pointes tuberculeuses.

LIEU NATAL. Dans la prairie de la ville de *Harderwijk*. DE GORTER. Aux bords des fossés et en des endroits incultes près de *Franeker*, et près de *Leeuwarden*, *Giekerk* et *Bergum*. BRUINSMAN, *Flora Frisica*. Près de *Lochem*. REINWARDT. Proche de *Katwyk*, et au chemin de *Voorschoten*. MULDER. Dans une vallée des dunes près de *Wassenaar*, près de *Katwyk-binnen*, et dans les dunes voisines. MOLKENBOER et KERBERT, *Flora Leidensis*. En l'île de *Walcheren*. V. D. BOSCH. Près de la *Haye*, vers le côté de *Waasdorp*; aux environs de *Bergen op Zoom*, de *Etten* et *Roozendaal*; dans les dunes à *Overveen* et *Zandvoort*, près de *Harlem*; près de *Loenen aan de Vecht*; à *Haren*, et en d'autres lieux près de *Groningue*. VAN HALL, *Flora Belg. Sept.* Dans l'entour de *Breda*. KUYPER VAN WÄSCHPENNING. Dans les prairies tourbeuses à *Nieuw-Loosdrecht*, *Westbroek* et *Achttienhoven*, dans la province d'Utrecht.

USAGE. La plante est mangée par le bétail, mais refusée par les cochons. LINN., *Pan Suec.* La racine peut servir pour donner une couleur rouge, à des étoffes de laine. BERGTOLD u. SEIDL, *Flora Böhm.*

Juncus tenuis Willd. 697.

JUNCUS TENUIS Willd.

Tengere Bloembies.

Engelsch. Slender Spreading Rush.

Bloeit. Julij. 2.

HEXANDRIA MONOGYNIA. Zeshelmigen Eenstijligen.

Natuurl. Orde volg. LINN. V. *Tripetaloidae. Junci* JUSS. *Junceae* DC. *Juncaceae* BARTL.

GESLACHTS KENMERKEN. Perianthium 6-partitum, sepalis interioribus plerumque paulo brevioribus. Stamina 6, rarius 3, sepalis exterioribus opposita. Stylus brevis. Stigmata plumosa. Capsula 3-valvis, 3 locularis, polysperma. Een 6-deelig bloemdek, *a*, de binnenste slippen gewoonlijk een weinig korter. Zes, of somwijlen 3, tegenover de buitenste slippen van het bloemdek geplaatste, meeldraadjes. Het stijltje kort, en gevederde stempeltjes. De zaaddoos 3-kleppig, 3-hokkig en veelzadig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Scapo compressiusculo, foliis canaliculatis, anthela patente floribus pseudo-secundis composita. Perianthii laciniis ovato-lanceolatis acuminatis subaequalibus, capsulam ovato-ellipticam triquetram obtusam superantibus. De stengen eenigzins zamengedrukt, met gesleufde bladen, uitstaande bloempluimen en de bloempjes schijnbaar eenzijdig. De slippen van het bloemdek eirond-lancetvormig, gespitst, nagenoeg even groot, hooger dan de eirond-driekantige stompe zaaddoos, *b*.

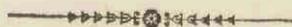
Dezelve behoort tot de afdeeling met 6 meeldraadjes; welke aan den voet der slipjes ingeplant zijn, c. Het stijltje is 3-spletig, of liever, eindigt in 3 stempeltjes, welke eerst gelijk en effen, d, daarna gevederd, en bijna uitgeleefd hebbende, zoo als in fig. a gezien wordt, roodachtig gekleurd zijn. De zaaddoos is nagenoeg eirond, e, het driekantige er van naauwelijks zichtbaar; bij f ziet men een zaadkorreltje. Overigens laat zich deze soort dadelijk aan hare lange, ver boven de bloempluimpjes uitstekende, schutbladen, g, onderscheiden.

GROEIPLAATSEN. Zij is als in Noord-America en in ons land te huis behoorende te beschouwen, in het gebergte van Schotland, in het Koninkrijk Beijeren in de omstreken van *Memmingen*, en door *DUMORTIER* in de Provincie Antwerpen gevonden geworden. In 1821 heeft de Hoogleeraar *VAN HALL* haar bij de *Bild* aangetroffen, ter plaatse waar dezelve nog altijd groeit, terwijl zij ook op andere plaatsen aldaar in den omtrek, zoo als vooral achter *Westbroek* en onder *Maartensdijk*, vrij algemeen is, doch evenwel op verre na niet zoo menigvuldig als in de omstreken van *Dongen*, *'s Gravemoer*, *Loon op 't zand* en *Rijen* in Noord-Brabant. In 1824 zag *Dr R. B. VAN DEN BOSCH* haar op de heide tusschen *Breda* en *Oosterhout*, in welke streken zij ook door den Heer *KUYPER* v. *WÄSCHPENNING* ontdekt geworden is. Aan den weg tusschen *Amersfoort* en *Voorthuizen* vond de Heer *A. A. DORNSEIPPEN* haar, en in *Vriesland*, op het *Geestumerveld*, zamelde de Heer *HINXT* er van in.

JUNCUS TENUIS Willd.

Nom Anglais. Slender Spreading Rush.

Fleurit en Juillet. 24.

HEXANDRIE MONOGYNIE.

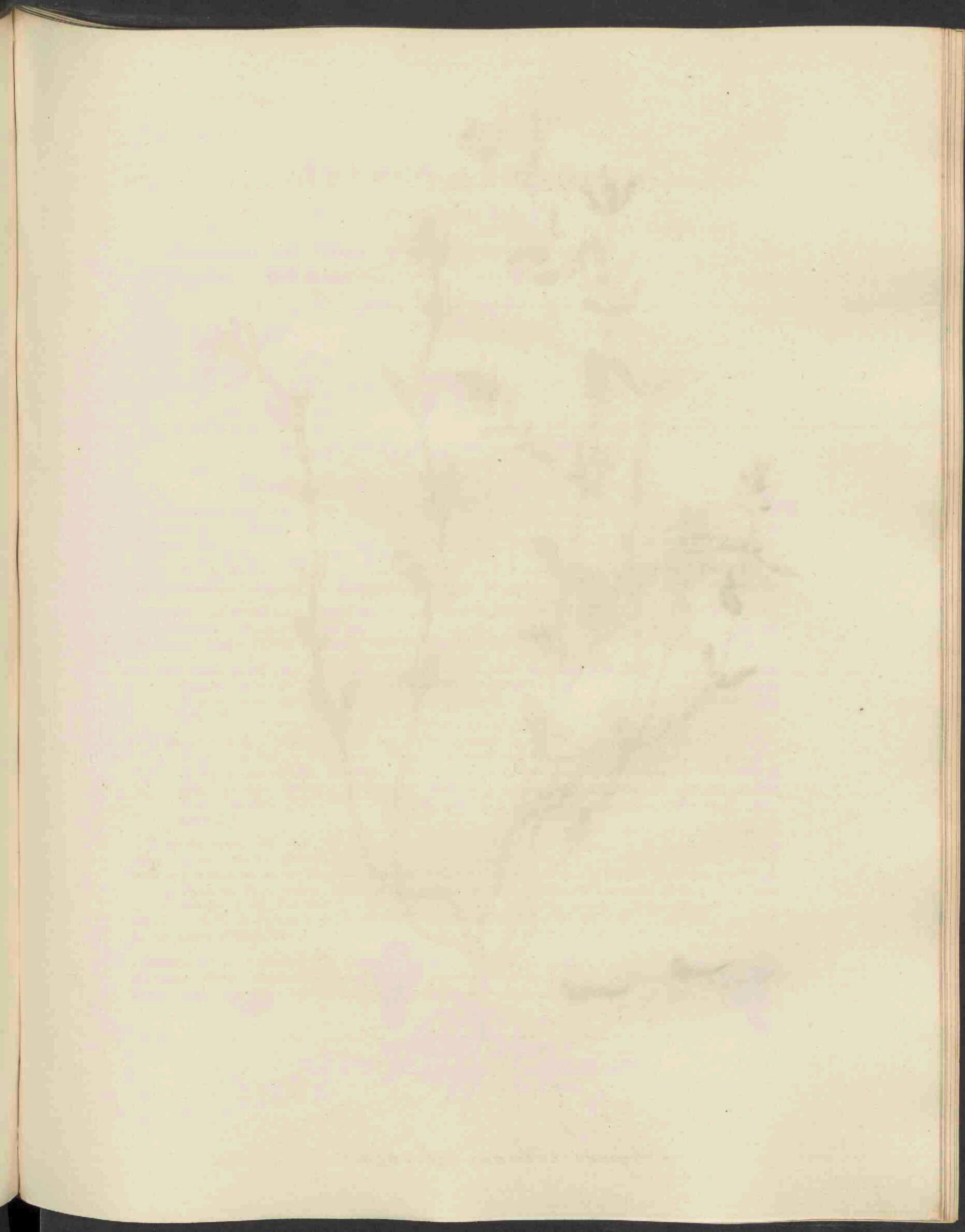
Ordre Natur. de LINN. V. Tripetaloidæ Junci Juss. Junceæ DC. Juncaceæ Bartl.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Périanthe à 6 divisions, *a*, les segmens intérieurs ordinairement un peu plus courts. Six, ou quelquefois 3, étamines, opposées aux segmens extérieurs du Périanthe. Stylet court. Stigmates plumeux. Capsule 3-valve, 3-loculaire, polysperme.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Hampe un peu comprimée, à feuilles canaliculées; panicule étalée, à fleurs en apparence unilatérales. Les segmens du périanthe ovato-lancéolés, acuminés, presque égaux, plus grands que la capsule ovato-elliptique-trigone, *b*.

Elle appartient à la Sousdivision à 6 étamines; lesquelles sont attachées à la base des segmens, c, Le stylet est trifide, ou mieux, se divise en formant 3 stigmates, qui, premièrement de forme simple, d, deviennent plumeux, et son colorés de rouge dans un âge avancé; comme on le voit dans la figure a. La capsule est presque ovale, e, et ne montre que très faiblement les 3 angles. Vers f est représentée une des graines. Du reste on reconnaît d'abord cette espèce à ses bractées foliacées, g, qui surpassent de beaucoup les panicules.

LIEU NATAL. On peut dire qu'elle est citoyenne surtout en Amérique Septentrionale, et chez nous, mais vient d'ailleurs dans les montagnes de l'Écosse, aux environs de *Memmingen* dans le royaume de la Bavière, et à été trouvée par *DUMORTIER* dans la Province d'Anvers. Dans notre patrie cependant on ne la voit que dans quelques contrées. En 1821 Mr. le Professeur *VAN HALL* l'a trouvée le premier, dans la Province d'Utrecht, auprès du *Bild*; en quel endroit, mais aussi en d'autres lieux voisins, comme surtout dans l'entour de *Westbroek* et de *Maartensdijk*, elle n'est point du tout rare. Plus abondamment elle vient dans les environs de *Dongen*, 's *Gravemoer*, *Loon op 't zand*, et de *Rijen*, dans le Brabant Septentrional. En 1824 Mr. le Doct. *A. B. VAN DEN BOSCH* l'a cuillie sur la bruyère entre *Breda* et *Oosterhout*; aux mêmes lieux peut-être, où aussi Mr. *KUYPER VAN WÄSCHPENNING* l'a vue. Mr. *A. A. DORNSEIPPEN* l'a trouvée au chemin d'*Amersfoort* à *Voorthuizen*, et Mr. *HINXT* au *Geestumerveld* dans la Frise.

Thymus Acinos L. 698.

THYMUS ACINOS L.

Tandbladige Thym.

Hoogduitsch. Acker Thymian. Blauer Bergthymian. Stein-Quendel.

Engelsch. Basil Thyme.

Bloeit. Julij en Augustus. ☉.

DIDYNAMIA GYMNASPERMIA. Tweemagtigen Naaktzadigen.

Natuurl. Orde volg. LINN. XLII. *Verticillatae. Labiatae* JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx striatus, bilabiatus, fauce pilis clausus; labio superiore tridentatō, inferiore bifido. Corolla bilabiata, ringens; labio superiore emarginato, inferiore 3-lobo. Stamina didyma, inferiora longiora, superiora interdum sterilia. Semina quatuor. — De kelk, *a*, gestreept, mondvormig, de keel door haartjes gesloten; de bovenlip 3-tandig, de onderlip 2-spletig. De bloemkroon, *b*, mondvormig, grijnzend; de bovenlip of gaaf of ingesneden, *c*, de onderlip 3-lobbig, *d*. De meeldraadjes tweeparig, de benedenste langer, de bovenste somtijds onvruchtbaar, *e*. Vier zaden.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis ovatis subserratis, floralibus conformibus flores superantibus, verticillis 6-floris, calycibus subsessibus. Eironde eenigzins getande bladen; de bloeibladen gelijk aan de vorige, langer dan de bloemen. Zes-bloemige bloemkrausjes; de kelkjes nagenoeg ongestoeld.

De plant groeit met opgerigte, somwijlen met meer liggende stengen, en aldus in onze duinen; alwaar zij echter ook in andere opzigten, in één woord, in hare gansche houding veel verschilt van de hier afgebeelde, van lossen zandgrond in Gelderland afkomstig.

Dezeloe is of zachtharig, of somwijlen gansch en al dicht behaard; ook is de bloemkroon van buiten eenigzins behaard, terwijl zich binnen in het midden van derzelve onderlip een vlakje vertoont, dat uit eenige langere haartjes bestaat, f. De kelk is aan den voet bultig, bij g ziet men de 4 zaden nog zeer jong, en met het stijltje daar tusschen geplaatst voorgesteld, en bij h een der rijpe zaden, onder sterke vergrooting.

GROEIPLAATSEN. Op vele zanderige plaatsen in Gelderland en Overijssel, en op zoodanige ook aan onze rivieren; als aan den *Ouden Yssel*, aan den *Rijn* bij *Arnhem*, *Doorenwaard*, enz. Voorts is zij bij *Nymegen*, en in Vriesland omtrent *Bergum*, *Heerenveen* en *Appelscha* gevonden geworden, en vrij algemeen in de duinen bij *Haarlem*, *Katwijk*, *Noordwijk*, *Wassenaar*. Zelf vond ik haar ook in het *Spool* bij *Kuilenburg*, op de hei (in haren duinvorm) tusschen *Hilversum* en 's *Graveland*, en in de duinen tusschen *Terheide* en *Loosduinen*. — De Heer GEVERS DEYNOOT zag haar in het bosch achter *Zeist*.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Zij heeft eene sterke aromatische kracht, en is wel eens in plaats van *Verbena officinalis* gebruikt geworden. Door paarden wordt zij gegeten, en somwijlen door schapen. LINN., *Pan Succ.* De bijen winnen er veel honig van. MATTUSCHKA.

THYMUS ACINOS L.

Thym Acinos.

Nom Allemand. Acker Thymian. Blauer Bergthymian. Stein-Quendel.

— Anglais Basil Thyme.

Fleurit en Juillet et Août. ☉.

DIDYNAMIE GYMNASPERME.

Ordre Natur. de LINN. XLII. *Verticillatae. Labiatae* JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice, *a*, strié, à 2 lèvres, et la gorge fermée par de petits poils; la lèvre supérieure 3-dentée, l'inférieure bifide. Corolle, *b*, à deux lèvres; la supérieure échancrée, ou entière, *c*, l'inférieure à 3 lobes, *d*. Etamines didymes; les inférieures plus longues, les supérieures quelquefois stériles, *e*. Quatre graines.

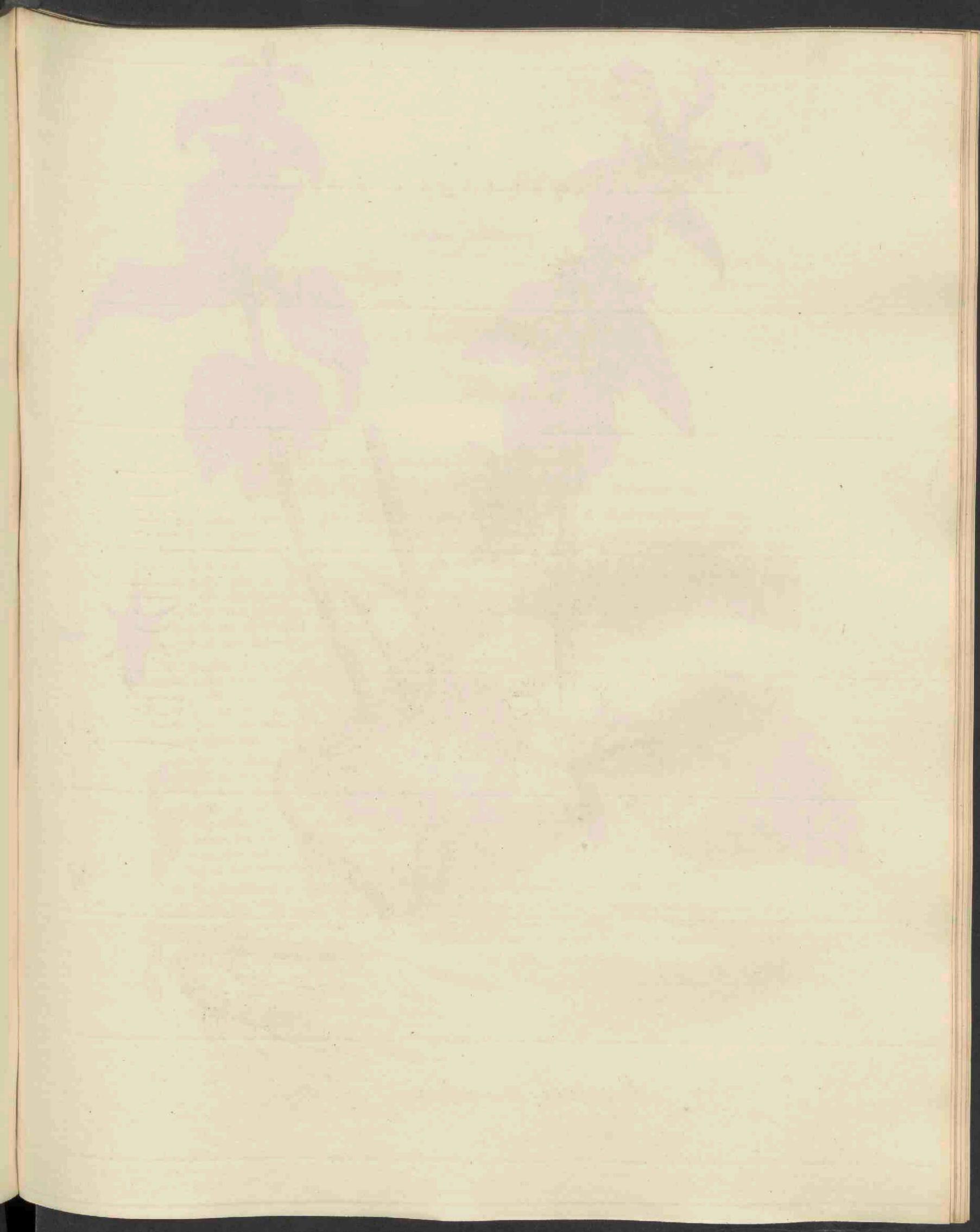
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles ovales, un peu dentées; celles des verticilles conformes, plus grandes que les fleurs. Verticilles à 6 fleurs, calices à pédicelle très court.

La plante naît à tige redressée, ou plus couchée, et surtout sous la dernière forme elle vient dans nos dunes; où cependant aussi en d'autres points, elle diffère beaucoup de celle dans cette planche, que j'ai cueillie dans un lieu sablonneux de la Gueldre.

Elle est pubescente, ou quelquefois toute velue; aussi la corolle a quelques petits poils à sa surface extérieure, et montre en dedans de la lèvre supérieure une tache fort poilue, f. Le calice est gibbeux à la base. Vers g on voit les quatre graines dans leur jeunesse, et le stylet placé au milieu d'elles, tandis que la figure h fait voir une graine mûre, beaucoup agrandie.

LIEU NATAL. En plusieurs endroits sablonneux dans la Gueldre et la province d'Overyssel, et aux bords de nos rivières; comme à l'Ouden-Yssel, au Rhin près d'Arnhem, de Doorenwaard, et ailleurs. Elle a été trouvée près de Nimègue; dans la Frise près de Bergum, Heerenveen et Appelscha, et en assez grande quantité dans les dunes près de Harlem, Katwijk, Noordwijk, Wassenaar. Moi-même je l'ai vue aussi dans le Spoel près de Kuilenburg, sur la bruyère entre Hilversum et 's Graveland (sous la même forme sous laquelle elle croît dans nos dunes), et dans une vallée des dunes entre Terheide et Loosduinen. Mr. GEVERS DEYNoot l'a cueillie dans le Bois de Zeist.

USAGE. Elle est de vertu fort aromatique, et a été employée en place du *Verbena Officinalis*. Les chevaux la broutent, et quelquefois aussi les brebis. LINN., *Pan Succ.* Les abeilles en sucent beaucoup de miel. MATTUSCHKA.

Lamium maculatum L. 699.

LAMIUM MACULATUM L (*).

Gevlekte Doovenetel.

Hoogduitsch. Gevlekte Taubnessel.

Engelsch. Spotted Dead-nettle.

Bloeit. Junij—Augustus. ♀.

DIDYNAMIA GYMNASPERMIA. Tweemagtigen Naaktzadigen.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS XLII. *Verticillatae. Labiatae* JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx tubuloso-campanulatus, dentibus 5 subaequalibus vel superioribus longioribus, apice subulatis. Corolla tubo incluso vel saepius exserto, intus nudo vel piloso; limbo 2-labiato: labium superius subfornicatum vel galeatum, faux dilatata; lobi laterales appendicula dentiformi aucti vel mutici, medius latus emarginatus. Stylus breviter bifidus. — De kelk pijpachtig-klokvormig, met 5 elsvormig-gepunte, nagenoeg even groote tandjes, of de bovenste een weinig langer. De bloemkroon met hare buis ingesloten, of uitspringende, en van binnen of naakt of met een kransje van haartjes; de boord twee-lippig: de bovenlip bijkans gewelfd of helmvormig, de keel verwijderd; de zij-lobben met een tandvormig aanhangseltje, of gaafrandig; de middelste lob breed en uitgesneden; het stijltje kort-tweespletig, *i*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis ovatis cordatis rugosis pubescentibus, dentibus calycinis subulatis, corollae tubo amplo intus piloso-annulato, fauce dilatata, galea oblonga, lobis lateralibus dente subulato appendiculatis, antheris hirsutis. Eirond-hartvormige, gerimpelde, zachtharige bladen, de kelk-slippen elsvormig, *a*. De bloemkroon, *b*, met eene wijde, van binnen, *c*, met een haar-ringje bekleedde buis, en met wijd-geopende keel; de helm, *d*, langwerpig, met een elsvormig tandje, *e*, dragende zijlobben, en de meelknopjes, *f*, behaard.

De witte vlakjes op de bladen zijn niet altijd aanwezig, en volgens sommigen met het ouderworden van de plant verdwijnende. (POIRET, Hist. des Plant. de l'Eur. T. IV. p. 461. DE GEER, Plant. indig. Spicel. alter. p. 34).

Figuur g stelt een der driehantige wiggevormige gladde zaden voor, en let men naauwkeurig op de binnen de bloembuis zich bevindende haartjes, c, hoedanige ook boven in het helmpje voorkomen, f, dan schijnen dezelve, door Hem die ook de bloemen des velds verzorgt, als kussentjes daargesteld te zijn, om dit gedeelte der bloem tegen het drukken der meeldraadjes te beveiligen.

In Duitschland is dezelve ook met witte bloemen gevonden geworden.

GROEIPLAATSEN. Zij groeit in menigte in het *Spoel* bij *Kuilenburg*, beneden aan dijken om *Werkendam*, en op onderscheidene plaatsen in de omstreken van *Nijmegen*. De Hoogleeraar BERGSMA vond haar bij *Arnhem*, en door den Hoogleeraar VAN HALL is zij ook bij *Utrecht* gezien geworden.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. De bijen azen sterk op deze plant. MATTUSCHKA.

(*) *Lamium vulgatum* α. *floribus rubris* BENTH.

LAMIUM MACULATUM L. (*)

Lamium taché.

Surnom. Lamier velu.
Nom Allemand. Gefleckte Taubnessel.
— *Anglais.* Spotted Dead-nettle.

Fleurit en Juin—Août. ♀

DIDYNAMIE GYMNASPERME.

Ordre Natur. de LINNÆUS XLII. Verticillatae. Labiatae JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice tubuleux campanulé, à 5 dents à peu-près égales, ou les supérieures plus grandes, et en alène. Le tube de la corolle tout renfermé dans le calice, ou saillant, nu au dedans, ou muni de quelques petits poils. Le limbe bilabié: la lèvre supérieure en voûte, ou en casque, la gorge renflée; les lobes latéraux ou appendiculés d'une dent subulée ou point, et le lobe du milieu écancré. Stylet un peu bifide, *i*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles ovées cordiformes, rugueuses, pubescentes; les dents du calice en alène ou subulées, *a*; le tube de la corolle, *b*, large, et muni de quelques poils au-dedans, *c*; la gorge renflée, le casque, *d*, oblongue, et les lobes latéraux appendiculés d'une dent subulée, *e*. Anthères hérissées de petits poils, *f*.

Souvent les petites taches blanchâtres qui se trouvent sur les feuilles sont absentes, et selon quelques-uns elles disparaissent avec l'âge de la plante. (POIRET, Hist. des Plant. de l'Eur., T. IV. p. 461. DE GEER, Plant. indigen. Spiceleg. alter., p. 34).

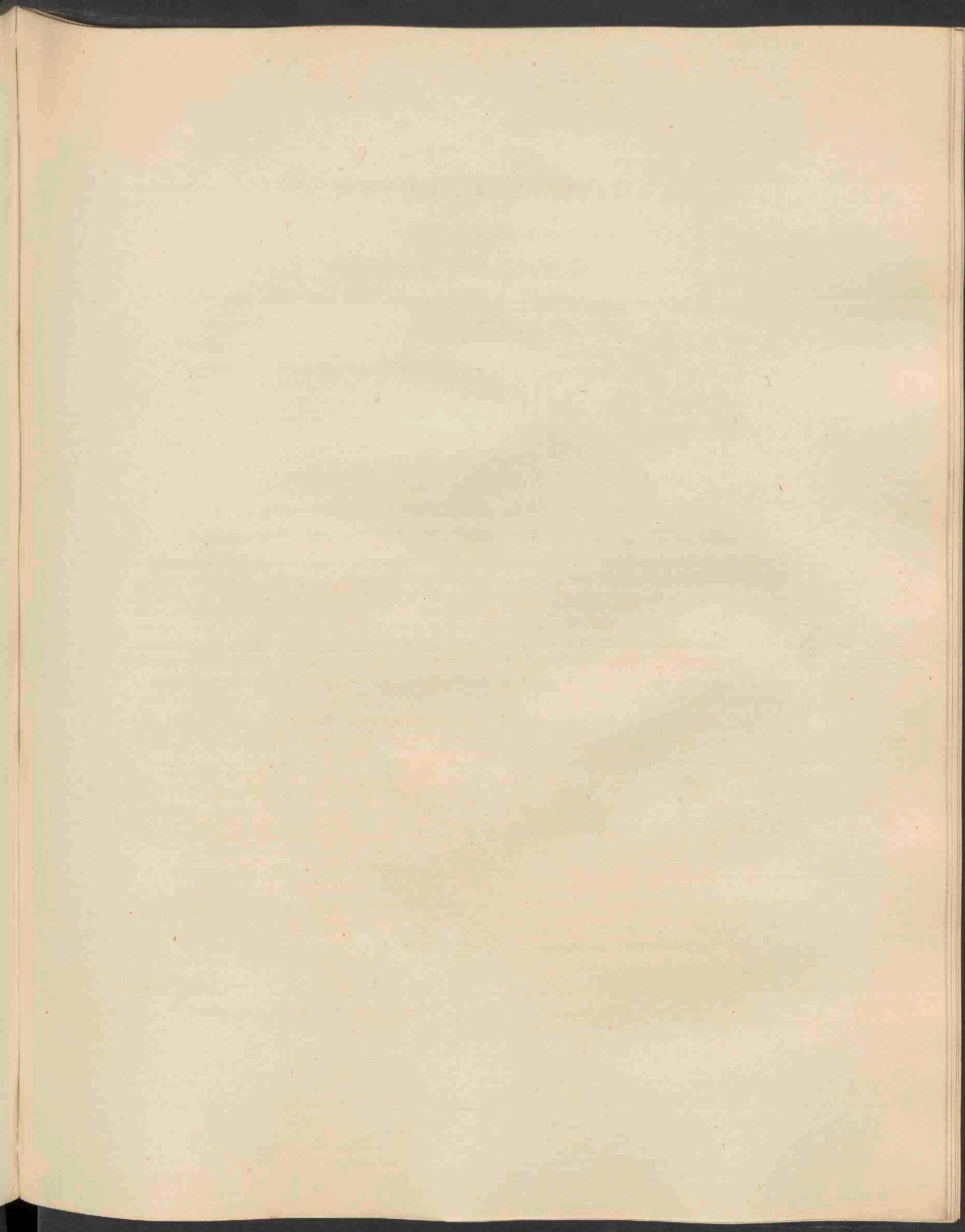
Vers g on voit une des graines, triquètres, glabres et lisses, et en forme de coin; et en considérant attentivement les petits poils dans l'intérieur du tube de la corolle, c, et en remarquant que des semblables se trouvent plus haut dans le casque, h, alors peut venir l'idée que la haute Providence, qui a aussi soin des fleurs, les fait servir en guise de coussinets, pour défendre cette partie de la fleur contre la pression qu'y pourraient exercer les étamines.

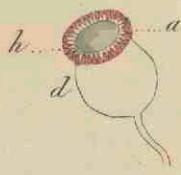
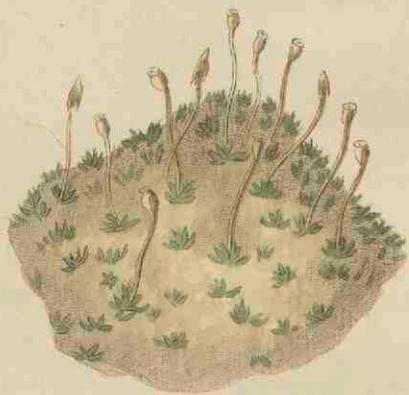
En Allemagne elle a été cuillie à fleurs blanches.

LIEU NATAL. Abondante dans le *Spoel* près de *Kuilenburg*, sous des haies au pied des digues près de *Werkendam*, et en plusieurs lieux aux environs de *Nimègue*. Le Profess. BERGSMAN l'a trouvée près d'*Arnhem*, et le Profess. VAN HALL près d'*Utrecht*.

USAGE ÉCONOMIQUE. Elle est fort cherchée par les abeilles. MATTUSCHKA.

(*) *Lamium vulgatum* & *floribus rubris* BESTE.

Polytrichum nanum Schreb. 700.

CRYPTOGAMIA.

Bedektbloeienden.

Polytrichum nanum SCHREB. (*).

Dwergachtig Vrouwenhaar.

Hoogduitsch. Kleines Haarmoos.

Engelsch. Slender Round-headed. Hairmoss.

Draagt vrucht in het Voorjaar. ♀.

Natuurk. Orde volg. LINN. LVI. *Musci.* Musci JUSS. *Musci frondosi* HEDW.

GESLACHTS KENMERKEN. Sporangium basi aequale cylindricum s. apophysi distincta instructum, angulatum ventricosum. Peristoma simplex, 16-32-64-dentatum; dentibus brevibus, apice membranam orbicularem teneram comprehendentibus. Calyptra subdimidiata varia, nunc glabriuscula nunc pilis deflexis hirsuta. Het zaaddoosje aan den voet gelijk en effen, cilindervormig, of kantig buikvormig en met een duidelijk aanzetsel. De binnenmond enkelvoudig, met 16-32-64 korte, tusschen derzelve toppen een dun schijfrond vliesje, *a*, bevattende tandjes. Het huikje nagenoeg gehalveerd, verschilvormig, of bijkans glad of met nederwaarts gerigte haartjes, *b*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule simplicissimo brevissimo, foliis lineari-lanceolatis obtusiusculis concavis serrulatis seta tortili, sporangii subrotundi demum basi tenuati nutantis operculo plano rostellato. De steng geheel onverdeeld en zeer kort; lijn-lancetvormige uitgeholde stompachtige en eenigzins zaagtandige bladen; het vruchtsteeltje kronkelende, *c*, de zaaddoos, *d*, rondachtig, naderhand aan den voet smaller wordende en knikkende, en met een vlak gesnaveld dekseltje, *e*.

De blaadjes, waarvan er bij f een afzonderlijk voorgesteld is geworden, zijn van boven, en ook op den rug, min of meer zaagtandig, maar komen ook wel geheel gaafrandig voor. Ten laatste, of uitgeleefd hebbende, is het zaaddoosje, bij g in dien staat, en slechts een weinig vergroot afgebeeld, meer tolvormig, met wijd openstaanden mond, en eenigzins knikkende. De tandjes van den binnenmond zijn 32 in getal, h, en een aanzetseltje, onder aan de zaaddoos, is niet aanwezig.

GROEIPLAATSEN. In de bosschen van het *Loo*, in het *Puttensche bosch*, op de heide en in de Gagelkampen bij *Harderwijk*, te *Harendermolen* bij *Groningen*, op de *Michelhorst* bij *Haren*. Bij deze, uit VAN HALL, *Flora Belg. Sept.* overgenomenen plaatsen voegen wij eene achter de *Bild*, waar de Heer GEVERS DEYNOOT dit plantje gevonden heeft, en eene andere bij een beekje tegenover *Vollenhoven*, tusschen de *Bild* en *Zeist*, waar ik zelf het ontdekt heb.

(*) *Mnium polytrichioides* α L.

CRYPTOGAMIE.

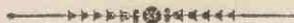
Polytrichum nanum SCHREB. (*).

Polytric nain.

Nom Allemand. Kleines Haarmoos.

— Anglais. Slender Round-Headed Hairmoss.

Porte des fruits au Printemps. 2.

Ord. Natur. de LINN. LVI. Musci. Musci JUSS. Musci frondosi. HEDW.

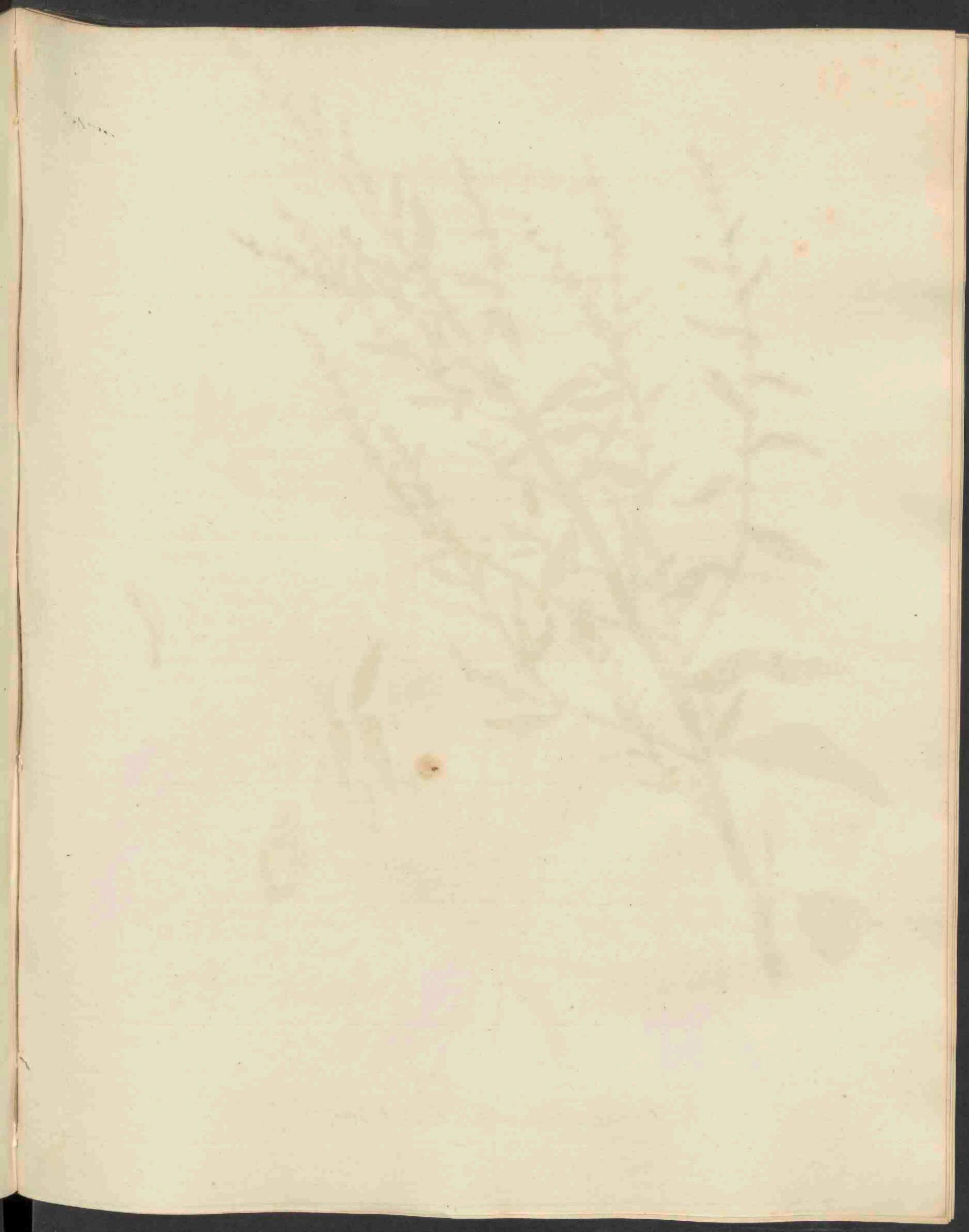
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Sporange à base égale, cylindrique, ou munie d'une apophyse anguleuse et en ventre. Péristome simple, à 16-32-64 dents; les dents courtes, supportant à leur sommet un disque membrancux, *a*. Coiffe à peu-près oblique, de forme différente, tantôt glabriuscule, tantôt couverte de poils dirigés de haut en bas, *b*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige simple et très courte, les feuilles linéaires-lancéolées, obtusiuscules concaves, un peu dentées; pédicelle tortille ou flexueux, *c*; la sporange ou l'urne, *d*, presque globuse, et ensuite rétrécie à sa base. L'opercule plan rostré, *e*.

Les feuilles, dont on en voit une séparément vers f, ont ordinairement quelques petites dents à leur sommet et au bout supérieur de la carène, mais souvent aussi elles sont tout entières. Comme il est représenté vers g, à grandeur un peu plus que naturelle, à la fin l'urne acquiert la forme à peu-près d'une topie, et alors aussi elle s'incline et a l'orifice du péristome très ouvert. Les dents du péristome, h, sont au nombre de 32, et a sporange est sans apophyse.

LIEU NATAL. Dans le bois du *Loo* et de *Putten*; sur la bruyère, et dans des lieux couverts de *Myrica Gale*, près de *Harderwyk*, à *Harendermolen* près de *Groningue*, et au *Mickelhorst* proche de *Haren*. A ces lieux, déjà indiqués par le Prof. VAN HALL, dans le *Flora Belg. Sept.*, nous ajoutons une communiquée par Mr. GEVERS DEYNoot, sur la bruyère derrière le *Bild*, et une autre, où moi-même je l'ai cueilli, à quelque distance d'un petit ruisseau, qui coule vis à vis de *Voltenhoven*, maison de campagne située entre le *Bild* et *Zeist*.

(*) *Mnium polytrichioides* α L.

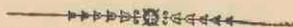
Rumex glomeratus. Schreb. 701.

RUMEX GLOMERATUS Schreb. (*)

Getropte Zuring.

Hoogduitsch. Knäuelblütiger Ampfer.

Bloeit Julij en Augustus. 2.

HEXANDRIA TRIGYNIA. Zeshelmigen Driestijligen.

Natuurl. Orde volg. LINN. XII. *Oleraceae. Polygoneae* JUSS.

GESLAGTS-KENMERKEN. Perigonium 6-partitum, persistens; laciniis 3 interioribus majoribus erectis, exterioribus minoribus reflexis. Styli capillares, stigmata plumosa. Cariopsis 3-angularis, laciniis perianthii interioribus inclusa. — Een 6-deelig, overblijvend bloemdek, *a*; de 3 binnenste blaadjes, *b*, grooter en opgericht, de 3 buitenste, *c*, kleiner en naar beneden omgebogen. Haarvormige stijltjes, met gevederde stempeltjes, *d*. Driekantige, door de 3 binnenste blaadjes van het bloemdek ingesloten, *e*, zaden, *f*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Sepalis interioribus oblongis integerrimis omnibus graniferis. Foliis inferioribus oblongis in basin ovatam inaequalem abeuntibus subundulatis; caule ramosissimo patentissimo; verticillis distinctis folio suffultis. De binnenste bloemblaadjes langwerpig, geheel gaafrandig, alle korrel-dragende, *g*. De onderste bladen langwerpig, met eironden maar ongelijke voet, en meer of min gegolfd. De steng sterk getakt, wijdstandig, en de van elkander verwijderde bloemkransjes elk met een steunblaadje.

De hier afgebeelde plant is beneden uit den kant van eene, bijna drooge, sloot afkomstig; anders komt dezelve hier en daar, zoo als somtijds ook op teellanden, slapper, in alle deelen tengerder, en meer of minder liggende voor.

*Van eene andere, naauw aan haar verwante soort, Rumex Nemolapathum EHRH., onderscheidt zij zich dadelijk daardoor, dat elk bloemkransje door een lancetvormig blaadje ondersteund wordt, en elk der 3 binnenste blaadjes van het bloemdek een korreltje, *g*, draagt.*

GROEIPLAATSEN. Overvloedig in de Provincie Utrecht; ook om *Dordrecht*, en op vele andere plaatsen in *Zuid-Holland*; bij *Leeuwarden*; in *Zeeland*.

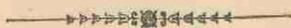
HUISHOUELIJK GEBRUIK. Door sommigen voor dezelfde plant gehouden wordende, waaraan LINNAEUS den naam van *Rumex acutus* gegeven heeft, zal de wortel in schaarsche tijden tot voedsel aangewend kunnen worden; of, anders, met wijnsteen en aluin behandeld, eene gele verfstoffe kunnen opleveren.

(*) *Rumex songmeratus.* MURRAY.

RUMEX GLOMERATUS Schreb. (*)

Nom Allemand. Knäuelblüthiger Ampfer.

Fleurit en Juillet et Août. 4.

HEXANDRIE TRIGYNIE.

Ord. Nat. de LINN. XII. Oleraceae. Polygonaceae JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Péricône à 6 divisions, persistent, *a*; les pièces intérieures, *b*, érigées, plus grandes, les extérieures, *c*, plus petites, réfléchies. Stylets capillaires; stigmates plumeux, *d*; carioptide, *f*, triangulaire, renfermée dans les pièces conniventes du péricône, *e*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Les pièces intérieures du péricône oblongues, entières, toutes avec un tubercule calleux, *g*. Les feuilles inférieures oblongues, à base ovée, mais inégale, et plus ou moins ondulées. Tige très rameuse et fort étalée; verticilles distincts, avec une petite feuille à leur base.

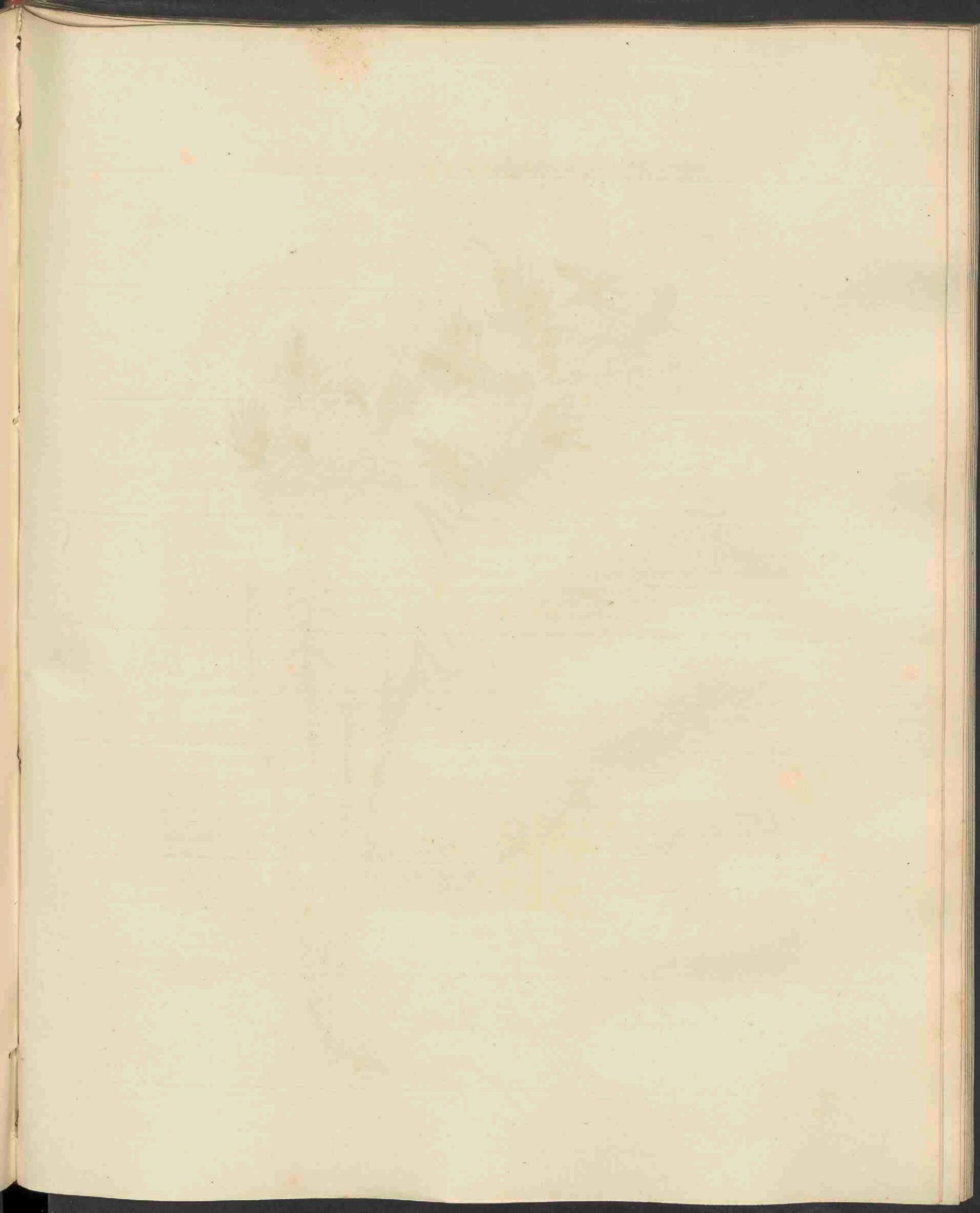
La plante qui a servi pour le dessin dans cette planche, a été cueillie sur le talus d'une fosse à-peu près sec; autrement, comme quelquefois dans des terres cultivées, on la voit plus grêle, plus souple, et souvent un peu couchée.

D'une autre espèce, avec laquelle elle a beaucoup de ressemblance, le Rumex Nemolapathum L., elle se distingue principalement en ce que les verticilles sont presque toujours munis d'une petite feuille lancéolée, et que chacune des pièces intérieures du péricône, porte un tubercule, g.

LIEU NATAL. Mr. le Profess. VAN HALL, qui le premier l'a fait connaître chez nous, et puis plusieurs autres l'ont trouvée aux environs d'*Utrecht*. Aussi elle vient dans la Zélande; près de *Leeuwarden*; aux environs de *Dordrecht* et dans plusieurs autres lieux de la Hollande méridionale.

USAGE ÉCONOMIQUE. Quelques-uns prétendent que cette espèce est la plante que LINNAEUS a désignée sous le nom de *Rumex acutus*, et en ce cas sa racine pourrait servir d'aliment; ou pour en avoir une couleur jaune, en la traitant avec l'esprit du vin et l'alun.

(*) *Rumex conglomeratus*. MURRAY.

Euphorbia Cyparissias L. 702.

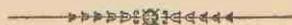
EUPHORBIA CYPARISSIAS L.

Cypresbladige Wolfsmelk.

Hoogduitsch. Cypressenartiger Wolfsmilch. Cypressen-Wolfsmilch.

Engelsch. Cypress-Spurge.

Bloeit Junij en Julij. 2.

MONOECIA MONANDRIA. Eenhuizigen Eenhelmigen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XXXVIII. *Tricoceae. Euphorbiae* JUSS. *Euphorbiaceae* LINDL.

GESLACHTS KENMERKEN. Involucrum florum proprium 9-10-dentatum; dentes 5 membranacei erecti vel incurvi; caeteri extrorsum versi, supra disco carnosio nectariflavo toti vel pro parte tecti. Flores masculi 12 vel plures, ad basin involucri proprii inserti, squamis ciliatis vel fissis fulti, *e*, stamine solitario pedicello persistente imposito constantes. Flos foemineus solitarius in centro involucri proprii pedicellatus, persistens. Styli 3, basi connati; stigmatibus bifidis. Capsula 3-coeca, coccis monospermis, dorso dehiscentibus. — Een 9-10-tandig bloemhulsel, *a*; 6 vliezige, opgerigte of naar binnen gebogen tandjes, *b*; de overige naar buiten staande, en van boven of geheel of gedeeltelijk door een vliezig, honigsap afscheidend, schijfje bedekt, *c*. Twaalf of meer, binnen op den bodem van het bloemhulsel ingeplante, mannelijke bloempjes; welke uit een enkel, aan den voet van gewimperde of gespleten schubjes voorzien, en op een overblijvend steeltje geplaatst meeldraadje bestaan. Een enkel, midden in het bloemhulsel op een overblijvend steeltje geplaatst, vrouwelijk bloempje. Drie aan den voet zamengewassen stijltjes; de stempeltjes 2-spletig, *d*. De op den rug openspringende zaaddoos 3-huizig, *e*, elk huisje met een zaadje, *f*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis linearibus integerrimis glabris, involucellis rhombo-ovatis integerrimis; umbellae multifidae radiis iterato-bifidis. Glandulis bicornibus; capsula subtiliter punctulato-scabra; semine laevi. — Lijnvormige, gaafrandige, onbehaarde bladen; de schutblaadjes, *g*, ruitvormig-eivormig gaafrandig; de stralen van den veelspletigen bloemscherm bij herhaling 2-spletig. De kliertjes halve-maانvormig, *c*. Het zaaddoosje, *e*, fijn-stippelig-ruw, de zaden, *f*, glad.

De meeldraadjes komen niet alle te gelijk, maar een voor een, of bij 2-3-6, te voorschijn, en vallen spoedig weg. — De bloempjes verspreiden eenen vrij sterken honig-geur.

GROEIPLAATSEN. In Gelderland, Overijssel en het Sticht van Utrecht op sommige zanderige plaatsen, in overvloed; omtrent *Salk* bij *Kampen*; bij *Zutphen*, *Nijmegen* en *Sevenaar*; in den *Bommerwaard*; in het *Spoel* bij *Kuilenburg*. Eens vond ik dezelve ook te *Heemstede* bij *Haarlem*, alsmede in het *Westland* op de *Polderhaak*, op eenigen afstand van de *Maas*.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Volgens *MATTUSCHKA* wordt de plant door de geiten gegeten, niettegenstaande dat dezelve een zeer scherp, op de huid ontsteking veroorzakend, melkachtig vocht bevat; waarvan het inwendig gebruik zelfs doodelijke gevolgen kan hebben.

Naar genomen proeven werkt eene gift van 24 greinen van het buitenste van den wortel, nagenoeg op eenerlei wijze als poeder van den *Braakwortel* in die hoeveelheid. Anderen echter beweren dat zelfs eene geringe hoeveelheid van denzelven in de keel, in den slokdarm en in de maag, een zeer onaangenaam brandend gevoel, en daarop hevige braken veroorzaakt. *POIRET*.

EUPHORBIA CYPARISSIAS L.

Euphorbe à feuilles de Cyprés.

Surnom. Euphorbe-Cypres.
Nom Allemand. Cypressenartiger Wolfsmilch. Cypressen-Wolfsmilch.
— *Anglais.* Cypress-Spurge.

Fleurit en Juin. 24.

MONOEGIE MONANDRIE.

Ord. Nat. de LINN. XXXVIII. *Tricoccae. Euphorbiae* JUSS. *Euphorbiaceae* LINDL.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Un involucre propre, *a*, à 9, 10 dents; dont 5 sont membraneuses, érigées ou courbées en devans, *b*, mais les autres tournées vers de dehors, et entièrement, ou en partie, couvertes par un disque charnu, nectaroïde, *c*. Douze ou plus de fleurs masculines, insérées à la base de l'involucre; consistant en une seule étamine, placée au bout d'un pédicelle persistant, et à sa base entourée de petites écailles ciliées ou fendues. Une seule fleur femelle au centre de l'involucre, à pédicelle persistant. Trois stylets, connés à leur base; stigmates bifides, *d*. Capsule à 3 coques, *e*, chacune à une seule graine, *f*, et s'ouvrant à leur dos.

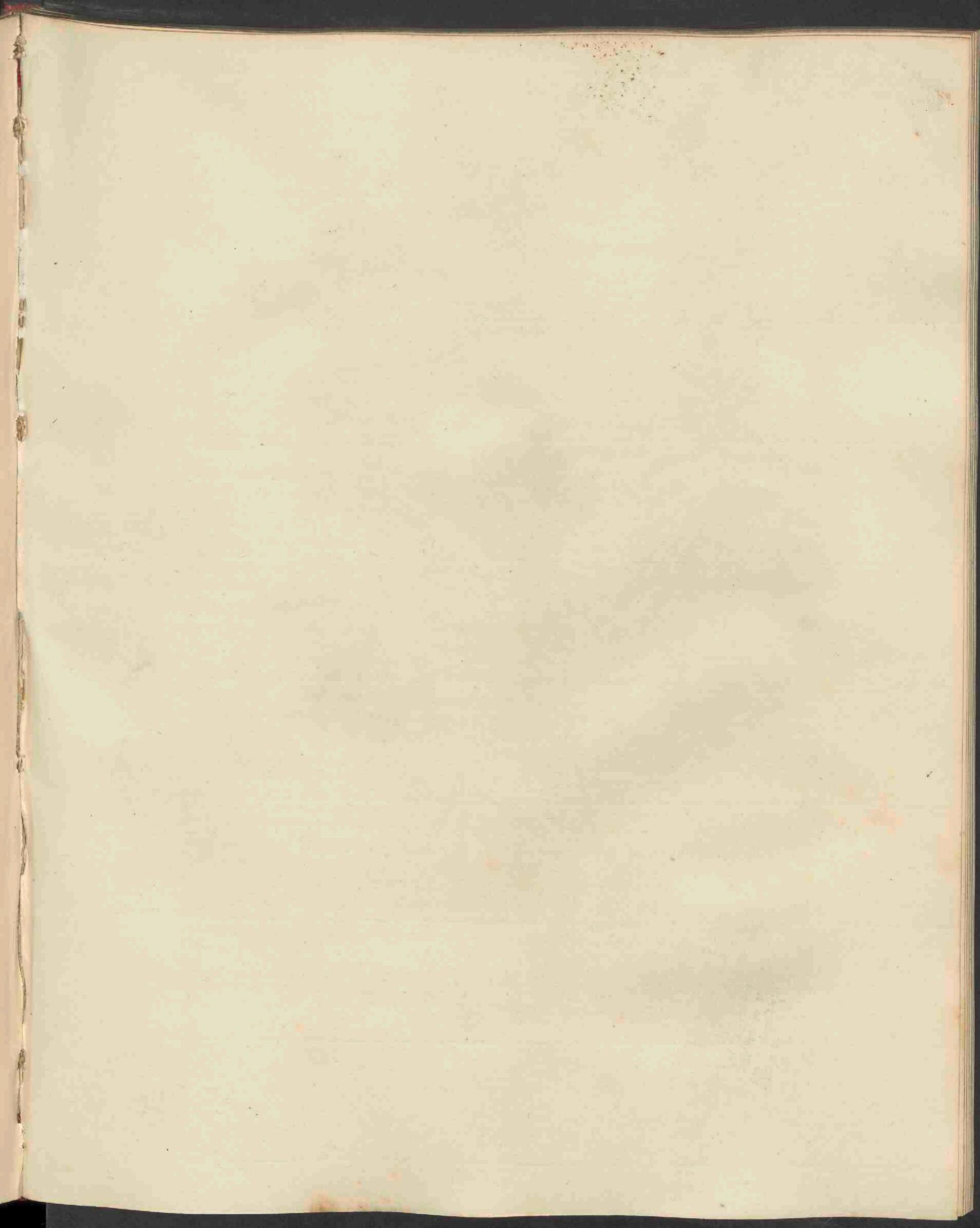
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles linéaires entières glabres; les involuclles rhomboïdales-ovées, *g*; les rayons de l'ombelle multifide iterato-bifides. Les disques charnus ou les glandes, *c*, en demi-lune. Capsule, *e*, légèrement verruqueuse; les graines, *f*, lisses.

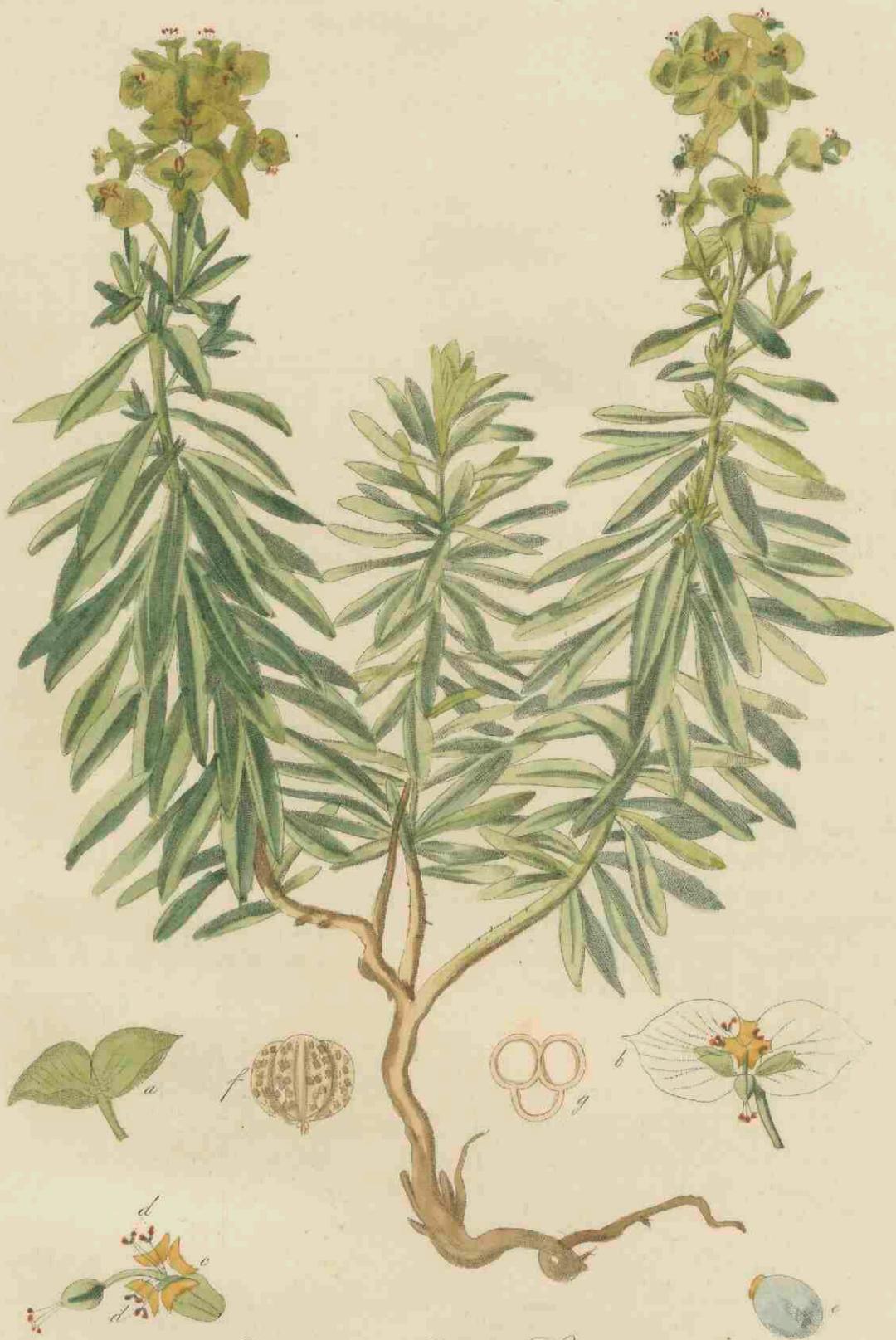
Les étamines ne se montrent pas toutes à la fois, mais paraissent, une, deux, trois jusqu'à six, par succession, et tombent bientôt. Les fleurs répandent une odeur de miel.

LIEU NATAL. Elle vient en assez grande quantité dans quelques endroits de la Gueldre, de l'Overijssel et de la province d'Utrecht; à *Salk* près de *Kampen*; près de *Zutphen*, *Nimègue* et *Sevenaar*; au *Bommelerwaard* et dans le *Spoel* près de *Kuilenburg*. Je l'ai trouvée une fois à *Heemstede* près de *Haarlem*, et aussi au *Polderhaak*, dans la Hollande méridionale, à quelque distance de la *Meuse*.

USAGE ÉCONOMIQUE. La plante porte un suc laiteux très âcre, et brûlant, qui corrode la peau, et après l'avoir avalé peut même occasionner la mort; selon *MATTUSCHKA* néanmoins les chèvres la broutent.

D'après des expériences, 24 grains en poudre de la partie corticale de la racine agissent à-peu-près de la même manière qu'une telle quantité d'*Ipecacuanha*. D'autres cependant ont dit que cette racine, avalée même dans une très petite portion, produisait une sensation d'âcreté brûlante à la gorge, dans l'oesophage et l'estomac, et de violents vomissements. *POIRET*.

Euphorbia Esula L. 703.

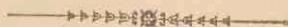
EUPHORBIA ESULA L.

Stompladige Wolfsmelk.

Hoogduitsch. Gemeiner Wolfsmilch. Esels-Wolfsmilch. Eselsmilch.

Engelsch. Leafy-branched Spurge.

Bloeit. Julij. 2.

MONOECIA MONANDRIA. Eenhuizigen Eenhelmigen.

Natuurk. Ord. volg. LINN. XXXVIII. *Tricoccae*. *Euphorbiae* JUSS. *Euphorbiaceae* LINDL.

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie bij de voorgaande Plaat.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis lineari-lanceolatis basin versus attenuatis glabris margine apicis scabriusculis; involucellis triangulari-ovatis, subcordatis, obtusis, mucronatis; umbellae multifidae radiis iterato-bifidis; glandulis bicornibus, capsulae coccis dorso punctulato-scabris. Lijn-lancetvormige, naar den voet toe smaller wordende, onbehaarde, aan den top op de zijden eenigzins ruwe bladen. De schutblaadjes driehoekig eirond, of bijkans hartvormig, stomp, gepunt, *a*. De stralen van den veelspletigen bloemscherm bij herhaling tweespletig; nagenoeg halve maansgewijze kliertjes; de zaaddoosjes, *f*, op den rug eenigermate hobbelig-ruw.

In fig. b ziet men, zoo als dit in deze soort vooral veel voorkomt, het bloemhulseltje aan den voet van een paar bladknoppjes voorzien, en, gelijk dit bij c afzonderlijk voorgesteld staat, zijn hier 4 meeldraadjes aanwezig. De door deze gedragene meeldraadjes, d, zijn nagenoeg van dezelfde kleur als het gladde, bij e vergrootte zaad. Fig. g is eene horizontale doorsnede van het zaaddoosje.

Even als de hier voorgaande, en nog andere soorten, brengt ook deze doorgaans eenige onvruchtbare takken voort, en even als gene verkrijgt deze, door een op hare blaadjes groeiend klein cryptogamisch gewas (*Accidium Euphorbiae* PERS.), somtijds eene zoodanig veranderde gestalte, dat men haar nauwelijks herkennen kan. Hierdoor blijft dikwijls de geheele plant onvruchtbaar, en zoo zich voordoende stelt de Cijpresbladige Wolfsmelk de *Euphorbia degener* RIV. daar. Heeft men overigens ook bij *Euphorbia Cyparissias* dergelijke Steng-verbreding, (*Fasciatio*) waargenomen, als bij sommige andere gewassen minder zeldzaam voorkomt, bij deze soort heeft GUILLEMIN de verwisseling van helmstraatjes in stampertjes aangetroffen (*).

GROEIPLAATSEN. Op zanderige plaatsen op de Waarden aan den IJssel, de Waal en de Lek. Bij Hattem, bij Nijmegen, te Rheede boven Arnhem, en op de Polderhaak in het Westland, Prov. Zuid-Holland.

Huishoudelijk gebruik. Ook wordt deze soort door de geiten gegeten (MATTUSCHKA), maar zij is mede zeer scherp van aard. Op het gebruik van 30 greinen van haren, tot poeder gebragten wortel, stierf eene vrouw binnen den tijd van een half uur: LINDLEY, *Flora Medica*, London 1838. p. 194.

(*) Zie *Flora oder Botan. Zeit.*, 20 Jahrg. I p. 88, 121; MOQUIN-TANDON's *Treatise*, p. 212, en vergelijk het *Algemeen Register op de Flora Batava*, p. LXXVIII.

EUPHORBIA ESULA L.

Euphorbe Esule.

Nom Allemand. Gemeiner Wolfsmilch. Esels-Wolfsmilch. Eselstmilch.
— Anglais. Leafy-branched Spurge.

Fleurit en Juillet. ♀.

MONOECIE MONANDRIE.

Ord. Nat. de LINN. XXXVIII. *Tricoccae. Euphorbiae* JUSS. *Euphorbiaceae* LINDL.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Voyez à la Planche précédente.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Feuilles linéaires-lancéolées, atténuées vers leur base, glabres, un peu scabres au sommet. Les involucelles presque cordiformes, obtus, mucronés, *a*. Ombelle multifide, à rayons iterato-bifides. Glandes en demi-lune. Capsule, *f*, un peu verruqueuse sur le dos.

Dans la figure *f* on voit des bourgeons foliaires à la base de l'involucre propre des fleurs, comme ceux-ci se présentent souvent dans cette espèce. Dans l'involucre propre, représenté séparément vers *c*, ordinairement se montrent 4 étamines, à anthères, *d*, plus ou moins de la couleur que celle des graines glabres et lisses; dont on en voit une vers *e*, beaucoup agrandie. Figure *g* est la coupe plane d'une capsule.

Commè cela a également lieu chez l'espèce précédente, et chez des autres, très souvent celle-ci pousse quelques rameaux stériles, et à cause d'une parasite, qui vient surtout sur ses feuilles (l'*Accidium Euphorbiae* PERS.), quelquefois elle acquiert une monstruosité, que l'on rencontre encore plus souvent chez l'*Euphorbia Cyparissias*, et qui, pour celle-ci, a fait que RIVIN lui a donné le nom d'*Euphorbia degener*; alors la plante ne donne point de fleurs. Tandis, d'ailleurs, qu'aussi chez l'*Euphorbe* à feuilles de Cyprés on a observé l'Expansion foliacée de la tige (Fasciatio), dans notre *Euphorbe Esule* Mr. CUILLEMIN a vu la métamorphose des filamens en pistils (*).

LIEU NATAL. En des endroits sablonneux sur les prairies le long de l'*Yssel*, du *Waal* et du *Lek*, et au *Polderhaak*, au bord de la *Meuse* dans la Hollande méridionale. Encore près de *Hattem*, de *Nimègue*, et de *Rheede* près d'*Arnhem*.

USAGE ÉCONOMIQUE. Les chèvres la broutent (MATTUSCHKA), mais elle n'est pas moins d'une acreté brûlante, et par cela très dangereuse; et une femme, qui avait avalé 30 grains de la racine réduite en poudre, en mourût une demi-heure après: LINDLEY, *Flora Medica*, London 1838 p. 194.

(*) Voyez: *Flora oder Botan. Zeit.* 20 Jahrg. I. p. 88, 121. MOQUIN-TANDON, *Teratolog.* (par SCHOUW), p. 212, et notre Table générale sur le *Flora Batava*, p. LXXVIII.

Euphorbia Gerardiana Jacq. 704.

EUPHORBIA GERARDIANA Jacq.

Spitsbladige Wolfsmelk.

Hoogduitsch. Gerardischer Wolfsmilch.

Bloeit Julij. 2.

MONOECIA MONANDRIA. Eenhuizigen Eenhelmigen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XXXVIII. *Tricoccae. Euphorbiae* JUSS. *Euphorbiaceae* LINDL.

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie bij Plaat 702.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis glaucis lanceolato-linearibus linearibusve, acuminatis integerrimis glaberrimis. Involucellis triangulari-ovatis mucronatis, basi truncatis cordatisve; umbellae multifidae radiis iterato-bifidis, glandulis integris, capsula punctulato-scabra. Zeegroen-kleurige, lancet-lijnvormige, of lijnvormige, gaafrandige, gladde bladen. De schutblaadjes, *a*, driehoekig-eirond, gepunt, aan den voet geknot of hartvormig. De bloemscherm veelspletig, met bij herhaling twee-spletige stralen. De kliertjes, *c*, gaafrandig; de zaaddoos, *d*, fijn-korreilig-ruw.

Van de haar aanverwante soorten laat zij zich terstond door de zeegroene kleur harer bladen onderscheiden, en voorts voornamelijk door de gedaante der kliertjes; welke, gelijk bij c gezien wordt, gaaf en nagenoeg omgekeerd hartvormig zijn. Doorgaans vertoonen de bloemhulselijes, b, 2 meeldraadjes; het zaad, e, is graauw of bijkans aschkleurig.

Op eene plaats waar ik haar het overvloedigst aantrof nam ik er ook eene verscheidenheid van waar, welke even hoog op groeit als de gewone vorm, maar dunnere stengen, smallere en ook kortere bladen, en eene veel minder verdeelden bloemscherm heeft: waarvan de, ter helft kortere, stralen meer gedrongen bij elkander geplaatst staan; in één woord, dezelve groeit ter zelve hoogte en op eenerlei wijze als de gewone vorm, maar is in alle hare bijzonderlijke deelen kleiner. Misschien is de plant onder den hier afgebeelden, bij ons het menigvuldigst voorkomenden, en daarom door mij zoo genoemden gewonen vorm, de Euphorbia linifolia welke BRUNNER (Flora oder Botan. Zeit. 20 Jahrg. I. pag. 89) bedoeld heeft.

GROEIPLAATSEN. Ofschoon DE GORTER, VAN GEUNS EN DE GEER (*Plant. indig. Spic. alt. p. 33.*) opgegeven hebben, dat dezelve zeer veel op de Waarden aan den *IJssel*, de *Lek* en de *Waal* voorkomt, wordt zij toch zeldzamer aangetroffen dan beide de voorgaande soorten. Niettemin groeit zij in menigte in het *Spoel* bij *Kuilenburg*, doch op de Waarden aan de *Waal*, zag ik haar slechts tusschen *Bommel* en *Heerenwaarden*, en op enkele andere plaatsen. Door anderen is zij aan deze rivier ook tusschen *Tiel* en *Nijmegen* gevonden geworden; alsmede bij *Hattem* en *Arnhem*, en te *Maarsbergen* bij *Doorn*.

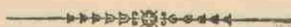
HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Achtien of twintig greinen van den tot poeder gestampten bast van haren wortel, brengen eene vrij hevige braking voort.

EUPHORBIA GERARDIANA Jacq.

Euphorbe de Gérard.

Hoogduitsch. Gerardischer Wolfsmilch.

Fleurit en Juillet, 24.

MONOECIE MONANDRIE.

Ord. Nat. de LINN. XXXVIII. *Tricoccae. Euphorbiae* JUSS. *Euphorbiaceae* LINDL.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Voyez à la Planche 702.

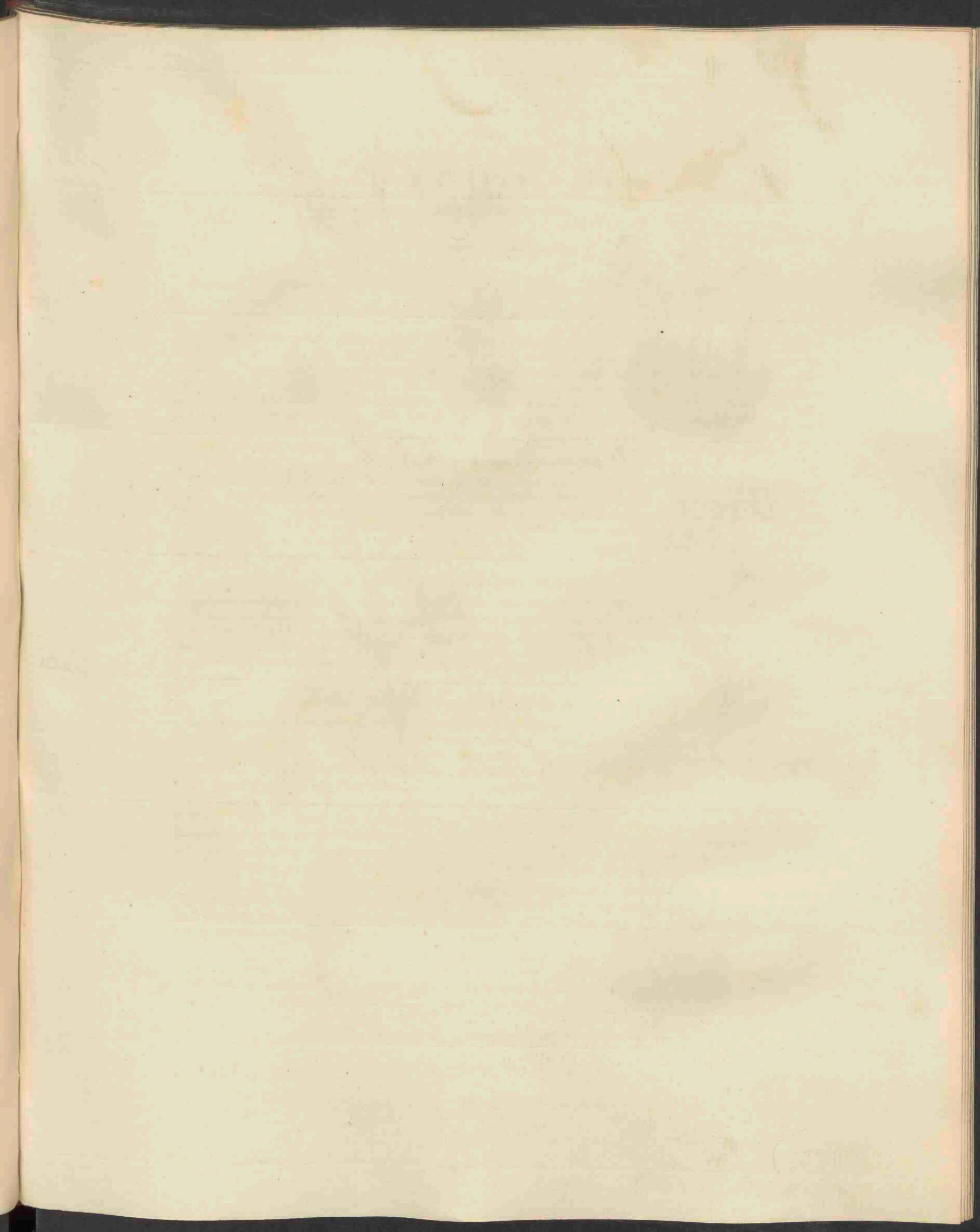
CARACT. SPÉCIFIQUES. Feuilles glauques, lanceolato-linéaires, ou linéaires, acuminées, entières, glabres. Les involucelles, *a*, triangulaires-ovales, mucronulées, à base tronquée, ou cordiforme. Ombelle multifide, à rayons itérato-bifides; glandes entières, *c*; capsule ponctulée-scabre, *d*.

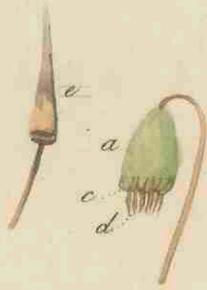
Des autres espèces, qui lui sont voisines, elle se laisse d'abord distinguer par la couleur glauque de ses feuilles, et ensuite surtout aussi par la forme des glandes: qui, comme on le voit vers c, sont entières, et à-peu-près en coeur renversé. Ordinairement les involucres propres des fleurs, b, portent 2 étamines; les graines, e, sont de couleur grisâtre, ou presque cendrée.

Dans un endroit où je la rencontrai en abondance, aussi j'en ai observé une Variété; qui croît à la même hauteur que la forme vulgaire, mais autrement se distingue par ses tiges plus minces, ses feuilles plus étroites et aussi plus courtes, et par les ombelles beaucoup moins divisées, et dont les rayons, pour la moitié plus courts, sont bien plus rapprochés l'un de l'autre. En un mot, cette Variété vient à la même hauteur, et a le port de la forme vulgaire mais dans toutes ses parties du reste elle montre une petitesse relativement bien évidente. Peut-être la plante sous la forme représentée dans cette planche, chez nous la plus vulgaire, et pour cela désignée comme la forme ordinaire, est elle l'Euphorbia linifolia de BRUNNER; mentionnée dans le Flora oder Botan. Zeit. 20 Jahrg. I. pag. 89.

LIEU NATAL. Quoique DE GORTER, VAN GEUNS et DE GEER (*Spic. Plant. indig. alter. p. 33.*) ont dit, qu'elle vient beaucoup dans les prairies le long de l'*Yssel*, du *Lek* et du *Waal*, cependant nous la trouvons plus rarement que les deux espèces précédentes. Néanmoins elle abonde dans le *Spoel*, près de *Kuilenburg*, mais dans les prairies au *Waal*, du moins entre *Bommel* et *Heerenwaarden*, je ne l'ai vue que dans peu d'endroits. D'autres l'ont trouvée le long de cette même rivière, entre *Tiel* et *Nimègue*, aussi près de *Hattem*, d'*Arnhem*, et de *Maarsbergen* dans la Province d'*Utrecht*.

USAGE ÉCONOMIQUE. L'écorce de la racine réduite en poudre, et avalée à la dose de 18-20 grains, produit un assez violent vomissement.

1 *Bryum hornum* Schreb.

2 *Bryum ligulatum* Schreb.

3 *Bryum cuspidatum* Schreb. 705.

CRYPTOGAMIA.

Bedektbloeyenden.

Natuurl. Ord. volg. LINN. LVI. Musci. Musci frondosi HEDW. Onderafdeeling II. Bryaeae.

Bryum.

GESLACHTS-KENMERKEN. Sporangium oblongum s. ovatum, aequale, laeve. Peristomium duplex: exterius ex dentibus 16, latiusculis, acutis; interius membranaceum, plicato-carinatum, margine laciniatum, laciniis ciliisque alternis. Calyptra cuculliformis. Seta terminalis. Het zaaddoosje langwerpig, of eirond, effen en glad. De binnenmond dubbeld: de buitenste uit 16, eenigzins breedere, spitse tandjes bestaande, *c*; de binnenste, *d*, vliezig, geplooid-gekield, met slippigen rand, de slippen met wimpers afwisselende. Het huikje, *e*, kapvormig. Het vruchtsteeltje eindelingsch.

1. Bryum hornum SCHREB. (*).

Bogtig-gesteelde Knikvrucht.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule erecto simplici, basi fusco-tomentoso; foliis oblongo-lanceolatis acutis, marginatis serratis, nervo sub apice evanescente. Seta subcurvata, sporangio ovato vel ventricoso-elleptico, pendulo; operculo mamillari. De steng regtstandig, onverdeeld, aan den voet bruin-viltachtig. Langwerpig-lancetvormige, spitse, bladen, met een' zaagtandigen rand; de nerf onder den top verdwijnende. Het vruchtsteeltje min of meer bogtig, het zaaddoosje, *a*, eirond of buikig-ovaal, hangende. Het dekseltje, *b*, tepelvormig.

2. Bryum ligulatum SCHREB. (†).

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule sterili repente, fructifero adscendente, superne dendroïdeo-ramoso; foliis oblongis undulatis, acute serrulatis. Setis aggregatis, sporangiis pendulis oblongo-ovatis, operculo convexo acutiusculo. De onvruchtbare steng kruipende, de vruchtdragende opgerigt, van boven boomvormig-getakt. Langwerpige, golvende, spits-fijn-zaagtandige bladen. Bijeengeplaatste vruchtstelen; de zaaddoos, *a*, langwerpig-eirond, hangende; het dekseltje, *b*, gewelfd en eenigzins toegespitst.

3. Bryum cuspidatum SCHREB. (§).

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule sterili erecto vel reptante, fertili erecto simplici; foliis ovato-lanceolatis acuminatis simpliciter-serratis carina laevibus. Seta solitaria; sporangio ovato pendulo, operculo convexo. De onvruchtbare steng regtstandig of kruipende, de vruchtdragende regtstandig, onverdeeld. Eirond-lancetvormige gespitste, eenvoudig-zaagtandige, op de kiel gladde bladen. Eenzame vruchtsteeltjes; het zaaddoosje, *a*, eirond, hangende; het dekseltje, *b*, bolrond.

Gezamenlijk groeijen deze drie soorten op den grond; N°. 3 het meest rondom de stoven van hakhout. N°. 2 wordt het zeldzaamst met vrucht gevonden; waarvan anders, even als van beide de andere, de tijd in den voorzomer, in Mei en Junij is. Zij komen overvloedig of schaarscher in ons land voor, naarmate van de meerdere of mindere boschrijkheid der verschillende Provinciën, en van derzelve grooter of geringer aantal van zand-, of ten minste met zand gemengde gronden.

Wat het gebruik zoo van deze als van al de overige *Mos*-soorten, en ook van de *Korstmossen*, (*Lichenes*), de *Wieren* (*Algae*) enz. betreft, grootendeels is er ons zeer weinig van bekend; maar toch kan en moet men van allen zeggen, dat zij, elk in de Natuur hare plaats bekleedende, zekerlijk nuttig en noodwendig zijn.

(*) *Mnium hornum* L.

(†) *Mnium undulatum* HEDW. *Mnium serpyllifolium* δ *undulatum* L.

(§) *Mnium serpyllifolium* β *cuspidatum* L. *Mnium cuspidatum* HEDW.

CRYPTOGAMES.

Ord. Nat. de LINN. LVI. Musci. Musci frondosi HEDW. Sousdivis II. Bryeae.

Bryum.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Sporange oblong ou ovale, égal, uni. Péristome double: l'extérieur à 16 dents latiuscules aiguës, *c*, l'intérieur, *d*, membraneux, plié et caréné, à marge laciniée et les dents posées alternativement avec les cils. Calypstre cuculliforme, *e*. Pédicelle terminal.

1. Bryum hornum SCHREB. (*).

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige droite simple, à base laineuse brunâtre. Feuilles oblongo-lancéolées, aiguës, marginées, dentées en scie, à nervure évanescence. Pédicelle plus ou moins courbé. Sporange, *a*, ovale ou elliptique et ventreux, pendant, et l'opercule mammillaire, *b*.

2. Bryum ligulatum SCHREB. (†).

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige stérile couchée, tige fertile érigée et à sommet dendroïde-ramifiée. Feuilles oblongues, ondulées, à dents aiguës. Pédicelles agrégés. Sporangies, *a*, pendants, oblongo-ovés. Opércule, *b*, convexe acutiuscule.

3. Bryum cuspidatum SCHREB. (§).

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige stérile droite ou couchée, tige fertile droite simple. Feuilles ovato-lancéolées acuminées simplement dentées en scie, glabres sur la carène. Pédicelle solitaire. Sporange ovale pendant, *a*. Opércule convexe, *b*.

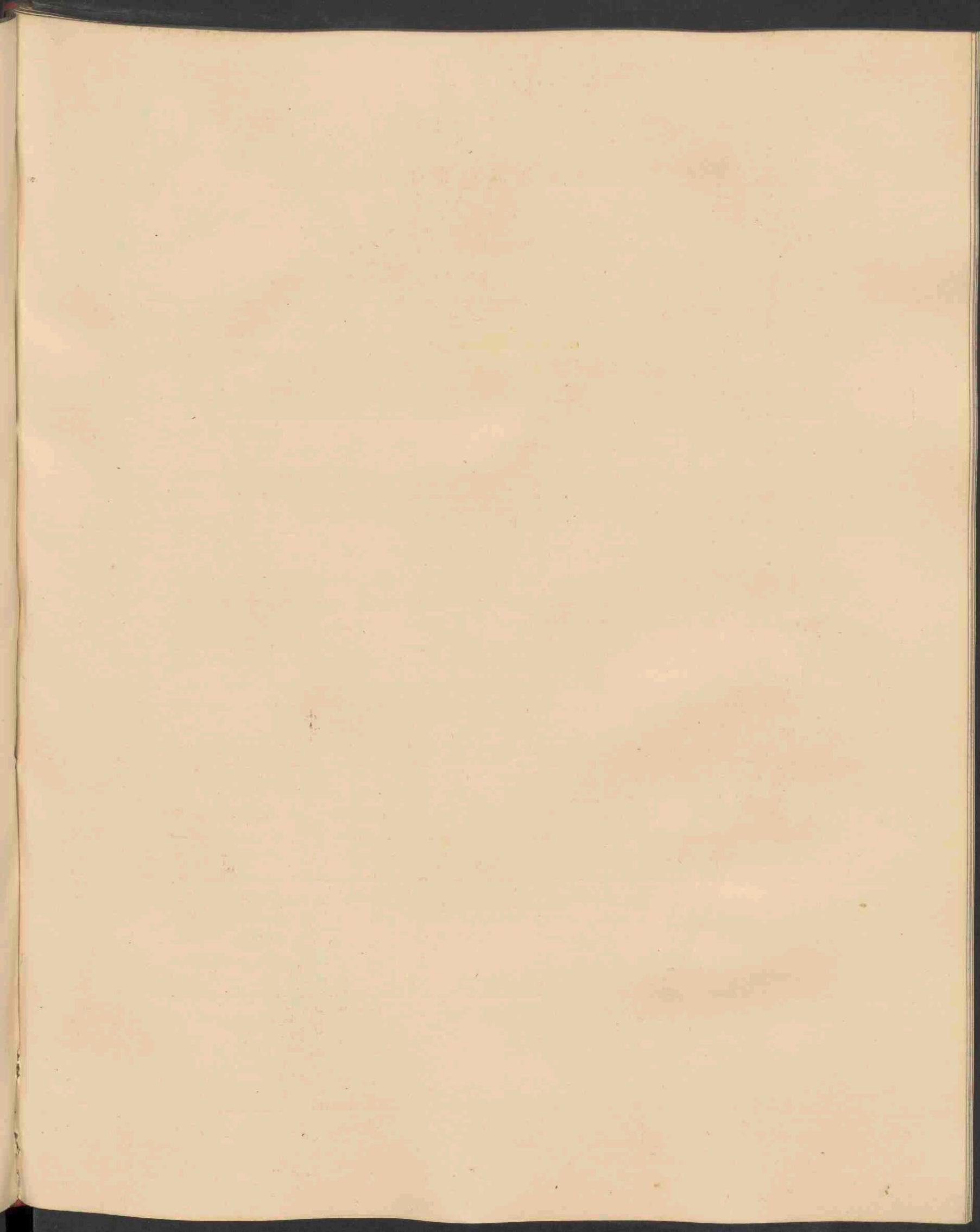
L'une comme l'autre de ces trois espèces croît sur la terre; le *Bryum cuspidatum* le plus souvent contre et autour des troncs dans les bois en coupe. Chez nous N°. 2 porte rarement des fruits; d'ailleurs le temps de sa fructification est au mois de Mai ou Juin, et de même pour les autres. On les trouve plus ou moins abondantes, en raison de la plus ou moins grande quantité des bois dans les différentes contrées de notre patrie, et de la nature de leur sol, sablonneux, mixte, ou argileux.

Quant à l'usage de ces trois, mais aussi de toutes les *Mousses*, ainsi que des *Lichénées* et des *Algues*, pour la plupart nous en savons bien peu; mais cependant en considération de ce que chacun d'elles occupe sa place dans la Nature, certes il faut que nous en estimons et la nécessité et l'utilité.

(*) *Mnium hornum* L.

(†) *Mnium undulatum* HEDW. *Mnium serpyllifolium* δ *undulatum* L.

(§) *Mnium serpyllifolium* β *cuspidatum* L. *Mnium cuspidatum* HEDW.

Selinum Carvifolia. L. 706.

SELINUM CARVIFOLIA L. (*)

Karweibladige Angelica.

Hoogduitsch. Kümmelblättrige Angelike. Kümmelblättrige Silge. Wiesen-Oelsnich.

Bloeit Junij—Augustus. 2

PENTANDRIA DIGYNIA. Vijfhelmigen Tweestijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XLV. *Umbellatae. Umbelliferae* JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calycis margo obsoletus. Petala obovata emarginata cum lacinula inflexa. Fructus subcompressi, costis 3 acutis alatis, valleculis sulcatis, margine membranaceo. Involucrum universale oligophyllum, partiale polyphyllum. De rand van den bloemkelk onduidelijk, *a*. De bloembladen omgekeerd ei-rond, met den uitgeranden top naar binnen gebogen, *b*. De vruchtjes, *c*, *d*, een weinig zamengedrukt, met 3 scherpe en gevleugelde ribjes, de vlakjes gesleufd, met vliezigen rand. Het algemeen omwindsel weinig-, de bijzondere omwindseltjes veel-bladig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule sulcato acutangulo, foliis ternato-decompositis, foliolis trifido-pinna-tifidis oblongo-lanceolatis albido-mucronatis, stylis fructus reflexis. De steng gesleufd, scherphoekig, driewerf-verdeelde bladen, de blaadjes driesplotig-vindeelig langwerpig-lancetvormig, met een wit puntje; de stijltjes terug gebogen, *e*.

De dikke, meer of min getakte wortel, brengt verscheidene, veelal 2 à 3 voet hoog op-groeijende, gesleufde, scherpkantige, onbehaarde en gladde stengen voort; levendig groene bladen, met smalle bladscheden, f, en geelachtig-witte bloemen. Het in het midden der bloempjes zich vertoonende ligchaampje, g, is het voetstuk der stijltjes; dat als een vleezig schijfje op het vruchtbeginsel, h, geplaatst is, en dit van boven bijkans geheel overdekt.

Somwijlen ziet men een 1-bladig, zelden uit meer blaadjes gevormd, algemeen bloem-windsel, doch zeer vroeg valt dit af; zoodat men hetzelfde als in het geheel niet aanwezig beschouwen kan.

Bij c ziet men een der vruchtjes van buiten; bij d hetzelfde op de binnenzijde, waarmede zij tegen elkander aan liggen.

GROEIPLAATSEN. De Hoogleeraar VAN HALL trof dezelve op weilanden te *Rheede* boven *Arnhem* aan; door den Heer VAN DER SANDE LACOSTE werd zij op de waarden onder *Werkendam*, *Giessendam* en *Sliedrecht* gevonden; door mij zelve overvloedig op de waarden aan de *Waal*, omtrent *Tiel* en *Bommel*, en op eenige plaatsen tusschen die steden; ook komt zij in den omtrek van *Breda* voor.

(*) *Angelica carvifolia* SPA.

SELINUM CARVIFOLIA L. (*)

Selin à feuilles de Carvi.

Nom Allemand. Kümmelblättrige Angelike. Kümmelblättrige Silge. Wiesen-Oelsnich.

Fleurit en Juin—Août. 2

PENTANDRIE DIGYNIE.

Ordre Natur. de LINN. XLV. Umbellatae. Umbelliferae JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à marge peu distincte, *a*. Les pièces de la corolle obovées, échancrées, à sommet fléchi en dedans, *b*. Fruits, *c*, *d*, un peu comprimés, à bord membraneux, 3 côtes aigues et ailées, et les vallecules sillonnées. Involucre universel oligophylle, les involucelles polyphylles.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige sillonnée, à angles tranchans, feuilles tripinnées, à folioles trifides-pinnatifides, oblongues-lanceolées, terminées en pointe blanche. Les stylets fléchis en dehors, *e*.

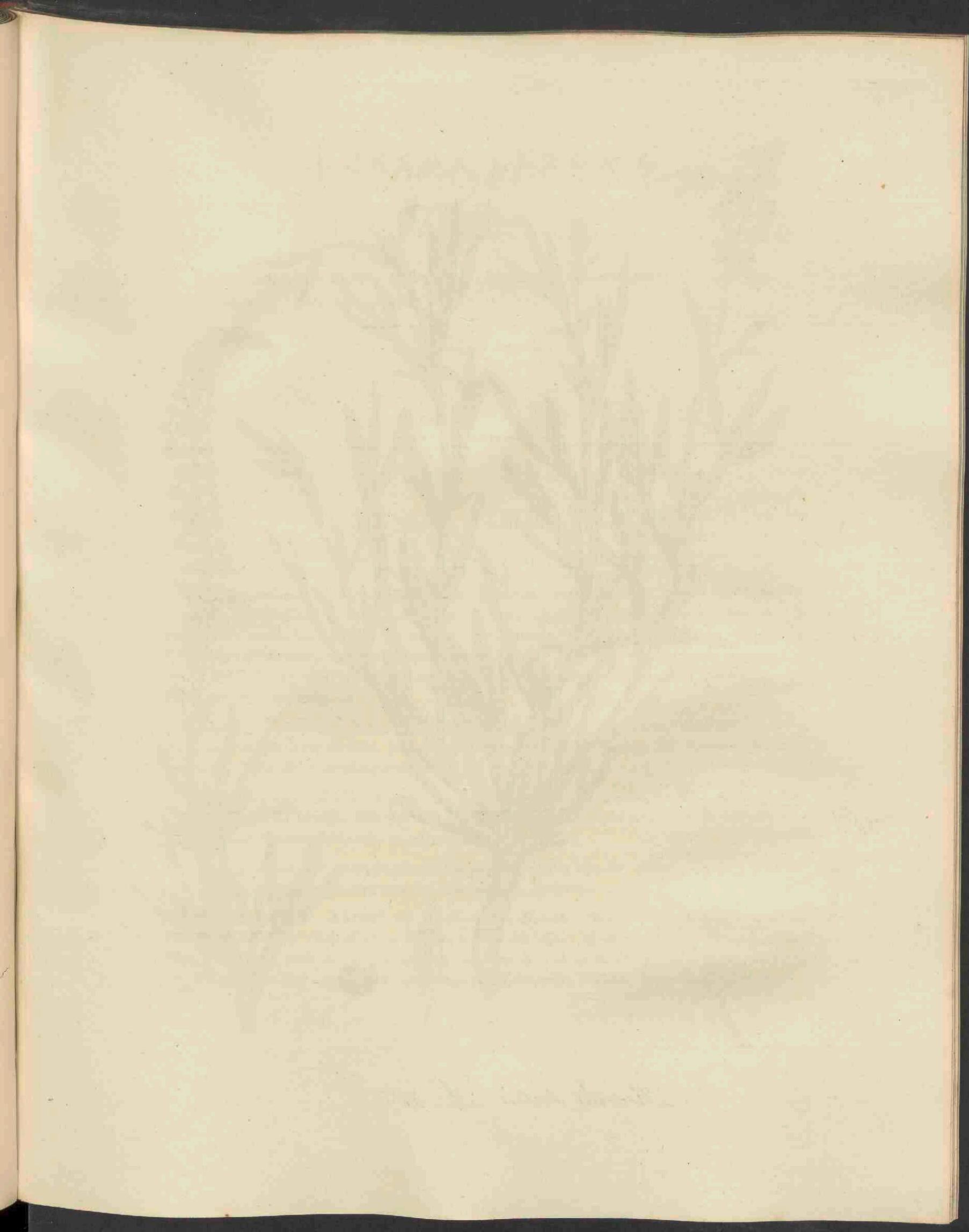
La racine grosse et plus ou moins divisée pousse plusieurs tiges, glabres, sillonnées, à angles tranchans, et s'élevant ordinairement à la hauteur de 2-3 pieds. Comme celles-ci les feuilles sont d'un vert gai, et munies d'une gaine étroite, f; les fleurs teintes de blanc jaunâtre. Le petit corps élevé au centre des fleurs, g, constitue le stylopode dont la partie supérieure du germe, h, est à peu-près entièrement couverte.

Quelquefois on voit un involucre universel, formé par une seule, ou plus rarement par plusieurs folioles; mais vu qu'elles tombent bientôt, on a dit qu'il manque.

Vers c se montre un fruit en face extérieure; vers d à la superficie intérieure, par laquelle les deux se touchent.

LIEU NATAL. Mr. le Prof. VAN HALL le trouva dans des prairies à *Rheede*, près d'*Arnhem*; Mr. VAN DER SANDE LAGOSTE dans des prairies le long de la rivière la *Merwe*, et moi-même, en assez grande quantité, dans celles au *Waal*, entre *Bommel* et *Tiel*. Aussi vient-il aux environs de *Breda*.

(*) *Angelica carvifolia* SPA.

Reseda lutea L. 707.

RESEDA LUTEA L.

Gele Wouw.

Hoogduitsch. wilde Resede. Gelber Wau. Harnkraut. Spanische Raute.

Engelsch. Wild Mignonette.

Bloeit Julij en Augustus. ☉

DODECANDRIA TRIGYNIA. Twaalfhelmigen Driestijligen.

Natuurl. Ord. volg. DECANDOLLE, *Resedaceae.*

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 4-5-6-partitus, persistens. Petala totidem, laciniis calycis alterna, unguiculo squamaeformi praedita, inaequalia. Stamina 12-24, carpophoro inserta. Capsula 3-6-gona, apice aperta, polysperma. De kelk, *a*, 4-5-6-deelig, overblijvende. Even zoo vele, met de kelkklippen afwisselende, ongelijkvormige bloembladen, *b*, met een schubbevormig nageltje, *c*. Twaalf tot 24, op een vruchtbed, *e*, ingeplante meeldraadjes. De zaaddoos 3-6-hoekig, van boven geopend, veelzadig, *d*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis pinnatifidis undulatis, superioribus 3-fidis, calycibus 6-partitis, fructibus oblongis 3-angularibus, truncatis. Vindeelige golvende bladen, de bovenste 3-spletig; zesdeelige kelken; de vruchtdoosjes langwerpig, driekantig, geknot.

De bladen zijn gedeeltelijk eenvoudig, maar meereendeels, vooral de bovenste, twee- of driestippig; de blaadjes van den kelk nu eens 4 dan weer 6 in getal, en de helmdraadjes gewoonlijk meer dan 12, en zelfs tot 30.

Door f wordt het vruchtbeginsel aangewezen; door g een der zaden. De door c aangeduide schubjes zijn even zoo vele honigbakjes (Nectaria).

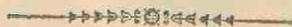
GROEIPLAATSEN. Om *Arnhem*, bij *Nijmegen*, te *Hattem*, in de duinen bij *Haarlem*, in het *Haagsche Bosch*, te *Oosterhout* in de *Betuwe*, en aan dijken bij *Amsterdam*: VAN HALL, *Flora Belg. Sept.* Zelf vond ik dezelve hier en daar aan de *Lek* en de *Waal*, bij *Vianen*, en op de waarden tusschen *Tiel* en *Bommel*, alsmede in de duinen onder *Velzen*, in menigte.

RESEDA LUTEA L.

Reséda jaune.

Nom Allemand. Wilde Resede. Gelber Wau. Harnkraut. Spanische Raute.
— *Anglais.* Wild Mignonette.

Fleurit en Juillet et Août. ☉

DODECANDRIE TRIGYNIE.

Ord. Nat. d'après DEGANDOLLE, Resedaceae.

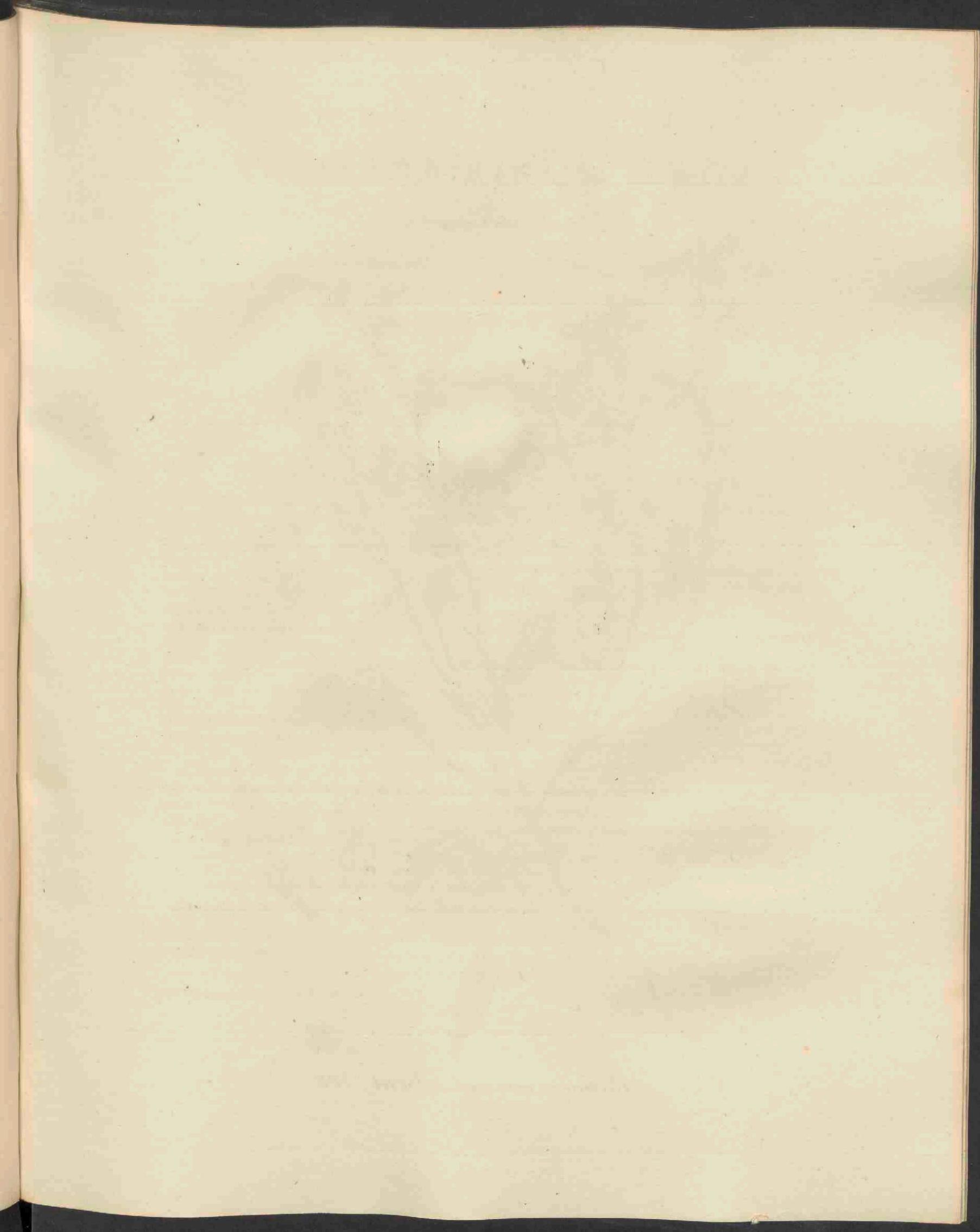
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à 4-6 divisions, persistant, *a*. Pétales 4-6, alternatifs avec les divisions du calice, irréguliers, *b*, et munis d'un onglet en forme d'écaïlle, *c*, à leur base. Étamines de 12-24, insérées sur un carpophore, *e*. Capsule de 3-6 angles, polysperme, s'ouvrant au sommet, *d*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles pinnatifides ondulées, les supérieures trifides; calices à 6 divisions; capsules oblongues, triangulaires, tronquées.

En partie les feuilles sont simples, mais pour la plupart, surtout les supérieures, divisées en 2-3 segmens à leur sommet; les folioles du calice sont au nombre de 4-6, et les étamines ordinairement plus que 12 et même jusqu'à 30.

Vers f on voit représenté un germe; vers g une des graines, et vers e les écailles à la base des étamines, qui sont autant de Nectaires.

LIEU NATAL. AUX environs de *Arnhem*, de *Nimègue* et près de *Hattem*; dans les dunes auprès de *Haarlem*, au bois de la *Haye*, à *Oosterhout* dans la *Betuwe*, et contre des digues auprès de *Amsterdam*: VAN HALL, *Flora Belg. Sept.* Encore je la trouvai moi-même dans les prairies aux bords du *Lek* et du *Waal*, entre *Tiel* et *Bommel* et auprès de *Vianen*, mais surtout en quantité considérable dans les dunes aux environs de *Velzen*.

Medicago minima Lam. 108.

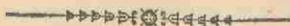
MEDICAGO MINIMA LAM. (*)

Kleinste Rupsklaver.

Hoogduitsch. Kleinste Schneckenklec.

Engelsch. Little Bur Medick.

Bloeit Mei en Junij. ☉

DIADELPHIA DECANDRIA. Tweebroederigen Tienhelmigen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XXXII. Papilionaceae. Leguminosae JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx campanulato-cylindricus, 5-fidus vel 5-dentatus. Corollae vexillum marginibus inflexum; alae lateribus sub carina conniventibus; carina oblonga, obtusa, a vexillo subremota. Filamenta superne non dilatata, stylus glaber. Legumen 1-loculare, falcatum vel cochleatum, 1-polyspermum. De kelk, *a*, klokvormig-cylindervormig, 5-spletig, *a*, of 5-tandig. Het vlagje, *b*, met naar binnen omgeslagen randen; de vleugeltjes, *c*, met derzelver zijden onder het kieltje tot elkander naderende, *d*, het kieltje langwerpig, stomp, *e*, meer of min van het vlagje verwijderd. De meeldraadjes, *f*, van boven niet verbreed; het stijltje onbehaard. Een 1-hokkig, zeisvormig, of als een slakkenhuisje, *g*, gedraaid, 1-veelzadig peultje.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pedunculis 1-2 floris folio longioribus brevioribusque; leguminibus spinosis cochleatis subglobosis parce pilosis, anfractibus subquinis aveniis, margine angusto obtuso distiche spinigero; stipulis ovatis breviter denticulatis, superioribus subintegerrimis; foliis obovatis antice denticulatis, petiolis pedunculis cauleque villosis. Een-tweebloemige bloemstelen, welke, of langer dan de bladen, of korter zijn. Stekelige, nagenoeg kogelronde, een weinig behaarde, in elkander gedraaide peultjes, *g*, de windingen bijna 5 in getal, ongeaderd, met smallen stompen tweerijig-stekeligen rand. Eivormige korttandige steunblaadjes, *h*; de bovenste nagenoeg gaafrandig. Omgekeerd-eironde, van boven getande blaadjes, *i*, welke, even gelijk de blad- en bloemstelen en de stengen, digt-behaard zijn.

Dezelve groeit of regt op, of met eerst meer of minder over den grond uitgespreide en dan opgaande stengen; is of digter of minder behaard, en heeft doorgaans meer 3—4-bloemige dan 1—2-bloemige bloemsteeltjes.

*De spiraalswijze of als een slakkenhuisje gedraaide peultjes vertoonen oppervlakkig slechts 3 windingen of omgangen, want naar boven toe al kleiner wordende vallen de overige niet zoo dadelijk in het oog. Binnen dezelve bevinden zich vele zaden, als bij *j*, en meest altijd wordt aan en om het onder eind van de steng een peultje van het vorige jaar aangetroffen, *k*.*

GROEIPLAATSEN. De Hoogl. REINWARDT heeft haar in de duinen bij *Overveen* ontdekt; vervolgens is zij door Dr. F. DOZY op dijken op het eiland *Tholen*, en nog later door de Heeren VAN DER SANDE LACOSTE en P. J. KRAAMVINKEL, alsmede door mij zelve, in het *Spoel* bij *Kuilenburg* gevonden geworden.

(*) *Medicago polymorpha* et *minima* L.

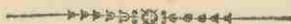
MEDICAGO MINIMA LAM (*)

Luzerne naine.

Nom Allemand. Kleinste Schneckenlee.

— *Anglais.* Little Bur Medick.

Fleurit en Mai et Juin. ☉

DIADELPHIE DECANDRIE.

Ord. Nat. de LINN. XXXII. *Papilionaceae.* *Leguminosae* JUSS.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Calice campanulé-cylindrique, 5-fide, *a*, ou à 5 dents. L'étendard de la corolle, *b*, à marges fléchies vers le dedans; les ailes, *c*, se rencontrant par leur bords inférieurs sous la carène, *d*. La carène oblongue et obtuse, *e*, un peu écartée de l'étendard. Les filets, *f*, sans dilatation à leur sommet; le stylet glabre. Gousse 1-loculaire, courbée en faucille, ou roulée en coquille de limaçon, *g*, mono-poly-sperme.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Pédoncules à 1-2 fleurs, plus longs ou plus courts que les feuilles; gousses, *g*, armées d'épines, roulées en coquille de limaçon, presque globuleuses, un peu poilues, à 4-5 tours, non veineux et à marge étroite obtuse et munie d'un double rang d'épines. Les stipules ovées et un peu denticulées, mais les supérieures presque toutes entières, *h*. Folioles obovées, dentées de la moitié au sommet, *i*, et, comme aussi les pétioles et les pédoncules, couvertes de petits poils.

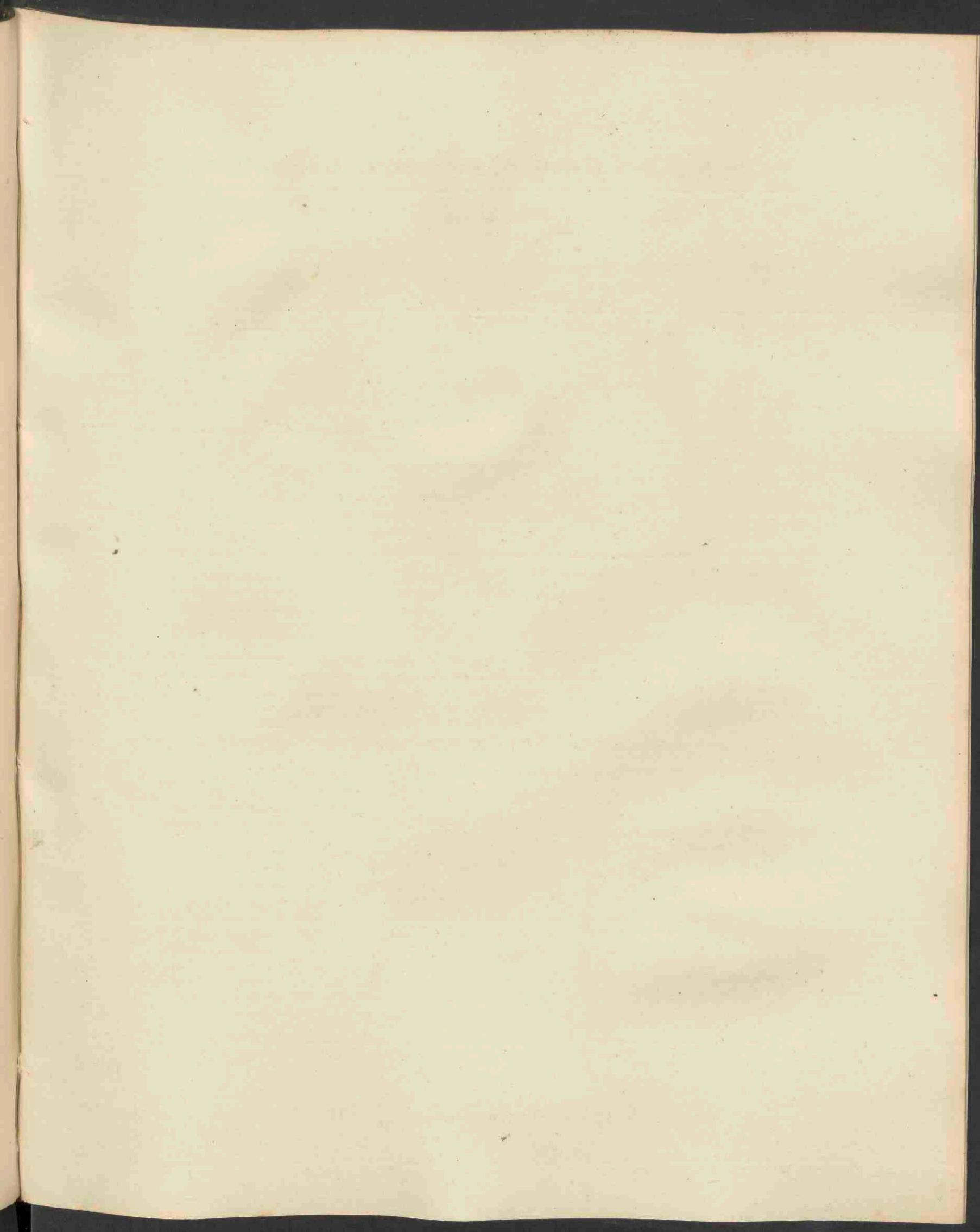
La plante croît plus ou moins érigée, ou couchée contre la terre et ensuite ascendante; son velouté est tantôt plus tantôt moins considérable.

Les pédoncules sont bien plus à 3-4 fleurs, que seulement à 1-2, et à la première vue les gousses semblent n'avoir que 3 tours de spire; parce que les deux supérieurs, ou le dernier s'il n'y s'en trouvent que 4, sont très petits, et comme tout cachés dans le toupet d'épines, que l'on voit au sommet de la gousse.

Les gousses renferment plusieurs graines, de la figure comme vers j, et presque toujours il s'en trouve une de l'année précédente à la base de la tige, k.

LIEU NATAL. Mr. le Profess. REINWARDT l'a trouvée le premier, dans les dunes près d'*Overveen*; après le Dr. F. DOZY l'a cueillie sur des digues en l'île de *Tholen*, et Mss. VAN DER SANDE LACOSTE et P. J. KRAAMWINKEL, et moi-même, nous en avons fait l'acquisition dans le *Spoel* près de *Kuilenburg*.

(*) *Medicago polymorpha* η *minima*. L.

Empetrum nigrum L. 709.

EMPETRUM NIGRUM. L.

Zwarte Besheide.

Bijnaam Kraaiheide.

Hoogduitseh. Schwarze Rauschbeere. Gemeine Rauschbeere. Hexenbeere.

Engelsch. Black Crow-berry.

Bloeit in Mei. h.

DIOECIA TRIANDRIA. Tweehuizigen Driehelmigen.

Natuurl. Ord. volg. NUTTALL, DOU, LINDLEY, *Empetreae.*

GESLACHTS-KENMERKEN. Flos masculinus: calyx 3-sepalus, corolla 3-petala, stamina filamentis capillaribus exsertis, antherae cordatae. Flos femininus: calyx persistens et corolla ut in flore masculino; ovarium subglobosum, 6-9-loculare, loculis uniovulatis, stylus brevis, stigma radiatum, bacca, maturitate dissepimentis evanescentibus, unilocularis, subennea-sperma. De mannelijke bloem, *a*, een 3-bladige kelk, 3 bloembladen, haarvormige buiten de bloem uitspringende meeldraadjes, de meelknopjes, *b*, hartvormig. De vrouwelijke bloem, een overblijvende kelk, de bloembladen zoo als in den mannelijken bloem, het vruchtbeginsel, *c*, bijna kogelrond, 6-9-hokkig en elk der hokjes een eitje bevattende; het stijlje kort, het stempeltje, *d*, straalvormig; de bes ten laatste — doordien de middenschotjes, *e*, verdwijnen — 1-hokkig, ongeveer 9-zadig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Procumbens, foliis oblongis linearibusve glabris margine revolutis, 3-4-verticillatis, stigmatibus 9-radiato. Neêrliggende; de bladen langwerpig of lijnvormig, onbehaard, met omgeslagen rand, 3 aan 3 of 4 bij 4, kransjes vormende; het stempeltje 9-stralig, *d*.

Nu en dan heeft men dit, even als de gewone Heide (Erica vulgaris L.), winter en zomer, of zoo gezegd altijd groene, struikgewasje met tweekunnige bloempjes aangetroffen; in ons Vaderland schijnt het verreweg het meest met enkel mannelijke bloemen voor te komen. Hoe deze, in de oksels der bladen, aan de takjes gehecht zijn ziet men bij a; in welke figuur de langere helmdraadjes die van een ander bloempje zijn, terwijl men binnen de bloemblaadjes dezelve nog in hunne ontwikkeling ziet.

Bij h een der zaadkorreltjes.

GROEIPLAATSEN. Zelf heb ik deze plant op drie plaatsen gevonden: op de heide achter het huis *Rijsenburgh* bij *Driebergen*, achter *Beerschoten* bij de *Bild*, en aan den straatweg tusschen *Er-melo* en *Harderwijk*: met bessen zoo als bij *g* voorgesteld is geworden. Bij *Zeist*, in de zoogenaamde *Zeisterduinen*, is dezelve door den Heer *GEVERS DEYNOOT* gevonden geworden, en in *Vriesland*, behalve op de reeds door *HEESE* opgegeven plaatsen, ook bij *Dragten*, *Friessche Palen*, *Wateren*, en op de duinen te *Appelscha*: *BRUINSMA*, *Flora Frisica*. Overigens is dezelve, gelijk men bij *VAN HALL*, *Flora Belg. Sept.* aangeteekend vindt, ook bij *Elspeet*, op den *Frij-selberg* en elders op de *Veluwe*, alsmede in *Zeeland* gevonden geworden; ook bij *Hattem*, bij *Austerlitz* achter *Zeist*, en door den Hoogleraar *VAN HALL* zelve, op de heide tusschen de *Bild* en het huis *ter Heide*.

Huishoudelijk gebruik. Volgens sommigen zijn de bessen, welke in aluin-water geweekt eene bruinachtig-zwarte kleur geven, van eenen vergiftigen aard; volgens anderen daarentegen kunnen zij eene aangename en gezonde spijs opleveren. Die van eene andere soort, welke in Portugal aan de zee-kusten groeit, die van *Empetrum album L.*, gebruikt men om er voor koortsigen eenen verfrisschenden drank van te bereiden. (POIRET, HOCHSTETTER.)

EMPETRUM NIGRUM L.

Camarine à fruits noirs.

Surnom. Camarine noire.
Nom Allemand. Schwarze Rauschbeere. Gemeine Rauschbeere. Hexenbeere.
— *Anglais.* Black Crow-berry.

Fleurit en Mai. h.

DIOECIE TRIANDRIE.

Ord. Nat. d'après NUTTALL, DOU, LINDLEY, Empetreae.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Fleur mâle, *a*, : calice à 3 pièces, corolle à 3 feuilles, les étamines capillaires et saillantes, anthères cordiformes, *b*. Fleur femelle: le calice persistant, et la corolle, comme dans la fleur mâle; stylet court, stigmaté radié, *d*; l'ovaire, *c*, presque globuleux, et de 6 à 9 loges: les loges uniovulées, mais par ce que les cloisons, *e*, disparaissent, la baie n'est qu'à une seule loge.

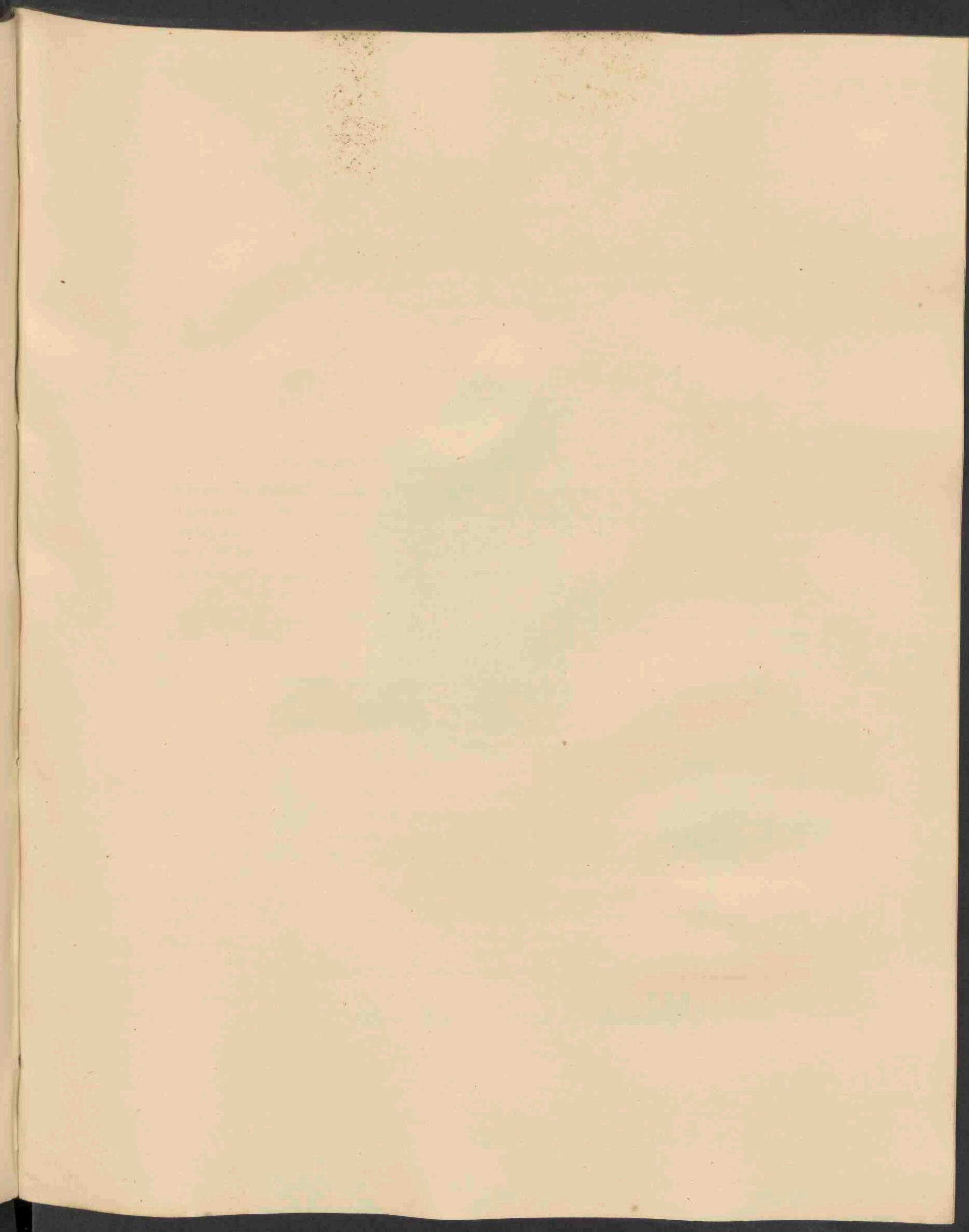
CARACT. SPÉCIFIQUES. Tige un peu couchée, feuilles, *f*, oblongues ou linéaires, glabres, à marges roulées vers le dehors, et formant des verticilles de 3 ou de 4 pièces. Le stigmaté à 9 rayons, *d*.

Le plus souvent cette plante, qui, de même que l'Erica vulgaris L., tient sa verdure tant en hiver qu'en été, est à fleurs dioïques, mais quelquefois aussi on la rencontre à fleurs hermaphrodites; chez nous, cependant, elle semble venir bien plus à fleurs mâles, qu'à fleurs femelles.

Vers a les étamines les plus longues sont d'une autre fleur, tandis que dans celle représentée ici on les voit dans leur développement. Vers h une des graines.

LIEU NATAL. Je la trouvai en trois lieux divers: dans un bois de Sapin derrière la maison *Ry-senburgh* près de *Driebergen*, dans un autre derrière *Beerschoten* au de-là du *Bild*, et, portant des baies mures, *g*, sur la bruyère, et à côté de la chaussée, entre *Ermelo* et *Harderwyk*. Mr. GEVERS DEYNOOT l'a trouvée dans un endroit du *Bois de Zeist*, et dans la Frise, outre les lieux indiqués par MEESE, elle vient aussi près de *Dragten*, *Friessche Palen*, *Wateren*, et sur les dunes d'*Appelscha*. A ceux-ci nous ajoutons les lieux qu'a cités le Profess. VAN HALL: près d'*Elspeet*, au *Fryselberg* et ailleurs au *Veluwe*, dans la Zélande, près de *Hattem*, près d'*Austerlitz* derrière *Zeist*, et sur la bruyère entre *Zeist* et la maison *Terheide*.

USAGE ÉCONOMIQUE. Macérées dans de l'eau alumineuse les baies donnent une couleur brune-noirâtre. D'après quelques-uns elles sont vénéneuses, tandis que d'autres soutiennent qu'elles sont bonnes à être mangées. — Celles d'une autre espèce, qui vient en Portugal, celles de l'*Empetrum album* L., sont cueillies pour en faire une limonade agréable et rafraichissante, pour ceux qui ont la fièvre. (POIRET. HOCHSTETTER.)

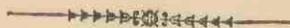

Parmelia ciliaris Ach. 710.

C R Y P T O G A M I A.

P A R M E L I A C I L I A R I S A C H. (*)

Gewimperd Schildmos.

Natuurl. Ord. volg. LINN. LIX. Lichenes. Lichenes JUSS. Parmeliaceae FRIES.

GESLACHTS-REMERKEN. Apothecia scutelliformia, orbicularia, thalli disco horizontaliter adnata, margine thallo concolore. Discus primo conniventi-clausus. Thallus e centro horizontaliter expansus, foliaceus, aut crustaceus ambitu squamuloso-effiguratus. De schildjes schijfvormig, cirkelrond, met de schijf horizontaal aan het loof vastgehecht, en den rand van dezelfde kleur als het loof. De schijf eerst toebuigend-gesloten. Het loof uit het midden horizontaal uitgroeiende, bladachtig, of ook korstachtig en aan den omtrek als met schubjes uitgewerkt.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Thallo cartilagineo cinereo, laciniis linearibus subadscendentibus subtus canaliculatis, apicibus ciliatis; apotheciis podicellatis, margine erecto demum lacero-dentato, disco plano nigro-fusco subpruinoso. Het loof kraakbeenig, aschgrauw, met lijnvormige eenigzins opgaande, aan de onderzijde uitgegroeide, *a*, en aan den top gewimperde slippen. De schildjes, *b*, min of meer gesteeld, met opgorigten, ten laatste slippig-getanden, *c*, en met het loof gelijk-kleurigen rand. De schijf, *d*, vlak, zwartachtig-bruin, eenigzins berijpt.

Bij b ziet men een stuk van het loof bevochtigd, bij c in droogen toestand en aan de onderzijde voorgesteld. Hetzelve vormt zoden van verschillende grootte, en komt of met smallere of met breedere slippen voor. Ook zijn deze of langer of korter, en somwijlen bijna rot rond en geknobbeld, en dan vooral met verscheiden kleine zwarte glinsterende puntjes bezet; waarbij de schildjes met sterk gezwollen rand aangetroffen worden, en de omvang van de zode, in middellijn, dikwijls meer dan een ½ voet beslaat.

GROEIPLAATSEN. Algemeen door het gansche land; vooral aan Eiken, Beuken, Linden, Wilgen, Esschen, Populieren, Appel- en Peerenboomen.

Met smaller en korter loof groeit hetzelve veel aan de takken der vruchtboomen; onder den laatst opgegeven vorm trof ik het, tusschen *Naaldwijk* en 's *Gravesande*, op de schors van oude Esschenboomen aan.

(*) *Lichen ciliaris. L.*

C R Y P T O G A M I A.

P A R M E L I A C I L I A R I S A C H. (*)

Ord. Nat. de LINN. LIX. Lichenes. Lichenes JUSS. Parmeliaceae FRIES.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Apothèques scutelliformes, orbiculaires. La disque attaché horizontalement au thalle, à marge de la même couleur, et de la même substance, que le thalle; premièrement connivent et presque fermé. Thalle s'étalant horizontalement du centre à la circonférence, foliacé, ou crustacé et à circonférence effigurée par de petites écailles.

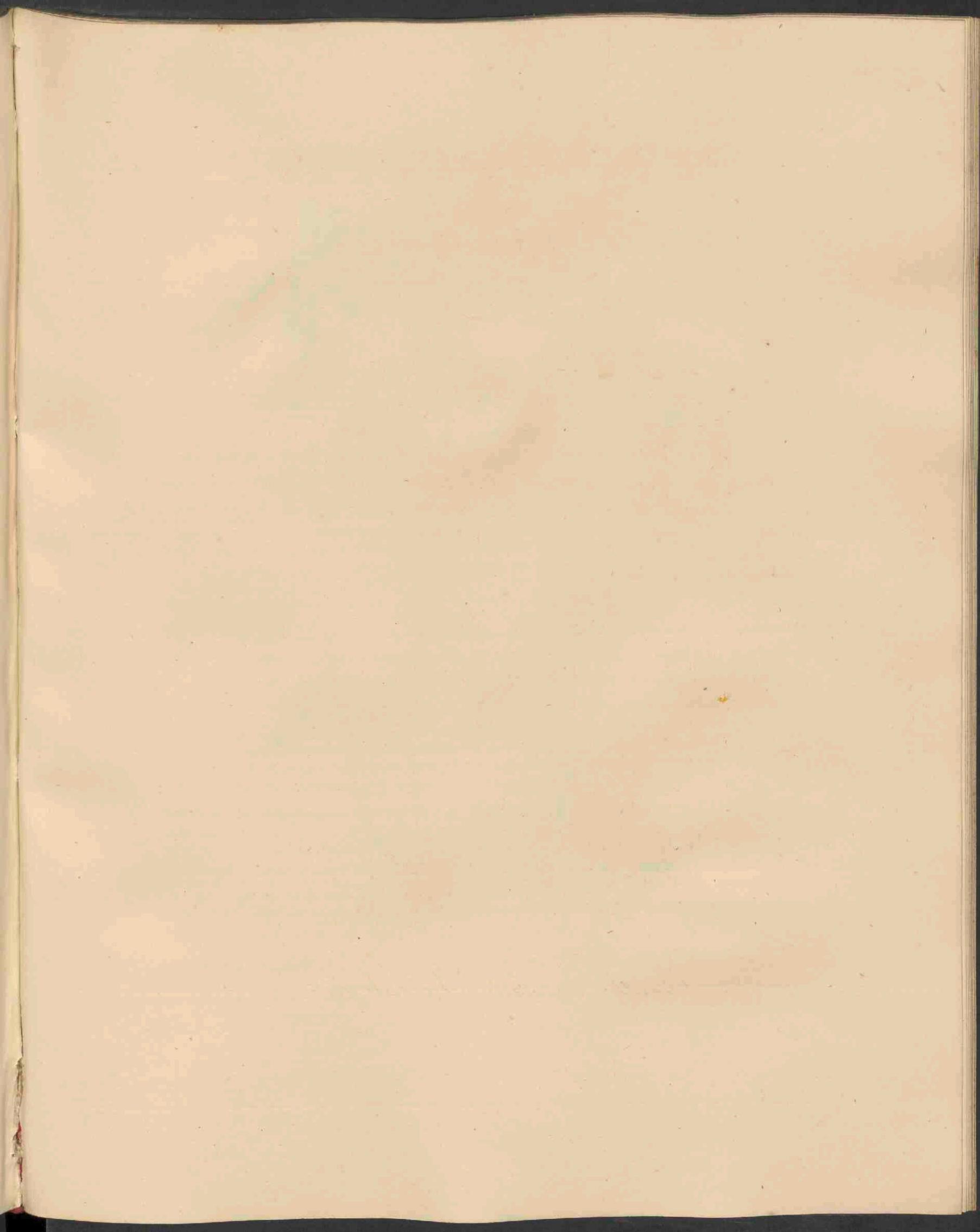
CARACT. SPÉCIFIQUES. Thalle cartilagineux, à couleur de cendre, et des segmens linéaires, plus ou moins érigées, canaliculées en dessous, *a*, et ciliés sur leurs bords. Les apothèques, *b*, un peu pédicellées, à rebords saillans, d'abord intègres, ensuite frangés, *c*, et en couleur et substance semblables au thalle. Disque, *d*, plan, brun-noirâtre, un peu prumineux.

Vers b un morceau du thalle humecté, vers c un autre à l'état sec, et vu en dessous.

Il forme des gazons de diverse étendue, et vient à segmens plus larges ou plus étroits, plus longs ou plus courts; qui quelquefois sont presque tout cylindriques, portent de petits tubercules, et montrent plusieurs petites pointes noires et luisantes, tandis qu'en même temps on voit les apothèques à rebords très épais. Dans quelle forme monstrueuse souvent il a une dimension de plus d'un demi pied.

LIEU NATAL. Dans tout le Pays; surtout sur l'écorce des Chênes, des Hêtres, Saules, Peupliers, Tilleuls, Frênes, Poiriers et Pommiers. Sur les rameaux des derniers il vient beaucoup dans sa forme plus petite, et à segmens plus étroits, et dans la dite forme monstrueuse je le rencontrai sur de vieux Frênes, au chemin de *Naaldwyk* à *'s Gravésande*, dans la Hollande méridionale.

(*) *Lichen ciliaris. L.*

Eranthis hyemalis Salisb. 711.

ERANTHIS HYEMALIS SALISB. (*)

Gele Winterbloem.

Hoogduitsch. Winter-Nieszwurs.

Bloeit. Maart. 4.

POLYANDRIA POLYGYNIA. Veelhelmigen Veelstijligen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XXVI. Multisiliquae. Ranunculi Juss. Ranunculaceae DC.

GESLACHTS KENMERKEN. Involucrum in segmenta plurima sissum sub flore. Calyx 5-8 sepalus, sepalis petaloideis, deciduis. Petala 6-8, nectariformia, longe unguiculata, lamina tubulosa inaequaliter bilabiata, labio inferiore brevissimo. Carpida plurima, in receptaculo longe stipitata, pleiosperma, introrsum dehiscentia. Semina serie simplici disposita. — Een veelspletig omwindsel onder de bloem, *a*. De kelk 5-8-bladig, *b*, de blaadjes bloembladachtig, afvallende. Zes tot acht, lang-genagelde bloembladjes, in den vorm van honigbakjes, met buisvormigen, ongelijk-tweelippigen zoom, de onderlip zeer kort, *c*. Zes tot acht, lang-gesteelde vruchtpeultjes, op een vruchtbed geplaatst, *d*, naar binnen openbarstende, *e*, met vele, op een enkele rij geplaatste zaden, *f*.

SOORTGELIJKE KENMERKEN. Sepalis 5-8 oblongis. Met vijf tot acht langwerpige kelkblaadjes.

Het omwindsel onder de bloem, of, volgens de beschrijving, onder de kelkbladen, is geheel en al gelijk aan het 7-9-lobbige blad, dat nevens de bloemsteng mede uit den knolligen wortel ontspringt, g; al- leén met dat onderscheid, hetwelk er tusschen beide ten opzichte van het doeleinde daargesteld wordt. Eerst na dat de plant gebloeid heeft, — na welken tijd zij ook nog wel om de helft hooger opgroeit, — komt het wortelblad tot volkomen ontwikkeling; waarvan men in het eerst nauwelijks iets ziet.

GROEPLAATSEN. De Hoogleraar KOPS trof haar bij *Leyden*, aan den Singel buiten de *Witte Poort*, aan; door den Heer DE MAREE is zij ook op het eiland *Walcheren* gezien geworden, en zelf ontdekte ik haar, reeds in het laatst van Februarij bloeiende, onder het hout aan eenen slootkant op *Paddenburg*, bij *Baambrugge*; alwaar zij, nu reeds sedert bijna eene eeuw, jaarlijks in menigte voorkomt.

GEBRUIK. De wortel is zeer scherp, en zelfs van eenen vergiftigen aard, in een woord, in eigenschappen gelijk aan dien van *Helleborus niger* L.; dezelve kan dus even als die in de geneeskunst aangewend worden.

(*) *Helleborus hyemalis* L.

ERANTHIS HYEMALIS SALISB. (*)

Hellébore d'Hiver.

Non Allemand. Winter-Nieszwurs.

Fleurit en Mars. 7.

POLYANDRIE POLYGYNIE.

Ordre Natur. de LINNAEUS XXVI. Multisiliquae. Ranunculî JUSS. Ranunculaceae DC.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Involucre divisé en plusieurs segments, *a*, sous la fleur. Calice de 5 à 8 sépales pétaloïdes, caducs, *b*. Six à huit pétales, nectariformes, à onglet très long, tubulés à leur base, et comme labiés à leur limbe; la lèvre inférieure très courte, *c*. Plusieurs carpelles pedicellées dans un réceptacle, *d*, s'ouvrant du côté intérieur, *e*, et renfermant plusieurs graines, *f*, arrangées dans un seul rang.

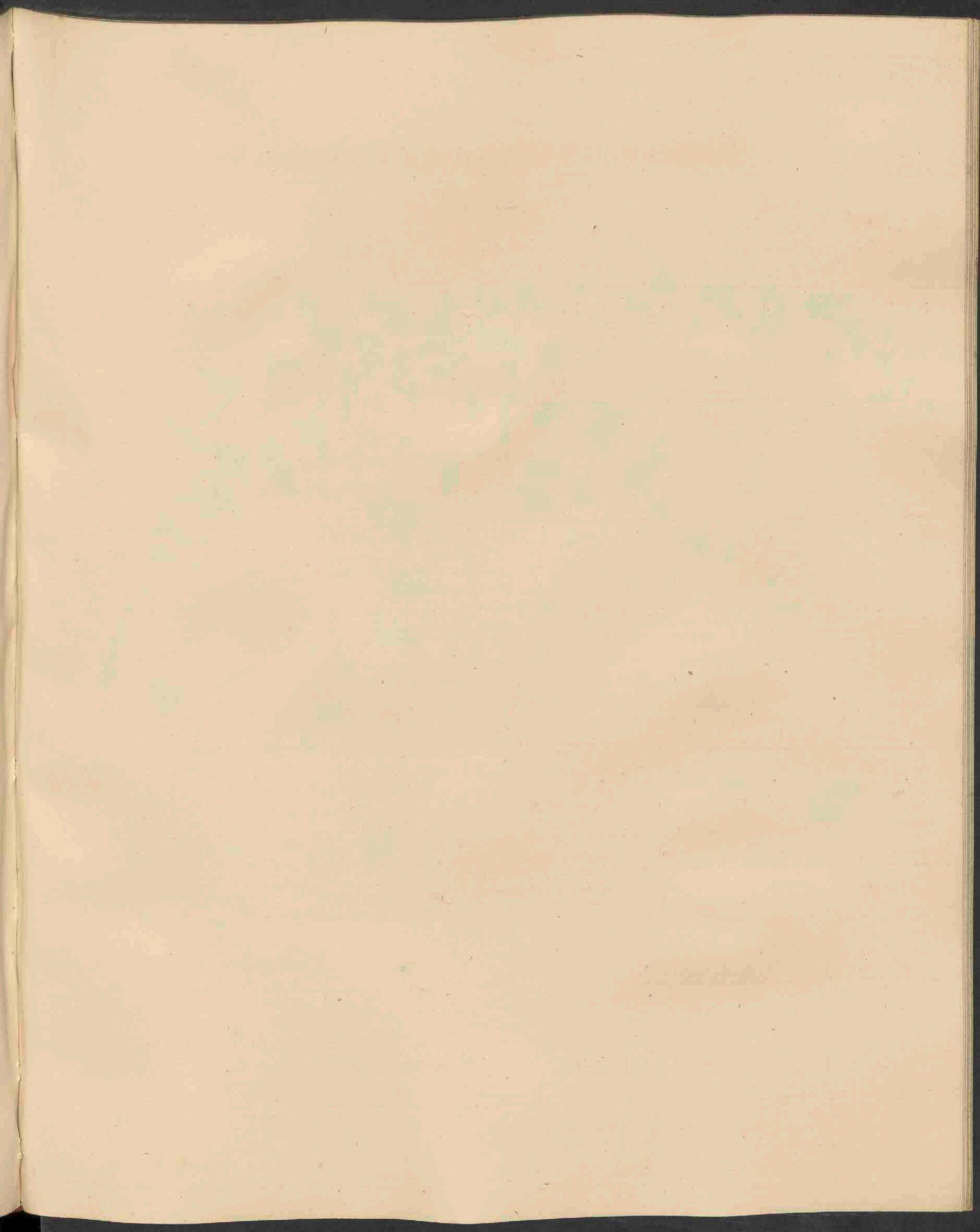
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Cinq à huit sépales oblongs.

L'involucre qui se trouve sous la fleur, ou qui supporte les sépales, est conforme à la feuille peltée et partagée en 7-9 lobes, qui, venant de la racine tubéreuse, se trouve à côté de la hampe, g; la seule différence qui existe entre les deux, est celle qui regarde leur but. Chez la jeune plante la feuille est à peine visible, et elle n'atteint tout son développement qu'après la fleuraison; ainsi que dès alors elle s'agrandit, et s'élève à peu-près au double de sa hauteur.

LIEU NATAL. Le Professeur KOPS l'a indiqué le premier, dans un endroit près de la ville de *Leide*, Mr. DE MAREE l'a trouvée dans l'île de *Walcheren*, et moi-même je l'ai rencontrée en abondance, au bord d'une fossé à *Paddenburg*, autrefois Maison de campagne, entre *Baambrugge* et *Abcoude*; où déjà pendant presque un siècle entier, elle vient tous les ans, et y montre ses fleurs vers la fin de Février, ou au commencement de Mars.

USAGE. La racine est d'une grande âcreté, et de vertu vénéneuse; et comme elle produit presque les mêmes effets que celle de l'*Hellebore noir* (*Helleborus niger* L.), elle peut aussi être employée dans la médecine.

(*) *Helleborus hyemalis* L.

Sinaria elatine Miller. 712.

LINARIA ELATINE MILLER. (*)

Piekbladige Leeuwenbek.

Hoogduitsch. Liegendes Löwenmaul. Kleinblumige Erdwinde.

Engelsch. Sharp-pointed Snapdragon.

Bloeit. Junij — Augustus. ☉.

DIDYNAMIA ANGIOSPERMIA. Tweemagtigen Bedektzadigen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XL. Personatae. Scrophulariae JUSS. Scrophularineae R. BROWN. Antirrhineae DC.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-partitus, persistens, sepalis inferioribus 2 remotis. Corolla personata, basi calcarata, tubo inflato, limbo bilabiato supra bifido reflexo, infra 3-lobo, palato bifido ad faucem prominulo eamque magis minusve claudente. Capsula 2-locularis, superne valvis 2 dehiscens integris vel trifidis, seminibus numerosis dissepimento affixis. — De kelk, *a*, 5-deelig, blijvende; de onderste twee kelkblaadjes van de overige verwijderd, *b*. De bloemkroon gemaskerd, aan den voet gespoord, *c*, met verwijde huis, *d*, de boord twee lippig, van boven 2-spletig en teruggeslagen, *e*, beneden 3-lobbig, *f*; het verhemelte twee-spletig, *g*, naar de keel toe een weinig verheven; en dezelve meer of min toesluitende. De zaaddoos, *h*, 2-hokkig, van boven met 2 gave, of drie-spletige klepjes openbarstende, en met vele, aan een middenschot, *i*, vastgehechte zaden, *j*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis ovato-hastatis, inferioribus ovatis, caulibus diffusis procumbentibus, calcari corollae recto pedunculis glabris. — Eirond-piekvormige bladen, de onderste eirond; uitgespreide nederliggende stengelen, het spoorje der bloemkroon regt, de bloemsteeltjes onbehaard.

Nu en dan treft men dit plantje ook wel regtstandig, en weinig getakt aan, maar steeds is hetzelfde aan de stengelen, op de bladen en de kelkjes, ruw behaard. — De kelkblaadjes zijn lancetvormig; de bloemkroontjes klein, geel, de slippen van het bovenste blaadje der lip van binnen violetkleurig.

GROEIPLAATSEN. Op zware gronden in verscheiden streken des lands. Onder *Neêrlangbroek, Kothen, Werkhoven* en *Odijk*, in de Provincie Utrecht, alsmede kort bij die stad in de korenvelden langs den weg naar *Houten*, en langs dien naar *Bunnik*; voorts bezijde den straatweg naar *Maarsse* toe, in het Overcind van *Jutphaas*, en aan de *Lek*, bij *Vreeswijk*. Menigvuldig op het eiland *Schouwen* en op *Zuid Beveland*, en ook in het geheel niet zeldzaam op korenlanden omtrent *Naaldwijk*, in Zuid-Holland.

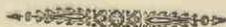
(*) *Antirrhinum Elatine L.*

LINARIA ELATINE MILLER. (*)

Linaires Elatine.

Surnom. Muslier auriculé.
Nom Allemand. Liegendes Löwenmaul. Kleinblumige Erdwinde.
» *Anglais.* Sharp-pointed Snapdragon.

Fleurit en Juin — Août. ☉.

DIDYNAME ANGIOSPERME.

Ord. Natur. de LINN. XL. *Personatae.* *Scrophulariae* JUSS. *Scrophularineae* R. BROWNE.
Antirrhineae DC.

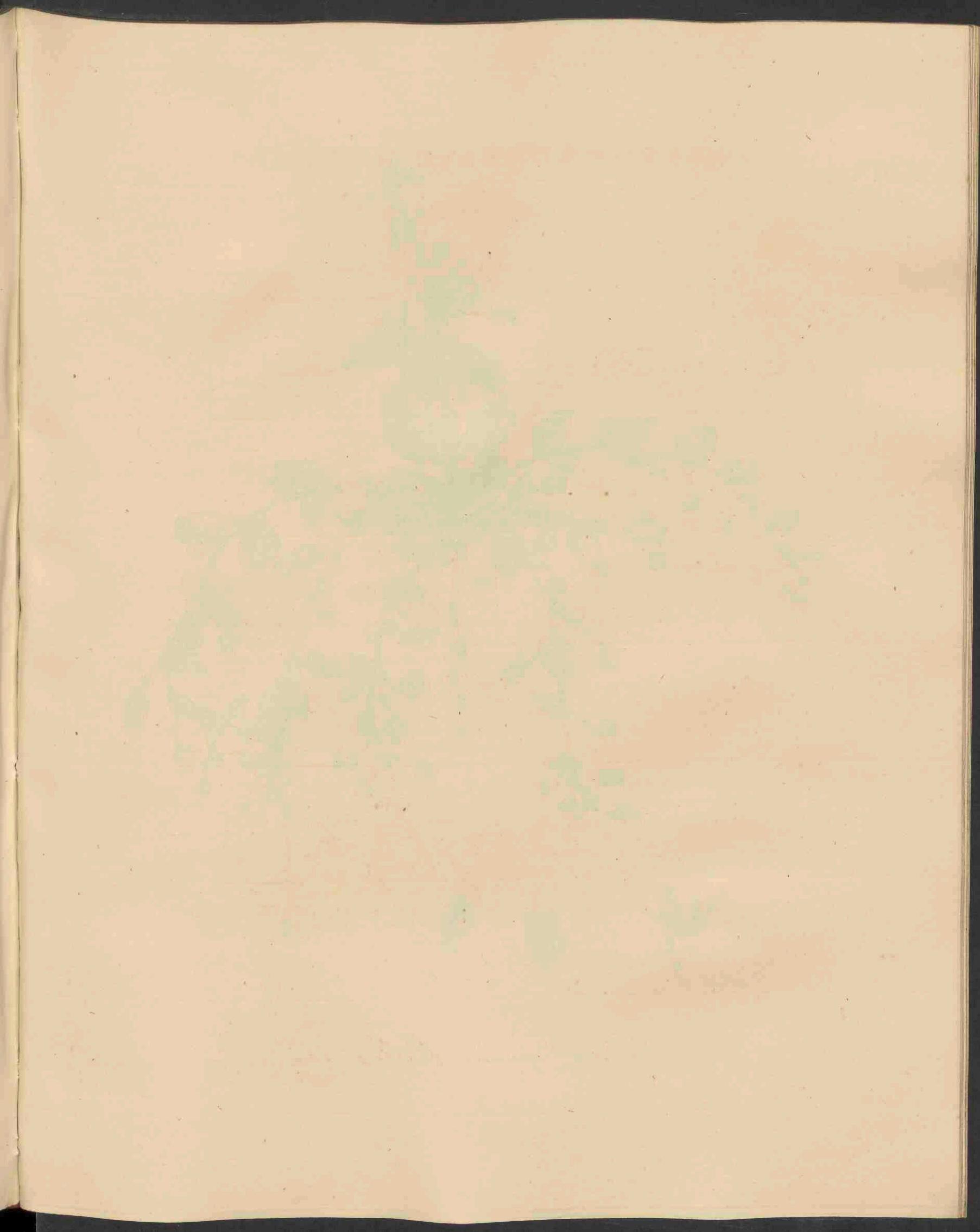
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à 5 divisions, *a*, persistant, les deux sépales inférieurs un peu éloignés, *b*. Corolle personée, éperonnée à la base, *c*, le tube renflé, *d*, le limbe bilabié: la lèvre supérieure à 2 lobes réfléchis, *e*, l'inférieure à 3 lobes, *f*; le palais bifide, prominent vers la gorge et plus ou moins la fermant, *g*. Capsule, *h*, à 2 loges, s'ouvrant au sommet par deux valves entières ou trifides; plusieurs graines, *j*, attachées à un cloison, *i*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles ovato-hastées, les inférieures ovales-arrondies; tiges couchées; Péperon, de la corolle droit; les pédoncules glabres.

Quelquefois on la trouve à tige érigée, et peu rameuse, mais toujours la plante est couverte de petits poils autour de la tige, sur les feuilles et les sépales. Ceux-ci ou les feuilles du calice, sont lancéolées; les petites corolles sont jaunes, et tachetées de violet au dedans du sommet de la lèvre supérieure.

LIEU NATAL. Elle vient dans les champs argileux en plusieurs contrées du pays. Surtout on la trouve à *Nederlangbroek*, *Kothen*, *Odijk* et *Werkhoven*, dans la province d'*Utrecht*; aussi dans des champs tout auprès de la ville d'*Utrecht*: aux côtés du chemin vers *Houten*, et de celui vers *Bunnik*; beaucoup vers *Maarssen*, dans quelques champs près de *Jutphaas*, et au *Lek*, près de *Vreeswijk*. Elle abonde dans l'île de *Schouwen* et de *Zuid-Beveland*, et dans la Hollande méridionale je la trouvai aux environs de *Naaldwijk*.

(*) *Antirrhinum Elatine* L.

Linaria spuria Miller. 713.

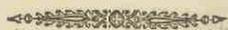
LINARIA SPURIA MILLER. (*)

Eirondbladige Leeuwenbek.

Hoogduitsch. Unâchtes Löwenmaul. Groszblumige Erdwinde.

Engelsch. Round-leaved Snapdragon.

Bloeit. Julij, Augustus. ☉.

DIDYNAMIA ANGIOSPERMIA. Tweemagtigen Bedektzadigen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XL. Personatae. Scrophulariae JUSS. Scropularineae R. BROWN. Antirrhineae DC.

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie bij de vorige Plaat.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis subrotundo-ovasis obtusis integerrimis, caulibus procumbentibus diffusis, calcaris corollae incurvo, pedunculis villosis. Rondachtig-eivormige, stompe, gaafrandige bladen, nederliggende, uitgespreide stengen, het spoortje van de bloemkroon gebogen, de bloemsteeltjes behaard.

De steng gaat uit het midden regt op, maar is overigens over den grond uitgespreid; even als dit bij de hiervoor beschreven soort plaats heeft. — Over het algemeen is dezelve sterker behaard, de bloemsteeltjes zijn minder lang, de bloempjes grooter en donkerder van kleur, de kelkblaadjes meer eirond.

De letters a, c, d, e, f en g toonen hier hetzelfde aan, wat zij in de vorige Plaat aanwijzen. De van het gewone zoo zeer afwijkende vorm van de bloemen van den Vlas-Leeuwenbek, in dit werk op Plaat 177 (Dl. III) afgebeeld, is door den Heer VAN DER SANDE LACOSTE, in de nabijheid van Utrecht, ook bij deze soort waargenomen geworden.

GROEIPLAATSEN. Op zware kleigronden bij *Utrecht, onder Werkhoven, Houten, Bunnik, de Meern, Jutphaas en Maarssen*, in de Provincie Utrecht. Te *Elderik en Wehl* in het Graafschap Zutphen, in het *Haagsche bosch*, bij *Haarlem, Nijmegen en Zwolle*. Op *Zuid-Beveland*, alsmede in de omstreken van *Naaldwijk*, in Zuid-Holland, groeit dezelve veel, doch aldaar evenwel minder dan *Linaria Elatine*.

(*) *Antirrhinum spurium* L.

LINARIA SPURIA MILLER. (*)

Linaires Velvete.

Surnoms. Muffier bâtard. Velvete.
Nom Allemand. Unächtes Löwenmaul. Groszblumige Erdwinde.
» *Anglais.* Round-leaved Snapdragon.

Fleurit en Juillet, Août. ☉.

DIDYNAMIE ANGIOSPERME.

*Ord. Natur. de LINNAEUS XL. Personatae. Scrophulariae JUSS. Scrophularineae R. BROWN.
Antirrhineae DC.*

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Voyez à la Planche précédente.

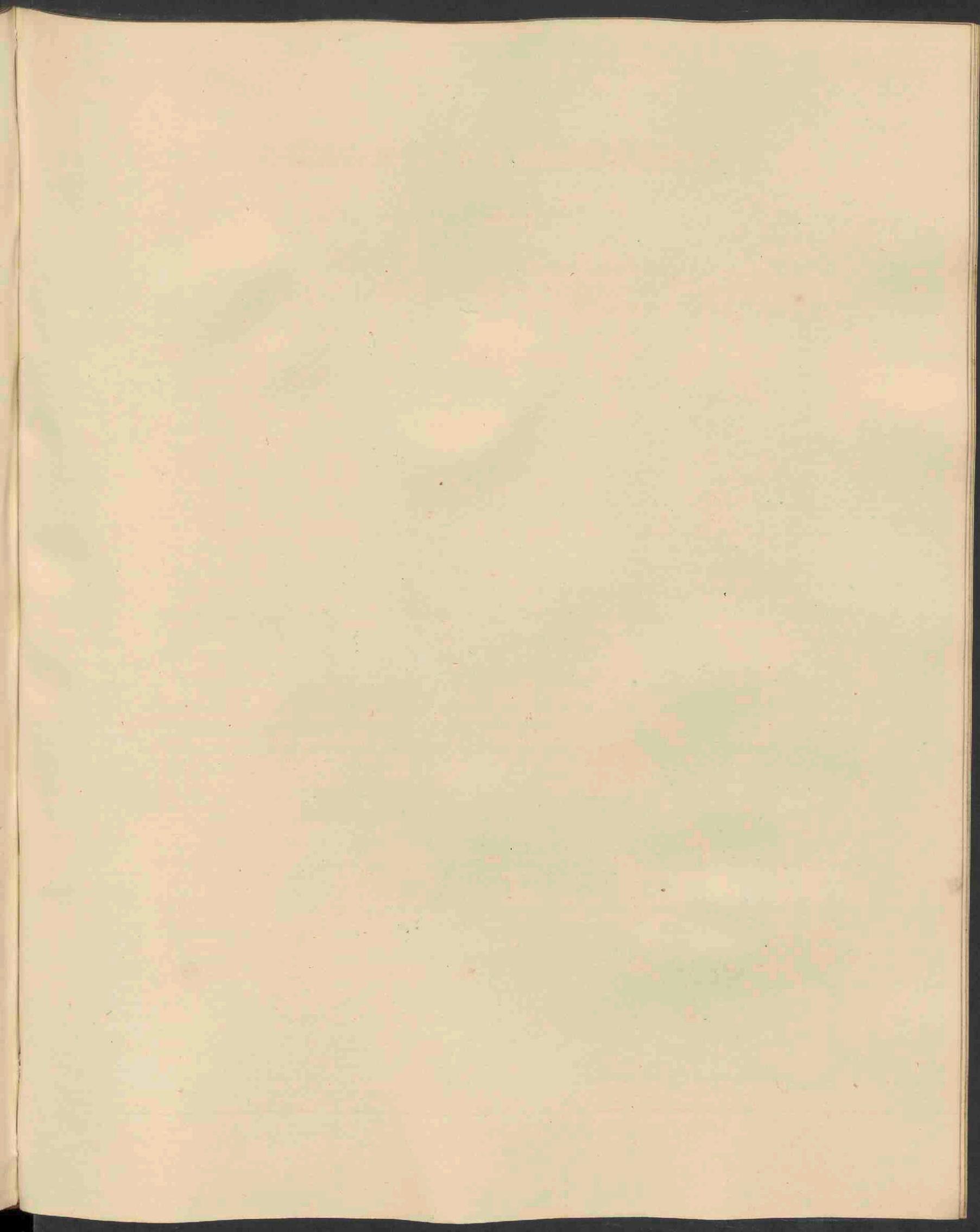
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES Feuilles à-peu-près rondes-ovales, obtuses, très-entières; tiges couchées, éparses; Péperon de la corolle recourbé, les pédicelles velus.

La tige du centre est érigée, mais du reste les autres sont couchées sur la terre, et éparses de la même manière que celles de l'espèce précédente. En général celle-ci est plus velue, les pédicelles sont plus courts, les corolles un peu plus grandes et de couleur plus foncée, et les feuilles du calice ovales.

Les lettres a, c, d, e, f et g indiquent les mêmes parties de la Plante, qu'elles montrent dans la Planche précédente. — Au reste, cette remarquable deviation de forme de la corolle, que l'on trouve quelquefois chez la Linaires vulgaire, et que l'on voit représentée dans la Planche 177me, Tome III, de cet ouvrage, a aussi été observée dans cette espèce, par Mr. VAN DER SANDE LACOSTE; auprès d'Utrecht.

LIEU NATAL. En terre argileuse. Près d'Utrecht, à *Werkhoven*, *Houten*, *Bunnik*, de *Meern*, *Jutphaas* et *Maarssen*, dans la Province d'Utrecht. Aussi elle a été vue aux environs de *Elderik* et de *Wehl*, dans le Duché de *Zutphen*, auprès de *Zwolle* et de *Nimègue*, au bois de la *Haye*, et auprès de *Haarlem*. Encore elle se trouve dans l'île de *Zuid-Beveland*, et dans des champs auprès de *Naaldwijk*, dans la Hollande méridionale, mais là en moindre quantité que la *Linaires Elatine*.

(*) *Antirrhinum spurium* L.

Turritis glabra L. 714.

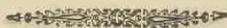
TURRITIS GLABRA L.

Stengomvattende Scheefkelk.

Hoogduitsch. Glattes Thurmkraut. Glatter Thurm Kohl. Glatter Thurmsenf.

Engelsch. Smooth-Tower-mustard.

Bloeit. Junij. ☉.

TETRADYNAMIA SILIQUOSA. Viermagtigen Haauwdragenden.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XXXIX. Siliquosae. Cruciferae Juss.

GESLACHTS KENMERKEN. Calyx patulus, basi aequalis. Petala indivisa. Filamenta libera, stigma obtusum, integrum vel leviter emarginatum. Siliqua linearis: valvulae convexiusculae, nervo longitudinali valido, semina in quovis loculo biseriata, laevia, immarginata. — De kelk openstaande, aan den voet gelijk, *a*. Onverdeelde bloembladen, *b*. De meeldraadjes vrij, *c*, het stampertje, *d*, stomp, gaat of flauw uitgerand. De haauwtjes lijnvormig, derzelver klepjes een weinig bolrond, en met eene overlangsche zware nerf. De zaden in elk der hokjes tweerijig, glad en zonder rand, *e*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis radicalibus runcinato-dentatis pilis trifurcatis scabris, caulinis glabris basi cordato-sagittata amplexicaulibus, siliquis strictissimis pedicello sextuplo longioribus. — De wortelbladen schaafsgewijze-getand, ruw, met drietandig-gevorkte haartjes; de stengbladen onbehaard, met eenen hartvormig-pijlvormigen voet stengomvattende. De haauwtjes gestrekt, ongeveer zes maal langer dan derzelver steeltjes, *f*.

De plant groeit stijf regt op, van 2 tot 3 voet hoogte, en somtijds met verscheiden stengen op eenen wortel. Aan derzelver benedenste gedeelte is zij meer of min zachtharig, overigens geheel onbehaard, glad, en als cenigzins bedauwd. De wortelbladen verwelken spoedig.

GROEIPLAATSEN. In den *Salkerwaard*, DE GORTER. Bij *Bontebok* en op eenige andere plaatsen in *Vriesland*, MEESE. Bij *Nijmegen*, DE BEIJER. In den *Doodenwaard* in *Gelderland*, VAN HALL. Aan de *Grobbe*, bij *Wageningen*, wijlen A. C. G. SUERMAN, EN VAN DER SANDE LACOSTE. Zelf vond ik dezelve hier en daar in het *Spoel* bij *Kuilenburg*, en in menigte tegen de hoogten langs den weg tusschen *Ubbergen* en *Beek*, bij *Nijmegen*.

GEBRUIK. De plant smaakt als *Kers*, en wordt van het vee gaarne gegeten. (HOCHSTETTER).

TURRITIS GLABRA L.

Arabette perfoliée.

Nom Allemand. Glattes Thurmkraut. Glatter Thurm Kohl. Glatter Thurmsenf.

» Anglais. Smooth-Tower-mustard.

Fleurit en Juin. ☉.

TETRADYNAMIE SILIQUEUSE.

Ord. Natur. de LINN. XXXIX. *Silicosac. Cruciferae* JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice ouvert, à base égale, *a*. Pétales non divisés, *b*. Filets libres, *c*; stigmate, *d*, obtus, entier ou faiblement emarginé. Siliques longues, grêles, linéaires, à valvules un peu convexes, et à une nervure longitudinale assez grosse; les graines glabres, point marginées, posées en deux rangs dans chaque loge, *e*.

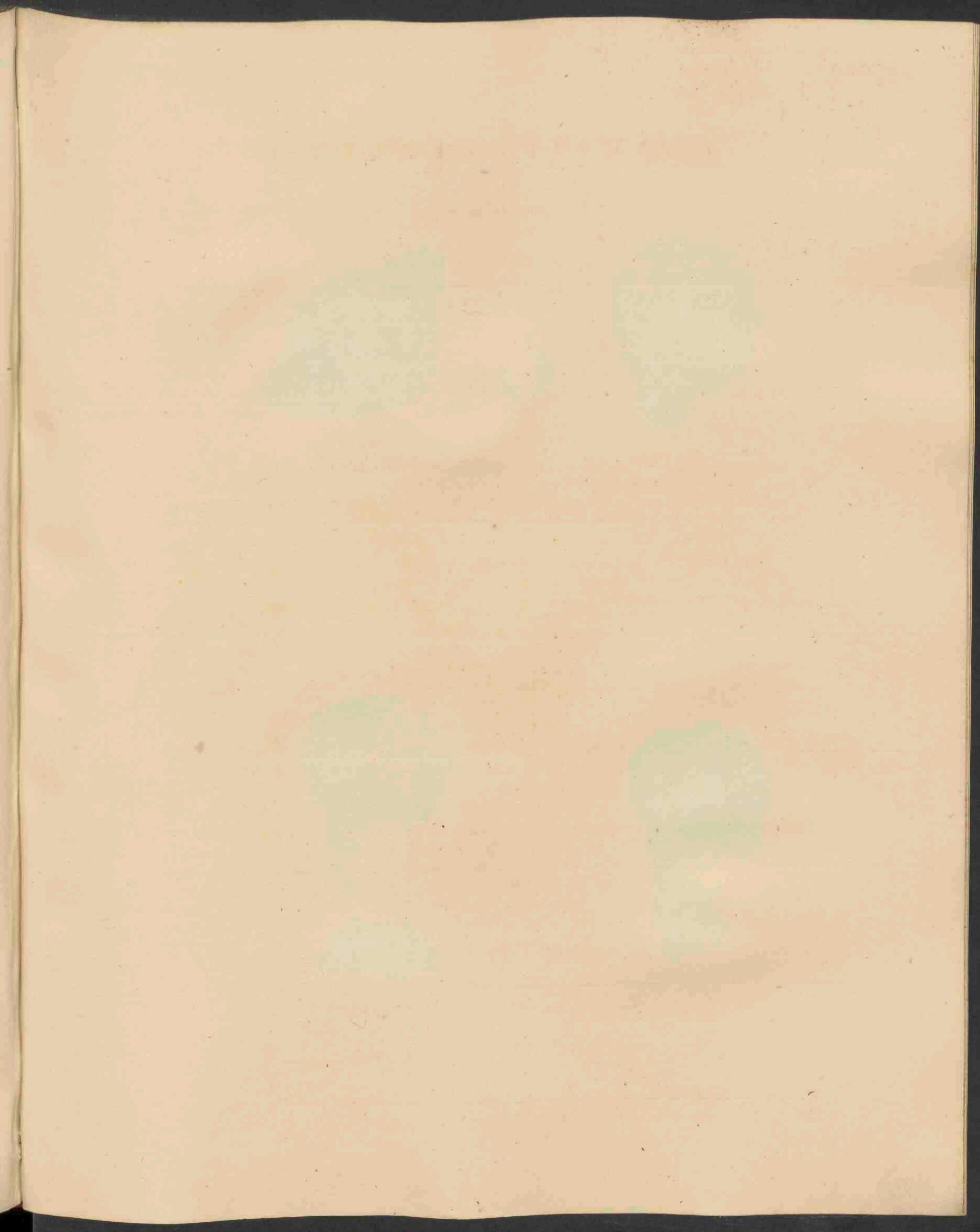
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles radicales roncinnées-dentées, hérissées de poils trifurqués; feuilles caulinaires glabres, à base cordato-sagittée, amplexicaules. Siliques, *f*, dressées, presque six fois plus longues que les pédicelles.

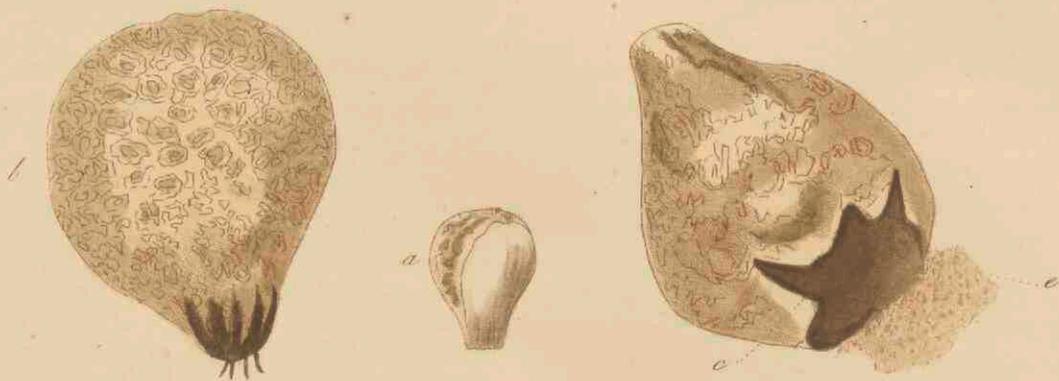
La plante est à tige dressée, croît à la hauteur de 2 à 3 pieds, et vient quelquefois à plusieurs tiges.

Elle est un peu pubescente à sa partie inférieure, du reste toute glabre, mais cependant couverte d'une ternissure pruineuse. Les feuilles radicales sont bientôt flétries.

LIEU NATAL. Dans le *Salkerwaard*, de GORTER. Près de *Bontebok*, et en quelques autres endroits dans la *Frise*, MEESE. Près de *Nimègue*, de BELJER. Au *Doodenwaard*, dans la *Gueldre*, VAN HALL. Au *Grebbe*, entre *Utrecht* et *Wageningen*, feu le Prof. A. C. G. SUERMAN, et VAN DER SANDE LACOSTE. — Moi-même je la trouvai en quelques lieux au *Spoel* près de *Kuilenburg*, mais plus abondamment contre les élévations le long de la chaussée entre *Beek* et *Ubbergen*, près de *Nimègue*.

USAGE. La plante a le goût de la *Cresse*, et est mangée par le bétail. (HOCHSTETTER).

Lycoperdon caelatum Bull.

Lycoperdon gemmatum Batsch.
a. excipuliforme Fries. 715.

C R Y P T O G A M I A.

Natuurlijke Orde volgens LINNAEUS LX. *Gastromyces*. *Fungi* JUSS., en volgens derzelver rangschikking naar FRIES: *Class.* III. *Gasteromyces*, *Ord.* III. *Uterini veri*, *Subbord.* *Trichospermi* δ *Lycoperdinei*.

Lycoperdon.

GESLACHTS-KENMERKEN. *Peridium duplex*; tegmen externum furfuraceum vel verrucosum, fugax varie dehiscens, internum coriaceum papyraceumve, persistens, vertice regulariter rumpens. *Capillitium molle*, densum, basi compacta sterili, peridioque adnatum. *Sporidia globosa coacervata*, *Capillitio inspersa*. — Een dubbeld Omkleedsel (*Peridium*); het buitenste schilverachtig of wrattig, kort aanwezig, op onderscheidene wijzen losbarstende; het binnenste lederachtig of papierachtig, blijvende, van boven regelmatig openbrekende. Een zacht, dicht, aan den voet sterk zamen gepakt en aldaar onvruchtbaar, en aan het Omkleedsel vastzittend Haargevecht (*Capillitium*), met kogelronde hoopsgewijze vereenigde, en daar doorheen verspreide Kiempjes (*Sporidia*).

1. *Lycoperdon caelatum* BULL. (*)

SOORTELIJKE KENMERKEN. *Peridio obovato turbinato*, primum toto albo, dein vertice squamis tessellato; apice dehiscente, demum cupulari aperto. *Capillitio laxo*, sporidiis fuligineo-lutescentibus. — Het Omkleedsel omgekeerd-eivond-tolvormig, eerst geheel wit, *a*, vervolgens met ruitvormige schubjes bedekt, *b*, van boven openbarstende, *c*, en eindelijk bekervormig openstaande. Het Haargevecht los van weefsel, *d*, de Kiempjes geelachtig-roestkleurig, *e*.

2. *Lycoperdon gemmatum* BATSCH. (†)

SOORTELIJKE KENMERKEN. *Peridio subgloboso vario*, saepius tamen in basin longiorem producto, demum membranaceo, ore aperto; cortice farinaceo adnato verrucisque spinulise caducis tecto. *Capillitio compacto*, formâ *Columellae*, sporidiis luteo-virescentibus. — Het Omkleedsel nagenoeg kogelrond, wisselvormig, doch meestal met een langwerpig voetstuk, ten laatste vliesachtig, mondvormig openbrekende; het buitenste bekleedsel schilferig, met het binnenste zamengegroeid, en met wratjes of stekeltjes bedekt, welke echter spoedig afvallen. Het Haargevecht dicht, als een *Zuiltje* zich voordoende; de Kiempjes groenachtig-geel.

a. excipuliforme: *Peridio subrotundo*, verrucis subspinulosis sparsis, stipite elongato tenuiter plicato. — Het Omkleedsel bijkans rond, met nagenoeg stekelvormige, verspreide, wratjes; het voetstuk verlengd, min of meer geplooid.

Beide hier afgebeelde en beschrevene soorten zijn ten opzichte van gedaante en grootte bijzonder wisselvallig, en N.º. 2 is dit ook in hare *Verscheidenheden* (*Varietates*).

GROEIPLAATSEN. N.º. 1. Komt op grazige zandgronden door het gansche land voor; N.º. 2, waarvan men bij *b* eene overlansche doorsnede ziet, wordt op eenerlei gronden gevonden, maar meer bij en tusschen laag hout, en inzonderheid aan onze duinkanten.

GEBRUIK. Het benedenste, onvruchtbare gedeelte van beide, kan, nadat dezelve van hun stof ontdaan zijn, tot eene soort van vuurvattend zwam of tonder bereid worden. — De inademing van het stof is nadeelig voor de longen, en in aanraking met de oogen komende, kan het eene zware oog-ontsteking veroorzaken.

(*) *Lycoperdon Bovista* PERSOON. Hoogd. *Hasenstäubling*. (†) Hoogd. *Gemeiner Stäubling*.

C R Y P T O G A M I E.

Ordre Naturelle de LINNÆUS LX. *Gastromycetes. Fungi Juss. Class. III. Gasteromycetes, Ord. III.*
Uterini veri, Subord. Trichospermi & Lycoperdinei, d'après la disposition de FRIES.

Lycoperdon.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Périidium double. Le tégument externe furfuracé ou verruqueux, fugace, s'ouvrant de différente manière; le tégument interne coriace ou papyracé, persistant, s'ouvrant régulièrement au sommet. Capillitium mou, à P inférieur compacte et stérile, et attaché au Périidium. Sporides globuleux, coacervés, épars dans le Capillitium.

Lycoperdon caelatum BULL (*).

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Périidium obové-turbiné, d'abord de couleur blanche, *a*, mais après tesselé par des écailles, *b*, s'ouvrant au sommet, *c*, et enfin ouvert en coupe. Capillitium laxé, *d*, sporides d'un jaune verdâtre, ou de couleur de suie tirant au jaune, *e*.

Lycoperdon gemmatum BATSCH.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Périidium à peu près globuleux, variable, mais ordinairement se prolongeant en un pédicule aminci; enfin membraneux, et ouvert au sommet. Tégument extérieur farineux, joint à l'intérieur et garni de verrues ou de pointes caduques. Capillitium compacte, en forme d'une Colonne; sporides jaunes-verdâtres.

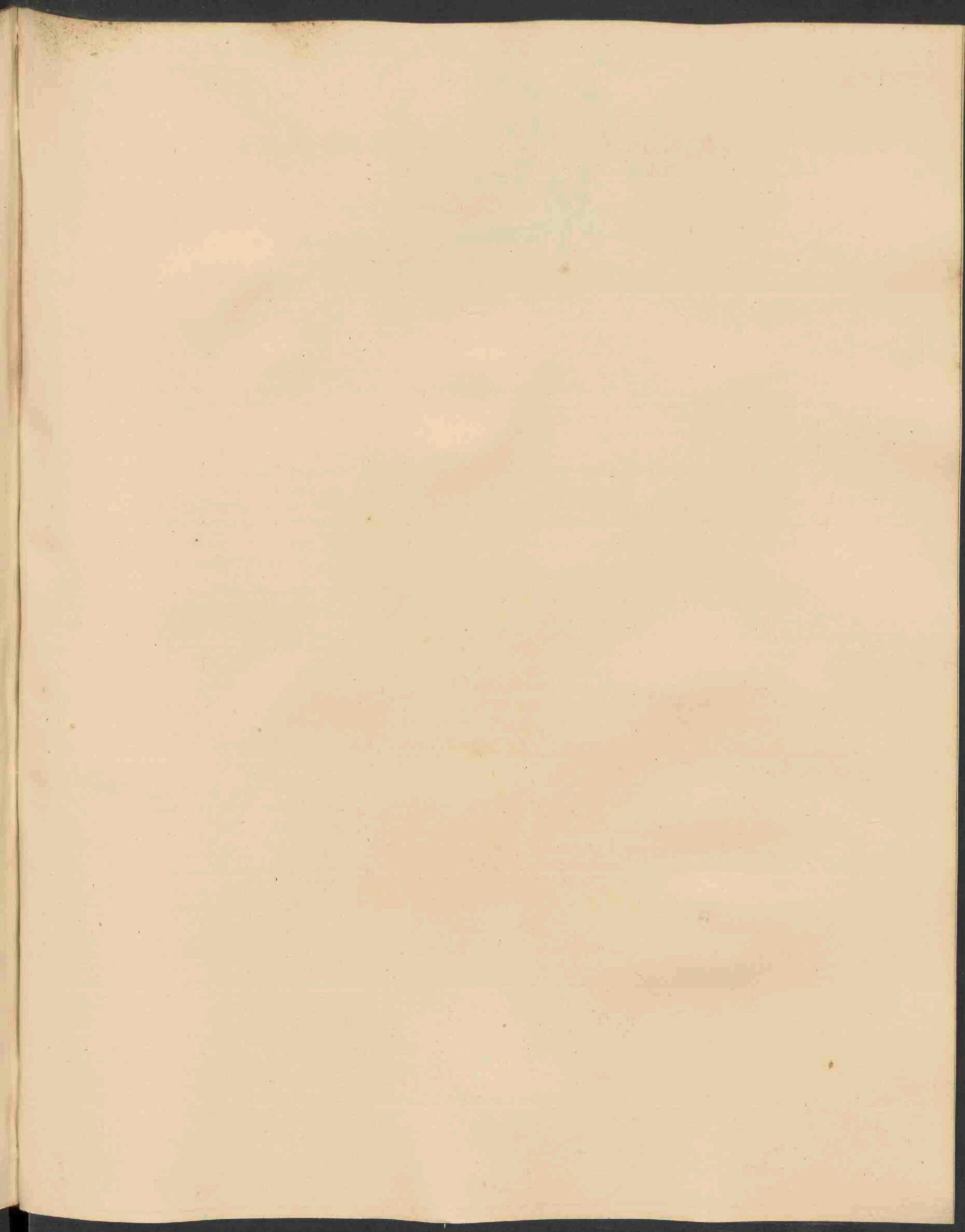
a. excipuliforme: Périidium presque sphérique, à verrues un peu pointues et éparses, pédicule allongé, faiblement plié.

Les deux espèces que nous venons de faire représenter sont de forme fort variable, et varient aussi beaucoup pour leur grandeur; ce que l'on observe pareillement dans les Variétés de N°. 2.

LIEU NATAL. N°. 1, vient en des endroits sablonneux et gramineux, par tout le pays. N°. 2, que l'on voit coupé perpendiculairement vers *b*, se trouve dans les mêmes lieux, mais cependant plus dans des terrains ombragés, et surtout dans les petits bois au devant de nos dunes.

USAGE. Après en avoir séparé toute la poussière séminale, la partie inférieure, de l'un ainsi que de l'autre, peut être employée pour en fabriquer un très bon amadou. — On doit éviter d'aspirer leur poussière, par ce qu'elle nuit aux poumons; mais aussi on prétend qu'elle peut occasioner de graves ophthalmies.

(*) *Lycoperdon Bovista* PERSOON. Vesse-loup ciselée.

Allium oleraceum L. 716.

ALLIUM OLERACEUM L.

Moes-Loek.

Hoogduitsch. Gemüse-Lauch, Heckenlauch.
Engelsch. Streaked Field-Garlick.

Bloeit. Julij. 4.

HEXANDRIA MONOGYNIA. Zeshelmigen Eenstijligen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS IX. Spathaceae. Asphodeleae R. BROWN. Alliaceae LINK.

GESLACHTS-KENMERKEN. Flores umbellati. Spatha plerumque bivalvis. Perianthium 6-partitum, patens vel campanulatum, persistens. Filamenta simplicia, subulata, vel alterna tricuspidata. Stigma simplex. Capsula trigona, trilocularis, trivalvis; loculis 1-2 spermis. Semina compresso-angulata. — Schermvormige bloemen. De Bloemscheede meestal twebladig. Een 6-deelig, openstaand of klokvormig, overblijvend bloemdek. De helmdraadjes of eenvoudig, elsvormig, of om het andere driepuntig; het stijltje eenvoudig. De zaaddoos driekantig, 3-hokkig, 3-kleppig; de hokjes 1-2-zadig. De zaden zamengedrukt, met scherpe kanten.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis subfistulosis scabriusculis supra planiusculis subtus convexis angulatis; spatha longissima, staminibus perianthium aequantibus, sepalis obtusis apiculatis. De bladen eenigzins pijpvormig-hol, meer of min ruw, van boven nagenoeg vlak, aan de onderzijde bolrond en hoekig. De twebladige bloemscheede, *g*, zeer lang. De meeldraadjes zoo lang als de stompe, fijn-gepunte slippen van het bloemdek.

Bij a ziet men een der bloempjes vergroot, *bij b* hetzelfde van binnen: om de 6 eenvoudige meeldraadjes benevens het vruchtbeginsel met het stijltje aan te toonen, en *bij c* het vruchtbeginsel afzonderlijk. *Fig. d* stelt een opengebarsten zaaddoosje voor; *e*, een der zaden, en *f*, een van de bolletjes uit den Bloemscherm. Welke bolletjes ten laatste oevallen, en weder nieuwe planten kunnen voortbrengen, doch ook wel niet aanwezig zijn; terwijl zij anders ook wel eens de ontwikkeling van bloempjes geheel beletten.

De kleur der bloempjes is geelachtig-wit, geelachtig-bruin, of somtijds bruinachtig-groen.

GROEIPLAATSEN. Dezelve groeit meestal onder of bij heggen, of op aarden wallen, en is ter volgende plaatsen gevonden geworden: bij 's Hertogenbosch, bij Gassel, omtrent 's Gravemoer en bij Zevenaar; op de wallen van Bommel, op den muur van den Hoogendijk bij Rotterdam; omtrent Katwijk Binnen, aan een der Stads Singels van Leijden; op Zuid-Beveland en Schouwen, alsmede nabij het Spui tusschen Axel en ter Neuzen, en aan de Maas bij Heumen en bij Mook.

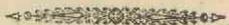
GEbruik. De bolletjes, en insgelijks de hoofdbol, *h*, kunnen gegeten worden; vooral rauw met azijn, olie en peper. Zie overigens het Dl. II, bij Pl. 113, opgegeven gebruik van *Allium vineale*.

ALLIUM OLERACEUM L.

Ail des potagers.

Surnom. Ail des lieux cultivés.
Nom Allemand. Gemüse-Lauch. Heckenlauch.
» Anglais. Streaked Field-Garlick.

Fleurit en Juillet. ♀.

HEXANDRIA. MONOGYNIA.

Ord. Natur. de LINNAEUS IX. Spathaceae. Asphodeleae R. BROWN. Alliaceae LINK.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Fleurs en ombelle. Spathe a deux valves. Péricone à 6 divisions, ouvert ou campanulé, persistant. Filets simples, subulés, ou alternativement tricuspides. Stigme simple; style engainé dans une cavité centrale. Capsule trigone, à trois valvules et triloculaire; les loges à 1-2-graines, et celles-ci un peu comprimées et à angles tranchants.

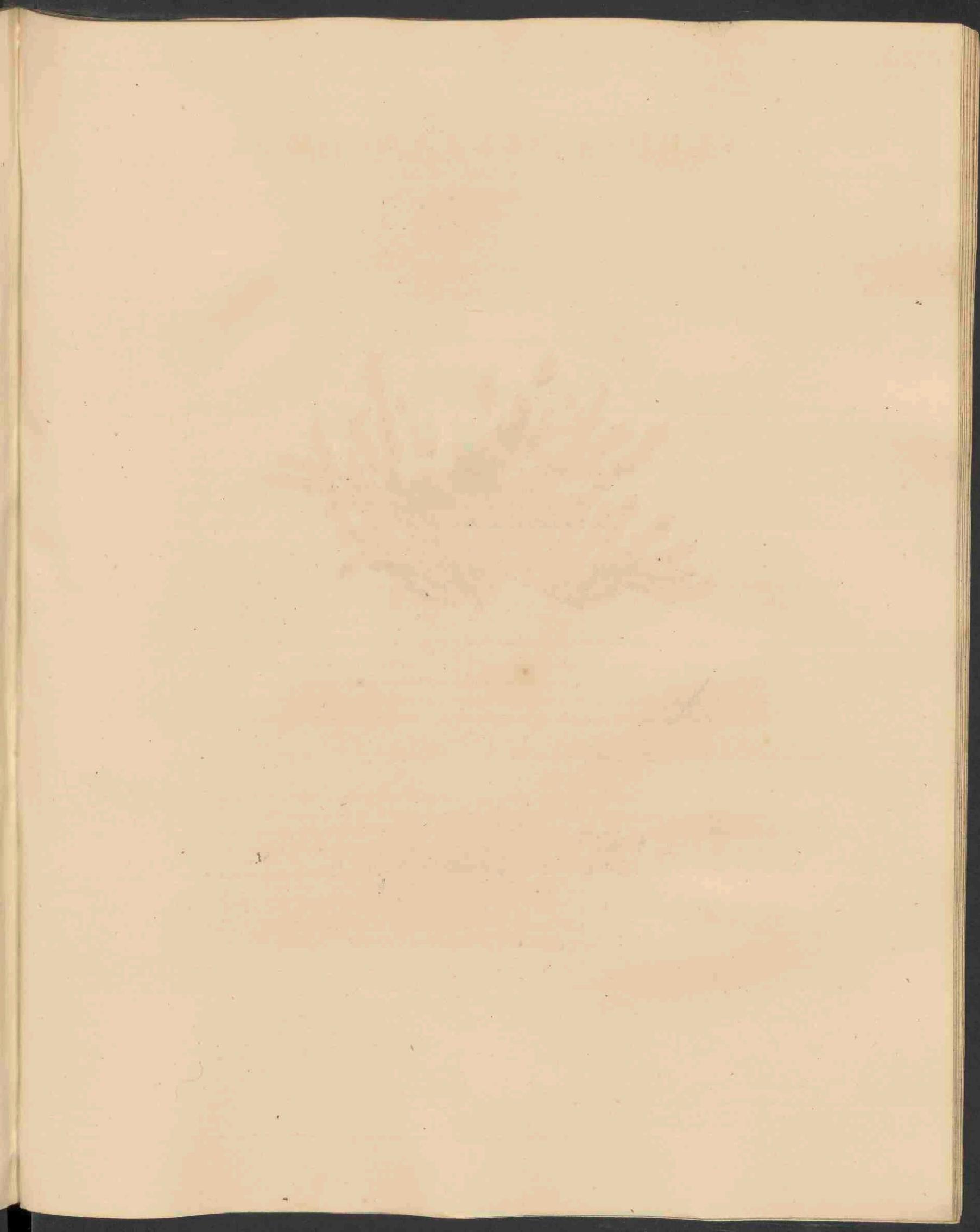
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles plus ou moins fistuleuses, scabriuscules, presque planes au dessus, convexes et anguleuses au dessous. Spathe très longue, diphyllé, g. Les filets à-peu-près de la longueur des segmens obtus et apiculés du péricone.

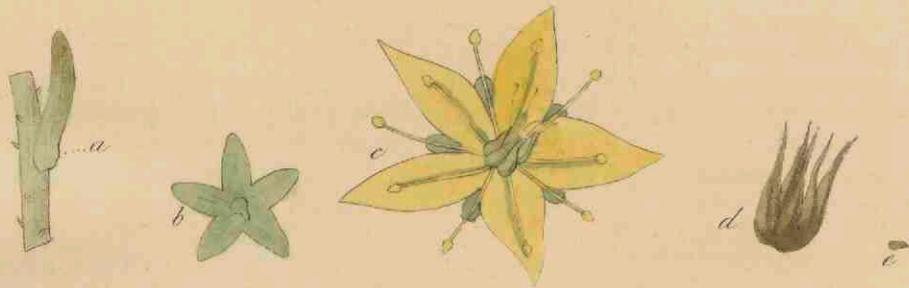
Vers a une fleur agrandie, vers b une autre ouverte: pour montrer les six étamines simples, le germe et le style; vers c encore le germe, tandis que figure d fait voir une capsule en déhiscence, avec une des graines à côté, e. Figure f donne une des Bulbilles de l'ombelle; les quelles tombent enfin, et peuvent produire de nouvelles plantes. Quelquefois cependant ces bulbilles ou caëux n'y sont pas, mais aussi elles peuvent se multiplier de la sorte, que le développement de toute fleur en est excluse.

La couleur des fleurs varie du jaune-albâtre au brun-jaunâtre, et au vert-brunâtre.

LIEU NATAL. Elle vient sous des haies et parmi des broussailles et des buissons, et a été trouvée aux endroits suivans: près de *Bois le duc*, de *Gassel*, de *'s Gravemoer* et de *Zevenaar*; aux remparts de la ville de *Bommel*, à la muraille du *Hoogendijk* près de *Rotterdam*, auprès de *Katwijk Binnen*, et à une des contrescarpes de la ville de *Leide*; dans l'île de *Zuid-Beyland* et de *Schouwen*, et aussi au *Spuï* entre *Arcl* et *Terneuzen*, et sous des haies le long de la *Meuse* près de *Heumen* et *Mook*.

USAGE. On en peut manger les Bulbilles, aussi bien que la Bulbe principale ou Poignon, *h*; avant-tout crues, ou en salade, avec du vinaigre, de l'huile et un peu de poivre. Du reste voyez ce qui a été dit de l'usage de l'*Allium vineale*, au Tome II, à la Pl. 113, de cet ouvrage.

Sedum serotinum L. 717.

SEDUM SEXANGULARE L.

Zesrijige Huislook.

Hoogduitsch. Sechseckiges Sedum. Sechseckiger Knörpel.

Engelsch. Insipid Stonecrop.

Bloeit. Julij, Augustus. 4.

DECANDRIA PENTAGYNIA. TIENHELMIGEN VIJFSTIJLIGEN.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XIII. Succulentae. Sempervivae JESS. Crassulaceae DC. Sedae SPRENGEL.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-partitus. Corolla 5-petala. Stamina decem. Pistillae quinque. Squamae nectariferae 5 minimae, integrae vel submarginatae, singulo germine extrorsum ad basin insertae. Carpida 5, capsularia, introrsum sutura longitudinaliter dehiscentia, unilocularia, polysperma. De kelk 5-deelig. De bloemkroon 5-bladig. Tien helmdraadjes. Vijf stampertjes. Vijf zeer kleine, gave of min of meer uitgerande honigklierachtige schubjes, van buiten aan den voet van elk der vruchtbeginseltjes. Vijf binnenwaarts in de lengte openbarstende, éénhokkige, veelzadige zaaddoosjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis teretibus, obtusis, basi deorsum apiculata sessilibus, sexfariam imbricatis; cyma glabra, petalis lanceolatis calyce duplo longioribus. Bolronde, stompe, met een naar buiten omgebogen voetstuk vastzittende, in zes rijen over elkander liggende bladen, *a*. De Halve-bloemschermpjes (*cymae*) onbehaard, glad. De bloembladen lancetvormig, spits, dubbel zoo lang als de (*b*) kelkspijes.

Dezelve vormt grootere of kleinere zoden, bestaat alzo niet zelden eene aanmerkelijke uitgestrektheid gronds, en laat zich reeds hieraan eenigermate onderkennen. Van het Scherp Huislook (DI. I, Pl. 65), waaraan deze soort in eenige opzichten vooral nabij komt, onderscheidt zij zich door digter in en door elkander te groeijen, door het gemis van den scherpen smaak bij gene, en voorts door de gedaante der bladen, welke ook talrijker zijn; door eenen veelal drie-deeligen Halve-bloemscherm, en ook door eenigzins kleinere bloemen.

Bij c eene vergroote bloem, met al hare deelen; bij d de rijpe zaadhuisjes, en bij e een mede genoegzaam vergroot zaadkorreltje.

GROEIPLAATSEN. Op onvruchtbare zandgronden: tusschen *Deventer* en bij *Zwolle*, bij *Brummen*, en aan den *IJsseldijk* bij het *Katerveer*, VAN HALL. Bij *Bommel*, DR. LANDRÉ. — In menigte in het *Spoel* bij *Kuilenburg*, en ook in het geheel niet zeldzaam tegen de duinen tusschen 's *Gravezande* en den *Hoek van Holland*.

SEDUM SEXANGULARE L.

Sedum à six angles.

Nom Allemand. Sechseckiges Sedum. Sechseckiger Knörpel.

» Anglais. Insidid Stonecrop.

Fleurit en Juillet et Août. ♀.

DECANDRIE PENTAGYNIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS XIII. Succulentae. Sempervivae JESS. Crassulaceae DC. Sedae SPRENGEL.

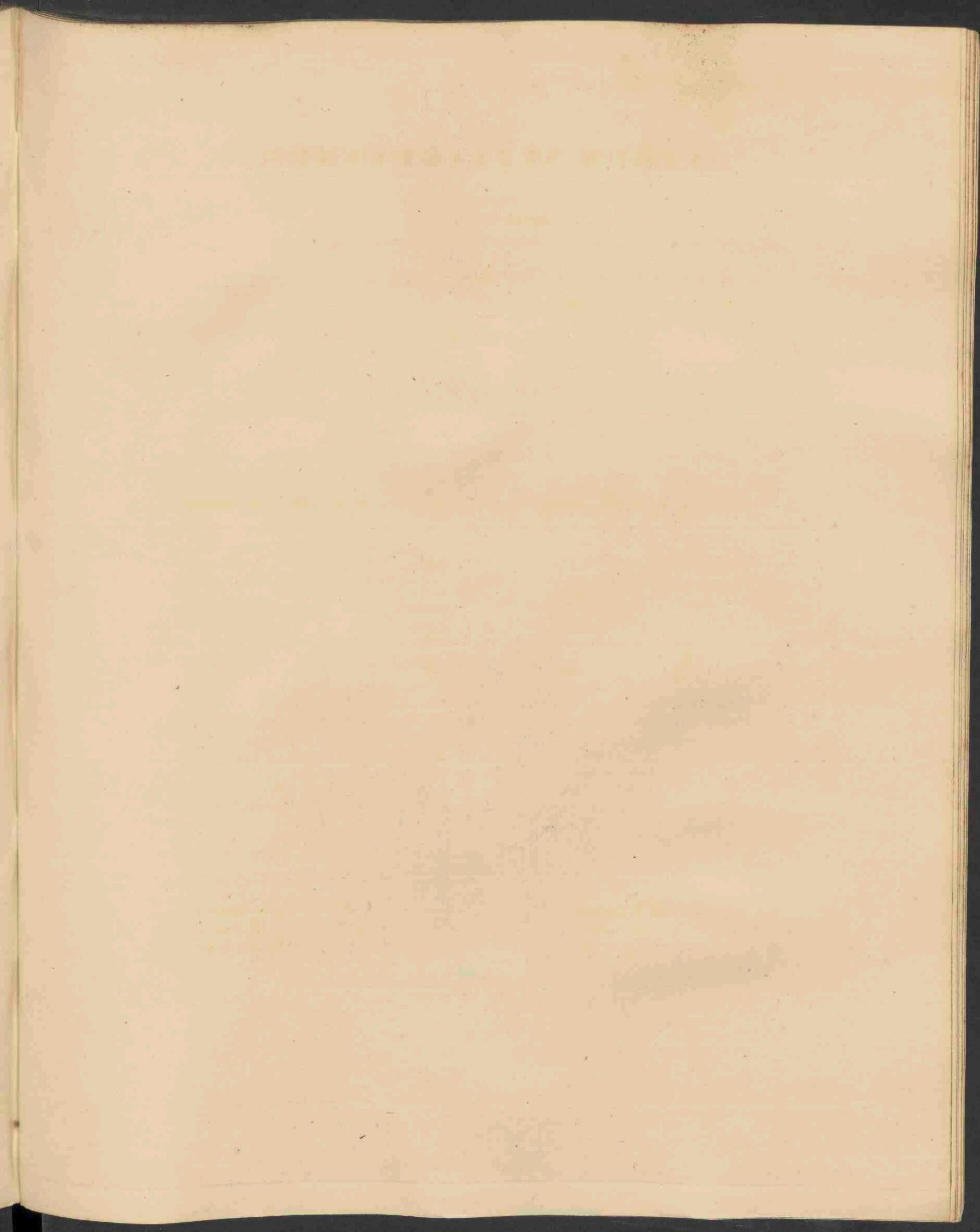
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à 5 divisions. Corolle à 5 feuilles. Dix étamines. Cinq ovaires. Cinq écailles nectarifères, très petites, entières ou un peu échancrées, à la base de chacun des ovaires. Cinq fruits capsulaires, uniloculaires, s'ouvrant en dedans par une fente longitudinale.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles, *a*, cylindriques, linéaires, obtuses, à base apiculée et courbée vers le dehors, et paraissant à 6 angles. Cyme glabre. Pétales lancéolées acuminées, de la double longueur des segmens du (*b*) calice.

Il vient en gazons plus ou moins grands, de la manière que souvent il occupe des étendues de terre considérables. Et c'est déjà par ce caractère qu'il se distingue des autres espèces, et aussi du Sedum acre (T. I, Pl. 65), au quel il ressemble beaucoup; toujours cependant il forme des gazons plus épais, porte t-il un plus grand nombre de feuilles, de la forme que l'on voit vers a, et du reste il a le plus souvent des Cymes trifides, tandis que chez le Sedum acre les branches florifères sont ordinairement en bifurcation, et enfin sa saveur est dépourvue de toute acreté, et ses fleurs sont-elles un peu plus petites.

On voit vers c une fleur beaucoup agrandie, avec toutes les parties qui y appartiennent; vers d des fruits mûrs, et vers e une graine, suffisamment agrandie.

LIEU NATAL. Il vient en des endroits sablonneux et arides: entre *Deventer* et *Zwolle*, contre la digue le long de l'*IJssel* et à *Brummen*, près de *Zutphen*, VAN HALL. — Auprès de *Bommel*, Mr. le Doct. LANDRÉ. Beaucoup au *Spoel* près de *Kuilenburg*, et à la pente des dunes, qui se trouvent entre *'s Gravezande* et le *Hoek van Holland*.

Stenactis annua

N. ab E. 718.

STENACTIS ANNUA N. AB E. (*)

Eenjarige Aster.

Hoogduitsch. Einjährige Aster. Masliebenblumiges Flöhkraut. Verschiedenblättriges Berufkraut. (†)

Bloeit. Augustus, September. ♂.

SYNGENESIA SUPERFLUA. Overbodig-Zaamhelmigen.

Natuurlijke Orde volgens LINNAEUS XLIX. Compositae ♂ Radiatae. Compositae ADANS. Synanthereae RICH. Corymbiferae JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Capitulum multiflorum radiatum, floribus radii biserialibus femininis anguste ligulatis, disci tubulosis hermaphroditis 5-dentatis. Receptaculum nudum punctulatum planum s. convexum. Involucri squamae 2-3-seriales, imbricatae, angustae. Achaenium oblongum compressum. Pappus radii uniserialis setaceus deciduus, disci duplex. — Een veelbloemig gestraald bloemhoofdje, de straalbloempjes tweerijig, vrouwelijk, smal-lintvormig, *a*; die uit het midden (bij *c* overlans geopend te zien) pijpvormig, tweekunnig, 5-tandig, *b*. De vruchtbodem, *d*, naakt, fijn gestippeld, vlak of bol. De schubjes van het omwindsel, *e*, 2-3-rijig, over elkander liggende, smal. Het zaad, *f*, langwerpig zamengedrukt. Het bloempluis, *g*, bij de straalbloempjes éénrijig borselig afvallende, bij de schijfbloempjes tweerijig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule erecto apice corymboso, foliis inferioribus ovatis, superioribus lanceolatis dentato-serratis pilosiusculis, involucreo setoso. — De steng regtstandig, van boven tuilvormende, de onderste bladen eivormig (aan den voet bladsteelaardig verlengd); de bovenste lancetvormig getand-gezaagd, min of meer behaard; het omwindseltje borselig-ehaard.

Deze plant volgens latere Kruidkundigen noch tot de Asters behoorende, noch éénjarig zijnde, wordt verkeerdelyk éénjarige Aster genaamd: maar wij hebben dezen naam behouden, om ons zelven bij het opgeven der Hollandsche planten-benaming gelijk te blijven. Zij schijnt uit Noord-America naar Europa, en zoo allengskens ook op enkele plaatsen in ons land gekomen te zijn, maar in Engeland niet aangetroffen te worden.

GROEIPLAATSEN. Na het eerst door den Heer W. F. SIX VAN OTERLEEK, in den omtrek van *Haarlem*, en naderhand door den Heer C. M. VAN DIJK, op de wallen van *Utrecht* en in het *Spoel* bij *Kuilenburg* gevonden te zijn, is dezelve ook aan de *Waal* bij *Nijmegen*, en bij *Beusichem* ontdekt geworden. — Binnen de stad *Utrecht* groeit zij hier en daar op oude muren, op ééne plaats in het *Spoel* bij *Kuilenburg* overvloedig, en ook vond ik haar aan de *Waal*, tusschen *Heerenwaarde* en den schans bij *Rossum*.

GEBRUIK. In de Vereenigde Staten van Noord-America wordt dezelve als een pislozend middel gebruikt, en daarvoor te koop aangeboden: LINDLEY, *Flora Medica*.

(*) *Aster annuus* L.

(†) Aldus naar de benaming van WALLROTH: *Pulicaria bellidiflora*, en naar die van WILLDENOW: *Erigeron heterophyllus*.

STENACTIS ANNUA N. AB E. (*)

Aster annuus.

Nom Allemand. Einjährige Aster. Masliebenblumiges Flöhkraut. Verschiedenblättriges Berufkraut (†).

Fleurit en Août et Septembre. ♂.

SYNGENESIE SUPERFLUE.

Ord. Natur. de LINNÆUS XLIX. *Compositae* à *Radiatae*. *Compositae* ADANS. *Synanthereae* RICHT. *Corymbiferae* JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Capitule multiflore radiée, les fleurs radicales en deux rangs féminines ligulées étroites *a*; celles du centre (dont on en voit une ouverte vers *c*) tubuleuses hermaphrodites 5-dentées, *b*. Réceptacle, *d*, nu, ponctulé, plan ou convexe. Les écailles, ou les pièces de l'involucre, *e*, en 2-3-rangs, imbriquées, étroites. Achaenium, *f*, oblong comprimé. Aigrettes, *g*, unisériales setacées et caduques dans le rayon, mais doubles au centre de la fleur.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige érigée, en Corymbe au sommet; les feuilles inférieures ovées (rétrécies en pétiole à leur base); les supérieures lancéolées, dentées en scie, plus ou moins poilues; l'involucre muni de quelques poils roides.

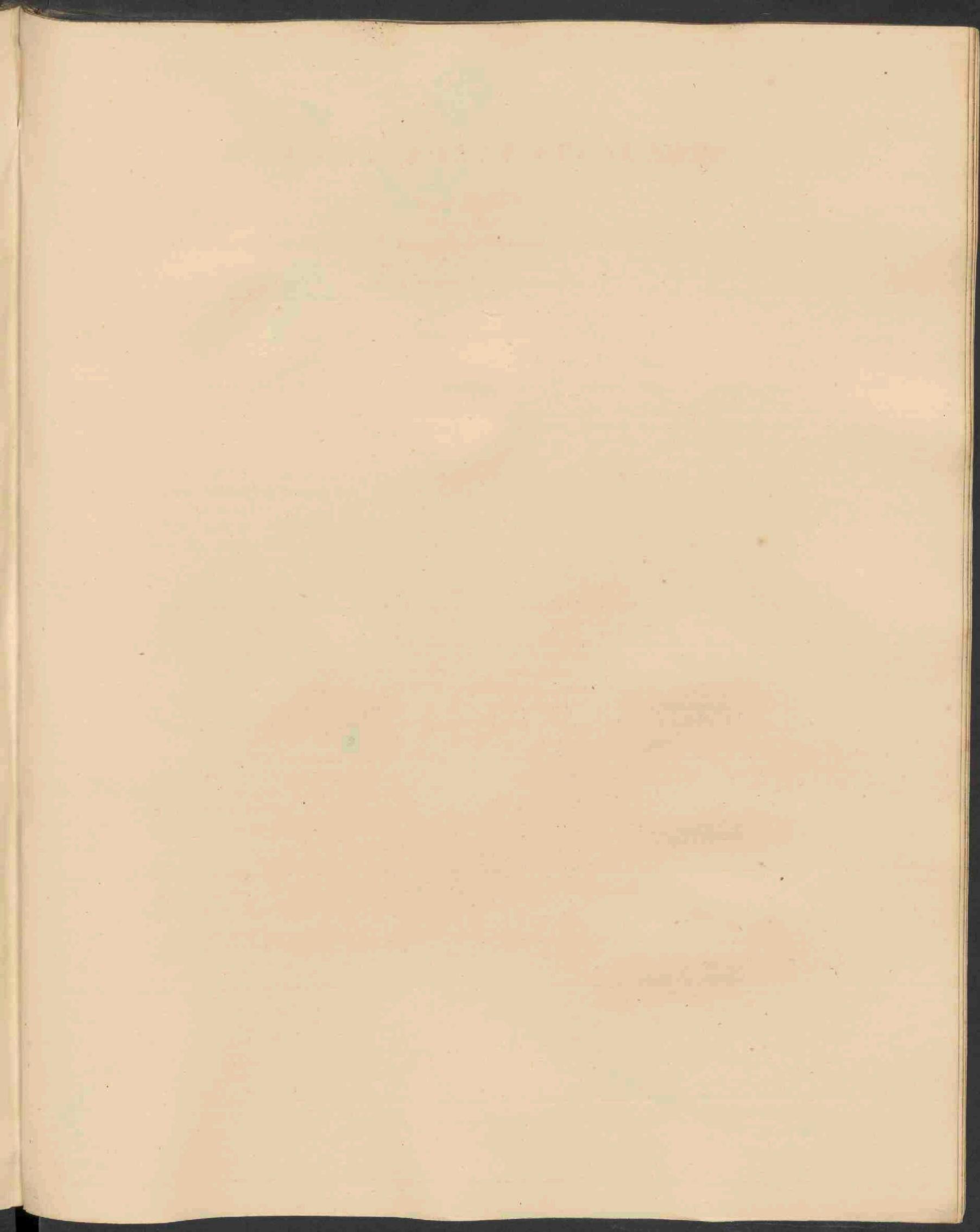
D'après les recherches et les observations des Botanistes modernes, cette plante n'est pas du genre *Aster* et non plus annuelle; ainsi que la dénomination d'*Aster annuus* n'est pas du tout exacte; mais c'est aux Botanistes Français de la remplacer par un autre nom. — Il paraît qu'elle est originaire de l'Amérique Septentrionale, et qu'elle est venue de là en quelques endroits chez nous, et dans les autres parties de l'Europe, où elle vient actuellement; car il semble qu'entre autres on ne la trouve point dans l'Angleterre.

LIEU NATAL. Après qu'elle a été découverte par Mr. W. F. SIX VAN OTERLEEK, dans les environs de *Haarlem*, Mr. C. M. VAN DIJK, l'a trouvée sur les remparts de la ville d'*Utrecht* et au *Spoel* près de *Kuilenburg*, et d'autres Pont vue au *Waal* près de *Beusichem*. — Dans la ville même d'*Utrecht* elle vient çà et là sur de vieux murs; dans un endroit du *Spoel* près de *Kuilenburg* elle abonde, et aussi je la trouvai au *Waal*, entre *Heerenwaarde* et *Rossum*.

USAGE. Dans les Provinces unies de l'Amérique Septentrionale on en fait usage pour un remède diurétique; pourquoi aussi on la pose en vente. — LINDLEY, *Flora Medica*.

(*) *Aster annuus* L.

(†) Ainsi d'après les noms que WALLROTH et WILDENOW lui ont donné; savoir, le premier celui de *Pulicaria bellidiflora*, — l'autre celui d'*Erigeron heterophyllus*.

Amarantus

Blitum L. 719.

AMARANTUS BLITUM L.

Uitgespreide Amarant.

Hoogduitsch. Wilder Amaranth. Gemeiner Amaranth. Kleiner Meier. Blutkraut.

Engelsch. Wild Amaranth.

Bloeit. Julij, Augustus. ☉.

MONOECIA PENTANDRIA. Eenhuizigen Vijfhelmigen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XII. Oleraceae. Amaranthi JUSS. Amaranthaceae R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Flores monoici glomerati. Perianthium 3-5-partitum, basi bracteis 3 auctum. Flores mascul. stamina 3-5, receptaculo inserta; Flores femin. ovarium 1-loculare, uniovulatum, stigmata 2 3. Utriculus evalvis vel circumscissus, perianthio persistente involucreatus, monospermus. Eenhuizige in hoopjes vereenigde bloemen. Het bloemdek, *a*, 3-5-deelig, aan den voet van 3 schutblaadjes voorzien. De Mannelijke Bloem: drie tot vijf, op eenen vruchtbodem geplante helmraadjes; de Vrouwelijke Bloem: een éénehokkig, slechts één cilje bevattend vruchtbeginsel, en 2-3 stempeltjes, *b*. Een kleppelous of rondom openbarstend, van het overblijvend bloemdek omvat, éénzadig zaadhuisje, *c*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Glomerulis triandris, axillaribus subrotundis, terminalibus in spicas nudas dispositis, caulibus diffusis adscendentibus glabris, foliis ovatis subrhombis obtusis retusis, bracteis flore brevioribus, capsula ovata. Driehelmige, *d*, bloemhoopjes; de okselstandige nagenoeg rond, de eindlingsche in bladlooze, naakte, aartjes vereenigd; over den grond uitgespreide en vervolgens opwaarts-gaande, onbehaarde gladde stengen; de bladen eivormig, meer of min ruitvormig, stomp, ingedrukt; de schutblaadjes korter dan de bloempjes, het zaaddoosje, *c*, eivormig.

De, somtijds roodkleurige, steng verdeelt zich dadelijk in uitgespreide takken, ligt gedeeltelijk over den grond en is voorts opgerigt, maar ook groeit de plant wel geheel over den grond uitgestrekt; in welk laatste geval zij meest altijd in al hare deelen kleiner is, eene witte, of ook wel eene bruinachtige vlak op de bladen heeft, en aldus eene Verscheidenheid daarstelt, welke voornamelijk hier en daar in moestuinen voorkomt.

De zaden zijn bruinachtig zwart en glanzig; bij e ziet men een derzelve vergroot.

GROEIPLAATSEN. Bij de wegen, op steenachtige plaatsen en in moeshoven. — Vrij overvloedig vond ik dezelve op eenen weg bij *Middelburg*, en tusschen de steenen in eene achterstraat binnen de stad *Nijmegen*; en de vermelde Verscheidenheid in eenen moestuin te *Leijderdorp*, en in eenen te *Naaldwijk*. Dr. *MOLKENBOER* trof haar bij *Leijden*, aan den Spoorweg bij de *lage Morsch* aan; Dr. *VAN DER SANDE LACOSTE* bij *Utrecht*, ook bij *Dordrecht*, en insgelijks, doch op eene andere plaats, bij *Leijden*. Op *Zuid-Beveland* is zij door Dr. *VAN DEN BOSCH* gevonden geworden, en overigens is door Prof. *VAN HALL* reeds opgegeven, dat zij veel om *Amsterdam* groeit, terwijl zij door Zijn Ed. ook in moestuinen te *Vianen* en *Heikop* gezien is.

GEbruik. Oudtijds heeft men van dezelve in de geneeskunde gebruik gemaakt; waarschijnlijk in pappen tot verzachting en weekmaking van ontstoken uitwendige deelen.

MATTUSCHKA zegt dat de plant wel eens als Spinazie genuttigd wordt, maar een slecht voedsel is; alsook dat het zaad als Gierst gebruikt wordt, en voor het vee tegen het bloedpissen dienen kan.

AMARANTUS BLITUM L.

Amaranthe Blète.

Nom Allemand. Wilder Amaranth. Gemeiner Amaranth. Blutkraut. Kleiner Meier.
» Anglais. Wild Amaranth.

Fleurit en Juillet et Août. ☉.

MONOGIE Pentandrie.

Ordre Natur. de LINNÆUS XII. Oleraceae. Amaranthi Juss. Amaranthaceae R. BROWN.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Fleurs monoïques, glomérées. Périanthe, *a*, à 3-5 divisions, muni de 3 petites bractées à la base. Fleurs masculines: trois jusqu'à cinq étamines, insérées dans un réceptacle; fleurs féminines: un ovaire à une loge et un seul œuf, et 2-3 stigmates, *b*. Un Utriculus évalve ou circumscissile, monosperme, et involucre par le périanthe persistant, *c*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Gloinérules triandres, *d*; celles dans les aisselles à peu-près arrondies, les autres en grappes terminales nues. Tiges diffuses ascendantes glabres, feuilles ovales subrhomboides obtuses et un peu échancrées au sommet. Les bractéoles plus courtes que les fleurs, la capsule ovale, *e*.

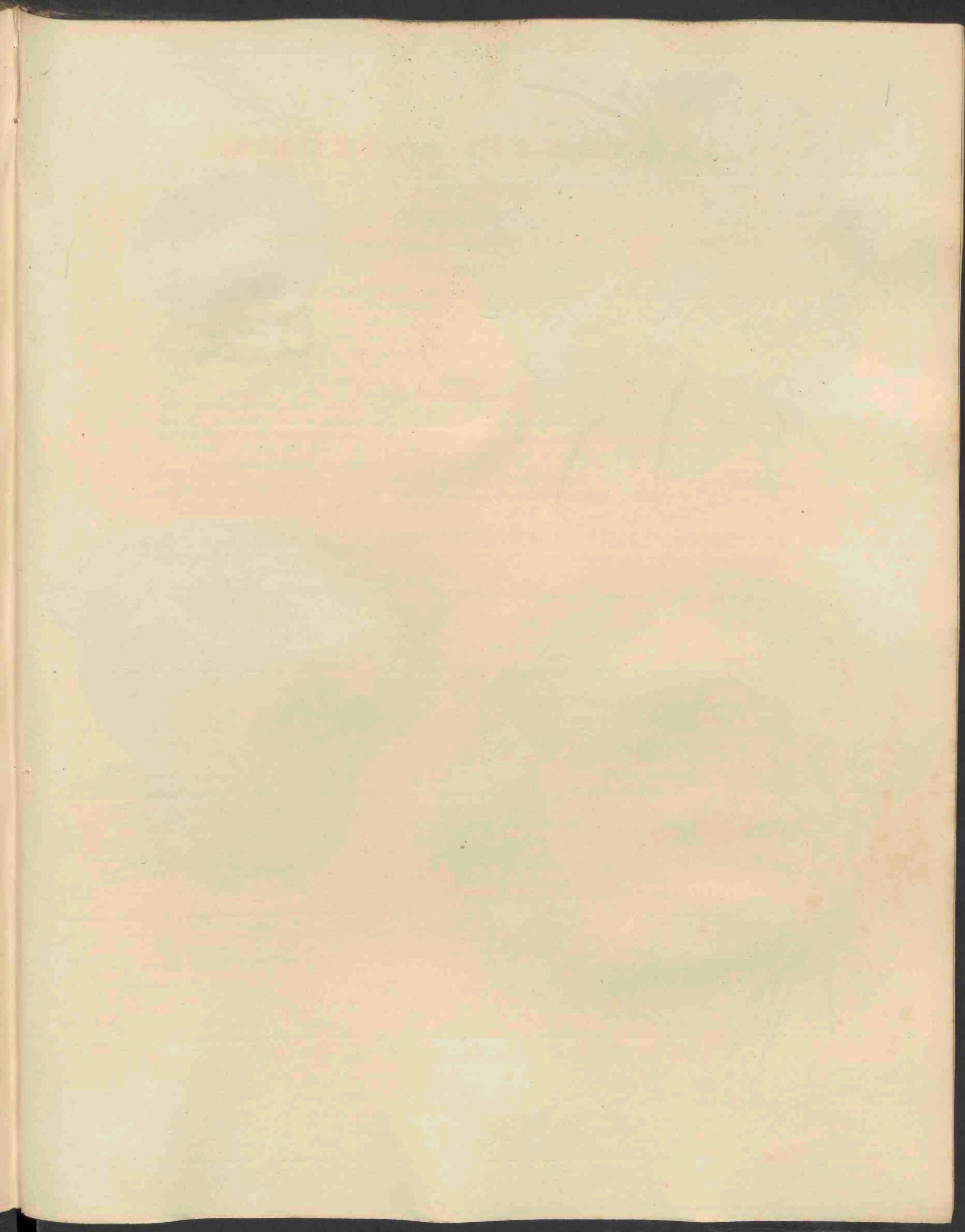
La tige, qui est quelquefois teinte de rouge, se divise en des rameaux diffus, est d'abord couchée contre la terre mais s'élève ensuite, et vient aussi toute couchée. — Dans le derniers cas ordinairement la plante est plus petite dans toutes ses parties, et souvent à feuilles tachetées de blanc, ou d'une macule brunâtre; et ainsi elle constitue cette Variété, que l'on trouve plus souvent dans les jardins potagers qu'ailleurs.

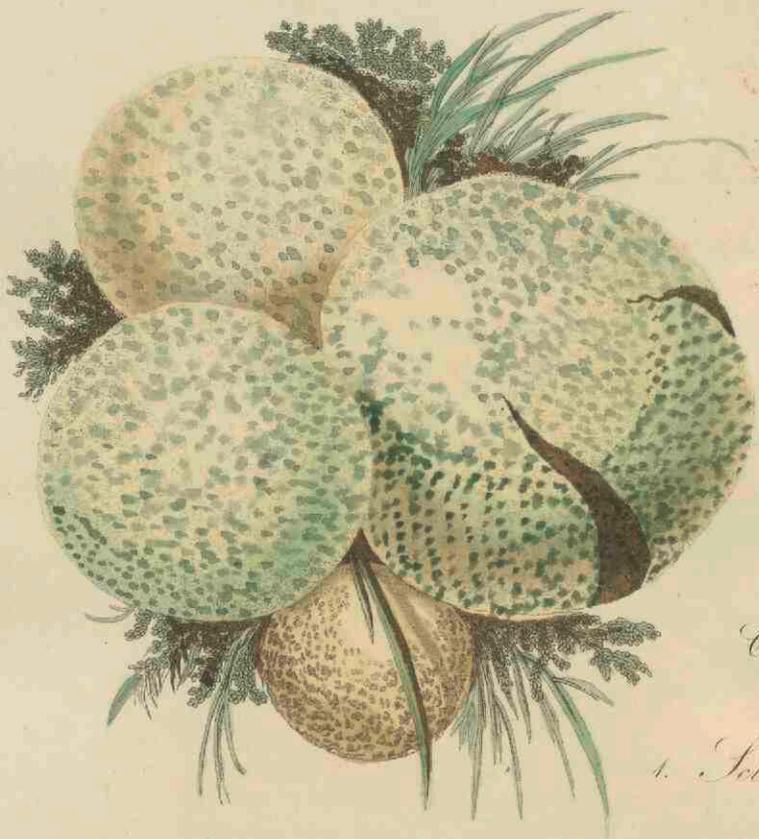
Les graines sont de couleur brun-noirâtre et luisantes; vers e on en voit une agrandie.

LIEU NATAL. Elle habite des chemins, des lieux pierreux et des jardins potagers. Je la rencontrai abondamment dans un chemin auprès de *Middelburg*, et dans une derrière-rue dans la ville de *Nimègue*, et la susdite Variété dans un jardin à *Leyderdorp*, et dans un autre à *Naaldwijk*. Mess. VAN DER SANDE, LACOSTE et MOLKENBOER l'ont trouvée près de *Leide*, et le premier la cueillit aussi aux environs d'*Utrecht* et de *Dordrecht*. Mr. le Doct. VAN DEN BOSCH en a fait récolte dans l'île de *Sud-Beveland*, et par le Prof. VAN HALL nous voyons indiqué qu'elle abonde auprès d'*Amsterdam*, et qu'elle vient aussi dans quelques jardins à *Vianen* et *Heikop*.

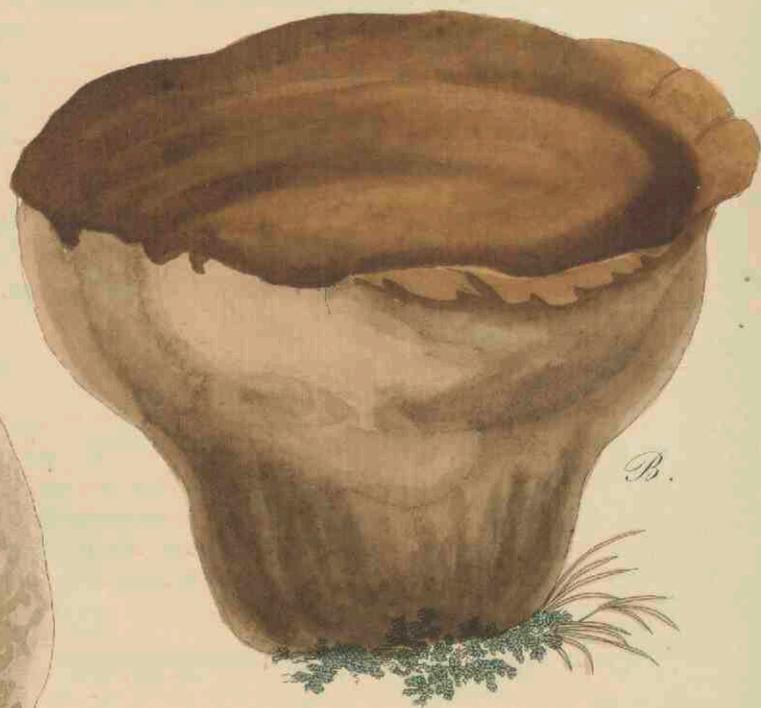
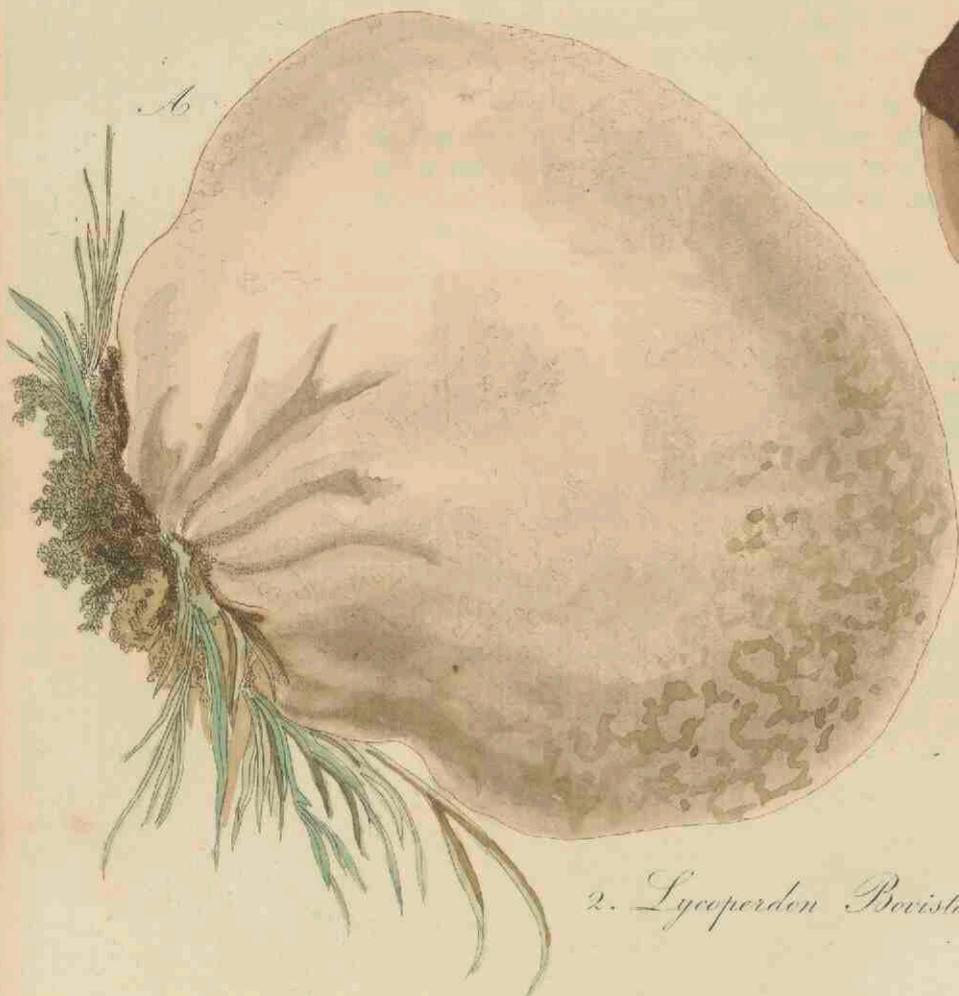
USAGE. Autrefois on en a fait usage dans la médecine; probablement en cataplasmes adoucissants et émollients, pour la guérison des inflammations externes.

MATTUSCHKA dit que la plante a été mangée quelquefois en guise des épinards, mais qu'elle est cependant un mauvais aliment. Aussi dit-il que les graines peuvent remplacer le mil, et encore, qu'elles sont douées de la vertu d'apaiser le pissement de sang, chez le bétail.

1. *Scleroderma vulgare* Fries

2. *Lycoperdon Bovista* L. 720.

C R Y P T O G A M I A.

1. Scleroderma vulgare FRIES.

Hoogd. Gemeiner Fellstreuling. Gemeiner Hartbovist. (*)

Groeit in den Nazomer en in den Herfst.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS LX. *Gastromycetes. Fungi* JUSS. *Lycoperdaceae* AD. BRONGN.
Trichogasteres, c, Sclerodermei FRIES.

GESLACHTS-KENMERKEN. Peridium subglobosum, firmum, adnato-corticatum, irregulariter dehiscens. Floccii peridio undique adnati, cellulas minutas formantes, in quibus Sporidia nidulantur. Het Omslag rondachtig, vast, niet aangegroeiden bast, onregelmatig openbarstende. De Kiemvlokjes binnen aan het Omslag overal vastgehecht, kleine cellen vormende, waarin de Kiemkorreltjes als ingenesteld zijn.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Subsessile, e rotundo difforme, peridio suberoso duro, areolato-verrucoso, sordide albo vel lutescente, primum pulpa coeruleo-atra, dein sporidiis fuliginosis et floccis gryseis foeto, tandemque indefinite dehiscente. Nagenoeg steelloos, onregelmatig-kogelvormig. Het Omslag kurkachtig, hard, netvormig-wrattig, vuilachtig wit of geelachtig, eerst met eene vaste blaauwachtig-zwarte massa, B, vervolgens met roestachtige Kiemkorreltjes en grijsachtige vlokjes, C, gevuld, en ten laatste onregelmatig openbarstende.

Dezelve is zoo in grootte als in kleur en gedaante zeer afwisselende, komt nu en dan ook met een steelvormig verlengd voetstuk, en ook wel zonder wratten en geheel glad voor.

GROEIPLAATSEN. Op grazige zandgronden in boschrijke streken niet zeldzaam; — zelf vond ik dezelve bij de Bild boven Utrecht, en in menigte om en bij het Joden-Kerkhof bij Naaldwijk.

GEBRUIK. Dezelve wordt voor vergiftig gehouden.

2. Lycoperdon Bovista L. (+).

Bovist. Wolfs-veest.

Hoogd. Riezen-Flockenstreuling. Boviststäubling. Bovist. Buff.-Fist. Wolfsrauch. Wundschwamm.

Groeit in den Herfst.

Natuurl. Orde, als bij N°. 1, maar volgens FRIES: *Trichogasteres, d, Lycoperdei.*

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie bij *Lycoperdon caelatum* BULL., Pl. 715.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Peridio subgloboso, acauli, vertice areolatim dehiscente, tandem superne evanescente et latissime aperto. Cortice floccoso subdiscreto; Capillitio raro cumque sporidiis olivaceis evanescente. Ongesteeld, nagenoeg rond, het Omslag van boven netsgewijze openbarstende en eindelijk verdwijnende, en hierdoor het gewas ten laatste bekervormig openstaande, B. Het binnenste bekleedsel vlokkig en min of meer los van het buitenste, het Haarnet los van zamenstel, met de olijfkleurige Kiemkorrels verdwijnende.

In het eerst is dezelve, gelijk bij A gezien wordt, geheel wit van kleur, daarna verandert deze en gaat in het bruinachtige over. — De grootte is van eenige duimen tot $\frac{1}{2}$ voet, en meer, middelijns; ja zelfs is dezelve (FRIES, Syst. Mycol.) in Zweden ter hoogte van meer dan 2 ellen, en ter zwaarte van 18 R (§) aangetroffen geworden.

GROEIPLAATSEN. In onze begroeide duinen, en in derzelve nabijheid aan dijken en op hooge weilanden.

GEBRUIK. Dit is de eigenlijke *Bovist*, waarvan men zich ter bloedstelping plagt te bedienen, — de voormalige *Crepitus Lupi* der Apothekers.

Nog zeer jong zijnde kan deszelfs vleeschachtige zelfstandigheid gegeten worden; het best gebraden. Ook is er een goed zwam van te bekomen, en zoude het stof, de rijpe Kiemkorreltjes, met melk vermengd, tot stilling van den Doorloop bij het vee gebruikt kunnen worden.

(*) Naardien wij tot heden toe nog geene, voor zoo verre dit mogelijk is, volledige *Cryptogamische Flora* van ons land bezitten, waarin wij ook de Hollandsche benamingen der voorwerpen mogen verwachten, zoo wordt hierin door ons liever niet altijd voorzien. Wij willen dit aan de zorg van anderen overlaten, al is het dat wij vroeger voor *Lycoperdon caelatum* BULL. eenen Hollandschen naam bedacht hebben.

(†) *Lycoperdon giganteum* DATSCH.

(§) Naar de Zweedsche maat.

C R Y P T O G A M I E .

1 Scleroderma vulgare FRIES.

Nom Allemand. Gemeiner Fellstreuling. Gemeiner Hartbovist. (*)

Il vient à la fin de l'Été et en Automne.

Ordre Natur. de LINNAEUS LX. *Gastromycetes. Fungi* MUSS. *Lycoperdaceae.* AD. BRONGN.
Trichogasteres, c, Sclerodermei FRIES.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Péricidium plus ou moins globuleux, ferme, à substance corticale adnée, irrégulièrement déhiscent. Filaments floconneux de toute part adnés au Péricidium, et formant des cellules, dans les quelles s'entremêlent les Sporidia.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Subsessile, rotundo-difforme, à Péricidium subéreux, dur, parsemé d'aréoles verrucueuses, coloré de blanc sale ou de jaune faiblement citrin, rempli d'abord d'une masse bleu-noire, B, mais ensuite renfermant des Sporidia fuligineux, entrelacés de filaments floconneux grisâtres, C, et enfin s'ouvrant irrégulièrement.

Il diffère beaucoup tant pour sa grandeur, que pour la couleur et la forme; croît quelquefois à prolongement pédiculiforme, et vient aussi sans verrues et tout lisse.

LIEU NATAL. Il n'est pas rare dans les contrées boisées, et dont le sol est sablonneux et gazonneux. Moi-même je le trouvai auprès du *Bild*, dans la Province d'*Utrecht*, et auprès de *Naaldwijk*, en Hollande méridionale.

USAGE. Il passe pour pernicieux.

2. Lycoperdon Bovista L. (†)

Vesse-loup gigantesque.

Surnoms. Vesse-loup géante. Vesse-loup des bouviers. Vesse de loup citronille.

Nom Allemand. Riesen Flockenstreuling. Boviststäubling. Bovist. Buff. Fist. Wolfsrauch. Wundschwamm.

On le trouve en Automne.

Ordre Natur., la même que chez N° 1, mais selon FRIES: Trichogasteres, d, Lycoperdei.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Voyez *Lycoperdon caelatum* BULL. Pl. 715.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Péricidium plus ou moins globuleux, ou sphérique, acaule, premièrement s'ouvrant en réseau au sommet, puis disparaissant en partie et enfin tout ouvert, et se présentant comme en coupe, B. Substance corticale floconneuse, plus ou moins séparée du tégument externe. Capillitium lâche, et disparaissant avec les Sporides de couleur olivâtre.

Comme on le voit Fig. A, ce végétal est d'abord de couleur blanche, puis il devient roussâtre et enfin on le trouve coloré de brun-noirâtre. Sa grosseur varie de quelques pouces jus qu' à le diamètre d'un pied et de plus; dans la Suède même on l'a trouvé à une dimension de deux aunes, et de la pesanteur de 18 livres. (§) (FRIES., Syst. Mycol.)

LIEU NATAL. Dans nos dunes, sur des digues y voisines, et des près élevés.

USAGE. C'est le vrai *Crepitus Lupi*, ou le *Bovista officinarum* des anciens; dont les chirurgiens faisaient usage pour arrêter le sang; aussi sa poudre, jetée sur des plaies, a été administrée à ce fin, et pour dessécher des ulcères purulents, tandis que mêlée avec du lait, cette poussière aurait la vertu de guérir la diarrhée chez le bétail.

Elle peut être mangée dans sa jeunesse, surtout quand on la fait rôtir; mais il plus sur de la recommander pour la préparation d'une sorte d'amadou.

(*) Vu que toujours nous désirons une *Flore Cryptogamique Néerlandaise*, complète et achevée autant que cela se peut, et dans lequel aussi les Fongés (*Fungi*) seraient dénommés dans notre idiome, — à cause de cela on n'en trouvera pas toujours un Nom Hollandais; quoique nous en ayons proposé un pour le *Lycoperdon caelatum* BULL.

(†) *Lycoperdon giganteum* BATSCH.

(§) D après la mesure de ce pays.

